

**T.C.
İSTANBUL TİCARET ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
HALKLA İLİŞKİLER ANA BİLİM DALI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**SİYASAL İLETİŞİMDE MEYDANLARIN ROLÜ:
15 TEMMUZ 2016 DARBE GİRİŞİMİ ÖRNEĞİ**

**UFUK BAL
1250Y82202**

**TEZ DANIŞMANI
DR. ÖĞR. ÜYESİ NİHAL KOCABAY ŞENER**

İSTANBUL, 2018

**T.C.
İSTANBUL TİCARET ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
HALKLA İLİŞKİLER ANA BİLİM DALI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**SİYASAL İLETİŞİMDE MEYDANLARIN ROLÜ:
15 TEMMUZ 2016 DARBE GİRİŞİMİ ÖRNEĞİ**

**UFUK BAL
1250Y82202**

TEZ DANIŞMANI

DR. ÖĞR. ÜYESİ NİHAL KOCABAY ŞENER

İSTANBUL, 2018

YÜKSEK LİSANS TEZİ DÜZELTME SAVUNMA SINAVI DEĞERLENDİRME FORMU

T.C.KİMLİK NUMARASI : 57859053350
ADI - SOYADI : UFUK BAL
ÖĞRENCİ NUMARASI : 1250782202
YÜKSEK LİSANS PROGRAMI : Halkla İlişkiler
TEZ BAŞLIĞI : Siyasal İletişimde Meydanların
Rolü: 15 Temmuz 2016 Darbe Girişimi Örneği

Yukarıda kimlik bilgileri belirtilen öğrenci .....SBE..... Enstitüsü'nün 30/01/2018 tarih ve 2008/44/14 sayılı yönetim kurulu toplantısında oluşturulan tez jürisi tarafından 16.03/2018 tarihinde, saat 11. : 00. : 00. İstanbul Ticaret Üniversitesi Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Yönetmeliği çerçevesinde yeniden yüksek lisans tez sınavına alınmıştır. Öğrencinin düzeltilmiş yüksek lisans tezi incelenmiş ve 60 dakikalık savunması sonucunda *Yüksek Lisans Tez Savunma Sınavında* tezin salt çoğunlukla/oybirliği ile

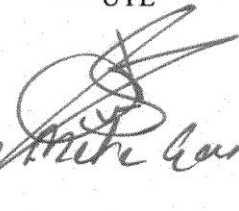
- KABUL EDİLMESİNE
 REDDEDİLMESİNE
karar verilmiştir.

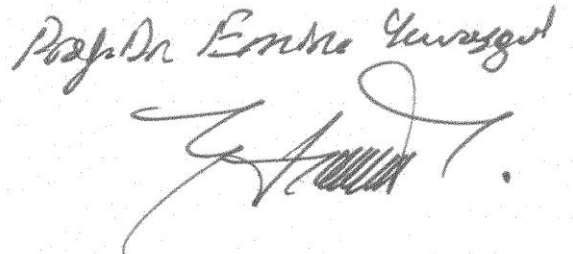

DANIŞMAN

Doç. Dr. Öğr. Üyesi. Nihal Kocabaşlı

ÜYE

ÜYE

Prof. Dr. Nihal Kocabaşlı

Prof. Dr. Emine Çavuşoğlu

İÇİNDEKİLER

ÖZET	vi
ABSTRACT	vii
TEŞEKKÜR	1
GİRİŞ	2
1. SİYASAL İLETİŞİMİN KAVRAMSAL ÇERÇEVESİ	5
1.1. Siyasal İletişim Kavramının Arka Planı	5
1.1.1. Siyasal İletişimin Tanımı	6
1.1.2. Siyasal İletişimin Tarihsel Gelişimi	7
1.1.3. Siyasal Aktörün ve Hedefin Bulunduğu Konumuna Göre Siyasal İletişim Türleri	9
1.2. Siyasal İletişimin İşlevleri	9
1.3. Siyasal İletişim Teknikleri	10
1.3.1. Yüz Yüze İletişim Yöntemi	10
1.3.1.1. Sözlü İletişim	11
1.3.1.2. Sözsüz İletişim	11
1.3.2. Yazılı İletişim Yöntemi	12
1.3.3. Kitle İletişim Araçları	12
2. SİYASAL İLETİŞİM VE MEKÂN İLİŞKİSİ	14
2.1. Mekân'ın Tanımı	14
2.2. Kamusal Alan	15
2.3. Siyasi İktidar ve Mekân İlişkisi	16
2.4. Mekân'ın Siyasal Üretimi ve Meydanlar	17
2.5. Siyasi İktidar ve Meydan İlişkisi	22
2.6. Dünyada ve Türkiye'de Meydan ve İktidar İlişkisine Örnekler	26
3. 15 TEMMUZ NÖBETLERİ SÜRECİNDE SİYASİLERİN KONUŞMALARININ ANALİZİ	31
3.1. Araştırmanın Problemi	31
3.2. Araştırmanın Amacı ve Önemi	31
3.3. Araştırmanın Sınırlılıkları	32
3.4. Araştırmanın Yöntemi	33
3.4.1. Söylem Analizi	33
3.4.2. Söylem Analizinde Yaklaşımlar	35
3.5. Siyasi Liderlerin Meydan Konuşmalarının Analizi	37
3.5.1. Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın Konuşmaları	37
3.5.2. Birinci Tema: Meydan ve Direniş	37
3.5.3. İkinci Tema: Meydan ve Demokrasi	40
3.5.4. Üçüncü Tema: Meydan ve Milli İrade	42
3.5.5. Dördüncü Tema: Meydan ve Darbe	44
3.6. Ak Parti Genel Başkanı ve Başbakan Binali Yıldırım'ın Konuşmalarının Analizi	45
3.6.1. Birinci Tema: Meydan ve Direniş	45

3.6.2. İkinci Tema: Meydan ve Demokrasi	48
3.6.3. Üçüncü Tema: Meydan ve Milli İrade	50
3.6.4. Dördüncü Tema: Meydan ve Darbe	51
3.7. CHP Genel Başkanı Kemal Kılıçdaroğlu'nun Konuşmalarının Analizi.....	53
3.7.1. Birinci Tema: Meydan ve Direniş	53
3.7.2. İkinci Tema: Meydan ve Demokrasi	54
3.7.3. Üçüncü Tema: Meydan ve Milli İrade	56
3.7.4. Dördüncü Tema: Meydan ve Darbe	57
3.8. MHP Genel Başkanı Devlet Bahçeli'nin Konuşmalarının Analizi.....	58
3.8.1. Birinci Tema: Meydan ve Direniş	58
3.8.2. İkinci Tema: Meydan ve Demokrasi	59
3.8.3. Üçüncü Tema: Meydan ve Milli İrade	60
3.8.4 Dördüncü Tema: Meydan ve Darbe	60
SONUÇ	62
KAYNAKLAR	65
EKLER	67

ÖZET

Siyasal İletişimde Meydanların Rolü: 15 Temmuz 2016

Darbe Girişimi Örneği

Mekân, iletişim bilimlerinin önemli çalışma alanları arasında yer alıyor. Siyasal iletişimde mekânın önemi, mekânın kullanımı ve ikna sürecinde mekânın etkisi yadsınamaz. Mekânın duygulara, inanç ve ideolojilere etkisi ile ideoloji gruplarının bu etkiyi eyleme dönüştürücü gücü siyasal iletişim aktörlerinin gayelerini yerine getirmede yararlandıkları bir araçtır. İdeolojik gruplar mekânlara sahip olmak ve sahip oldukları mekânları doldurmak veya mekânları işgal etmekle varoluşlarını sürdürdüklerini ispatlamaya çalışırlar.

Bu tez ortak çıkar gruplarının fikirlerini, inançlarını, duygularını harekete geçirmede ve heyecanlarını dinamik tutmada açık hava toplantılarının ve mitinglerin etkisini ve bu bağlamda meydanların rolünü incelemeyi amaçlamaktadır. Bu amaçla bu çalışmada 15 Temmuz 2016 Darbe Girişiminin yaşandığı gece Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın çağrısıyla meydanlarda başlayan ve 7 Ağustos 2016 tarihinde Yenikapı'da yapılan "Demokrasi ve Şehitler Mitingi" ile son bulan "Demokrasi Nöbetleri" olarak adlandırılan nöbetler süresince Türk siyasi liderlerin meydanlarda halka hitaben yaptıkları konuşmalar mekân kullanımı temelinde, eleştirel söylem analizi ile ortaya konmaya çalışılacaktır.

Anahtar kelimeler: Siyasal İletişim, Eleştirel Söylem Analizi, Mekân, Meydan, Söylem,

ABSTRACT

The Role of Squares in Political Communication: 15 July 2016

Attempt of Coup Example

Space is one of the major fields of study of communication sciences. The influence and importance of the space can not be denied in political communication and persuasion process. Is a means by which political communication actors are able to fulfill their duties influence of place on beliefs and ideologies and ideology action transformation power. ideological groups are try to prove and show that you continue to exist, to fill and occupy places

This treatis aims to examine the role of squares and open air meetings on the mobility potential and on ideas, beliefs, desires of common interest groups. For this aim, in this treatis, will be examined democracy watches which started the meetings that started the president Recep Tayyip Erdoğan's call in the 15 July 2016 night (night of attempt coup) and finished 7 August 2016 Yenikapı democracy and martyrs meeting. We try to explain, Turkish political leaders spechs with space using.

Keywords: Political Communication, Critical Discourse Analysis, Place, Square, Discourse

TEŞEKKÜR

Yüksek Lisans eğitimi ve tez çalışmasında beni yüreklendiren kıymetli hocam Prof. Dr. Mete ÇAMDERELİ'ye, sabrından ve desteklerinden dolayı danışman hocam Dr. Öğr. Üyesi Nihal KOCABAY ŞENER'e, çalıştığım alanda yayınlarından yararlandığım ve tez jürimde yer alan Prof. Dr. Emine YAVAŞGEL'e yönlendirmeleriyle akademik desteğini gördüğüm Ömer Faruk ÖZCAN'a teşekkür ederim.

Ayrıca eğitim hayatım boyunca fedakârlıklarını unutamayacağım anneme ve babama, Yüksek Lisans eğitimim süresince büyük sabır gösteren ve destekleyen eşime yürekten teşekkür ediyorum. Ve bir teşekkürde en güzel zamanlarında yeterince zaman ayıramadığım oğlum Talha Eymen'e...

GİRİŞ

İletişim sözcüklerin birleşerek ortaya çıkan cümlelerden, cümlelerin seslendirilişinden daha fazlasını ifade eder. Kelime dizininden, resimlere, imalı bir mimikten, hiçbir anlam ifade etmeyen bir oturuş şekline, kulağa hoş gelen bir müzik sesinden, tuhaf bir sessizliğe kadar, bir şeylerin yerine geçerek gösterge haline gelmiş her şey sözcükleri seslendirmek kadar kolay olmasa da okunabilir. Bu yüzden iletişim bilimi sınırları çok geniş olan bu alanda sınırları keşfetmeye ve bu sınırsızlığı anlamaya çabalamaktır.

Siyasal iletişim, siyasal aktörlerin ikna süreci olup, ideolojik amaçlarını kabul ettirmeye, onaylattırmaya, eylemsel düşüncelerini fiiliyata dönüştürecek zemin oluşturmaya yönelik iletişim biliminin birçok tekniğinin uygulanmasıdır. Tezin birinci bölümünde mevcut iktidarı güçlendirmeye, iktidarı tesis etmeye ya da el değiştirmeye dönük kabiliyet ve uzmanlık gerektiren çalışmaların bütünü olan siyasal iletişimi daha iyi anlayabilmek için kavramsal çerçevesi çizilecek, yöntem ve işlevleri üzerinde durulacaktır. Bu konuda öncelikle siyaset felsefesi ve siyasal iletişim bilim dalıyla ilgilenmiş bazı önemli isimlerin tanım ve yaklaşımlarıyla birlikte bu geniş alanın sınır hatları belirlenmeye çalışılacaktır.

İkinci bölümde ise siyasal iletişim - mekân ilişkisi ve siyasal iletişimde mekân kavramını ve bu kavramda özellikle meydanların rolü incelenecektir. Özellikle belirtmek gerekir ki siyasal iletişimin çalışma konuları arasında yer alan önemli metinlerin bazıları da mimari metinlerdir. İktidar sahiplerinin her fırsatta topluma iktidarlarını ve güçlerini hatırlatma yollarından biri de mimari unsurların etkileyici yönlerini kullanmalarıdır.

Her gelişmiş şehirde kutlama ve tören yapılan meydanların planlanması, balkon konuşmalarıyla zaferlerin kutlanması ya da adliyelerin adalet sarayı olarak adlandırılmaları birer tesadüf değildir.

Antik Yunan sonrası dönemde görülen Agora'lar Roma dönemindeki forumlar gibi insanların günlük yaşamının işleyişinin önemli bir bölümünü üstlenmiş, siyasi ve ticari

hayatın kalbi sayılabilecek yerler olmuştur. Ortaçağda ve sonrasında Avrupa kentlerinin meydanlarının çevresinde otoriteyi temsil eden yapılar yapılmış, böylece şehrin kalbinin attığı meydanlar iktidarların gösterişli mimari yapılarıyla çevrenmiştir.

Osmanlıda ise İslam'ın etkisiyle içe dönük bir toplum yapısı olan coğrafyamızda kurulan vakıflarla yaşayan aşevi, etrafı külliye, şifahane gibi yapılarla çevrili geniş avlular boşlukların yani planlanmış olan geniş şehir meydanlarının yerine geçmiştir.

Mekânı anlayabilme üzerine 'egemenlik mekan demektir...' (Lefebvre, 2014: 288) ifadesiyle devletlerin iktidarını mekan üzerinde sağladığını ve şiddetle sürdürebildiğini belirten Henri Lefebvre'nin Mekanın Üretimi isimli çalışması ele alınacaktır. İktidar – söylem- mekan ilişkisi dikeyliğin öne çıktığı, şiddetin mekandaki söylem ile ete kemiğe büründüğü yüksek kürsüler ile hazırlanmış olan meydanların yataylığı üzerinden gösterilen, kurulan ve güçlendirilen iktidar ilişkisi açıklanacaktır.

Meydan aslında iktidar sahiplerinin görünmeden her yerde faal olan varlığını kendini odaklayıp görünür kıldığı ve en yüksek ölçüde şiddet uyguladığı yerdir. Işıklandırma teknolojileriyle desteklenmiş yüksek ses sistemleriyle görünmez iktidarın bir somut bedende görünür kılınması adeta bir şov halini almaktadır.

Şehrin içindeki tek imar edilmiş nefes alanı olarak kendisi başlı başına bir mesaj olan meydan böylece iktidarların egemenlik şiddetini ortaya döktüğü ve kendini güçlü bir şekilde gösterdiği mekan halini alır.

İkinci bölüm mekanın siyasal iletişim ile ilişkisi ve bu ilişki üzerinden kurulan söylemin açıklanmasıyla ilgilenmektedir. Bu bölümde siyasi nutukların odağı, siyasetin görünür olduğu meydanların, siyasal söylemle olan ilişkisi ele alınacaktır.

Üçüncü bölümde ise 15 Temmuz 2016 darbe girişimi sonrasında halkın gün aydınlanana kadar meydanlarda tuttıkları "Demokrasi Nöbetleri" sürecinde Türk siyasi liderlerinin meydanlara yaptığı konuşmalar incelenecektir. Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan, Başbakan Binali Yıldırım, CHP Genel Başkanı Kemal Kılıçdaroğlu ve MHP Genel Başkanı Devlet Bahçeli'nin meydanlarda halka yaptıkları

konuşmalar Fairclough'un eleştirel söylem analizi metodu ile çözümlenecek ve bu konuşmalar iktidar - mekan - söylem ilişkisi üzerinden analiz edilecektir.

1. SİYASAL İLETİŞİMİN KAVRAMSAL ÇERÇEVESİ

Siyasal iletişim bilginin seçmen ve politikacılar arasında iletişim kanalları vasıtasıyla aktarılmasına yönelik interaktif bir süreçtir. Bu interaktif süreç içerisinde bilgi, politikacılardan aşağıya seçmene doğru ve seçmenden yukarıya politikacılara doğru iletilir. Siyasal iletişim süreçleri izlenildiğinde genellikle “üretim, uygulama ve etkileri” başlıklarıyla ifade edilen üç ana alt kategori ile karşılaşılır. Buna göre siyasal iletişim stratejilerinin üretilmesi sürecin ilk safhasıdır. Üretilen stratejilerin siyasal süreçte hayata geçirilmesi ise ikinci safhayı oluşturmaktadır. Son safhada ise kampanya ile eşzamanlı bir şekilde ve sürecin nihayetinde siyasal iletişimin etkilerinin ölçülmesi yer almaktadır. Hedef kitleyi arzu edilen şekilde ikna ederek oy verme davranışına yönlendirebilme siyasal iletişimin esas amacıdır.

1.1. Siyasal İletişim Kavramının Arka Planı

Siyasal iletişimi salt iletişim tanımından farklı kılan özelliklerden birinin mesaj verenin siyasal aktörler olduğu tanımda ilk dikkate çarpan yönlerden biridir. Ayrıca alıcı olarak isimlendirilen mesajın verildiği hedefin kimliği de siyasal olarak nitelendirilen iletişim türünün belirgin farklarından birisidir. Ancak en belirgin farklılık hiç şüphesiz ki verilen mesajın “siyasal” oluşudur. Bu noktada şunu da belirtmek gerekir ki iletişimin sembolize edilmeye çalışıldığı şemada kaynak ve alıcının aynı zamanda oluşu da şüphesiz tesadüf eseri değildir. Bu noktadan hareketle, kaynağın gönderdiği mesajda kullanılan dilin ve hedef kitlenin anlayabileceği dilin örtüşmesi gerektiği çıkarımı yapılabilir.

Siyasal iletişim siyaset bilimi, sosyoloji, antropoloji, sosyal psikoloji, tarih, halkla ilişkiler, dil, retorik gibi diğer disiplinlerle ve özellikle propagandayla sıkı ilişki içindedir. Propagandada kullanılan yöntem ve araçlar siyasal iletişimde de kullanılır, ancak söylemde farklılıklar vardır (Çamdereli, 2015:134).

1.1.1. Siyasal İletişimin Tanımı

“İletişim” sözcüğü Latince kökenli “communication” sözcüğünün karşılığıdır. Birbirlerine ortamlarındaki nesnelere, olaylar, olgularla ilgili değişimleri haber veren, bunlara ilişkin bilgilerini birbirine aktaran, aynı olgular, nesnelere, sorunlar karşısında benzer yaşam deneyimlerinden kaynaklanan, benzer duygular taşıyıp bunları birbirine ifade eden insanların oluşturduğu topluluk ya da toplum yaşamı –içinde gerçekleştirilen tutum, yargı, düşünce, duygu bildirimlerine iletişim denilmektedir (Oskay, 2001: 9).

Siyaset kavramı ise hayatta kalmanın temel gereksinimlerinden olan iletişim kavramı bir araya geldiğinde “Siyasal İletişim” olarak ortaya çıkan yeni kavram politik söylemleri iletme yöntemi olarak karşımıza çıkıyor.

Siyasal İletişim şu şekilde tanımlanabilir; Siyasal aktörlerin belli ideolojik amaçlarını, belli gruplara, kitlelere ya da başka ülkelere ulaştırmak, kabul ettirmek, inandırmak ve uygulamak, gerektiği zaman eyleme dönüştürmek üzere çeşitli iletişim teknikleri ve yöntemleriyle siyasal mesaj vermeleridir.

Siyasal sistemlerde yöneten ve yönetilen ilişkileri düzleminde seçmen davranışları, siyasal tercihleri, konuya ya da ideolojiye göre oy verme tutumları gibi siyasal karar alma süreçlerini, üretilen siyasal söylemin ve dilin retoriği ile siyasal kampanyalarla gündem oluşturma gibi iletişimsel süreçleri irdeleyen siyasal iletişim, iletişimin siyasal olgu, düzenek ve etkiler bağlamında gerçekleş(tiril)mesi ve incelenmesidir (Çamdereli, 2015: 132).

Mesaj gönderenin siyasi bir aktör olması siyasal iletişimi, iletişimin tanımından ayıran belirgin bir özellik olarak dikkat çeken yönlerden birisidir. Alıcı olarak tanımlanan mesajın gönderilmiş olduğu hedefin kimliği siyasal olarak adlandırılan iletişim tarzının göze çarpan farkları arasındadır. Ancak en belirgin farklılık verilen mesajın “siyasal” oluşudur. Siyasal iletişimde, iletişimin öğelerinden biri olan “geri bildirim”in de farklı biçimlerde gerçekleşebildiği görülmektedir.

1.1.2. Siyasal İletişimin Tarihsel Gelişimi

Siyasal İletişimin tarihi toplumların varoluşu kadar eskidir. Toplum içerisinde yönetme, yönetilme, tercih edilme, tercih etme güdülleri var olduğundan bu yana insanlar kişileri etkileme, fikirlerini ifade etme ve kabul ettirme ihtiyacı duymuş olduğundan siyasal iletişimin yöntemlerine başvurmuşlardır.

Ancak “Siyasal İletişim” kavramı Türkiye’de tek parti döneminden sonra ve “Siyaset” kavramı bir bilim olarak kabul görmeye başlamasından sonra var olmuştur.

Siyaset ve iletişim kavramları bugün tanımlanan anlamlarıyla daha literatürde yok iken siyasal iletişim uygulamaları mevcuttu. En eski toplumlarda bile varlığı bilinen liderlik müessesesi, her zaman toplumları yönetilenler ve yönetenler olarak sınıflandırır. Bu hal, toplu olarak yaşamının tabii sonucudur. Önden gidenlerin, takip edenlerin beğenilerini kazanma, onları etkileme, bağlılıklarını kalıcı kılma arzuları ve varlıklarını meşrulaştırma istekleri siyasal iletişimin varlığının temel nedenidir. Bütün yönetme iddiasında bulunanlar ve liderler, arzu ettikleri sonuçlara erişebilmek için çeşitli yöntemlere başvurmuşlardır. Toplumdan topluma önemi farklılıklar ifade etmekle birlikte, hitabet, kahramanlık gösterileri, retorik gibi alanlarda kendilerini yetiştirmişler veya yetişmiş uzman kişilerden yararlanmışlardır.

Siyasal iletişim uygulamaları faaliyette bulunduğu dönemin teknolojik ve sosyal gelişmeleriyle eşgüdümlü hareket eder. Yazının keşfi, telgrafın, matbaanın, radyo ve televizyonun icat edilmesi ve internet siyasal iletişim uygulamalarının alışkanlık ve yöntemlerini etkileyen başlıca öğelerdir. Dönemin özel şartlarına göre bu öğelerin işlevsellik ve önem sırası değişir.

Yazının icadından önce siyasal iletişim uygulamalarında retorik ön plandayken yazının bulunmasından sonra kitaplar da ön plana çıkmıştır. Geniş anlamda yazının siyasal iletişim uygulamalarında kullanılması matbaayla birlikte başlar. Matbaanın icadından sonra basılı metinler, her sosyal sınıfa ve geniş coğrafyalara kolayca ulaşabilmiştir. İdari erkler de bunu kullanmışlardır. Basın bildirileri denilebilecek olan haber metinleri 16. yüzyılda bu uygulamaların ilki sayılabilir. İletmek istenilen

mesajlar toplumun her kesimine haber kâğıtlarıyla ulaştırılabılmıştır. Gazetelerin de yaygınlaşmaya başlamasından sonra bu mesaj alışverişi ve süreç daha da hızlanmıştır.

Bunlarla birlikte, siyasal iletişim uygulamalarını etkileyen önemli öğelerden biri de toplumun kararına ve topluma verilen önemdir. Babadan oğula geçme yoluyla göreve gelmiş bir yönetici ve otoriter bir yönetim tarzının kamuoyuna verdiği değer ile seçilerek görev başına gelen liderin kamuoyuna verdiği değer farklı olacaktır. Devletin başına kan bağıyla geçen bir lider, kararlarında daha bireysel ve otoriter olup her zaman halkı gözetemeyebilecektir. Halkın oyunu alarak lider olan kişi ise kamuoyunun tercihlerini ve onayını dikkate almak durumunda kalacaktır.

19. Yüzyıl sonrası imparatorlukların dağılması, insan hakları, demokrasi gibi halkı ön plana alan kavramların ortaya çıkmasıyla siyasette iletişimden yararlanma ihtiyacı daha da artmıştır. Belirli aralıklarda tekrarlanan seçimlerde liderlik koltuğuna oturmak arzusunda olan veya mevcut durumun devamını isteyen liderlerin ve/ya adayların, kamuoyunun onayını almak için siyasal iletişim yöntemlerinden faydalandığı görülmektedir.

20. Yüzyılın sonlarına doğru kitle iletişimi araçlarının ve özellikle internetin yaygınlaşmasıyla siyasal iletişimin taşıdığı önem daha da artmıştır. Halkın büyük bir kısmına bu kitle iletişim araçlarıyla ulaşmak mümkün hale gelmiştir. Bundan böyle politikacılar bu araçlardan yararlanmaya başlamışlardır.

Bu çabalara bütün olarak siyasal iletişim demek için ise, bilim dallarının 18. yüzyılda disiplinler bir hale gelmesinin sonrasında üç yüz yıllık bir zaman geçmesi ve yirminci yüzyılı beklemek gerekmiştir.

Siyasal iletişim uygulamalarının belirli kuralları olmadığı gibi, siyaset arenasında kamuoyunu etkilemek için iletişim bağlamında istifade edilen tüm çaba ve yöntemler siyasal iletişim kapsamında değerlendirilebilir.

1.1.3. Siyasal Aktörün ve Hedefin Bulunduğu Konumuna Göre Siyasal İletişim Türleri

Siyasal iletişim ve mekân ilişkisi ile hedef alıcının ve mesajı gönderen siyasal aktörün bulunduğu konum üzerinden yola çıkıldığında siyasal iletişim iki yöntemi karşımıza çıkmaktadır. Yüzyüze ve uzaktan siyasal iletişim mekân bağı olan iletişim türleridir.

Yüzyüze Siyasal İletişim, mesajı gönderen kaynakla hedef kitlenin yani alıcının aynı mekân içerisinde yer aldığı kahvehane toplantıları, işyeri ve ev ziyareti, miting gibi yüz yüze yapılan siyasi iletişim yöntemidir. Yüz-yüze yapılan çalışmalarda anında geribildirim almak mümkündür. Çeşitli yerel toplumsal mekânlarda, evlerde ve kahvehanelerde yapılan siyasi konuşmalar anında geribildirim sunan iletişim ortamlarıdır.

Uzaktan Siyasal İletişim, mesajı gönderenin yüzyüze iletişim kurma imkânı olmadığı zamanlarda tercih edilen ve alıcıyla bir araç yoluyla iletişimin sağlanabildiği bir yöntemdir. Bu araçlar pankart, telefon, mektup, rapor, faks, telgraf, kaset, CD, broşür, internet ve televizyon gibi araçlardır.

1.2. Siyasal İletişimin İşlevleri

Siyasal İletişimin temel işlevini toplumu bilgilendirme, uyarma, ilişki kurma, yönetme, yönlendirme, politik düşünceleri ve siyasi politikaları iletme ve kabul ettirme, toplumun kaygılarını giderme olarak sıralanabilir. Tüm siyasal sistemler hangi ideolojiyi sahip olurlarsa olsunlar; toplumun düşünce, inanç ve değer yargılarıyla doğal bağlar kurmak zorundadır. Bu bağlar da, ancak siyasal iletişimin aracılığıyla mümkün olabilecektir.

Bazı durumlarda siyasal iletişim, tekniklerin ve kuramların uyumsuz bir oluşumu gibi görünebilir. Ancak işlevi gereği tüm siyasal uygulamaları barındırmakta, siyasal yaşamda yer almış tüm aktörlerin buldukları konumlara göre farklılık gösteren davranış ve stratejilere temel kaynak olmaktadır. İletişimin diğer kollarına göre siyasal iletişim, oldukça yeni bir sahadır. Sınırları ise; tekniklere ya da kuramlara göre değerlendirildiğinde, belirsiz bir görünüm sergilemekte, tartışma ortamı

oluşturmaktadır. Bu bağlamda ortaya çıkan ve tartışmaya sebep olan sebeplerin farklılıklar göstermesi, konuya çok yönlü bakmayı getirmekte ve siyasal iletişime çok disiplinli bir değer kazandırmaktadır. Bu alanda çalışan, başta sosyoloji olmak üzere; hukuk, filoloji, tarih, antropoloji, felsefe, sosyal psikoloji gibi bilim alanları karşı karşıya gelmektedir.

Siyasal iletişim bu nitelikleriyle; ikna etmek, inandırmak, yönlendirmek, kumanda etmek, bilgilendirmek, tüketmek, görüşmek gibi değişik siyasal önerilere varır. Bunlara ek olarak siyasal iletişim, iletişimde hükmeden ve siyasal iktidarı paylaşan kesimin siyasal düzenlemeleri kapsadığı biçimlerle sınırlı olmuş olsaydı, bu onun siyasal olma özelliği, yalnızca yönetenlerin strateji ve taktikleri ile sınırlandırılabilirdi.

1.3. Siyasal İletişim Teknikleri

İletişim teknikleri siyaset kurumuna da hizmet ederken aynı yöntemleri biraz farklı usullerle uygulamaya konulmaktadır. Ancak siyasal iletişim, iletişimin tüm imkân ve stratejilerini siyasal hedefler için kullanmaktadır. Yüzyüze iletişim, aracılı iletişim ve kitle iletişim araçları ile iletişim yine siyasal iletişim teknikleri olarak ifade edilebilir.

Siyasal İletişim teknikleri içinde bulunulan zamanın imkânlarına ve teknolojik gelişmelerine bağlı olarak değişiklik gösterebilir. İçinde bulunduğumuz zamanda kitle iletişim araçlarının yaygın kullanımı ve insanların bu araçlara bağ(ım)lılıkları göz önüne alınarak siyasetin eylem stratejisinin yine kitle haberleşme araçları olacağı düşünülecektir.

1.3.1. Yüz Yüze İletişim Yöntemi

Yüz yüze iletişim de yöntemi sözlü ve sözsüz iletişim olarak sınıflandırılabilir. Öyle ki siyaset kurumunun seçmen kitleyle olan ilişkilerini en iyi değerlendirebileceği en hızlı geri bildirim alabileceği iletişim yöntemi olması bakımından etkili bir yöntemdir. Ancak uygulaması diğer yöntem ve stratejilere göre daha zordur.

1.3.1.1. Sözlü İletişim

Yazılmamış veya yazılmış sözcüklerin söylenmesiyle kurulan iletişimdir. Kişiler arası ilişkilerde sözlü iletişim ses ve kulağa dayalı iletişimdir. Söz, ilişkinin kurulması ve yürütülebilmesi için bir araçtır. Sözle (emir vererek, alarak, rica ederek, isteyerek, bağırarak, susarak, sertçe vs.) ilişkiler anlamlandırılır.

Sözlü iletişimde, iletişimde bulunan tarafların anlayacağı bir ortak dil olması önemlidir. Sesin tonu, sözcük seçimi, söyleniş tarzı, telaffuz ve vurgular mesajın doğru aktarılabilmesi bakımından önem taşımaktadır. Sözlü iletişimde mesajın iyi aktarılabilmesi için Kaynak ve mesaj kadar alıcı ve hedefin de uygun olmaları gerekmektedir. Örneğin gürültülü bir ortamda mesajı doğru ve etkili aktarmak mümkün olmayabilir.

1.3.1.2. Sözsüz İletişim

Konuşulan sözü içermeyen ifade, davranış veya bilgi verme olarak tanımlanabilir. Sözle gösterilemeyen ve sözel olmayan tüm öğeleri kapsar. Mekân, zaman, yüz hareketleri, vücut hareketleri, objelerin kullanım şekli, ses tonu, oturuş, kullanılan alan ve yürüyüş biçimi, giysi, aksesuarlar ve renkler gibi öğeler sözsüz iletişim içerisindedir. Dolayısıyla bir ilişkinin söz kullanılmadan başlatılması, kurulması ve sürdürülmesi sözsüz iletişimdir.

İnsanlar mesajlarının büyük kısmını sözsüz iletişim yöntemiyle iletirler. Bazen bir duruş, bir dokunuş ve bir bakış sözlü iletişimden çok daha etkili olabilir. Bir fotoğraf binlerce sözcüğün ifade edemediği duyguları anlatabilir.

Konuşmadan belki duygu ve düşünceleri ifade etmek zor olduğu düşünülebilir. Ancak sözsüz iletişimde davranışlarımızın her biri bir mesaj yüklüdür. Mutsuz ya da yorulmuş bir insanı davranışından hemen anlarız. Oturma biçimimiz, yaptığımız her hareket, kullandığımız alanlar, nesnelere ve renklere ile giysilerimiz birer mesaj niteliğindedir.

Kişinin davranışlarından duygularını anlamak mümkün olmaktadır. Kişi gizlemeye çalışsa da beden dili bunları açığa çıkaracaktır. Bir bölgenin iklim özelliklerini anlatmak veya ülkelerin ekonomik sorunlarını belirlemek için mutlaka yazılı ve sözlü iletişim kurmak gerekecektir. Ancak her türlü heyecanlarımız, sevincimiz, korkularımız, üzüntümüz gibi duygular konuşmaktan ve yazmaktan daha fazla beden dili ile anlatılır. Bu sebeple beden dili duygularımızı anlatmada en etkili yoldur.

1.3.2. Yazılı İletişim Yöntemi

Yazılı iletişim kökeni mağara resimlerine dayanan, birikimi ve bilgiyi yazılı olarak aktarma yöntemi olarak karşımıza çıkmaktadır. Günümüzde mektup, afiş, broşür, rapor gibi düşünce ve fikirlerin yazılı ortamda ulaştırılmasıdır. Siyaset kurumunun iletişimde sıkça başvurduğu bir yöntemdir.

Siyasilerin vaatlerini yazdıkları broşürler, mevcut iktidar sahiplerinin durumunu aktarmak için hazırladıkları raporlar, seçmenlere önemli günlerde duygularını aktarmak için yazdıkları mektuplar, seçim dönemlerinde kendilerini tanıtmak ve sloganlarını yaygın hale getirmek ve zihinlerde yer edinmek için duvarlara astıkları afişler birer yazılı iletişim aracıdır. Siyasal iletişimde önemli bir yöntem olarak konumlandırılan yazılı iletişim, eski gücünü koruyamamakla birlikte günümüzde hala kullanılan etkin bir yöntemdir.

1.3.3. Kitle İletişim Araçları

Kitle iletişim araçları toplumlara ulaşmada kullanılan, kitlesel boyutta ileti dağıtabilen ve teknolojinin hayatımıza girmesine paralel olarak yaygınlaşan iletişim araçları olarak tanımlanabilir. Başta bilgi ve haber amacı olmak üzere, eğlence ve eğitim gibi amaçları da güden, sürekli olarak kitlelere ulaşan araçlardır. Teknolojik gelişmelerle birlikte elektronik temelli iletişim araçları, iletişime kolaylık ve hız sağlamış, iletişimdeki sınırları da kaldırarak kitle iletişimini kolay kılmıştır. İnternet, cep telefonu, tablet bilgisayar gibi araçlar geniş çaplı kitle iletişim araçları haline gelmiştir. Bu gelişmeler, tüm dünyadaki iletişimi anlık ve çok hızlı hale getirmiş, insan hayatında vazgeçilmez öğelere dönüştürmüştür. Kitle iletişim araçları eskiden kısıtlı olarak

kullanılmaktaydı, ancak günümüzde iletişim bireysel olarak herkesin çok hızlı yararlandığı ve çok geniş çaplı iletişim ağlarına sahip olduğu bir duruma gelmiştir.

Özellikle sosyal medya kullanıcılarının artması, internet imkânının daha ulaşılabilir olmaları bakımından kitle iletişim araçları önem kazanmış ve tercih edilen bir yol olmuştur. Sosyal ağlar üzerinden kampanyalar yürütülmeye başlanmış, kitlelere bu yöntemler mesaj verilmeye başlanmıştır. Siyasal iletişimin ayrılmaz bir parçası haline alan bu iletişim yöntemi mesajın anında milyonlara ulaşmasını sağladığından manipülatif hareketlerin de odağı olmuştur. Bu mecrada yürütülen kampanyalar anında karşılık bulmakta ve yapılan yorumlarla hızlıca geri bildirimler alınmaktadır.

2. SİYASAL İLETİŞİM VE MEKÂN İLİŞKİSİ

Çalışmanın bu bölümünde meydan ve mekân gibi kavramların açıklamaları yapılarak, bu kavramların tarihsel gelişimleri hakkında bilgi verilecektir. Aynı zamanda mekânların tarihsel süreç içerisinde güç sahipleri tarafından kullanılış yöntemleri ve zamanla güç odaklarının bir aracı haline gelme süreçleri ele alınacaktır. Henri Lefebvre'in mekân hakkında düşüncelerinin esas alınacağı bu bölümde, tanımlara dayalı açıklamalar, dünyadan ve ülkemizden örneklerle açıklanacaktır.

2.1. Mekân'ın Tanımı

Bir mekânı da doğrudan tanımlamak, mekânın içinde sürekli yaşıyor olmamıza rağmen, sözcük dağarcığımızda şıkça kullandığımız kelimelerde olduğu gibi oldukça zordur. Uluslararası ilişkilerden felsefeye, mimariden edebiyata kadar birçok alanda kullanılan mekân ifadesinin, farklı disiplinler için kapsayıcı olabilen birden çok tanımı bulunmaktadır. Türk Dil Kurumu (TDK) sözlüğünde mekân; “Yer, bulunulan yer.” olarak ifade edilmektedir. Buradan ifadeden hareketle aynı sözlükte yer ise; “Bir şeyin, bir kimsenin kapladığı veya kaplayabileceği boşluk, mahal, mekân.” olarak ifade edilmektedir. Bu açıklama cisimlerin evrende kapladıkları alanı ifade eder ve tanımlamayı mimarinin temeli olan boşluklar üzerinden yapmaktadır.

Mekân kelimesi köken itibariyleyse Türkçe bir kelime olmayıp, kökü Arapçada “oluş”, “varoluş”, “olmak” gibi anlamlara gelen ‘kevn’ kökünden türemiştir. (Ertürk, 2013: 3) Kuranda evrenin mahiyetine ilişkin bir kısım ayetleri de tanımlamak için kullanılan ‘Kevni ayetler’ ifadesi ciddi felsefi çıkarımlar yapılmasına müsaade edecek bir anlamlar dizgisine sahiptir. Var olmak ile mekân arasındaki bağı gösteren kelime, bir şeyin ancak mekânda bulunmasıyla var olabileceğini ifade eder. Bu anlamda mekân, sadece boşluk değil, tüm ayrıntılarıyla bir varlık meselesidir. Bu durumda, ifadenin Batı felsefesinin pek çok yönüyle ele aldığı varlık felsefesiyle ilintili olduğunu göstermektedir.

Mekânı tanımlamak için “mimari olarak biçimlendirilmiş boşluktur”, “bizi çeviren üç boyutlu bir boşluktur”, “içinde yaşanan, insanı doğal çevreden ayıran boşluktur.” gibi mekânın boşluktan türemiş olan kökenine ilişkin açıklamalar yapılmaktadır.

2.2. Kamusal Alan

Mekân olarak “Kamusal Alan” 90’lı yıllardan itibaren kavram olarak ülkemizde yaygın olarak duyulmaya başlanmıştır. Adını yasaklarla duyurmaya başlamış ve toplumumuzda olumsuz algısı olsa da devletle milletin bulunduğu yer olarak düşünülebilir. Türk Dil Kurumu sözlüğünde kamusal alan; kamuya ait, kamuya ilgili işlerin yapıldığı yer olarak tanımlanıyor.

Kamu, Eski Türkçe’de bulunan “kamuğ” kelimesinden gelir ve “1. Bir memleketteki halkın bütünü, amme: 2. Bütün, hep. 3. Herkes” anlamlarında kullanılır (Ayverdi’den akt. Şener, 2016: 57). Kelimenin karşılığı bizi diğer bir kelimeye götürür: Amme. Amme, Arapça “amm” kökünden gelir ve “1. Genel. 2. Herkesin olan. 3. Adi, bayağı” (Özön’den akt. Şener, 2016: 57) anlam karşılıkları sunar. Aslında Türkçe sözcüklerde bu terimlerin epey geniş tanımları bulunsa da, kamusal alan ilkesi olarak ‘aleniyet’in, dilimizi ve genel politik kültürümüzü derinden etkileyerek toplumsal geçerlilik kazandığı söylenemez. Günlük dilde ‘umumi’ terimi daha çok resmi organlar tarafından, herkese açık olan mekânları beyan etmek için kullanılır, ya da umumi yerlerde, herkesin ortasında yapılmaması gereken şeyler ‘ayıp’ ve ‘yasak’ terimleriyle bitştirilerek ifade kazandı. Bu kullanımları pekiştiren bir biçimde gündelik konuşmada ‘kamu’ dendiğinde hemen devlet gelir aklımıza; devlet idaresi, organları, kuruluşları, görevlileri ya da devlet kontrolünde yürütülen resmi bir alanı kastederiz (Özbek’ten akta. Şener, 2016: 57).

O halde kamu kavramı anlam alanına bakıldığında herkesi içine alır. Bu tanımlamalardan yola çıkıldığında kamuya ilişkin anlamına sahip olan kamusal alanı halka ait olan anlamına gelebileceği gibi, devletin halk ile olan teması anlamını da verir ve bu tanımlama bizi devletin şekillendirdiği bir toplumsal alana götürür. Kamusal alan, halkın içinde bulunduğu ancak iktidar tarafından şekillendirilmiş bir alandır. Burada sözü edilen iktidar illa bir siyasi iktidar değildir, bu toplumsal grupların oluşturmuş olduğu bir iktidar da olabilir, önemli olan kamusal alanı iktidarın şekillendirmesi ve esasen kamunun alanı olmamasıdır (Şener, 2016: 57).

Kamusal alan kavramı farklı düşünürlerce farklı yaklaşımlardan, tarihsel ve siyasal dönemler referans alınarak kavramsallaştırılmıştır. Habermas'ın kamusal alan kavramı, tarihsel bir süreç üzerinden geliştirilmektedir. Habermas'ın, kamusal alan kavramı toplumsal yaşam içinde, kamuoyu benzeri bir şeyin oluşturulabildiği, tüm yurttaşların/herkesin erişebildiği bir mekanı kastetmektedir. Habermas'a göre özel bireylerin kamusal bir gövde oluşturarak toplandıkları her konuşma durumunda, kamusal alanın bir parçası varlık kazanmaktadır (Habermas, 2004: 95).

2.3. Siyasi İktidar ve Mekân İlişkisi

Hayatımız çeşitli mekanların içinde ve mekanlara bağlı olarak akmakta olduğundan, hayatla ilişkili olan her kavramın mekansal bir bağlantısı bulunmaktadır. İnsan, beden olarak andığımız biyolojik bir mekanın içinde var olan bir varlıktır. Bu sebeple mekan, hayatla doğrudan ilişki halindedir. Hayatlar üzerinde egemenlik kuran devlet iktidarları mekânı tam bu sebeple kullanmaya çalışmaktadırlar. Ancak devletlerin tüzel varlığından önce, insanlar gerçek kişilikleri gerek birebir gerekse grup iletişimi sırasında mekan ve ona tabii olarak bağlı olan alanı iletişimin bir unsuru olarak kullanmaktadırlar.

Mekanın dayandığı alan kavramı, aslında karşımıza çok kesin çizgilerle bir statü sembolü olarak çıkmaktadır. Toplantı salonlarında, ofislerde, okullarda, devlet dairelerinde, basın toplantılarında, alan, sürekli olarak bir iktidar ağını destekleyecek ve durumun iç bağlantılarına göre yeni bir iktidar ağını oluşturacak ya da farkları belirgin kılmak suretiyle mevcut statüleri koruyup sağlamlaştıracak bir biçimde şekillendirilir, üretilir. Örneğin, toplantı masalarının yuvarlak yapılması eşit iş bölümüne, dikdörtgen olması ise kısa kenara oturacak kişinin her iki uzun tarafta oturanlar üzerindeki egemenliğine işaret edecektir. Çünkü bir daire etrafında yan yana oturmak işbirliğine işaret ederken, karşıtlık göğüs göğse mücadeleyi göstermektedir. Koltukların ve masanın yerleşimi, karşıya alınacak kişilerle arada bırakılan mesafe, sandalyelerin yüksekliği, devlet dairelerinde odanın genişliği ve idareciyle arada bırakılan mesafe, kişiler arasındaki nesnelere gibi ayrıntılar, mevcut statünün işaretleri olarak karşımıza çıkmaktadırlar.

Bunun gibi insanların birbirleriyle iletişimlerinde sırasında aralarında bıraktıkları boşluk yani boş alanda mekanın sosyal statülerin korunması amacıyla kullanımını gösteren bir diğer alandır. Beden dili uzmanlarınca kimi zaman farklı biçimlerde ifade edilmekle beraber, alanın kullanımı konusunda kişilerarası iletişimde ekseriyetle dört temel alan bulunmaktadır; Mahrem (özel) alan, kişisel alan, sosyal alan ve genel alan. Mahrem ya da özel alan adından da anlaşılacağı üzere kişinin kendi bedensel bütünlüğünün çok yakınına ifade eder. Bu alana yalnızca izin verilmiş olan yakın kişiler dokunmak, sarılmak gibi özel eylemleri gerçekleştirmek üzere girebilirler. Kişisel alan, mahrem alandan biraz daha geniş bir çaptaki alanı ifade etmektedir. Bu alana yakın görülen arkadaşlar ve aile üyeleri girebilir, günlük ilişkilerde samimiyetin belli edildiği alan genellikle kişisel alan olmaktadır. Sosyal alan ise samimi olunmayan diğer insanlarla günlük sıradan karşılaşmalarda ve basit günlük iletişimde bulunmak üzere etkileşime girilen, yeni tanışmaların gerçekleştiği alandır. Dinleyen bir gruba konuşma sırasında ya da bir parkta gerçekleşen yürüyüş anında diğer insanlarla aramızda bulunan geniş mesafe ise genel alan ismiyle anılmaktadır.

İktidar sahipleri milli gün merasimlerini, zafer kutlamalarını, anma ve askeri törenleri mekânlarda gerçekleştirmeyi tercih etmektedirler. Dolayısıyla mekân, bir yönüyle ideolojinin ortaya çıktığı, kendini kimi sembolik davranış ve durumlar üzerinden görünür kıldığı yerdir. Tam olarak bu sebeple mekan aslında üzerinde şiddet uygulanan bir alan olarak karşımıza çıkmaktadır. Çünkü görünmeyen iktidar tüm gücüyle bir noktada toplanmakta ve sembolik bir var oluşla mekan üzerinde parlamaktadır. Özellikle totaliter rejimler betonun bu suskun dilini kullanmayı, kendi ideolojilerinin aktarımı için oldukça uygun bir dil olarak benimserler.

2.4. Mekân'ın Siyasal Üretimi ve Meydanlar

Mekan kelimesi, Türkçe diline Arapçadan geçmiştir. 'Herhangi bir varlığın herhangi bir şekilde bir yerde var olması' anlamına gelen kevm (kef – vav - mim) kökünden türemiştir. Dolayısıyla mekan, bir anlamda, varlığın herhangi bir formda var olduğu yerdir (Lefebvre, 2014: 7). Tarih boyunca, varlığın herhangi bir formda var olduğu ya da varlıktan söz edildiği her konu, toplumsalın ve dolayısıyla da siyasetin konusudur. Zira, siyasetin ana konusu toplumsal varlıktır. Sanılanın aksine siyaset, ne bireylerin istem ve iradeleri doğrultusunda toplumu yönlendirmek amacıyla geliştirdikleri

bireysel mücadelenin, ne de devlet denen kurumlaşmanın bir ürünü sayılabilir. Siyaset, toplumsal bir varlık olarak var olmanın kaçınılmaz koşuludur.

Descartes'tan bu yana, toplumsalın lokalize olduğu ve/veya üretildiği yer anlamında, mekâna dair belirli bir bakış hâkimdir. Ancak Lefebvre'nin bakışı bizim, mekanı üretmeye ve mekanca üretilmeye muktedir siyasal ve toplumsal edimleri, iletişim bilimi çerçevesinde okumamızı olanaklı kılmaktadır. Lefebvre (2014: 33), bu algıya yönelik olarak, mekanın birkaç yıl öncesine dek salt geometrik bir kavramdan, boş bir ortam kavramından başka bir şeyi çağrıştırmadığını; mekan kavramının yalnızca matematikten kaynaklandığının genel bir kanı olduğunu söyleyerek şu soruları yöneltir: Peki ya toplumsal mekan? Söz konusu soru, Lefebvre ve onu takip edenlerin, toplumsal, siyaset ve mekan arasındaki ilişkiyi kurmalarının, çıkış noktasıdır.

“Mekân” ne salt bir soyutlama ve nesne, ne de sadece somut, fiziksel bir şeydir. Bütün boyutları ve biçimleriyle, hem kavram hem de gerçekliktir, yani, toplumsaldır. Bu yüzden, ilişkiler ve biçimler bütünüdür. Yine, cansız, sabit, durağan değil, canlı, değişken ve akışkandır... (Toplumsal) mekân, birçok boyutuyla, ona katılan, anlamlandırılan ve anlamlandırılmayan, algılanan ve doğrudan deneyimlenen, pratik ve teorik akışlarla üretilir. Mekân aynı zamanda, bir toplumsal üretim(süreci)dir ve toplumun üretiminin hem sonucu hem de ön-koşuludur. Bu süreci açığa çıkarmak, teoride yeniden kurmak için, “mevcut mekândan onu üreten, yaratan eyleme geri gitmek”, “üretim ve anlamlandırma sürecini yeniden kurmak” gerekir.” (Lefebvre'den aktaran Avar, 2009: 8)

Bu anlamlandırma ve yeniden kurma hali, mekanın toplumsal ve siyasi olanla bağlantısını kuran şeydir. Çünkü başta kapitalizm olmak üzere siyasal sistemler, canlı kalabilmek için değişen, dönüşen ve farklılaşan yapılardır. Ve hayatta kalabilmek için, mevcut üretim şeklinin gerektirdiği üretim ilişkilerinin sürekli olarak yeniden üretilebilmesi gerekmektedir ki ‘mekan’ da söz konusu üretimde, üretim şeklinin bir eklentisi gibi kullanılmaktadır.

Lefebvre'nin (akt. Gottdiener, 2001: 253) sözleriyle: “Kapitalizm bir yüzyıldan bu yana kendi iç çelişkilerini yumuşatmayı becerebilmiş ve 'büyümenin' sağlanmasında başarılı olmuştur. Bunun, ne pahasına olduğunu kestirebilmekten uzağız, ancak

araçlarını biliyoruz: Mekâna yerleşerek ve bir mekân üreterek.” Lefebvre, Marksist bir düşünür olarak, üretim ilişkilerini deşifre etmek ve mücadeleye yönelik yeni alanlar belirlemek çabasıyla, mekanı okumaktadır. Bu bağlamda, mekanları, toplumsal ve zihinsel tarihe ve üretime sahip araçlar olarak algılamayı önermektedir. Tarih ve üretim, siyasal rejim ve/veya iktidarların temel dominasyon noktalarıdır. Varlıklarını ve sürerliliklerini, bu ikisini kontrol etme, kullanabilme ve bunu süreklileştirebilme becerilerine bağlıdır.

Dolayısıyla, siyasal ve toplumsal çözümlenmeler, mekandan azade mümkün değildir. Zira, Lefebvre’nin (2014:118) sözleriyle: “Mekan, toplumsal morfolojidir.” Hatta, “mekana işaret etmeyen söylem ölümcül bir boşluktur, laf kalabalığıdır.” (Lefebvre, 2014:153).

Lefebvre (2014: 152) bu algıyı, şu soru ve yanıtlarla beslemektedir: “Pratiktoplumsal faaliyetin şekillendirdiği mekanların, manzaraların, anıt ve binaların anlamı var mıdır? Toplumsal bir –ya da birçok- grubun işgal ettiği mekan mesaj yerine geçebilir mi? (Mimari ya da kentsel) yapıtı kitle iletişim araçlarının kayda değer bir unsuru olarak düşünebilir miyiz? Toplumsal bir mekan, tanımlı bir pratikten –okuma-yazma-kaynaklanan bir dil, bir söylem olarak kavranabilir mi?” İlk soruya, “evet” diye cevap vermek gerekir. Bu açıktır. İkinci soru muğlak bir cevaba neden olur: “Hem evet, hem hayır.” Mekan mesaj içerir, fakat bu mesaja indirgenebilir mi? Başka bir şey – söylemden başka işlevler, biçimler, yapılar içermez mi? Bunu titizlikle incelemek uygun düşer. Üçüncü sorgulamaya gelince, cevap fazlasıyla ihtiyat içereceğinden, bunları aydınlatmak gerekecektir.”

Mekanın anlam yükü üzerinden, iktidari sorgulamaların mümkün olup olmadığını, mekanın okunup okunamayacağını sual eden ve sözü edilen sorgulamanın biçimlerini, mekanların karakteristikleri üzerinden yapan Lefebvre’ye göre, bu çalışmada da yapmaya çalışacağımız gibi, mekanın tam olarak okunması hem mümkündür, hem de mümkün değildir. Kendisinin ifade ettiği gibi;

“Okur” deşifre eder, kodu çözer. Kendini ifade eden “konuşan” ise kat ettiği yolları söylemlerle ifade eder. Ama yine de hayır. Toplumsal mekan, üzerine mesaj yazılan beyaz bir kağıt asla değildir. Doğal mekan ile kentsel mekan aşırı yüklüdürler. Burada

her şey müsveddedir ve karmakarışıktır. Bunların bir takım işaretler midir? Daha ziyade, iç içe geçen sayısız yönerge ve buyruklardır. Eğer metin, iz, yazı varsa, toplumsal düzensizlik ve düzen anlamında, uzlaşımlar, niyetler, buyruklar bağlamındadır. Mekan anlamlı mıdır? Kuşkusuz. Neyin anlamı? Yapılması ya da yapılmaması gereken şeyin anlamı. İktidara gönderme yapan şey. Fakat iktidarın mesajı her zaman kısıtlı olarak karmakarışıktır. Gizlenir. Mekan her şeyi söylemez.” (Lefebvre, 2014: 162).

Lefebvre’ye göre, bize taşıdığı ve gizlediği anlamlara dair her şeyi söylemeyen mekana dair bilinmesi gereken şey şudur: Nasıl hiçbir merkez yansız ya da boş olamazsa, mekanlar da, asla boş değildir ve daima bir anlamları vardır. Hatta sürekli anlam üretmektedirler. Peki üretilen bu anlamların, mümkün olduğunca okunması veya deşifreyonunun yöntemi nedir? Lefebvre bunun için, Freudyan bir hareket noktasından, psikomekansal bir okuma, psikomekansal zeminle temellendirdiği bir ‘mekan bilimi’ önermektedir.

Lefebvre’de ‘mekân bilimi’, hem felsefi hem pratik ve politik hem de stratejiktir: i) mekânın hakikatini ortaya koymalı; ii) epistemolojik, felsefi ve bilimsel disiplinlerin mekânı bölen, parçalayan tezlerine karşı olmalı; iii) bütün bunların iktidarla ilişkisini tersine çevirmelidir. Merrifield’in vurguladığı gibi, bütün bunları aynı anda gerçekleştirecek incelikli, anlamaya dönük bir kavramsal araç seti oluşturmuştur Lefebvre: Mekânsal “üçlü diyalektik”. Bu aynı zamanda, Mekânın Üretiminin “epistemolojik direğidir” (Avar, 2009: 8). Mekan üretiminin epistemolojik direğine ilişkin kavramsal araç seti olarak önerilen mekansal üçlü diyalektik yahut Lefebvre’nin spatial triad olarak adlandırdığı mekân üçlemesi, Lefebvre tarafından şöyle açıklanmaktadır:

“Doğrudan sorgulamadan yaşadığımız ve mekân odaklı pratiklerimizi, alışkanlıklarımızı biçimlendiren algılanan mekân, mekânın tasarımını, kuramsal ve soyut kavramlarını, mekânı planlama ve düzenlemeyi biçimlendiren tasarlanan mekân ve aykırı, köktenci, devrimsel, rutine ara veren sanat, belirsizlik ve us dışı olanı taşıyan yaşanan mekân yalnızca diyalektik bir oluşum değil bu üçlünün kendine özgü ritmini bir arada sunan bir trialektiktir.” (Lefebvre’den akt. Kurtar, 2013: 6).

Lefebvre’de trialektik, sanayileşme sonrası evrilen kent yaşamında değişen zaman ve mekân pratiklerini bütünsel olarak ele almayı önermekte; mekan ve zamanın dönüşümünü toplumun, iktidarın ve bireye dair her şeyin dönüşümü olarak ele almaktadır. Lefebvre bu dönüşümün mekân üçlemesinin yapısal ayrımını, modern kapitalizmin ürettiği gündelik yaşamda deşifre etmeyi hedefler. İşte mekan üçlemesi de, gündelik yaşamın diyalektik yapısını çözümüleme yolunda önemlidir. Buradan hareketle, bireye dair her şey algısı, mekana temas eden, psikolojik dahil, tüm deneyimler üzerinden anlamlandırılmalıdır.

Lefebvre, Freudyen bir noktadan hareketle, toplumsal mekanın dolayısıyla da siyasetin diyalektik yapısını çözümlenmeye, fallik evre metaforuyla çalışır. Düşünür, erkek çocuğu annesinden ve kendi bedeninden uzaklaştıran yasağı, mekânsal kullanımla iktidarın ürettiği fallik dikeyliğin varlığını açıklamak için kullanmaktadır.

Çünkü sözü edilen fallik dikeylik, mekanın bilinçdışı üzerinden, insanların iletişimsel olarak ikna ve yönetiminde kullanılan, hududun –yani gizli, kabul edilemez, kötücül veya yasak olanın- sınırlarını çizmeye muktedirdir.

“Gökdelenlerin, kamusal yapıların ve özellikle devlet binalarının gururlu dikeyliği, görselin içine fallik, daha doğrusu fallokratik bir kibir katar; kendini teşhir eder, gösterir, fakat bunu, her seyircinin bu yapıdaki otoriteyi fark etmesi için yapar. Dikeylik ve yükseklik, şiddete muktedir bir iktidarın mevcudiyetini her zaman mekânsal olarak ortaya koyar” (Lefebvre, 2004: 22).

İktidarın, toplumsal mekanın üretilmesindeki mekansal kullanımına ilişkin, Lefebvre’nin eserinde dilsel işaretler metaforu üzerinden sayısız mekansal işarete temas edilmektedir. Ki bu işaretler, iktidarların, iktidarlarını ve söz konusu iktidarı sürdürmeye yönelik gündelik yaşam pratiklerini sürekli yeniden ürettikleri – meydanlar başta olmak üzere- tüm mekanların dilleridir.

Lefebvre’de mekansal işaretler deşifre edilmeye öyle muhtaç ve açıktır ki, örneğin: “Yükseklik, dikeylik, ayrıcalıklı, kimi zaman eksiksiz bir anlam edinir (bilmek, yapabilmek, yapmak zorunda olmak), fakat bu anlam, toplumlarla ve ‘kültürlerle’

birlikte değişir. Yine de, bütün olarak, yatay mekan itaati simgeler; dikey mekan gücü yer altı mekanı lm.” (Lefebvre, s. 247-248) Bu çalışmada da, söz konusu işaretler dikkate alınarak, psikomekansal bir analiz yapılacak, iktidarın mekânı, söylemsel pratiği ışığında nasıl kullandığı incelenmeye çalışılacaktır.

2.5. Siyasi İktidar ve Meydan İlişkisi

Çalışmanın nceki bölümlerinde incelendiği üzere meydanlar, insanların hiçbir zorlama altında kalmadan diğer insanlarla karşılaştığı, sokakların akışkanlığı ve dinamikliğinin aksine mekansal özellikleri gereği durağanlığa ve dolayısıyla sosyalleşmeye neden olan, şehirlerin ve toplumların genel karakterlerini yansıtan kent mekanlarıdır. Bu kent mekanları geçmişte yaşanılan olayların izlerini üzerlerinde taşıdıklarından, geçmişle gelecek arasında bir bağlantı oluşturan ve şehrin tarihsel köklerini ile eski geleneklerini, bununla birlikte devrimsel anları, kalkışmaları dolayısıyla toplumun genel karakterinin bir hafızasını, boşlukla ifade eden, somutlaştıran mekanlardır.

Genel olarak tüm mekanlar gibi meydanlarda söylemin parçası ve üreticisi olmaları sebebiyle yalnızca mimariye ait bir terim değillerdir. Meydanların bu toplumsal fonksiyonu sebebiyle iktidarlar, tarih boyunca bu mekanlar üzerinde hakimiyet kurmaya çalışmışlardır. Bu mekanlarda gerçekleştirilen resmi törenler ve anma programları gibi etkinliklerle iktidarların gövde gösterisi yaptıkları sahnelere dönüşmektedir. Bilgihan meydanların bu işlevlerini şu şekilde izah eder;

“...meydanlar, bu mekanlarda yapılacak eylemler ve aktiviteler sonucunda oluşacak siyasal düşünce ve bilginin insanlar arasında aktarılması olayının en kolay gerçekleştiği yerlerden birisi konumundadır. Bu alanların bu amaçlı kullanımı da sadece muhalif hareketler tarafından değil, siyasi erk sahipleri tarafından da gerçekleştirilmektedir. Özellikle resmi bayramlar ve yıldınnmlerinde gerçekleştirilen yürüyüşler buna örnek olarak gösterilebilir.”
(Bilgihan, 2006: 98)

şehir meydanlarının zafer takları ve ülke kurucularının yahut önemli kabul edilen kişilerin heykelleriyle donatılmasının sebebi de budur. Böylelikle kentsel hafızanın

mekan üzerinde diri tutulması sağlanmaya çalışılmaktadır. Meydanlar aracılığıyla devletin varlığı ve kurucu ideolojinin iktidarın üretilmesini ve devletin bekasını sağlayan pratikleri toplum önünde canlı tutulur. Böylece meydan bir güç gösterme sahası şeklinde, iktidarın kentsel boşluğu şiddetle doldurarak ortaya çıktığı yer olarak belirir. İdeolojik aktarım mekanları olduklarından kurucu liderlerin büstleri, önemli savaflara ait kahramanlık anlarının taşlaşmış ifadeleri olan heykeller ve diğer milli ya da dini unsurlarla süslenmiş olan meydanlar toplum üzerinde ulus devletler de ulus bilincinin, teokratik devletlerde ümmet bilincinin oluşturulmasına da hizmet ederler. Çünkü şehrin dar ve dinamik sokaklarının bağlandığı geniş meydanı dolduran heykeller veya meydanın bakış açısında bulunan devasa bir anıt, tüm sessizliği içinde görselliği gücüyle kendini var eden ideolojinin savunuculuğunu yapmaktadır.

Cumhuriyet döneminde Türkiye’de de meydanlar benzer amaçlarla kullanılmışlardır. Cumhuriyetin başında çeşitli istimlak ve düzeltme çalışmalarıyla açılan meydanlar öncelikle ulus bilincinin oluşturulması gayesini gütmüşlerdir. İmparatorluk döneminde ulus bilinci bulunmadığından erken cumhuriyet dönemi mekan politikası şehirlerdeki bu boşlukların ulus bilincini oluşturacak unsurlarla ve yeni bir hafızanın oluşturulmasını sağlayacak anıtlarla donatılmasını gerektirmiştir.

“Bu çerçevede Türkiye’deki meydanlara baktığımızda, erken cumhuriyet döneminde imparatorluktan cumhuriyet rejimine geçişin yaşanması ve bir ulus yaratma ve bu ulus bilincini halka aşılama çabalarının etkili olduğunu görürüz. Bu anlamda meydanlar, bu bilinci aşlamaya yönelik kentsel mobilyalarla (heykeller, anıtlar, vs.) donatılması ve törenlerin burada gerçekleştirilmesiyle, devlet projelerinin mekanda kurucu öğelerinden önemli bir tanesi olarak göze çarpmaktadır. Devletin yarattığı bu hegemonya projesine karşı tavır alan iktidara yönelik gösterilen tepki, yaratılan soyut mekanların birer kazanıma dönüşmeye başladığının ifadesi olarak alınabilir.”
(Bilgihan, 2006: 106)

Bununla birlikte tarihte monarşilerin hâkim olduğu dönemde iktidar, Kralın manevi şahsiyeti üzerine toplanmış olduğundan şehir meydanları toplum üzerinde kralın güç gösterisinin sahnelendiği mekanlar olarak, Kralın iktidarının halk nazarındaki etkisinin devamlılığının sağlandığı ve bu devamlılığın sürekli olarak ölçülüp yeniden üretildiği

dispositifler olarak hizmet etmiştir. Bu dönemde Krallar, tebaasından suç işleyenlerin cezalarını oldukça kanlı şekillerde ve günümüzde insanlık dışı kabul edilen tekniklerle işkence ederek infaz ettirirken, ceza infaz mekânı olarak meydanları seçmişlerdir. Kendi manevi şahsiyetlerinde beden bulmuş egemenlik, tebaanın bedeniyle paylaşılmadığından Kralın kendi gücünü çeşitli gösterilerle göstermesinin zaruri olması meydanları toplum karşısında onun iktidarının parladığı mekânlar olarak ön plana çıkartmıştır. Ancak halk iktidarlarının ortaya çıkışından sonra egemenlik halkın kolektif bedeni üzerine geçtiğinden, meydanlarda gerçekleşen kanlı cezalandırma ritüellerine son verilmiştir. Zira bu âdetin devamı bir yönüyle halkın kendi kendisini şiddetle cezalandırması ve bunu gereksiz bir biçimde kendi iktidarını güçlendirmek üzere ifşa etmesi anlamına gelecektir. Politik bedenin halka geçişi meydanların iktidarca kullanımının fonksiyonunu değiştirmiştir.

Halk iktidarlarının ortaya çıkıp güçlenmeye başlamasının ardından, politik beden Kral, Sultan ya da Padişah'tan halkın kendisine geçtiğinde, halkı halkın içinden çıkararak yönetmek isteyen siyasiler meydanları halkı ikna etmek için kullanmaya başlamışlardır. Bu sebeple artık meydanlar kendi iktidarını kurmaya çalışanlar için bir amaç, iktidarını kurmuş olanlar içinse, kurulu bu iktidar ağlarını sağlam tutmak ve devamlılığını sağlamak üzere kullandıkları bir araç halini almıştır. Demokratik toplumlarda bu amaç ve aracın kullanımı sırasında siyasal amaçlar için rızayı etkilemeye çalışma çabası olan siyasal iletişim kullanılmaktadır. Bu nedenle meydanlar bir yönüyle iktidarların ideolojik aktarım mekânlarından biri olarak karşımıza çıkmaktadır.

Bilindiği üzere “...meydanlar, devlet iktidarının mekânda kurucu öğeleri olarak tasarlanmıştır. Bu yüzden bu mekânı kazanmaya çalışmak, toplumsal mücadele süreçlerini bu mekânlara taşımak iktidara karşı sesi duyurmanın en etkin yollarından birisidir.” (Bilgihan, 2006: 98). Bir şeyin ortaya çıkması, var olması için kullanılan ‘meydana gelmek’, bir alanda istediği gibi hareket edip, sözünü geçirenleri eleştirmek için kullanılan ‘meydanı boş bulmak’, bir gerçeğin ortaya çıkması anlamında kullanılan ‘meydana çıkmak’ gibi deyimler de toplumun dilsel hafızasında varlık/yokluk ve gerçeklik mücadelesinin meydanla özdeşleştiğini ispat etmektedir. Şehirde meydanın ele geçirilmesi yalnızca savaş sırasında o kentin düştüğü anlamına gelmez, bunun gibi meydanı kentlilerin rızasıyla doldurabilmiş bir siyasi güç, o kentte

iktidarı eline geçirmiş yahut en azından kendine bir iktidar sahası açmaya yaklaşmış demektir. Bireysel olarak insan iktidar karşısında suskun ve güçsüz olmakla birlikte, topluluk halinde bir bilinçle hareket etmeye başladığında iktidarlara karşı gelmiş, otoriteyi sarsan bir güç olma halini alır. Bu yüzden “Paris’te dar sokakların iktidar için tehlike yaratmasının sonucu olarak kentte geniş bulvarlar kurulmuştur.” (Elçin, 2008: 6) Çünkü bu güç, engellenmediği takdirde kendisini motive ederek, kendini oluşturan dinamiklerin izin verdiği kritik eşiğe kadar çoğalmaya ve güçlenmeye devam edecektir. Bu eşik kimi durumlarda var olan iktidarın el değiştirmesini gerektirecek kadar yüksek olabilir.

“...ilk çağlardan beri politik otoritenin gözü meydanların üzerinde olmuştur. Tek tek şehirlilerin davranışları ne olursa olsun, bir topluluk halinde davranmaya başlayan şehirliler söz konusu olduğunda, bunu mevcut iktidarlar tarafından her ne pahasına olursa olsun denetim altına alınması gerekir. Otoriteye başkaldırmanın ilk işareti, bir meydanda izinsiz bir kalabalığın toplanmasıdır. İtalya’da halk hareketlerine “movimenti di piazza” (meydan hareketleri) ya da gene İtalyanca’da ‘meydana inmek’ deyiminin ayaklanma için kullanılan bir parola söz olması boşuna değildir.” (Bilgin ve Boysan, 1997: 36)

Meydanların bu kritik siyasi fonksiyonu nedeniyle ona hâkim olmaya çalışan iktidarlar bir yandan da meydanları muhaliflere bırakmamak arzusundadırlar. İktidar “kendisi mekânları istediği gibi kullanabilirken, muhalefetin kullanacağı mekânlar kısıtlıdır ve yine iktidar tarafından belirlenmiştir. Üstelik bu mekânlar, kentin dış bölgelerinde, görünürlüğün az olduğu mekânlardır. Dolayısıyla, iletmeye çalışılan mesajın etkisi azalmaktadır.” (Bilgihan, 2006: 98). Muhaliflere, gerek kendi mensuplarını etkileme gücünü azaltmak amacıyla gerekse televizyon ve gazetelerde kullanılması muhtemel görsel unsurlarda daha az kalabalık görünmelerini sağlamak üzere küçük yahut genişliği dar olan meydanlarda gösteri izni verilmesi iktidarların tipik mekân yönetim politikalarındandır. Böylelikle iktidarlar meydanları muhaliflere kapatarak, kendi iktidarlarını mekân üzerinde ters bir eylemle pekiştirmiş olurlar.

Seçim dönemlerinde iktidar adayı siyasilerin meydan konuşmalarının sebebi de meydanların bu siyasi fonksiyonudur. Televizyonun var olduğu günümüzde siyasilerin

meydan konuşmaları yapmaları ilk etapta gereksiz gibi görünmektedir. Ancak kitle iletişim araçlarına yansıyan görsel unsurlarla sağlanan imaj, meydanı doldurabilme kabiliyeti ve liderin fallik konumdaki kürsüde konuşma edimiyle karşısında yatay duran edilgen kalabalığın üzerinde çok kuvvetli bir iktidar sağlaması, siyasal reklam açısından oldukça önemlidir. Topluluğu propagandanın canlı bir nesnesi haline getiren bu biyopolitik fotoğraf kimi durumlarda oldukça kuvvetli bir siyasal iletişim unsuru olmaktadır. Bunun gibi meydan aynı zamanda iktidarın fikirlerine sahip olanlarla dolduğu için, aynı fikri paylaşmayanların sembolik olarak dışarıda bırakıldığı yani kapatılma üzerinden olmasa da, açıklık üzerinden kurulmuş rızaya dayalı yeni bir iktidar alanıdır (Agamben, 2013: 36).

2.6. Dünyada ve Türkiye’de Meydan ve İktidar İlişkisine Örnekler

Buldukları şehirlerde yaşayanların sosyalleştikleri, kentlerin merkezi olarak kabul edilen meydanlar, şehir hayatının sahnesi oldukları kadar, zaman içerisinde şehrin geçirdiği tarihsel tecrübelerin de kaydedildiği yerlerdir. Meydanlara hâkim olma ve bu hâkimiyet üzerinden verilen güç mesajı iktidar iddiasının en somut göstergelerinden biri olduğu için, iktidarların kontrol etmek üzere gözlerini ayırmadığı mekânlar olan meydanlar eski Yunan site devletlerindeki agoralardan beri siyasetle iç içe bulunmuşlardır. Bu sebeple meydanlar siyasi olayların başlangıç sahnesi olarak ele alınabilir ve kitleleri kontrol etmenin en kolay yolu onların bir meydanda toplanmalarına engel olmak şeklinde görülebilir.

Günümüzde sosyal medya üzerinden birbiriyle iletişim kuran insanlar, muhalif bir gaye etrafında toplanmak istediklerinde bunun kitlesel bir harekete dönüşmesinin tek yolu, internet ortamından çıkıp somutlaşması ve fiilen bir halk hareketine dönüşmesidir. Çünkü meydanda ortaya çıkan kolektif coşku, birbirini tetikleyen bir süreç olarak engellenmesi güç ve engellenmeye çalışıldıkça kuvvetlenen bir etki-tepki sürecini ortaya çıkaran bir sosyal paradigmadır. Bu sebeple bazı ünlü meydanlar tarihte yaşanan çoğunlukla siyasi içerikli olayların izlerini halen taşımakta ve bu izler nedeniyle halen sembolik değere sahip olmaktadır. Çalışmanın bu kısmında dünyadaki önemli meydanlardan örnekler çeşitli kaynaklardan derlenerek verilecektir (Ör. Öztaşkın, 2008, Taşçı, 2014). 1 Mayıs 1977’de kanlı olayların yaşandığı Taksim, önemli bir direnişe sahne olan Çin’deki Tianenmen Meydanı ile Mısır’daki Tahrir ve

Rabia meydanları, tarihte yaşanan siyasi olaylara sahne olduklarından sembolik değere sahip meydanlara örnek verilebilir.

Bu şekildeki meydanların en ünlüsü Kızıl Meydan olarak kabul edilmektedir. Rusya'nın başkenti Moskova'da yer alan Kızıl Meydan 73.000 metrekare alana sahiptir ve ismi Rusça'da güzel anlamına gelen 'Krasnaya Ploshchad' kelimesinden türetilmiştir. Kremlin Sarayı'nın dış duvarları, dünyada meşhur Aziz Basil Katedrali ve Lenin Mozolesi ile çevrelenen meydan düzenlendiği 15. Yüzyıldan beri güç gösterilerine, idam ve anma törenlerine sahne olmaktadır. Özellikle Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği tarafından kendi askeri güçlerini dünyaya göstermek için kullanılan meydan, ilgili dönemde sosyalizmin simgesi haline gelmiştir. Bu meydanın sosyalizm ile özdeşleşen adından ötürü, ülkemizde de Sovyet Rusya dönemi 'kızıl rejim' olarak anılmaktadır.

15. yüzyılda Çin'de tasarlanan Tiananmen Meydanı, 440.000 metrekarelik açık alanıyla dünyanın en büyük meydanıdır. Çin tarihi için oldukça önemli sembolik anlama sahip Yasak Şehrin ana kapısının karşısında yer alan meydan 1989 yılının 15 Nisan'ında başlayan, öğrencilerin başını çektiği toplumun farklı kesimlerinden oluşan ve devlet otoritesinin karşısındaki özgürlük taleplerini temsil eden kesimlerce başlatılan protesto gösterilerine sahne olmuştur. Bu gösteriler sırasında 5 Haziran 1989 yılında meydandan geçen bir tankın önünde hareketsiz şekilde duran göstericinin tankı durdurmuş olması dünya basınında yer almıştır. Bu sembolik görüntü, meydanların devlet otoritesine karşı çıkış mekânları olduğuna dair sembolik anlamın imajı olarak tarihe geçmiştir.

Tarihe damga vurmuş meydanlar arasında dünyanın kaderini değiştirmiş olan Fransız İhtilali Sırasında Kral 14. Louis'in yargılanarak giyotinle idam edildiği meydan olan Paris'teki Concorde Meydanı da bu önemli meydanlar arasında bulunmaktadır. Meydan siyasi kimliğini özellikle 1754 yılından 1764'e kadar süren eylemler ve çatışmalar sırasında elde etmiştir. Öyle ki bu kent meydanının ismi Fransız İhtilalinin gerçekleşmesinden sonra Devrim Meydanı olarak değiştirilmiştir.

Meydan da bir kralın yargılanarak idam edilmesi, Batı siyasi düşünce için bir dönüm noktası olmuş, böylelikle kralın iki bedeni paradigmasında bir kayma gerçekleşmiş ve halk yeni prens olarak meydana çıkmıştır.

Arjantin'in Buenos Aires kentindeki Mayo Meydanı da sembolik meydanlardan biridir. Adını 1810 devriminden alan bu meydan, 1976 askeri cuntasının öldürdüğü iddia edilen binlerce kişinin annelerinin her Perşembe günü meydanda eylem yapmalarıyla bilinmektedir. Meydan bu eylemler aracılığıyla, geçmişteki baskıcı devlet uygulamalarına karşı hak aramanın bir sembolü konumuna gelmiştir.

Vatikan devletindeki Aziz Petrus Meydanı da dünyanın en geniş ve tarihte önemli konuşmalara sahne olmuş meydanlardan biridir. Her yıl inançlarının merkezi olan Vatikan'ı ziyaret etmeye gelen binlerce Katolik bu meydanda toplanmaktadır. Tarih boyunca bu meydanda toplanan kalabalıklara konuşan Papalar, günümüzde halen Pazar vaazlarıyla yılbaşı mesajlarını bu meydana bakan Aziz Petrus Bazilikasının balkonuna çıkararak vermektedirler. Bunun gibi, bir Papa'nın vefatının ardından yenisinin seçildiğinde, bu müjdeli haber, Aziz Petrus meydanında toplanmış olan dindar Katoliklere bahsi geçen balkondan duyurulmaktadır. Ortasında Papa V. Sixtus tarafından diktirilen 25,5 metre yüksekliğindeki Mısır dikilitaşı bulunan meydan, Katolikler başta olmak üzere tüm Hristiyanlar için oldukça önemli bir kentsel mekândır.

Yakın tarihimizin en önemli toplumsal olaylarına tanıklık eden iki Mısır meydanını da burada anmak gerekmektedir. Geçtiğimiz yıllarda Kuzey Afrika ve Ortadoğu'da, otoriter rejimlere karşı başlatılan ve Arap Baharı olarak anılan halk hareketleri sırasında Mısır'da olayların başladığı yer Tahrir Meydanı olmuştur. İnternetteki sosyal medya mecralarında örgütlenmeye başlayan kitleler, gösterini Tahrir meydanında somutlaştırmış ve sonunda kısa bir süre sonra gelecek askeri darbeye kadar, rejimde bir değişiklik yaratacak sonuçlar elde edebilmişlerdir.

Kitlesele protesto gösterilerine katılan halkın tepkisini yönelttiği Mısır eski lideri Hüsnü Mübarek'in görevinden uzaklaşmasının ardından yapılan seçimlerle işbaşına gelen yeni yönetimin 3 Temmuz 2013 tarihinde gerçekleşen bir askeri darbeye devrilmesi de kitlelerin Rabia meydanında toplanmasına ve bu durumu protesto etmesine yol

açmıştır. Yapılan askeri darbeyle milli iradeye karşı gerçekleşen bu hareketi protesto etmenin merkezi konumuna gelen Rabia Meydanı, dünyada da bahsi geçen askeri darbeye karşıtlığın ve Mısır halkının yanında olmanın sembolü haline almıştır. Türkiye’de de Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan, mitingleri ve meydan konuşmaları sırasında Mısır halkına destek olmak üzere elinin dört parmağını Arapçada Rabia kelimesinin ‘dördüncü, dört’ anlamına atıf yaparak kaldırmakta ve bu olayı sembolleştirmektedir. Böylelikle bir meydanın, ismiyle dahi üzerinde yaşanan olayları sembolleştirebilme gücü Rabia meydanı üzerinden tekrar ispat olunmaktadır.

Ülkemizdeyse sembolik meydan denildiğinde akla ilk gelen mekan Taksim Meydanıdır. İsmi, eskiden suların şehirde taksim edildiği yer olmasından alan meydanın şehrin önemli ve kalabalık bir aksının üzerinde bulunması ve yürüyüşlerin sembolik mekânı olan istiklal caddesinin çıkışında olması, pek çok kitlesel olayın başladığı veya şiddetlendiği yer olmasına sebep olmaktadır. Meydanın deneyimlediği ve mekân hafızasına kaydettiği en önemli tarihi olay 1 Mayıs 1977’deki kutlamalar sırasında açılan ateş sonucu çıkan izdihamda 34 kişinin hayatını kaybetmiş olmasıdır. Meydan Türk toplumsal hafızasında öyle merkezi bir noktaya sahiptir ki, sevilmeyen kişilerle ilgili olarak kullanılan ‘bunları Taksim meydanında sallandıracaksın’ ifadesi neredeyse bir deyim haline gelmiştir.

Meydanı siyasi nitelikli toplumsal olayların sembolü haline getiren bir diğer olay ise 2013 yılında gerçekleşen Gezi parkı eylemleridir. Taksim meydanının çıkışında yer alan Gezi parkındaki ağaçların kesileceği bilgisi üzerine sosyal medya üzerinden örgütlenen kitlelerin protesto eylemleri ve bu eylemlerin sonucunda gerçekleşen olaylar meydanın siyasi tarihimizde iz bırakmasına neden olmuştur. Meydan yalnızca kitlesel gösterilerin değil, bireysel eylemlerinde merkezi konumundadır. Bu eylemler arasında belki de en dikkat çekenlerinden biri ASALA terör örgütünün 7 Ağustos 1982 tarihinde Esenboğa Havalimanı saldırısını protesto etmek için 10 Ağustosta meydanda üzerine benzin dökerek kendini yakan Ermeni kökenli vatandaş Artin Penik’in bireysel eylemidir. Türk ve Dünya basınında geniş yer bulan, kaldırıldığı hastanede 5 gün sonra hayatını kaybeden Penik’in eylemini Taksim Meydanında gerçekleştirmiş olması, toplum nazarında meydanın sembolik değerini göstermesi açısından önemlidir. Bununla birlikte İstanbul’da Beyazıt, Ankara’da Kızılay ve Tandoğan ile İzmir’de

Konak Meydanları da siyasi kimlikleriyle yer etmiş olmaları açısından önemli meydanlardır.

3. 15 TEMMUZ NÖBETLERİ SÜRECİNDE SİYASİLERİN KONUŞMALARININ ANALİZİ

Çalışmanın bu bölümünde 15 Temmuz 2016 tarihinde meydana gelen darbe girişiminin başladığı andan itibaren meydanlara inen vatandaşların 7 Ağustos 2016 tarihinde gerçekleşen “Demokrasi ve Şehitler Mitingi”ne kadar meydanlarda tuttıkları nöbetler süresince, bu vatandaşlara seslenen siyasilerin konuşmaları Norman Fairclough’un eleştirel söylem analizi metoduyla incelenecektir.

3.1. Araştırmanın Problemi

15 Temmuz 2016 tarihinde yaşanan darbe girişimi Türk siyasetinde önemli kırılma noktalarından birisi olmuştur. 7 Ağustos 2016 tarihinde Yenikapı’da düzenlenen Demokrasi ve Şehitler Mitingi’ne kadar geçen yaklaşık bir aylık sürede vatandaşlar yaşadıkları kentlerin meydanlarında demokrasi nöbeti olarak adlandırılan bir tür sivil direniş örneği sergilemişlerdir. Bu bağlamda kentlerin meydanları Türkiye’de daha önce örneğine az rastlanır bir şekilde yeni bir siyasal iletişim pratiğinin yoğun olarak yaşandığı mekânlar haline gelmiştir. Çalışmanın problemi bu yeni pratiğin en önemli unsuru olan meydanların bir mekân formu olarak siyasilerin söylemlerinde nasıl konumlandırıldığını çözümlenektir.

3.2. Araştırmanın Amacı ve Önemi

Bu çalışmanın amacı demokrasi nöbetleri süresince siyasilerin yaptıkları konuşmalarda siyasal bir mekân olarak meydanları nasıl kullandıklarını ve bu mekân üzerinden hangi söylemsel anlamları inşa ettiklerini ortaya koymaktır. Lefebvre’ye (2014: 154) göre mekân kendini dille ve dilin içinde verir; mekân için farklı bir oluşum yoktur. İşaret ve anlamlarla dolu olan, söylemlerin ayrımsız kavşağı olan, içerdiğine benzeyen içeren olan bu mekân, söylem gibi, işlevlerden, eklemlemelerden, birbirine eklemelerden oluşur. Mekânın söyleme için bu yapısı onu içerdiği varlıklardan daha soyut zemine taşımaktadır. Dolayısıyla mekânın söylem gibi bir anlam inşa aracı olarak kullanılması da bu sayede mümkün olmaktadır.

Arendt (1994: 274) söylemle özdeş bu soyut mekânı gücün tezahür sahası olarak nitelendirmektedir. Güç ise insanların bir araya toplandıkları her yerde bir kuvve halinde bulunur. İktidarın edimleri ve sözleriyle bu kuvveyi zayıflatması aynı zamanda çöküşü anlamına gelecektir. Bu bağlamda demokrasi nöbetleri, toplumsal ilişki pratiklerinin oluşturduğu kuvvenin bir güç olarak açığa çıkmayı beklediği bir aradallığın oluşmasını sağlamıştır. Yeni bir darbe girişimine karşı Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın çağrısıyla 10 Ağustos 2016 tarihine kadar 27 gün süren demokrasi nöbetleri genelde siyasal iktidara karşı mobilize olan yeni toplumsal hareketlere kıyasla bir karşı toplumsal hareket olarak değerlendirilmektedir. Zira demokrasi nöbetlerinin misyonu kaybedilmiş olanı geri kazanmak değil mevcut kazanımların zayi olmasına karşı teyakkuzda olmaktır (Küçük ve Türkmen, 2017: 184).

Bu çalışmanın amacı demokrasi nöbetlerine politik eylemsellik kazandıran kentsel mekânların siyasal söylemlerde nasıl kurgulandığını siyasiler ve kamuoyunun arasındaki etkileşimin bir göstergesi olan meydan konuşmaları üzerinden anlamaya çalışmaktır. Bu çalışmayla birlikte Türk siyasi tarihinde iktidar karşıtlığıyla özdeşleşmiş meydanların siyasal iletişim bağlamında kazandığı yeni biçimlerinin de keşfedilmesi umulmaktadır. Alana yönelik taramalarda bu minvalde bir çalışmanın bulunmaması bu anlama çabasını önemli kılmaktadır.

3.3. Araştırmanın Sınırlılıkları

Çalışmada Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın 23 Temmuz 2016 tarihinde demokrasi nöbetine katılan vatandaşlara hitaben yaptığı konuşması, 29 Temmuz 2016'da Şehitleri Anma programında yaptığı konuşması, 7 Ağustos 2016'da yaptığı Yenikapı mitingi konuşması ve 10 Ağustos 2016'da demokrasi nöbetlerini sona erdirmek için yaptığı konuşma olmak üzere dört konuşması incelenmiştir. AK Parti Genel Başkanı ve Başbakan Binali Yıldırım'ın 16 Temmuz 2016 tarihinde meclis çıkışında halka hitaben yaptığı konuşması, 29 Temmuz 2016'da yaptığı Kahramankazan konuşması, 29 Temmuz 2016'de yaptığı Şehitleri Anma programı konuşması, 7 Ağustos 2016'da yaptığı Yenikapı mitingi konuşması ile 1, 2 ve 10 Ağustos 2016 tarihlerinde demokrasi nöbetine katılan vatandaşlara hitaben yaptığı konuşmaları olmak üzere yedi konuşması ele alınmıştır. CHP Genel Başkanı Kemal

Kılıçdaroğlu'nun 7 Temmuz 2016 tarihinde Taksim'de yaptığı Cumhuriyet ve Demokrasi Mitingi konuşması, 4 Ağustos 2016'da yaptığı İzmir'de yaptığı Cumhuriyet ve Demokrasi Buluşması konuşması ve 7 Ağustos 2016'da yaptığı Yenikapı mitingi konuşması olmak üzere üç konuşması incelenmiştir. MHP Genel Başkanı Devlet Bahçeli'nin bu süreçte yaptığı tek halka hitaben konuşması 7 Ağustos 2016'da yaptığı Yenikapı mitingi konuşması olarak araştırmaya dâhil edilmiştir. Bu süreçte HDP Eş Genel Başkanlarının halka hitaben yaptığı konuşmalara rastlanmadığı için araştırmaya dâhil edilmemişlerdir.

3.4. Araştırmanın Yöntemi

Araştırmada elde bulunan verilere Norman Fairclough'un eleştirel söylem analizi yöntemi uygulanmıştır. Fairclough (2004: 174) eleştirel söylem analizinin hem dille hem göstergelerle inşa edilen söylemlerin toplumsal pratiklerle ilişkisini anlamak için kullanılabileceğini söylemektedir. Siyasi liderlerin içindeki kentsel varlıklardan bağımsız toplumsal ilişkiler ve pratikler yoluyla soyut bir varlık kazanmış mekân formu olan meydanı söylemlerinde nasıl ürettikleri bu bağlamda önemlidir. Eleştirel söylem analizi yöntemi olarak Teun Van Dijk'ın ve Michel Foucault'un da farklı yaklaşımları bulunmaktadır. Bununla birlikte Van Dijk'ın yöntemi temelde yazılı ve görsel haberlerin söylemlerine odaklanmıştır. Keza Foucault'nun yaklaşımı da söylemlerin tarihsel bağlamda değişkenliğine odaklanmaktadır (Bal, 2016: 388). Dolayısıyla liderlerin konuşmalarında meydanların söylemlerde hangi toplumsal ilişkiler ve pratikler çerçevesinde kullanıldığını tespit etmek için ideal yöntem olarak Fairclough'un eleştirel söylem analizi yaklaşımı seçilmiştir.

3.4.1 Söylem Analizi

Söylem analizi, keşif yoluyla bilgi elde etmeye yönelik bir analizdir. Keşfedilen şey, bilgi hakkındaki bilgidir. Burada, bir pratik olarak dil incelenir ve bilginin yapılanmış anlamlarına farklı yollarla ulaşma biçimleri gösterilir. Söylemi incelenebilir kılan şey kurallar ve dilin fonksiyonlarıdır; bunları eylem ya da pratiğe dönüştüren; anlatım/ifade, beyanlar, yani konuşma yolları/eylemleridir. Anlatımlar hiçbir zaman şeffaf değildir. Söylemler, basitçe bir şeyi göstermez ya da bir şeyi kastetmez. Onlar her zaman çok anlamlıdır. Analizin amacı, bir etkileşim ve iletişim bağlamında,

anlam mübadelelerini ortaya çıkarabilmektir; iletişim veya etkileşimin kendisini incelemek değildir. Analiz için anlam mübadeleleri önemlidir; çünkü mübadele, iletişim ve etkileşim sürecinde eylemleri hazırlar (Sözen, 1999: 86).

Her söylem üretenin sosyal konumuna göre bir içeriğe sahiptir. Bir doktor söyleminin yapısı ile bir hasta söyleminin yapısı haliyle birbirinden niteliksel olarak farklıdır. Demokratik bir lider ile totaliter bir liderin söylemleri veya kentli ile köylünün söylemleri yapısal olarak farklıdır. Burada yapıyı belirleyen şey güç/otoritenin dil aracılığıyla yansıtılma biçimi, kavramlara yüklenen anlam, söyleyiş tarzı, vurgu vb. etkenlerdir (Bal, 2016: 287). Söylem üretimine egemen olmak her toplumda söylemin sahibi için güç yaratır. Söylem, düz anlamda, söylem toplulukları tarafından üretildiğinden güç kazanan da bu gruplardır. Bu sebeple, toplumda nasıl ki güç çeşitli gruplar arasında paylaşılmışsa, buna uygun olarak söylem üretimi de paylaşılır. Güç dengelerinin değişmesi durumunda bu paylaşım da yeniden düzenlenir (Yavaşgel, 2004: 78).

Metinlerin içerisinde egemen söylemlerin, iktidar ve güç ilişkilerinin hangi biçimlerde kurulduğunu açığa çıkartmaya yönelik çalışmalar 1970 yılından itibaren ivme kazanmıştır. Eleştirel söylem analizi olarak adlandırılan bu yöntemi benimseyen araştırmacıların ortak özelliğinin “dil” sorununa daha duyarlı bir yaklaşım arayışı olduğu söylenebilir (İnal, 1996: 154). Her türlü bilginin söylem olarak dolaşıma sokulması ve alımlanması özellikle bu söylemleri üreten ve kontrol altında tutan güçlü toplumsal aktörlere zihinleri doğrudan etkileme veya ikna ve manipülasyon yoluyla dolaylı biçimde kontrol edebilme fırsatı sunmaktadır (Parlak ve Öztürk, 2015: 90). Eleştirel okuma, sistematik bir metodoloji ve mükemmel bir araştırmaya gereksinim duyar. Söylemlerin analizi yoluyla güç ilişkileri ve ideolojilerle bağlantıların kurulması amaçlanır. Bu yöntemle üretilen okumalar yoruma açık ve dinamikler ve yeni bağlamlara ve yeni enformasyonlara öncülük ederler (Devran ve Özcan, 2016: 38)

Siyasiler konuşmalarında farklı sözcükler, kavramlar, metonimiler, metaforlar seçerek ve bunları dilin gramer kuralları çerçevesinde etken veya edilgen cümleler kurarak, uzman görüşlerine, istatistiki verilere ve rakamlara yer vererek, özneyi gizleyerek veya öne çıkararak mesajlarını hedef kitlelere iletmeye çalışırlar. İşte bu konuşmalarda

izlenen söylemsel stratejiler analiz edildiğinde siyasilerin niyetlerini, ne demek istediklerini, politikalarını, ideolojilerini, politika üretim zeminlerini ve popülist yaklaşımlarını ortaya çıkaracak bilgilere ulaşmak mümkündür (Wilson, 2008: 401).

3.4.2. Söylem Analizinde Yaklaşımlar

Foucaultcu söylem analizi, entelektüel söylemleri konu edinen bir analiz olduğu için bir meta-analiz olmak durumundadır. Çünkü entelektüel söylemlerin (tıp, ekonomi, psikiyatri gibi) kendileri zaten meta-söylemlerdir. Foucault, doğrudan doğruya bu söylemleri inceler. Her güç ilişkisini inceleyen araştırmacı gibi Foucault'yu ilgilendiren de egemen söylemlerdir (Sözen, 1999: 133). Foucaultcu söylem analizi “anlamın olduğu her yerde” yapılabilir. Yani, kelimelerin analiz edilmesi zorunlu değildir. Çoğu analist konuşma ya da yazılı belgeyle çalışırken, Foucaultcu söylem analizi herhangi bir sembolik sistem üzerinde yapılabilir (Bal, 2016: 188).

Van Dijk'in söylem analizi, “önermeye dayalı söylem analizi” şeklinde kabul edilebilir ve bu tip bir analiz, üç aşağı beş yukarı içerik analizine bir ilave ya da bir alternatif olarak düşünülebilir. Kapsamlı bir söylem analiziyle, değişen ifadeler ve ideolojik konular, çıkarlar ve iktidarların özellikleri belirlenebilir. Örneğin, medyada iktidarın bir hatasının doğrudan değil, dolaylı bir şekilde verildiği gözlemlenebilir. “Hükümet X bakanını değiştirdi” yerine “X bakanı değiştirildi” ifadesinde olduğu gibi anlamlarla oynanabilir. Van Dijk, haber söylemlerini veya haber metinlerini, “haber metni analizi”, “metin anlambilimi”, “yerel ve küresel bütünlük”, “etkiler”, “üst yapılar: haber şemaları”, “üslup ve retorik”, “sosyal kognisyon ve sosyo-kültürel bağlam”ları inceleyerek keşfeder (Sözen, 1999: 125).

Van Dijk'in haber metinlerine odaklanan çözümlemesinde esas vurgu şematik yapı ile bunların tematik yapıları nasıl örgütlediği üzerinedir. Zira yazara göre tematik yapı, haber söyleminde metinsel birimlerin hiyerarşik örgütlenmesini ve olası düzenlemelerini belirleyen normlar, kurallar ve kategorilerin bütünü olarak tanımlanan şematik yapı tarafından yapılandırılır. Haber şeması, muhabirlerin ve haber editörlerinin toplumsal ve profesyonel rutinleri tarafından şekillenmekle birlikte, aynı zamanda hem haber üreticilerinin, hem de tüketicilerinin haber söylemini işleme sürecinde onlara bilişsel bir harita sağlamaktadır. Bu noktada da Van Dijk'in

yaklaşımını diğerlerinden farklı kılan özelliği ortaya çıkmaktadır: bilişsel boyutun çözümlenmesi. Van Dijk, geleneksel olarak kitle iletişim araştırmalarının odaklandığı etki sorunsalının yerine yorumlama ve temsil sorunsalını koyduğunu belirtmektedir. Zira ona göre bilginin, inançların ve tutumların dönüşümü etki araştırmalarından çok daha girift ve incelikli olan bilişsel bir çözümlemeyi gerektirmektedir (Durna ve Kubilay, 2010: 68).

Söylem analizi yapmada kullanılan çok sayıda metot olmakla birlikte her metot her tür çalışmaya uygun değildir. Farklı paradigmaları benimseyen metodolojistler, ilgili paradigmanın temel varsayımlarını benimseyen farklı metotlar konusunda ısrarcı olmuşlardır. Çok sayıda söylem analizi olduğundan burada hepsinin tek tek tartışması yapmak yerine aynı varsayımları paylaşan birkaç söylem analizi içinden neden eleştirel söylem analizinin seçilmiş olduğunu açıklamak daha uygun olacaktır. Örneğin Derrida'nın "yapısöküm" yöntemi (Sözen, 1999: 48) ön kabuller olarak postmodern bir yaklaşıma sahiptir. Barthes'ın "metin çözümleme" yöntemi (Üşür, 1997: 130-4) ise yorumsamacı paradigmanın ön kabullerini paylaşmaktadır. Seçilebilecek söylem analizi yöntemlerinden eleştirel paradigmanın ön kabullerini paylaşan Stuart Hall'ın (Sözen, 1999: 48) "medya çalışmaları" ve Teun Van Dijk'in (1999) "eleştirel söylem çözümlemeleri" analizleri daha çok medya analizcilerinin kullanmayı tercih ettikleri yöntemlerdir. Çünkü analiz daha çok bir metnin medyada sunumuyla ilgili unsurlara odaklanmıştır. Bu analizlerde genellikle metnin sahibi kaybolmuştur. Olaylar ve durumlar ön plandadır. Metnin söyleminden sorumlu tutulacak bir sahibi çoğunlukla yoktur, varsa da bu aktaran gazetecidir ve olayların ve durumların doğrudan tarafı değildir. Bu iki analiz iktidarın bilgiyi ve kanaatleri yönlendirerek zihinler aracılığıyla işlediğini göstermesi anlamında bu çalışma için uygun olmakla birlikte, ilişkisel ve bağlamsal analiz için yeterli araç sunmamakla ve özneyi göz ardı etmekle bu çalışma için uygun olmayacağı düşünülmektedir (Gölbaşı, 2007: 117).

Fairclough'un eleştirel söylem analizi ele alınan metnin üç aşamada incelenmesinden oluşmaktadır. Birinci aşamada metnin yapısı içerisinde kullanılan söylem temalarının metnin biçimsel özellikleri açısından incelenerek tanımlanmasıdır. Bu incelemede doğrudan ifade edilmeyen söylemin gerçek niyeti açığa çıkarılmaya çalışılır. Böylece söylem sahibinin kendisini nasıl konumlandığı ve ideolojik duruşu tespit edilir.

İkinci aşama ortaya çıkarılan bu temaların yorumlanmasıdır. Bu aşamada bir veri olarak edinilen metinlerin söylem sahibinin ifadelerini tam olarak aktarması önemlidir. Zira yorumlama aşaması doğrudan bu kesinliğe bağlıdır. Üçüncü aşama söylemlerin toplumsal ilişkiler ve pratikler bağlamında açıklanmasıdır. Bu aşamada analizcinin söylemlerin ilişkili olduğu toplum ve dil yapısına hâkim olması gerekmektedir (Fairclough, 1989, s. 24-25).

3.5. Siyasi Liderlerin Meydan Konuşmalarının Analizi

15 Temmuz 2016 darbe girişimini takip eden günlerde Cumhurbaşkanı Erdoğan dâhil olmak üzere AK Parti, CHP ve MHP liderlerinin halka hitaben yaptıkları konuşmaları analiz edeceğimiz bu bölümde öncelikle metinler arasındaki ortaklaşmaların ne olduğu sorusuna cevap aranmıştır. Konuşmaların tümüne bakıldığında direnişin mekânı olarak meydan, öznesi olarak milli irade, arzusu olarak demokrasi ve düşmanı olarak darbe kategorileri altında yoğunlaşan bir ilişki ağı gözlenmiştir. Dolayısıyla siyasilerin konuşmalarında meydanlar ve meydanlarla ilişkisel bu toplumsal öğelerin yansıdığı söylemler analize tabi tutulmuştur.

3.5.1. Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın Konuşmaları

Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın konuşmaları içerisinde ifade ettiği söylemler 'Meydan ve Direniş', 'Meydan ve Demokrasi', 'Meydan ve Milli İrade', 'Meydan ve Darbe' olmak üzere belirlenen dört söylem teması öncelikle sıralanıp ardından yorumlanmıştır.

3.5.2. Birinci Tema: Meydan ve Direniş

23 Temmuz 2016 Tarihli Konuşması

- 15 Temmuz silahlı darbe girişimini bozguna uğratan aslan yürekli kardeşlerim, Günlerdir sokakları meydanları boş bırakmayarak istiklaline ve istikbaline sahip çıkma konusundaki kararlılığını ortaya koyan kıymetli kardeşlerim, vatandaşlarım.*
- Buradan gün iradeye sahip çıkma günüdür diyerek meydanları darbecilere teslim etmeyen vakur beyefendileri, hanımefendileri, gençleri, çocukları saygıyla selamlıyorum.*
- 15 Temmuz'da meydanları, havalimanlarını, yolları, köprüleri doldurarak Fethullahçı terör örgütü mensubu hainleri hezimete uğratan 7'den 70'e tüm vatandaşlarıma şükranlarımı sunuyorum.*

4. *Bugün 81 ilimizdeki, ilçelerimizdeki meydanlarda ve tüm Türkiye'de coşkuyla, gururla söylenen özgürlük türkülerinin asıl bestekârı milletimizin bizatihi ta kendisidir.*
5. *15 Temmuz gecesini sokaklarda Sünni-Alevi yoktu, Türk-Kürt yoktu, Çerkez-Roman yoktu, o gece meydanlarda sağcı-solcu, zengin-fakir, iktidar-muhalefet yoktu. 15 Temmuz'da tıpkı Çanakkale'de, İstiklal Harbimizde olduğu gibi tüm fertleriyle tek yürek, tek bilek olmuş, iradesini bir avuç darbeciye çiğnetmeyen büyük Türkiye vardı, Türk milleti vardı.*
6. *Hamdolsun vatandaşlarımız çağrılarımıza uyarak sokakları, meydanları doldurdu, meydanları darbecilere bırakmadı.*
7. *Milletimizin meydanlarda sürdürdüğü şanlı demokrasi direnişinin gereği harfiyen yerine getirilecektir.*
8. *Bu düşüncelerle İzmir'den Erzurum'a, Van'dan Denizli'ye, Trabzon'dan Mersin'e kadar şu anda 81 vilayetimizin meydan ve ilçelerinde, evlerinde televizyonları başında bizleri dinleyen 79 milyonun tamamına; cesaretleri, kahramanlıkları, kararlılıkları için şahsım ve milletim adına Ankara'dan teşekkür ediyorum.*
9. *Hiç şüphemiz olmasın; şehitlerimizin kanı asla yerde kalmayacak. Milletimizin meydanlarda sürdürdüğü şanlı demokrasi direnişinin gereği harfiyen yerine getirilecektir.*

29 Temmuz 2016 Tarihli Konuşması

10. *İşte şehitlerimizin aziz hatıralarını yaşatmak üzere Boğaziçi Köprüsü'nün adını 15 Temmuz Şehitler Köprüsü, Meclis'in ve Genelkurmay'ın bulunduğu kavşağın adını 15 Temmuz Şehitler Meydanı, Kızılay Meydanının adını da 15 Temmuz Kızılay Demokrasi Meydanı olarak değiştirdik. Şimdi de 237 şehidimizin her birinin adını aynen Çanakkale Şehitlerinde olduğu gibi evet anıtlştıracağız.*
11. *15 Temmuz gecesini sokakları ve meydanları dolduran kardeşlerimizin her birinin vatanımızın, demokrasimizin, özgürlüğümüzün korunmasında katkısı vardır, payı vardır, rolü vardır. Onun için diyorum ki; 79 milyon olarak hepimizin gazası mübarek olsun, İstanbul'un gazası mübarek olsun, Ankara'nın gazası mübarek olsun. Darbe girişimine maruz kalan her şehrimizin gazası mübarek olsun. Darbe girişimine karşı tüm farklılıklarını bir kenara bırakarak kadınıyla, çocuğuyla, yaşlısıyla her kökenden, her meşrepten insanıyla dünyayı kendine hayran bırakan tüm vatandaşlarımızın gazası mübarek olsun.*

7 Ağustos 2016 Tarihli Konuşması

12. *Demokrasi ve Şehitler Mitingine Yenikapı'da ve ülkemizin her köşesinden katılan vatandaşlarıma, 'zafer demokrasinin, meydan milletindir' diyerek gösterdikleri güçlü duruş için teşekkür ediyorum.*

13. *Vatanlarına sahip çıkan, bu ülkeyi Müslümansız bırakmamak için canlarını ortaya koyan, er meydanının pehlivanı olmadığı gösteren kahraman şehitlerimize Allah'tan rahmet, yakınlarına başsağlığı diliyorum. Gazilerimize tekrar Rabbimden şifalar diliyorum.*

14. *O gece adeta ölümü öldürerek sokakları, meydanları dolduran milyonlarca vatandaşımız içinden şehitlik ve gazilik şerefine layık olanlar isimlerini tarihe altın harflerle yazdırdılar. İnanın bana vatan uğruna verilen mücadelede bu rütbelere ulaşabilmek her zaman yakalanabilecek, her zaman elde edilebilecek bir ayrıcalık değildir.*

15. *Bakınız, Cumhuriyetimizin banisi Gazi Mustafa Kemal 1920 yılında İstanbul ve İzmir başta olmak üzere ülkenin büyük bölümünün işgal altında olduğu o kara günlerde şunu söylüyordu: "Milletimiz çok büyüktür, hiç korkmayalım, o esaret ve zillet kabul etmez. Fakat onu bir araya toplamak ve kendisine; ey millet, sen esaret ve zillet kabul eder misin diye sormak lazımdır." Ben milletimin vereceği cevabı bekliyorum, şimdi burada bir kez daha soruyorum: Gazi'den 96 yıl sonra Yenikapı Meydanı'ndan aynı soruyu sizlere soruyorum: Ey millet, sen esaret ve zillet kabul eder misin? Mesele bu. Bu millete, evet kimse bu esareti asla getiremeyecektir.*

Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın meydanları bir direniş mekânı, darbeye karşı açılan bir cephe olarak nitelediği söylemler bu tema içinde sıklıkla kullanılmıştır. Erdoğan meydanlara çıkanları milletin kendisi olarak tanımlarken sokağa çıkmayan, darbeye karşı aktif bir direniş göstermeyen vatandaşlara yönelik ayrıştırıcı bir söylem kullanmamaya özen göstermiştir. Darbe karşıtlığının konvansiyonel silahlara karşı çıplak elle direniş biçiminde tasvir edilmesi bu eylemin destanlaştırılması için kullanılmıştır. Keza darbeye karşı direnen vatandaşların kazanımı Türk milletinin tarihinde önemli yer tutan Çanakkale, Savaşı, Kurtuluş savaşı gibi büyük olaylarla ilintilendirilerek bu zaferin de tarihin dönüm noktalarından birisi olarak konumlandırılması yapılmıştır.

Meydanlar Erdoğan'ın konuşmalarında sıklıkla dini motiflerle anılmıştır. Meydanlarda hayatını kaybedenler şehit, yaralananlar ve direnişin parçası olan

vatandaşlar gazi olarak tanımlanmaktadır. Şehitlik İslam inancında kişinin peygamberlikten sonra ulaşabileceği en yüksek merteye olarak görülmektedir. Bu bağlamda Erdoğan'ın “*Cihat meydanlarını pehlivansız bırakma Allah'ım*” dizesinden hareketle milletin meydanları Müslümansız bırakmadığı söylemi burada şehitliğin kutsiyetine yapılan bir atıf olarak görülmelidir. Bilindiği gibi Türk-İslam geleneğinde vatan için ölmek aynı zamanda Allah yolunda ölmekle eşdeğer anlam taşımaktadır. Erdoğan'ın söylemlerinde Türkiye'nin meydanları bu bağlamda direniş merkezleri olarak işlev görmüş ve kutsal bir mekansallık kazanmıştır. Meydanların isimlerini bu direniş dair isimlerle değiştirerek direnişin anıtlştırılacağı söylemi de bunu desteklemektedir.

Erdoğan sokağa, meydanlara, havalimanlarına çıkarak darbeye karşı direnen vatandaşların kendisinin darbe gecesi canlı yayında yaptığı milletimiz dışarı çıksın talebinin bir sonucu olarak görmektedir. Keza cumhurbaşkanının aynı zamanda Türkiye'nin kurucu lideri Mustafa Kemal Atatürk'le birlikte sembolleşen başkomutanlık vasfına sahip olmasının doğal bir eylemsellikte kendi şahsında da vücut bulduğunu Atatürk'ün bir sözünü meydanlarda hitap ettiği halka sorarak ima etmiştir. Erdoğan darbeye karşı milletini meydanlara davet ederek güçlü bir liderlik gösterdiğini, milletin de bu davete icabet ederek darbeyi engellediğini sıkça vurgulamıştır.

3.5.3. İkinci Tema: Meydan ve Demokrasi

10 Ağustos 2016 Tarihli Konuşması

- 1. Belediyeler araçlarıyla, personelleriyle, tüm güçleriyle darbe girişimine karşı direnen vatandaşlarımıza ve güçlerimize destek olan, demokrasi nöbetinde yemeklerine varıncaya kadar ikram eden tüm belediyelerimize de teşekkür ediyorum.*
- 2. Pazar günü malum Yenikapı'da bu millet farklı bir destan yazdı. Aslında 21. asrın yeni kapısını açtı, demokrasinin yeni kapısını açtı ve adalete yönelik bir yeni kapı açtı. 5 milyon kişinin katılımıyla Demokrasi ve Şehitler Mitingimizi yaptık. Orada birlik vardı, orada beraberlik vardı, orada kardeşlik vardı. Rabbim birliğimizi, beraberliğimizi, kardeşliğimizi daim eylesin.*
- 3. Cumhuriyetimizin banisi Gazi Mustafa Kemal'in İstiklal Harbi'nin en sıkıntılı günlerinde ifade ettiği bir ilke vardı, ne diyordu? “Hattı müdafaa yoktur sathı müdafaa vardır, o sath bütün vatandır” diyordu. Biz de diyoruz ki; demokrasi nöbeti sadece belli*

saatlerde belli yerlerde yapılmaz, demokrasimize, özgürlüğümüze, devletimize, geleceğimize günün 24 saati, yılın 365 günü evlerimizde, iş yerlerimizde, her yerde sahip çıkacağız. Yani vatanın her köşesinde, günün her saatinde demokrasi nöbetinde olacağız.

4. Kardeşlerim, onlar ihanet nöbetlerinde birer-ikişer geberecekler, biz demokrasi nöbetlerinde, vatan müdafaasında evvel Allah “Şüheda fıskıracak toprak sıksan şüheda / Canı cananı bütün varımı alsın da Hüda, / Etmesin tek vatanımdan beni dünyada cüda” diyecek, yola devam edeceğiz.

5. Er veya geç Amerika Birleşik Devletleri de bir tercih yapacaktır; ya Türkiye, ya Feto. Ya darbeci terörist Feto veyahut da demokrasi ülkesi Türkiye; bu tercihi yapmak durumunda. 85 koli dosya gitti. Böyle bir darbe yanlısını, böyle bir darbe organizatörünü yaklaşık 17 yıldır ülkesinde barınan bu zalimi, bu alçağı, bu şarlatanı herhalde artık Amerika daha fazla saklamayacak gönderecektir.

6. Bu darbenin tarihi bellidir, dolayısıyla darbenin tarihinden itibaren de bu masaya yatırılmalıdır. Eğer Parlamento bu talebe evet diyorsa, Cumhurbaşkanı olarak ben bunu onarım. Parlamento evet demezse, tabii ki benim de yapacağım bir şey yoktur. Çünkü biz şehitlerimizin ruhunu muazzep edemeyiz. Gazilerimize ihanet edemeyiz. Ve milletin talebini de eğer demokrasi diyorsak, o zaman geri çeviremeyiz. Demokrasi milletin taleplerinin iktidar olduğu bir rejimdir ve bunu yaparız.

Erdoğan’ın meydan ve demokrasi ilişkisine yönelik söylemlerinin ana odağı darbeye karşı direnişin bir demokrasi mücadelesi olarak yansıtılması olmuştur. Aynı zamanda kendisinin demokratik yollarla işbaşına gelen bir lider olduğunu da vurgulayan bu söylem kurgusu içinde darbeciler, Türkiye’nin darbeye karşı direnişini selamlamayan dış güçler doğal olarak demokrasi karşıtı bir pozisyonda konumlandırılmıştır. Meydanların yazdığı bir demokrasi destanı olan darbe karşıtı eylemler aynı zamanda bu direniş eyleminin lideri olan Erdoğan’ın demokratik bir lider olduğu vurgusunu pekiştirmektedir.

Halkın darbeciler için idam isteklerini de demokrasi çerçevesinde değerlendiren Erdoğan her ne kadar kendisi de bu tür bir ceza sistemini onaylasa da bu kararın alınabilmesi için adres olarak seçilmiş meclisi göstermiştir. Demokrasi nöbetlerini bir vatan savunması olarak değerlendiren Erdoğan’ın bu minvalde Atatürk’ün “Hattı müdafaa yoktur, sathı müdafaa vardır; o sath bütün vatandır.” sözüne yaptığı atıf hem darbe direnişinin destansılaştırılması hem de kendisinin Atatürk’ün üstlendiği kurucu

liderlik vasfına haiz olduğu iddiasının bir göstergesidir. Erdoğan demokrasi nöbetlerinin kendisinin demokratik yollarla seçilmiş meşru liderlik pozisyonunu güçlendirdiğini bu tür tarihsel atıflar yoluyla dile getirmiştir.

3.5.4. Üçüncü Tema: Meydan ve Milli İrade

23 Temmuz 2016 Tarihli Konuşması

1. 15 Temmuz, milletimizin; kökü nerede olursa olsun, hangi güce dayanırsa dayansın, iradesini hangi odağa teslim ederse etsin, bu millete ve bu ülkeye ait olmayanlara karşı tarihi bir meydan okumasıdır. Bu meydan okumayı sadece şu veya bu kesim değil, hamdolsun milletimizin tamamı yapmıştır.

2. Bizim yıllardır dilimizden düşürmediğimiz 'milli irade' işte bu şehitlerimizle güç kazandı, gazilerimizle güç kazandı. Bunun için milletimizin her bir ferdinin kendi özgür iradesiyle verdiği kararlara teslim olmak, boğun eğmek gerektiğini savunuyoruz. Milletimiz o muazzam irfanıyla daima en doğruyu, en hayırlıyı, en faydalıyı bulmuştur, bulacaktır. Bu millete, 79 milyon vatandaşıma bakıp, 'eğitimsiz, pısrık, işe yaramaz bir insan yığını' gördüklerini söyleyenler, zaman zaman söylüyorum, 15 Temmuz'da hayatlarının en büyük şokunu, en büyük mahcubiyetini yaşamışlardır. Artık şu gerçeği herkesin kabul etme zamanı gelmiştir: Bu milletin mayası sağlamdır.

3. Buradan gün iradeye sahip çıkma günüdür diyerek meydanları darbecilere teslim etmeyen vakur beyefendileri, hanımefendileri, gençleri, çocukları saygıyla selamlıyorum. 15 Temmuz'da meydanları, havalimanlarını, yolları, köprüleri doldurarak Fethullahçı terör örgütü mensubu hainleri hezimete uğratan 7'den 70'e tüm vatandaşlarıma şükranlarımı sunuyorum.

4. 15 Temmuz gecesini sokaklarda Sünni-Alevi yoktu, Türk-Kürt yoktu, Çerkez-Roman yoktu, o gece meydanlarda sağcı-solcu, zengin-fakir, iktidar-muhalefet yoktu. 15 Temmuz'da tıpkı Çanakkale'de, İstiklal Harbimizde olduğu gibi tüm fertleriyle tek yürek, tek bilek olmuş, iradesini bir avuç darbeciye çiğnetmeyen büyük Türkiye vardı, Türk milleti vardı.

5. Son üç yıldır da FETÖ denilen bu örgütü önce yargı ve polis içindeki mensuplarıyla, onlar başaramayınca ordu içindeki üniforma giymiş teröristleriyle üzerimize sürenlerin amacı da aynıdır. Ülkemizin kutlu yürüyüşünü engellemek isteyenlerin azgın piyonları olan teröristler, milletin ortak iradesi, sarsılmaz cesareti karşısında bir kez daha bozguna uğradı.

29 Temmuz 2016 Tarihli Konuşması

6. 15 Temmuz gecesi ülkemizin her köşesinde, sokaklarda, her siyasi anlayıştan, her meşrepten, her dünya görüşünden insanlarımız vardı. O gecedan beri Türkiye, gerektiğinde tüm farklılıklarının üzerine çıkarak hürriyetini ve geleceğini sahiplenme iradesine sahip olduğunu dost-düşman herkese gösterdi. Öyle ki ülkemiz hakkında yapılan olumsuz hesapların tamamı 15 Temmuz'da geçerliliğini yitirdi. O gece yaşanan ve pek azı kameralara, objektiflere yansıyan manzaraların her biri Türkiye'nin ekonomik, siyasi, sosyal, terör yoluyla diz çökmesini bekleyenlerin kafasına birer balyoz gibi indi.

7. Açık konuşuyorum; darbecilerin akıbetlerinden endişe ettikleri kadar Türkiye'nin demokrasısından, milletimizin hayat hakkından, geleceğinden endişe duymayan hiçbir ülke, hiçbir ülke lideri bizim dostumuz değildir, bunu böyle bilsinler. Bu ülkelerle diplomatik ilişkilerimiz mutlaka devam edecektir, ama onların kalbimizde yeri asla yoktur ve farklıdır.

Erdoğan darbecileri bu ülkeye ve millete ait olmayan, dış mihraklarla bağlantılı, iradelerini kendilerini kontrol eden güçlere bırakmış bir şebeke olarak tanımlamaktadır. Meydanlara çıkan vatandaşlar ise bu şebekenin karşısında bir demokrasi destanı yazan, vatan müdafaası yapan tek bir millettir. Erdoğan bu noktada özellikle siyasi görüş olarak hiçbir kesimin direnişin merkezinde olmadığını halkın her kesiminden katılımların olduğunu vurgulamaktadır.

Milli irade Erdoğan'ın söylemlerinde darbeye karşı direnirken hayatını kaybeden şehitler ve yaralanan gazilerle güç kazanan demokratik bir duruşu temsil etmektedir. İnsanlar yalnızca seçimlerle bu duruşu göstermemiş, bir tehlike anında fiili aksiyona geçerek demokratik olarak ortaya koyduğu iradeyi canları pahasına korumayı başarmıştır. Keza darbeciler bu demokratik işleyişe tahammül edemeyen dış güçlerin piyonları olarak tanımlanmaktadır. Dolayısıyla darbeye devrilmek istenen AK Parti ve Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın meşru konumları da bu iradenin tecellisiyle daha da sağlamlaşmıştır.

Erdoğan'ın söylemlerinde yoğun olarak darbeye karşı tek blok olmuş bir millet portresi çizilmektedir. Darbe, Türkiye'nin ekonomik, siyasi ve güvenlik konularında çöküşünü bekleyen bir takım güçlerin son oyunu olarak nitelendirilmiştir. Farklı görüşlerden olsa bile vatandaşlar darbeye karşı birleşerek bu oyunu bozmuştur.

3.5.5. Dördüncü Tema: Meydan ve Darbe

23 Temmuz 2016 Tarihli Konuşması

1. *Bu darbe girişiminde milletimiz tıpkı bin yıl önce Malazgirt'te olduğu gibi, bu coğrafyaya vatan olarak sahiplenme konusundaki kararlılığını ortaya koymuştur. Milletimiz tıpkı 717 yıl önce Söğüt'te, 563 yıl önce İstanbul'da olduğu gibi, Anadolu topraklarını hayat alanı olmanın ötesinde istikbali olarak gördüğünü tüm dünyaya haykırmıştır. Milletimiz, bu ülkeyi kendisine yar etmemek için saldıranlara karşı 100 yıl önce Çanakkale'de, Kut'ül Amare'de, Dumlupınar'da ne cevap vermişse, 15 Temmuz'da da aynı cevabı vermiştir.*

2. *Bu darbe girişimi milletimizle, hükümetimizle, Meclis'imizle birlikte Türk Silahlı Kuvvetleri'mize de yapılmıştır. Türk Silahlı Kuvvetlerimiz ve Mehmetçiğimiz bizim gözbebeğimizdir. 15 Temmuz'da aynı zamanda Türk Silahlı Kuvvetleri'mizi de bu asker elbisesi giymiş teröristlerin saldırısından kurtardık.*

3. *Türkiye'ye yönelik, 79 milyona yönelik hiçbir girişime bugüne kadar nasıl eyvallah etmediyse buna da etmedik. Olayın ilk anlarından itibaren hadiseleri an be an takip ederek ilgili yerlere gerekli talimatları vererek, milletimize sokaklara sahip çıkmaları çağrısında bulunarak duruşumuzu ortaya koyduk. Hamdolsun vatandaşlarımız çağrılarımıza uyarak sokakları, meydanları doldurdu, meydanları darbecilere bırakmadı. Allah sizlerden razı olsun*

29 Temmuz 2016 Tarihli Konuşması

4. *Şu gerçeği herkesin çok iyi gördüğüne inanıyorum: 15 Temmuz darbe girişimi ülkemizdeki diğer tüm darbelerden farklı olarak sadece Hükümeti devirmeyi, yönetimi ele geçirmeyi değil, aynı zamanda toplumu da ele geçirmeyi hedefliyordu. Şayet bu darbe başarılı olsaydı, ülkemizdeki istisnasız herkes için 16 Temmuz'la birlikte bambaşka bir hayat başlayacaktı. Bu ihanet çetesinin mensubu olmayan, iradesini Pensilvanya'daki çete başına teslim etmeyen hiç kimse bu ülkede hayatını sürdürme, geleceğini inşa etme imkânına sahip olamayacaktı.*

5. *Milletimiz işte bu büyük tehlikeyi, bu tehdidi gördüğü için AK Partisiyle, CHP'liyle, MHP'liyle, diğer partilere gönül veren insanlarıyla darbe girişimine karşı çıktı, devletin ve yöneticilerinin yanında yer aldı.*

Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın söylemlerinde darbenin eşdeğer tutulduğu birçok tarihsel olay göze çarpmaktadır. Malazgirt, Söğüt, İstanbul'un Fethi, Çanakkale, Kut'ül

Amare, Kurtuluş Savaşı gibi Türk milletinin tarihinde dönüm noktalarını oluşturan ve Türklere karşı yerli ve yabancı şer odaklarının yenilgiye uğratıldığı bu tarihsel benzetmeler meydanlara darbenin ve darbecilerin de bu olaylardaki düşman öznesi olduğunu vurgulamak için kullanılmıştır. Darbe ve faileri bu analogi içinde Haçlı orduları, Bizanslılar, İngilizler ve Yunanlılar gibi devletin bekasına karşı tehdit oluşturan bir unsur olarak tanımlanmaktadır.

Darbenin yalnızca demokratik kurumlara ve millete karşı değil aynı zamanda Türk Silahlı Kuvvetleri'ne de karşı yapıldığını ifade eden Erdoğan bu söylemiyle ordunun bu girişimden tamamen sorumlu tutulmaması gerektiğini halka empoze etmektedir. Darbecileri ordunun içindeki asker kıyafeti giymiş teröristler olarak niteleyen Erdoğan genelde siyasi bir düzlemde değerlendirilen darbeyi böylece bir güvenlik sorunu olan terör eylemiyle eş konumda göstermektedir.

3.6. Ak Parti Genel Başkanı ve Başbakan Binali Yıldırım'ın Konuşmalarının Analizi

AK Parti Genel Başkanı ve Başbakan Binali Yıldırım'ın konuşmaları içerisinde ifade ettiği söylemler 'Meydan ve Direniş', 'Meydan ve Demokrasi', 'Meydan ve Milli İrade', 'Meydan ve Darbe' olmak üzere belirlenen dört söylem teması öncelikle sıralanıp ardından yorumlanmıştır.

3.6.1. Birinci Tema: Meydan ve Direniş

7 Ağustos 2016 Tarihli Konuşması

1. *Gölbaşı Özel Harekât, TÜRKSAT, Kazan'da Akıncılarda, Genelkurmay önünde, Külliye önünde, Vatan Caddesinde, Şehitler Köprüsü'nde, Türkiye'nin her köşesinde Cumhurbaşkanımızın inin meydanlara çağrısına uyararak ölümü kendi içinde öldüren kahramanları bu millet asla unutmayacak.*

2. *Sayın Cumhurbaşkanım, 16 Mayıs 1919'da Gazi Mustafa Kemal Bandırma Vapuruyla İstanbul'dan ayrılırken ne kadar umutluysa, bugün milletimiz o kadar umutludur. 30 Mayıs 1919'da Sultanahmet Meydanı'nda İzmir'i işgal eden düşmana karşı ne kadar cesursa, milletimiz bugün de o kadar cesurdur.*

3. *Kardeşlerim, bugün sadece İstanbul değil, bütün Türkiye ayakta. Şu anda İstanbul'la birlikte Türkiye meydanlarda bizimle beraber, 81 ilimiz bizi izliyor, yavru vatan Kıbrıs bizi izliyor.*

4. *Kardeşlerim, 97 yıl önce 1919'da İzmir işgaliyle Sultanahmet Meydanı'nda yüzbinler toplantı ve Ayasofya'ya sırtını dayayarak istikametini Sultanahmet ve camisine döndü, minarelerden salalar yükseliyordu, düşman uçakları kalabalığın üzerinden uçuyordu, ama hiç kimse başını eğmedi, hiç kimse ölümden korkmadı. Kürsüye çıkan Halide Edip o muhteşem topluluğa, toprağın üzerinde şerefsiz yaşamaktansa altında şerefle yatarız. İşte 97 yıl önce bu aziz millet toprağın altında şerefiyle yatanlar sayesinde toprağın üzerinde şerefle yaşıyor. 15 Temmuz akşamı da bir işgal girişimi, FETÖ terör örgütünün hainlerinin bir ihtilal teşebbüsüyle karşı karşıya kaldık, üzerimizden uçaklar uçtu, tanklar caddeleri işgal etti, asker kıyafetindeki teröristler silahlarıyla millete kan kustu. Cumhurbaşkanımız, Başkomutanımız milleti meydanlara davet etti, yine salalar okundu, ezanlar baştanbaşa Türkiye'de yankılandı. İşte bu aziz millet İstanbul'da, Ankara'da, İzmir'de, 81 vilayetinde hep birden şunu söyledi: Toprağın üzerinde şerefsiz yaşamaktansa toprağın altında şerefle yatarız, şehit oluruz, gazi oluruz.*

2 Ağustos 2017 Tarihli Konuşması

5. *Selam sana Türkiye'm! Değerli Vatandaşlarım, sizleri Allah'ın selamıyla selamlıyorum. 15 Temmuz'dan beri meydanları coşkuyla sevinçle dolduruyorsunuz. Farklılıklarımızı bir yana bıraktık. Milli iradeye, demokrasiye hep birlikte sahip çıktık. Türk, Kürt, Alevi, Sünni, kardeşliği artık daha da güçlendi. AK Partililer, CHP'liler, MHP'liler, HDP'liler, hepimiz alanlardaydık. Gece demeden-gündüz demeden kadınıyla-erkeğiyle, genciyle-yaşlısıyla meydanlara koştunuz. Her birinizi sevgiyle, muhabbetle yürekten selamlıyorum. 81 vilayetimizin demokrasi nöbeti tutan meydanları selamlıyorum.*

6. *15 Temmuz karanlık gecesinde demokrasi meşalesini sönmek üzere 81 ilimizin meydanlarında yaktınız. FETÖ, Cumhurbaşkanımızı öldürmek istedi, Hükümetimizi devirmek istedi, Meclis'imizi bombalayarak milletle bağımızı koparmak istedi. Münafıklar bunu başaramadılar. Millet iradesine milletin silahlarıyla saldırdılar. Allah'ın yardımı, milletimizin akhıselimiyle bu darbe bozuntularının emellerini boşa çıkardık, dimdik ayaktaız. Milletimiz tüm renkleriyle sokaklarda.*

7. *O karanlık gece Başkomutanımız Cumhurbaşkanımızın şu önemli sözüyle aydınlandı. O gün bir destan yazdı milletimiz, Cumhurbaşkanımız ne dedi? İnin*

meydanlara, bu darbeci bozuntularına dersini verelim, biz milletin gücünden, Hakk'ın gücünden başka güç tanımayız, kefenimizi giyerek bu yola çıktık, öleceksek bu yolda ölmeye hazırız. Ancak milletin namusunu, milletin iradesini asla darbecilere teslim etmeyiz. Tankların karşısında dimdik durdunuz. Cuntacıları, çeteleri, ruhunu başka ülkelere satan FETÖ terör örgütüne dersini verdiniz. Millet iradesi dimdik ayakta. Milletin silahını millete doğrultanları siz dize getirdiniz.

8. *Değerli kardeşlerim; siz meydanlara sahip olun, gerisini bize bırakın. Siz orada işinizi yapacaksınız, biz de burada bu işi başımıza saranların hesabını göreceğiz. Gerekli bütün düzenlemeleri yapıyoruz. Bir daha bu ülkeyi darbelerle dünya kamuoyunda küçük düşürmeye çalışan gruplara, çetelere fırsat vermeyecek şekilde işlerimizi düzene koyduk, koymaya devam ediyoruz.*

10 Ağustos 2016 Tarihli Konuşması

9. *Sayın Cumhurbaşkanım, bu aziz millete 15 Temmuz gecesi yaptığınız liderlik için, darbeye karşı meydanlara inin dediğiniz için sizlere şükranlarımızı sunuyoruz.*

10. *Ey aziz Ankaralıları, ey aziz milletim; darbeciler, hainler 15 Temmuz gecesi milletimizi alt edeceklerini zannettiler, meydanların sahipsiz kalacağını, milli iradenin yıkılacağını hesap ettiler. Yanıldılar, Allah'a şükür hak ettikleri cezayı alacaklar. Darbeciler kaybetti, Türkiye kazandı. Darbeciler kazandı, millet kazandı. Darbeciler kaybetti, hukuk devleti kazandı. Paralel kaybetti, millet kazandı.*

11. *Bütün dünya görsün. Şimdi Türkiye daha güçlüdür. 15 Temmuz sonrasında sağladığımız bu toplumsal mutabakatı, siyasal mutabakatı bozmamak için elimizden gelen her türlü gayreti göstereceğiz. Bu uzlaşma iklimini sürdürmeye kararlıyız. Bir daha ayrılığa, tefrikaya asla geçit vermeyeceğiz. Birbirimizin elini asla bırakmayacağız. Meydanlarda bir ve beraber olduğumuz gibi hayatın her alanında da bir olacağız, beraber olacağız, iri olacağız, diri olacağız, birlikte Türkiye olacağız.*

AK Parti Genel Başkanı ve Başbakan Binali Yıldırım, meydanların darbe karşısında konumlanışını özellikle I. Dünya Savaşı'nın kaybedilmesiyle işgale uğrayan Osmanlı halkının direnişiyle özgületirmiştir. "Yedi düvel" in Türk topraklarını işgal girişiminin yüzüncü yılında "dış odakların" Türkiye'yi yeniden işgali milletin meydanlarda direnişiyle engellenmiştir. Zira Yıldırım'a göre darbe yerli değildir, darbe bir işgal girişimidir ve bu işgal altında yaşamak şeref kavramıyla bağdaşmamaktadır, böyle bir durumda direnerek ölmek yeğdir.

Başbakan Yıldırım da Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın söylemlerine benzer şekilde darbe gecesi meydanlara çıkan kesimi homojen bir şekilde tanımlamaktan kaçınmakta, tüm etnik ve siyasi kesimlerin aynı ölçüde bu direnişin bir parçası olduğu mesajını vermektedir. Binali Yıldırım'ın özellikle siyasi iktidarın terör olayları sebebiyle sürekli eleştirdiği HDP'nin seçmenini de darbeye direnen kitleler arasında sayması toplumsal bir uzlaşma zemini arayışının göstergesi olarak yorumlanabilir.

Binali Yıldırım, meydanlarda demokrasi meşalesinin darbeye karşı milletin direnişiyle yandığını söylerken bu direnişin doğal lideri olarak Cumhurbaşkanı Erdoğan'ı işaret etmektedir. Yıldırım'a göre Erdoğan'ın milleti meydanlara davet ederek direnişi yükseltmesi onu tıpkı milli mücadele döneminde olduğu gibi kurucu lider konumuna taşımıştır.

Meydanlar, Yıldırım'ın söylemlerinde yeniden inşa edilecek birliğin, beraberliğin ve "tüm dünya" karşısında güçlü bir duruş sergilemenin mekanı olarak karşımıza çıkmaktadır. Yıldırım, Milletin darbe girişimine karşı meydanlarda hep birlikte direnenek kurduğu yeni toplumsal mutabakat fırsatını da AK Parti nezdinde sahiplenmektedir.

3.6.2. İkinci Tema: Meydan ve Demokrasi

29 Temmuz 2016 Tarihli Konuşması

1. *Bugün 15 Temmuz demokrasiye karşı, milli iradeye karşı, halkın iradesine karşı silahlı darbe girişiminin 15. günü. Kahraman Kazanlılar bu darbeyi önlemenin en önemli kazananıdır. Sizler bizim generallerimizsiniz. Darbeci generaller hapisteler, işte Kazan. Evvel Allah, şehitler kalbimizdedir. Kazan'ın 9 evladı hepimizin kalbindedir, onlar ölmedi, onlar yaşıyor, onlar bu ay-yıldızlı bayrağı dalgalandıran bizim birer yıldızımızdır.*

2. *Kahramanlıklar kolay elde edilmiyor. Gaziantep, İstiklal Savaşında gösterdiği başarıdan dolayı gazi unvanını aldı. Kahramanmaraş, yine İstiklal Harbinde gösterdiği kahramanlıktan dolayı bu unvanı aldı. Şanlıurfa, gösterdiği bu fedakârlık ve başarıdan dolayı bu unvanı aldı. Şimdi demokrasi şehitlerini verdiğimiz 15 Temmuz darbe girişimini önleyen kahraman Kazan halkı da kahramanlığının karşılığını aldı.*

3. *15 Temmuz, Türkiye'nin ikinci büyük kurtuluş mücadelesinin adıdır. 15 Temmuz'u her yıl Demokrasi Şehitleri Günü olarak anacağız, kutlayacağız. O gün*

sokağa çıktınız, 15 gün oldu sokaktasınız, meydanlardasınız. Türkiye'ye sahip çıkıyorsunuz, Kazan'a sahip çıkıyorsunuz.

7 Ağustos 2016 Tarihli Konuşması

4. O gece Türk milleti demokrasisini hedef alan hainlere hak ettiği dersi vermiştir. Şimdi artık herkes şunu bilmelidir: Kim olursa olsun bu ülkeyi bölmeye çalışanlar, bu millete ayar vermeye çalışanlar ölümden ölüm beğensinler.

5. İntikam duygusuyla değil, adaletle, hukukla hareket edeceğiz, bu terör örgütünün mensuplarına şehitlerimizin, gazilerimizin hesabını soracağız. Demokrasiden taviz vermeyeceğiz, özgürlükleri daha da geliştireceğiz, ekonomimizi daha da büyüteceğiz, düşmanlarımızı azaltacak, dostlarımızı çoğaltacağız.

6. Milletimiz bu süreçte demokrasiye, milli iradeye, Türkiye'ye en güçlü şekilde sahip çıktı. Devletini, bayrağını, ülkesini dış güçlerin maşalarına asla teslim etmedi. Allah bütün milletimizden razı olsun. Millet iradesine sahip çıktınız. Geleceğimize sahip çıktınız, bayrağımıza sahip çıktınız, hukuk devletine sahip çıktınız. Her şeyden önce demokrasiye sahip çıktınız. Siz görevinizi şanla, şerefle yaptınız. Emin olun ki son nefesimize kadar biz de Hükümet olarak emrinizdeyiz.

7. Türkiye bugün 15 Temmuz öncesine göre daha güçlüdür, Meclis'imiz daha da güçlenmiştir, siyaset kurumları bugün daha da itibarlı hale gelmiştir. Demokrasimiz bugün daha da güçlenmiştir. Hukuk devleti daha da güçlenmiştir. Türkiye dimdik ayakta. Allah hepinizden razı olsun.

10 Ağustos 2016 Tarihli Konuşması

8. Aziz milletimiz, sizler demokrasi kahramanıyorsunuz, sizler ikinci istiklal harbinin kahramanlarıyorsunuz. Sizler vatanımızın, milletimizin, bayrağımızın güvencesisiniz, teminatıyorsunuz.

9. Milli iradeye yönelik bu büyük ihanet girişimini, bu suikastı topyekûn millet sahiplenerek boşa çıkardı, başarısızlığa uğrattı. O gece iradenizi demokrasiyi hedef alan hain kalkışmaya cevabı tam burada, Beştepe'de sizler verdiniz. Kızılay'da, kahraman Kazan'da, Gölbaşı'nda sokak sokak, cadde cadde milli iradeyi yok etmeye çalışanlara, FETÖ'cü katillere dersini verdiniz.

10. O gece Türk milletini hafife alanlar, önünde dağlar gibi direndiniz, dağlar gibi yüceldiniz. O gece demokrasiye sahip çıkmakla kalmadınız. Geçtiğimiz 27 gün

boyunca yorulmadan, usanmadan, genciyle, yaşlısıyla, kadınıyla, erkeğiyle meydanları doldurdunuz, demokrasi nöbetine durmak yok devam dediniz.

11. Devletine, milletine, Emniyetine, vatandaşına kurşun sıkan katiller kaybetti, demokrasi kazandı. Birlikte başardık, birlikte demokrasi destanı yazdık. Şehitlerimiz, gazilerimiz canlarını ortaya koyarak ülkeyi gelecek aydınlık yarınlara taşıdılar. Şimdi bize düşen bu aziz vatandaşlarımızın haklarının hesabını sormaktır.

Binali Yıldırım'ın konuşmalarında demokrasi teması önemli bir ağırlığa sahiptir. Bu demokrasi 15 Temmuz öncesinde kurulan lafzi bir kavram olmaktan çıkmış şehitlerin kanlarıyla ihya ettiği yeni bir forma bürünmüştür. Milli mücadele döneminde olduğu gibi Türk halkının kahramanlıklarıyla meydanlarda kazandığı bu demokrasi en az dönemin tarihsel kazanımları kadar değerli görülmektedir. 15 Temmuz'un demokrasi bayramı ilan edilmesi de bu değeri yansıtmaktadır. Erdoğan'ın ifade ettiği anıtlştırma eylemi burada daha kurumsal bir hal almıştır.

Yıldırım, meydanlara çıkan milletin kendi iradesine, hukuk devletine fakat her şeyden önemlisi demokrasiye sahip çıktığını ifade ederek bu bağlamda halkı gerçek generaller, kendilerini de halkın neferleri olarak konumlandırmaktadır. Zira Yıldırım'a göre 15 Temmuz siyaset kurumlarını ve meclisi daha da güçlendiren yeni bir dönemin kapısını aralamıştır.

Milli iradenin tecellisi olan demokrasiye sokak sokak, cadde cadde direnerek canları pahasına sahip çıkan halk aynı zamanda Türkiye'nin itibarını da uluslararası anlamda arttırmıştır. Yıldırım, bir taraftan darbe girişimi sonrası hukuk devleti olmanın gereğini yaptıklarına vurgu yaparken söylerken diğer yandan böyle bir girişimin tekrarlanması halinde tepkinin daha şiddetli olacağını, darbecilerin ölümlerden ölüm beğenmesini söylemektedir.

3.6.3. Üçüncü Tema: Meydan ve Milli İrade

29 Temmuz 2016 Tarihli Konuşması

1. Siz 79 milyon vatan evladı yurdun her köşesinde destanlar yazdınız, kahramanlık destanı yazdınız. Tarihe isimlerinizi altın harflerle yazdırdınız, Allah sizden razı olsun. Milli iradeye karşı büyük kalkışmayı bir olarak, beraber olarak, sahip çıkarak boşa çıkardınız.

2. *Bu darbeciler tankların karşısında duramayacağımızı zannettiler. Bu darbeciler savaş uçakları kaldırırsak bu millete boyun eğdiririz zannettiler. Ancak bu aziz millet darbecilere dersini verdi. Bombaları, kurşunları, yürekleriyle, göğüsleriyle söndürdüler. Namusunu çiğnetmediler, bayrağı çiğnetmediler, milli iradeyi çiğnetmediler. Milletimiz bu süreçte demokrasiye, milli iradeye, Türkiye'ye en güçlü şekilde sahip çıktı. Devletini, bayrağını, ülkesini dış güçlerin maşalarına asla teslim etmedi.*

Başbakan Binali Yıldırım'ın milli iradeyi yalnızca AK Parti seçmenini değil darbeye karşı yurdun her tarafında direnen tüm Türk milletini kapsayacak şekilde kullanmaktadır. Bu direnişi önceki söylemleriyle uyumlu bir şekilde yine tarihi bir zafer olarak görmekte ve tarihsel kahramanlıklarla eşdeğer biçimde sunmaktadır.

Milleti yekpare bir vücut olarak betimleyen Yıldırım, darbecilerin her türlü saldırısının bu birlik ve beraberlik hali karşısında sönümlendiğini ve başarıya ulaşmadığını söylemektedir. Milli iradeyi, yani halkın karar verme yetisi olan demokrasiyi namus ve vatanla özdeşleştiren Yıldırım milletin yalnızca demokrasiye değil bu geleneksel kavramlara da sahip çıktığını vurgulamaktadır.

3.6.4. Dördüncü Tema: Meydan ve Darbe

29 Temmuz 2016 Tarihli Konuşması

1. *Bu aziz vatani, bu aziz milleti bölmeye, parçalamaya hiç, ama hiç kimsenin gücü yetmeyecek. Bu darbenin sorumlusu Amerika'daki o terörist başını illa da getireceğiz, Türkiye'ye getireceğiz. Âleme ibret için hesabını soracağız.*

2. *Sevgili kardeşlerim; o gün onlar tankları, uçakları, helikopterleri insanlarımızın üzerine salarken, bombaları atarken, bütün sokaklardaki insanları tararken zannettiler ki tankın gücü darbeyi sağlayacak. Ama tankın gücü Hakk'ın gücünü, halkın gücünü yenememiştir.*

3. *Güya Türk askeri kılığına girip topraklarımızı işgal edeceklerdi, sanki bu milletin iradesini çalacaklardı. Allah şerleri hayra çevirir, bizi öldürmeyen her darbe bizi daha da güçlendirir işte burada olduğu gibi.*

4. *Bu darbeciler tankların karşısında duramayacağımızı zannettiler. Bu darbeciler savaş uçakları kaldırırsak bu millete boyun eğdiririz zannettiler. Ancak bu aziz millet darbecilere dersini verdi. Bombaları, kurşunları, yürekleriyle, göğüsleriyle*

söndürdüler. Namusunu çiğnetmediler, bayrağı çiğnetmediler, milli iradeyi çiğnetmediler.

7 Ağustos 2016 Tarihli Konuşması

5. Ordumuz bizim gözbebeğimizdir, Mehmetçik bizim canımızdır, kışlalar peygamber ocağıdır. Ordu ve Emniyetteki hainlerle şanlı ordumuzu, Emniyet mensuplarımızın olduğu o şanlı kuruluşlarımızı birbirinden ayırt edelim. O gün bu darbe girişimini başlatanlar subay elbisesi içerisine girmiş katillerdir, canilerdir, FETÖ terör örgütünün elemanlarıdır. Onlarla ülkesini, milletini, bayrağını seven subaylarımızı, askerlerimizi asla birbiriyle karıştırmayalım.

6. Gerekli bütün düzenlemeleri yapıyoruz. Bir daha bu ülkeyi darbelerle dünya kamuoyunda küçük düşürmeye çalışan gruplara, çetelere fırsat vermeyecek şekilde işlerimizi düzene koyduk, koymaya devam ediyoruz.

7. Aramızdaki ayrılığı gayrılığı, ülkemizin istiklalinden, istikbalinden daha önemli saymayacağız. Aramızdaki farklılıkları vatanımızdan, namusumuzdan daha önemli saymayacağız. Kaybettiğimiz canlarımızın aziz hatırası 7'den 70'e bizi birbirimize kenetledi. Darbeyi birlikte püskürttük, kenetlendik, bundan sonra 70 milyon daha fazla kenetleneceğiz.

Binali Yıldırım darbeyi ülkeyi bölmek, parçalamak isteyen bir girişim olarak sunarken bu girişimin arka planındaki gücün ABD olduğunu da FETÖ liderinin orada yaşadığını vurgulayarak ima etmiştir. Tankları, uçakları bulunan darbecilerin halkı yenememesini ulvi bir anlam evrenine yerleştiren Yıldırım, Hakk'ın yani Allah'ın iradesinin darbeyi başarısızlığa uğrattığını söylerken İslam inancında gerçek olanın batıl olanı yeneceği metaforunu kullanmıştır.

Darbecileri asker kılığına girmiş işgalciler olarak niteleyen Yıldırım, yine Allah'ın şer olanı hayra çevirme iradesine atıfta bulunarak bu darbeyle birlikte devletin bu tür güdümlü işgalci zihniyetten arınma fırsatına kavuşmasını inanç motifleri kullanarak anlatmaktadır. Keza aynı minvalde kışlaları peygamber ocağı olarak gördüklerini söyleyen Yıldırım darbeye karışmayan askerlerin halkın nezdindeki itibarını arttırmayı amaçlamıştır.

3.7. CHP Genel Başkanı Kemal Kılıçdaroğlu'nun Konuşmalarının Analizi

Cumhuriyet Halk Partisi Genel Başkanı Kemal Kılıçdaroğlu'nun 15 Temmuz 2016 darbe girişimi gecesinden sonra başlattığı “Demokrasi Nöbetleri” olarak bilinen ve 08 Ağustos 2016 tarihinde İstanbul Yenikapı’da gerçekleşen “Demokrasi ve Şehitler Mitingi”ne kadar geçen sürede yaptığı konuşmalar belirlenen temalar çerçevesinde analiz edilecektir.

3.7.1. Birinci Tema: Meydan ve Direniş

24 Temmuz 2016 Tarihli Konuşması

1. *Bu darbe, 15 Temmuz darbesi Türkiye'nin demokratik, laik, sosyal hukuk devletine karşı yapılmış bir darbe girişimidir. Bu darbe girişiminin en belirgin özelliği TBMM'nin bombalanmasıdır. O bombalar, o kurşunlar yağarken parlamentoda görev yapan tüm milletvekili arkadaşlarım darbeye karşı direnmiş ve dik durmuşlardır. Parlamento dik durdu, Türkiye dik durdu, milletvekilleri dik durdu ve bu meydanda olan yüz binler dik durdu ve demokrasi kazandı.*

2. *15 Temmuz akşamında darbeye karşı direnmek, darbeyi dışlamak Türkiye'den, “21.yüzyılın Türkiye'sine darbe yakışmıyor” dedirtmek hepimizin ortak görevi oldu. Bu açıdan darbeye karşı çıkan bütün siyasal partilerin genel başkanlarını, parlamentoda olsun olmasın, genel başkanlarını, onlara destek veren bütün vatandaşlarımı, yürekte kutluyorum ve onlara buradan şükranlarımı sunuyorum.*

3. *Taksim Meydanı bizim demokrasi tarihimizde yer alan önemli bir meydandır. 3 Haziran 1977 Ecevit'e suikast düzenleneceği söylendiğinde, Ecevit şu açıklamayı yaptı, “Yarın tek başıma Taksim'e gideceğim” dedi ve Taksim'e geldi, arkasında bugün olduğu gibi yüz binler vardı. 1 Mayıs 1977 “Kanlı 1 Mayıs” olarak tarihe geçen bir gün ve o gün çok sayıda vatandaşımız Taksim Meydanında hayatını verdi. “Kanlı 1 Mayıs” olarak bizim tarihimizde yer alan ve henüz aydınlığa kavuşmamış olan bu olay, yine bu meydanda geldi. Ama bu meydan bugün “Cumhuriyetin ve Demokrasinin Meydanı” oldu, bu açıdan hepinize yürekte şükranlarımı sunuyorum.*

4. *Darbeciler yargılanmalı. Kim parlamenter demokratik sistemimizi TBMM'ye siyasal partilere ve Türkiye Cumhuriyeti'ne kast etmeye yelteniyorsa elbette hukuk içinde yargılanmalıdır. Emir komuta zinciri içinde meydanlara çıkan er ve erbaşlara linç edenlerin de aynı anlayışla yargılanması gerekiyor.*

7 Ağustos 2016 Tarihli Konuşması

5. *Sevgili dostlarım, görüyorum ki bu meydanda en ön safında kadınlarımız var, tıpkı darbe gecesi tankların önünde durdukları gibi. Bundan büyük bir gurur duyuyorum. Bir toplum için nezaketin, şefkatin, sevginin kaynağı olarak gördüğüm kadınlarımızın hayatın her alanında daha çok var olmalarını bize eşlik etmelerini gönülden diliyorum. Kadınlarımızın desteği, katkısı, katılımı bizim için vazgeçilmez değerdedir.*

6. *Bakın değerli vatandaşlarım, 15 Temmuz akşamı bağımsız medya olmasaydı belki hiç kimse sokaklara çıkmayacaktı. O medya olayları verdi. Vatandaşlar sokağa davet edildi. Tankların üzerine çıkıldı. O medya bütün bu görüntüleri verdi. Dolayısıyla vatandaş en meşru hakkı olan direnme hakkını kullanarak demokrasiyi korudu ve mücadelesini yaptı. Göğsünü siper etti tanklara ve mücadelesini yaptı. O nedenle parlamenter sisteme karşı yapılan bu darbe girişimine parlamento dik durarak gerekli cevabı vermiştir.*

Kemal Kılıçdaroğlu'nun meydanları darbeye karşı konumlandırırken kendi kitlesini ön plana çıkarma gayreti Cumhurbaşkanı Erdoğan ve Başbakan Binali Yıldırım'ın birlik, beraberlik mesajlarıyla çatışma içindedir. Kılıçdaroğlu'nun darbe sırasında etkin bir rol üstlenmediği yönündeki eleştiriler ve darbecilerle çıkan çatışmalar esnasında öldürüldüğü iddia edilen askerlerin CHP kitlesinde bir karşılığı olması söylemlerini bu şekilde kurgulamasına sebebiyet vermiş olabilir. Keza bu tavrını darbecilerin yargılanması gibi öldürüldüğü iddia edilen erlerin faillerinin de yargılanması talebiyle sürdürmüştür. Darbecilerin cezasının yoğun bir şekilde idam olması gerektiği yönündeki yüksek talebe karşı Kılıçdaroğlu'nun böyle bir çıkışı yapması dikkat çekicidir.

Kılıçdaroğlu, darbeye karşı direnişi yekpare bir millet söylemi altında kurmak yerine kadınlar, medya gibi farklı unsurları ön plana çıkarmayı tercih etmiştir. Cumhurbaşkanı Erdoğan ve Binali Yıldırım'ın söylemlerinde yaptığı inanç ve tarih motiflerini neredeyse hiç kullanmamıştır. Tarihsel bağlamda yalnızca meclisin milli mücadele yıllarında savaş koşullarında çalışmış olması ve kendilerinin de darbe sırasında parti olarak meclisin çalışmasına katkı sundukları yönünde bir analogi kullanmıştır.

3.7.2. İkinci Tema: Meydan ve Demokrasi

7 Ağustos 2016 Tarihli Konuşması

1. Her türlü darbeye ve parlamenter sistem üzerindeki her türlü vesayete karşı çıkmak tüm demokratların, demokrasiden yana olanların, bu ülkeye namus borcudur. Hep birlikte ve her zaman, “Ne darbe ne dikta, yaşasın tam demokrasi” demeliyiz ve söylemeye de devam etmeliyiz.

2. Demokrasinin özünde uzlaşma kültürü vardır. Umarım 15 Temmuz darbesi, uzlaşma kültürünü hayata geçirir. Darbecilerin zihin dünyasında ise uzlaşma kültürü yok, dayatma kültürü vardır.

24 Temmuz 2016 Tarihli Konuşması

3. İstanbul Taksim’den, Hakkari’ye, Edirne’ye, Muş’a, İzmir’e, Yozgat’a, Balıkesir’e, Antalya’ya, Karadeniz’e, Zonguldak’a, Trabzon’a selam olsun. Demokrasi için selam olsun. Özgürlük için selam olsun. Biz Taksim’de olanlar, bütün Türkiye’ye gönlümüzü açıyoruz. Ne darbe, ne dikta, yaşasın özgürlükçü demokrasi!

4. 15 Temmuz 2016 çok önemli bir tarih. Bir darbe girişiminde bulunuldu. İlk tespiti yapmamız gerekiyor. Bu darbe kime yapıldı? Cumhuriyetimize ve demokrasimize yapıldı. Bu darbe girişimi demokratik parlamenter sisteme karşı yapıldı. Demokratik, laik sosyal hukuk devletine karşı yapıldı. Cumhuriyet tarihinin en kanlı darbesidir bu darbe.

5. İnancı, kimliği, yaşam tarzı ne olursa olsun, bu ülkenin güzel insanları bu ülkenin caddelerinde, sokaklarında, meydanlarında, parklarında, özgürce gezebilmelidir. Hiç kimse unutmasın, 15 Temmuz darbe girişimi 3. sınıf demokrasinin ortaya çıkardığı bir tablodur. Bu ülkenin insanları, 3. sınıf demokrasiye değil, özgürlükçü demokrasiye yani tam demokrasiye layıktır. Türkiye tümüyle darbe hukukundan arınmalıdır.

Kemal Kılıçdaroğlu, demokrasi ve meydan ilintisini tüm konuşmalarında alternatif bir demokrasi çağırısı üzerinden yapmıştır. Darbenin bertaraf edilmesini müteakip ancak kendisinin maddeler halinde sunduğu manifestonun uygulanmasıyla gerçek anlamda bir demokrasinin inşa edilebileceğini söyleyen Kılıçdaroğlu darbe girişiminin engellenmesiyle AK Parti’ye karşı artan teveccühü yönlendirmeyi amaçlamıştır. Darbenin hedef aldığı kurumun hükümet olmadığı, esas olarak demokratik sosyal laik rejimin hedef alındığını vurgulayan Kılıçdaroğlu’nun bu söylemleri de aynı minvalde değerlendirilebilir.

Darbenin yapılmasına zemin hazırlayan sebep olarak üçüncü sınıf demokrasi ortamının oluşmasını gösteren Kılıçdaroğlu bu söylemiyle AK Parti hükümetlerinin

darbeye yol açtığı imasında bulunmaktadır. Ülkenin sokaklarında, meydanlarında insanların özgürce gezdiği bir ülke hayalini kurduğunu söyleyen Kılıçdaroğlu bu söylemiyle ülkede bireysel özgürlüklerin tehdit altında olduğu bir siyasi iktidarın olduğu eleştirisini getirmektedir.

3.7.3. Üçüncü Tema: Meydan ve Milli İrade

4 Ağustos 2016 Tarihli Konuşması

1. *Demokrasi aynı zamanda halkın iradesine saygı göstermek demektir. “Egemenlik kayıtsız şartsız milletindir” diyor Gazi Mustafa Kemal. Egemenlik kayıtsız şartsız milletinse, bu coğrafyada darbecilere asla izin vermememiz gerekiyor. Demokrasi sadece darbelere karşı olmak da değildir. Demokrasi, demokrasi üzerindeki her türlü vesayete karşı olmak demektir. Hiçbir vesayeti kabul etmeyeceğiz.*
2. *Demokrasi aynı zamanda güçler ayrılığı demektir. Yasama, yargı ve yürütme... Yani milli iradeyi üç erk kullanıyor, yürütme, yasama ve yargı. Çağdaş demokrasilerde dördüncü güç medyadır. Buradan açık ve net çağrı yapıyorum. Eğer, demokrasi tarihini yazacak olanlar onlar da bizi iyi dinlesinler, Taksim Meydanından şu çağrıyı yapıyorum: Gelin dördüncü güç olarak medyayı da Anayasamıza açıkça yazalım. Darbeciler, güçler ayrılığı ilkesine karşıdırlar. Sadece bir kişinin konuşmasını ve onun söylediklerinin kanun olmasını isterler. O nedenle biz darbeye, darbecilere ve dikta heveslilerine karşıyız.*
3. *Değerli arkadaşlarım, sadece darbe değil, demokrasi üzerinde tüm vesayetleri reddetmeliyiz. Demokrasi milletin iradesidir. Milletin iradesi üzerindeki her türlü gölgeye son vermeliyiz. Bu azim ve kararlılıkla yola çıkmalıyız. Onun için diyoruz, ‘Ne darbe ne dikta, yaşasın tam demokrasi’ diyoruz. Birinci sınıf demokrasi diyoruz. 21. yüzyılın insanı tam demokrasiye layıktır ve bunun mücadelesini vermeliyiz.*

Kemal Kılıçdaroğlu özellikle Taksim ve Gündoğan meydanında ekseriyetle kendi kitesinden oluşan kalabalıklara yaptığı konuşmalarda açıkça AK Parti iktidarıyla darbe rejimlerini özdeşleştiren söylemlerde bulunmaktan kaçınmamıştır. Darbe karşıtlığının yalnızca eli silahlı askerlere karşı çıkmakla değil demokrasi üzerindeki tüm vesayetlere karşı çıkmakla olabileceğini savunan Kılıçdaroğlu'nun burada işaret ettiği vesayetin “tek bir kişni konuşmasına bağlı, liyakatin olmadığı” AK Parti idaresi olduğu açıktır.

Millet iradesi üzerindeki vesayetlerin yalnızca darbelerden ibaret olmadığını söyleyen Kılıçdaroğlu dikta rejimlerinin de karşısında olduklarını vurgulayarak AK Parti hükümetine mesaj vermektedir. “Ne darbe ne dikta, yaşasın tam demokrasi” sloganıyla içselleştirdiği bu iddianın dikta kısmını AK Parti yönetimlerinin oluşturduğu açıktır. Kılıçdaroğlu Yenikapı mitingine kadar bu söylemi sıkça tekrar etmiş, Yenikapı konuşmasında ise dikta kavramını yalnızca bir kere kullanmıştır. Kılıçdaroğlu’nun bu meydana toplanan kalabalığın ekseriyetle AK Parti taraftarı olabileceği düşüncesiyle bu söylemi tekrarlamaktan kaçındığı düşünülebilir.

3.7.4. Dördüncü Tema: Meydan ve Darbe

24 Temmuz 2016 Tarihli Konuşması

1. *Çocuklarımız akıllarını kullanmalılar, dünyaları sorgulamalılar. Bakın, elin oğlu Mars’a uzay aracı gönderiyor, biz 21. yüzyılın Türkiye’sinde bir darbe girişiminin Türkiye’ye maliyetini görüyoruz. O nedenle hep beraber eğitim sistemini de güçlendirelim, gelecekteki demokrasimizi güçlendirmek ve derinleştirmek için bu çabayı hep birlikte göstereyim.*

2. *15 Temmuz 2016 çok önemli bir tarih. Bir darbe girişiminde bulunuldu. İlk tespiti yapmamız gerekiyor. Bu darbe kime yapıldı? Cumhuriyetimize ve demokrasimize yapıldı. Bu darbe girişimi demokratik parlamenter sisteme karşı yapıldı. Demokratik, laik sosyal hukuk devletine karşı yapıldı. Cumhuriyet tarihinin en kanlı darbesidir bu darbe.*

3. *Duyduk ki ordunun içinde yuvalanan bir grup cumhuriyet ve demokrasiyi kast edecek ilk duyduğumuz andan itibaren karşı çıktık. Her türlü darbeye ve diktaya karşı çıkmaya devam edeceğiz. Cumhuriyet fazilettir, erdemdir, kimsesizlerin kimsesidir. Biz birilerinin kölesi ve kulu değiliz. Türkiye Cumhuriyeti’nin özgür bireyleriyiz.*

4. *Bu darbe demokratik laik sosyal hukuk devletine karşı yapılmış bir darbedir. Parlamenter sisteme karşı yapılmış bir darbedir. O nedenle biz kimden ve nereden gelirse gelsin tüm darbelere ve dikta anlayışlarına karşı çıkıyoruz.*

4 Ağustos 2016 Tarihli Konuşması

5. *Bu darbe girişimi bize medya özgürlüğünün ne kadar önemli olduğunu öğretti. Eğer insanlar gece evlerinden çıkıp tankların üzerine çıktıysa özgür medya sayesinde oldu. Medyaya baskı yapıyorlardı. ‘Neden benim haberimi yapmadın’, ‘neden şunu televizyonda konuşturuyorsun’ diyorlardı. Size bir sır vereyim. Ben de 6 yıl sonra benim vergilerimle çalışan TRT’ye konuk oldum.*

6. *Bu darbe girişimi, devlet yönetiminin liyakate dayanması gerektiğini çok açık biçimde ortaya koymuştur. Devletin yapılanmasında, siyasal yandaşlık, akrabalık, cemaatçilik, tarikatçılık değil; bilgi, birikim ve deneyim gibi ilkeler esas alınmalıdır. Bir başka anlatımla, devleti yönetme yerine, devleti ele geçirme anlayışını tarihe gömmeliyiz. Bu bağlamda devletin yeniden inşası zorunludur.*

CHP Genel Başkanı Kılıçdaroğlu darbenin parlamenter sistemi hedef aldığını özellikle sıkça vurgulayan söylemlere başvurmuştur. Zira darbeye birlikte özellikle Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın liderliğine karşı oluşan bağlılığı darbenin esas hedefinin Erdoğan olmadığını ima ederek önleme çabası gösterdiği anlaşılmaktadır.

Diğer taraftan kendisi ve partisine karşı yöneltilen darbe girişimine “yeterince” güçlü bir şekilde karşı durmadıkları iddialarını da darbenin hedefinde parlamenter sistemin dolayısıyla CHP'nin de bulunduğu söylemini de sıkça kullanmıştır. CHP'nin darbelerden hep en fazla zararı görmüş bir gelenekten geldiği gibi söylemler her ne kadar tarihsel gerçeklikle uyuşmasa da Kılıçdaroğlu'nun yine sıkça kullandığı söylemler olmuştur.

Kılıçdaroğlu'nun Yenikapı mitingi hariç yaptığı konuşmaların hedefinde darbecilerden daha çok Cumhurbaşkanı Erdoğan ve hükümet politikaları bulunmaktadır. Zira Kılıçdaroğlu'na göre darbeye yok edilemeyen değerler zaten hükümetin baskısı altında tam anlamıyla varlığını gösterememektedir. Bu sebeple hem askerlerin darbe girişimine hem de siyasi iktidarın dikta anlayışına karşı çıktıklarını yoğun bir şekilde tekrarlayan söylemlere başvurmuştur.

3.8. MHP Genel Başkanı Devlet Bahçeli'nin Konuşmalarının Analizi

Milliyetçi Hareket Partisi Genel Başkanı Devlet Bahçeli'nin 15 Temmuz 2016 darbe girişimi gecesinden sonra başlattığı “Demokrasi Nöbetleri” olarak bilinen ve 08 Ağustos 2016 tarihinde İstanbul Yenikapı'da gerçekleşen “Demokrasi ve Şehitler Mitingi”ne kadar geçen sürede halka hitaben yaptığı tek konuşma analiz edilmiştir.

3.8.1. Birinci Tema: Meydan ve Direniş

7 Ağustos 2016 Tarihli Konuşması

1. *Yıkılmadım ve ayaktaayım diyerek Yenikapı'ya koştunuz, yeni bir dirilişin müjdesini verdiniz. Bahtiyarım, çünkü Türkiye'mizin şahlanışını gururla izliyorum. Mutluyum, çünkü millet burada, irade burada, inanç burada, bükülmez bilek, eğilmez baş, yenilmez milli kudret burada, bu meydandadır.*
2. *15 Temmuz'da tankın önüne milli vicdan dikildi. 15 Temmuz'da mütecaviz ve melun girişime millet dur dedi. Demokrasinin namusunu, Cumhuriyet'in şeref ve kazanımlarını sizler korudunuz, milli siperle sizler yattınız. Helal süt içmiş hangi vatan evladı, 15 Temmuz akşamındaki böyle bir tablo karşısında suskun kalabilirdi?*
3. *Sizler darbe heveslerini teröristlerin kursaklarında bıraktınız. Devlete ve millete meydan okuyan çürümüşleri elinizin tersiyle ittiniz. Bu nedenle 15 Temmuz bir milat, bir dönüm noktasıdır. Nereli olursanız olunuz, İster güneyden, ister kuzeyden, İster doğudan, ister batıdan, Kim olursanız olunuz, Ülkemin neresinde doğarsanız doğunuz, Kökünüz, kökeniniz, mezhebiniz ne olursa olsun, Vatanım, bayrağım, milletim, demokrasim, şehitlerim, kardeşliğim ve mukaddesatım demek için Yenikapı'yı doldurdunuz. Bu ruh devam ettiği müddetçe hiçbir hain bize yanaşamayacaktır.*

Milliyetçi Hareket Partisi Genel Başkanı Devlet Bahçeli meydanlarda toplanan kalabalığı milli kudret ve yenilmez güç olarak tanımlamış ve Cumhurbaşkanı Erdoğan ve Başbakan Binali Yıldırım gibi meydanlarla direnişi özdeş tutan bir söylem tercih etmiştir. Epik bir dille kaleme alınan konuşmasında meydanları milli siperlere benzeten Bahçeli darbeye karşı direnişin bir milat noktası olduğunu söylemiştir. Bunun dışında dikkat çeken bir diğer söylemi de yine Cumhurbaşkanı ve Başbakan ile örtüşen ülkenin her yanından vatandaşların darbeye karşı meydanlarda bulunduğu söylemidir.

3.8.2. İkinci Tema: Meydan ve Demokrasi

7 Ağustos 2016 Tarihli Konuşması

1. *Milli birlik ve kardeşliğimiz sağlam kaldığı, hatta sürekli tahkim edildiği sürece hiçbir çıldırma, hiçbir hayâsız ve vicdansız Türkiye'ye saldırmayı aklından bile geçiremeyecektir. Yeni bir sayfa açalım, milli bir uzlaşmayla, hukukun üstünlüğünü gözeterek, insan hak ve özgürlüklerini muhafaza ederek geleceğin yol haritasını çizelim.*

Devlet Bahçeli'nin konuşmasında özellikle demokrasiye atıf yapan söylemler bulunmamaktadır. Darbe sonrası süreci milli uzlaşma dönemi olarak ifade eden Bahçeli'nin söylemlerinde daha çok mevcut darbe girişimine karşı milletin kahramanlığı geçmiş dönem olaylarıyla analogi kurularak övülmüştür.

3.8.3. Üçüncü Tema: Meydan ve Milli İrade

7 Ağustos 2016 Tarihli Konuşması

1. *15 Temmuz FETÖ darbe teşebbüsü; 627 yıl önce Kosova'da mağlup olanların yeni bir kâkişmasıdır. 620 yıl önce Niğbolu'da ezilenlerin tekrardan başını kaldırmasıdır. 572 yıl önce Varna'da, 563 yıl önce İstanbul'da, 490 yıl önce Mohaç'ta döktükleri kanda boğulduklarını sandıklarımızın yeniden karşı harekâtıdır. 15 Temmuz'da TBMM'yi, emniyet ve istihbarat kuruluşlarını bombalayıp, sivil ve masum vatandaşlarımızı katledenlerle; 101 yıl önce Çanakkale kıyılarına gelip üzerimize ateş saçanlar aynı karanlık yolun yolcusudur.*

2. *Bu vatan üç beş teröristin keyif ve sözde vaazlarıyla düşmeyecektir. Zira bu vatan, toprağın kara bağrında sıradağlar gibi duranlarıdır. Bayrakları bayrak yapan üstündeki kandır. Toprak eğer uğrunda ölen varsa vatandır. Ve üzerinde yaşadığımız topraklar vatandır, nitekim tertemiz şehit kanıyla yoğrulmuş, karılmış ve karışmıştır. 15 Temmuz'da şehit olan 239 kardeşimizin sımsıcak kanı toprakla buluşmuş, Anadolu'nun ebedi Türk yurdu olduğunu, bölünmeyeceğimizi, parçalanmayacağımızı adeta tescillemiştir.*

3. *15 Temmuz'da yaptınız, bundan sonra da çemberi yaracak ve ülkeyi kurtaracak olan gene sizlersiniz. Başarmaktan başka çaremiz yoktur. Bağımsız yaşamaktan başka seçeneğimiz yoktur.*

Milliyetçi Hareket Partisi Genel Başkanı Devlet Bahçeli 15 Temmuz'da yekpare bir güç olarak milleti Osmanlı dönemindeki büyük zaferlerin mümessilleri olarak tanımlamaktadır. 15 Temmuz direnişi sırasında hayatını kaybeden şehitlerin de bu zaferlerin devamı niteliğinde vatan kavramıyla özdeşleştiğini söyleyen Bahçeli meydanları bu ruhun banisi olarak göstermektedir.

3.8.4 Dördüncü Tema: Meydan ve Darbe

7 Ağustos 2016 Tarihli Konuşması

1. *Biliniz ki, 15 Temmuz yeni bir istila denemesi, yeni bir kıyım ve yıkım hamlesiydi. Mondros'ta çerçevesi çizilip Sevr'de dayatılan imha planları 15*

Temmuz'da yeniden gün yüzüne çıkarıldı. Su uyur düşman uyumaz sözü bir kez daha anlam ve karşılığını buldu. Zalimler, hainler, emperyalizmin maşaları bu defa Türk askeri kılığına girdiler. Millet'in silahını yine millete çevirdiler. Millet'in imkânlarını kullanarak yine millete öldürücü darbe vurmak istediler.

2. *15 Temmuz FETÖ darbe teşebbüsü; 627 yıl önce Kosova'da mağlup olanların yeni bir kakışmasıdır. 620 yıl önce Niğbolu'da ezilenlerin tekrardan başını kaldırmasıdır. 572 yıl önce Varna'da, 563 yıl önce İstanbul'da, 490 yıl önce Mohaç'ta döktükleri kanda boğulduklarını sandıklarımızın yeniden karşı harekâtıdır.*

Devlet Bahçeli'nin darbeye ilgili söylemleri özellikle Binali Yıldırım'ın geçmiş dönem analogileriyle oldukça benzeşmektedir. Türk milletinin kolektif hafızasında travmatik dönemler olan Sevr Antlaşması ve Mondros Mütarekesi ile dayatılan planların bu kez darbeciler eliyle gerçekleştirilmeye çalışıldığı söylemi yine Erdoğan ve Yıldırım'ın dış güçlere olan göndermeleriyle örtüşmektedir.

SONUÇ

Siyasi liderlerin konuşmalarında toplumsal ilişki pratiklerinin oluşturduğu soyut bir mekân olarak meydanların anlam ilişkisi içinde bulunduğu temalar incelendiğinde her liderin hangi ideolojik söylemler temelinde kendi siyasi belirlenimliklerini inşa ettikleri, ayrışmaları ve ortaklaşmaları açık bir şekilde ortaya çıkmaktadır. 15 Temmuz 2016 Darbe Girişimi sürecinden sonra yaklaşık bir ay boyunca liderlerin halka hitaben yaptıkları konuşmaları incelediğimiz bu çalışma mekânın siyasal düzlemde devamlı yeniden üretildiğini ve siyasilerin inşa ettikleri söylemlerin güçlü bir öznesi olduğunu göstermektedir.

Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın söylemlerinde meydanlar salt kentsel bir unsur olarak bulunmamaktadır. Ona göre meydanlar iktidarını devirmek isteyen darbeci askerlerin emellerini boşa çıkarmak için önemli bir işlev görmüş “siperler, cephelerdir”. Çıplak elleriyle uçaklara, tanklara ve silahlara karşı koymak için vatandaşları meydanlara çağırmıştır, zira meydanlar tıpkı dönemin kaleleri gibi bir çevrenin ele geçirileceği merkez mekânlardır. Meydanları ele geçiren hem psikolojik hem fiili üstünlüğü de ele geçirmiş olmaktadır. Erdoğan'ın söylemlerinde meydanlarda direnişin bu kadar sık taltif edilmesi de kazanılan başarının bu bir anlamda askeri aklın kendisinde tezahür etmiş olmasıdır.

Cumhurbaşkanı Erdoğan, meydanları milli irade bağlamında demokratik temayülün kesin bir göstergesi olarak kullanmaktadır. Darbe girişimine karşı meydanlara çıkmak, meydanlarda teyakkuzda olmak demokratik sistemin devamı için gerekli bir sigorta işlevi görmektedir. Dolayısıyla darbeye karşı olan savaşı meydanların kazanması kendi demokratik meşruiyetini de tescilleyen bir gelişme olmuştur. Meydanların kendisinin liderliğine olan teveccühü Erdoğan'ı demokratik bir zeminde konumlandırırken karşıtları olan yerli ve yabancı odakları demokrasi zemininin doğal olarak dışına itmektir.

Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın konuşmalarında dikkati çeken önemli bir söylem biçimi de tarihsel olayların sıklıkla meydanlarla özdeşleştirilmesidir. Erdoğan'a göre 15

Temmuz sürecinde meydanlar Çanakkale Savaşı, İstanbul'un Fethi, Osmanlı'nın kuruluşu gibi Türk milletinin tarihinde önemli dönüm noktalarının izdüşümsel karşılığıdır. Meydanlar bu süreçte bu olaylarla eşdeğer bir işlev görmüş ve tarihin akışında iz bırakmıştır. Dolayısıyla 15 Temmuz meydanları artık tarih kitaplarının da bir öznesidir, 15 Temmuz sürecinde halkın yazdığı destanı anlatmayan bir tarihin yazılamayacağı yeni bir dönemin kapıları aralanmıştır. Tam da bu sebeple Erdoğan söylemlerinde meydanlara Osman Gazi, Fatih Sultan Mehmet, Mustafa Kemal Atatürk gibi kurucu bir lider mertebesinden seslenmektedir.

AK Parti Genel Başkanı ve Başbakan Binali Yıldırım'ın konuşmalarında meydanlar Erdoğan'ın söylemlerini, destekleyen, tamamlayan mekânlar olarak kullanılmıştır. Binali Yıldırım'ın söylemleri, 15 Temmuz'da Erdoğan'ın kurucu lider olarak ortaya çıktığı yeni tarih anlatısını desteklemektedir. Bu söylem kurgusunda 15 Temmuz meydanları, 1919'da Sevr Antlaşmasıyla başlayan işgal girişimine karşı protestoların düzenlendiği Sultanahmet Meydanı rolünü oynamıştır, Başkomutan Erdoğan ise direnişi örgütlemek için İstanbul'dan ayrılan Mustafa Kemal Atatürk'le aynı vazifeyi bu direnişe önderlik ederek ifa etmiştir.

Gerek Erdoğan'ın gerekse Yıldırım'ın söylemlerinde meydanlar bütün Türkiye vatandaşlarını temsil eden canlı bir organizma olarak yer almaktadır. Darbe karşıtı fiili direnişe katılmayan vatandaşlar direnişle vücut bulan bu mikro vatan sathının dışında bırakılmamaktadır. Bununla birlikte meydanlar demokrasi ve milli iradenin görkemleştiği, meşruiyet kazandığı yegâne mekânlardır, dolayısıyla bu çatı altında birleşmeyenler düşman olarak imgelenmektedir.

CHP Genel Başkanı Kemal Kılıçdaroğlu'nun İstanbul, Taksim Meydanı ve İzmir, Gündoğan Meydanı konuşmaları CHP'nin parti olarak darbe karşısında nasıl konumlandığını açımlayan söylemlerle doludur. Kılıçdaroğlu, darbeye karşı sokağa, meydanlara çıkan vatandaşlardan ziyade kendi konuşmasına iştirak eden kalabalıkları darbe karşıtı olarak konumlandırmaktadır. Dahası Erdoğan'ın yahut iktidarın darbeye karşı halkı organize etme girişimlerine de atıfta bulunan hiçbir söylem kullanılmamıştır. Kılıçdaroğlu için meydanlar, sokaklar vatandaşların özgürce gezebildiği yerlerdir. Bu söylemler AK Parti iktidarları döneminde bu özgürlük ortamı olmadığını, dolayısıyla en az darbeciler kadar kötücül bir dikta iktidarının

bulduğunu ima etmektedir. Kılıçdaroğlu'nun kullandığı söylemlerde mevcut iktidara darbe yapılmasının şaşırtıcı olmadığı iddiası bulunmaktadır. Keza bir daha darbenin olmaması ancak kendisinin teklif ettiği 13 maddelik manifestonun uygulamaya koyulmasıyla mümkün olacaktır. Kılıçdaroğlu'nun konuşmalarında AK Parti hükümeti ve Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın nezdinde 15 Temmuz'un mitleşmesine karşı kendi pozisyonunu önelediği anlaşılmaktadır.

Devlet Bahçeli, bu süreçte en az konuşma yapan lider olmuştur. Halka hitaben tek konuşmasını Yenikapı Demokrasi ve Şehitler Mitinginde yapmıştır. Bahçeli'nin de Erdoğan ve Yıldırım'la ortaklaşan tarihselci söylemleri bulunmaktadır. 15 Temmuz direnişi Bahçeli'nin söylemlerinde Türklüğün şanıdır, Türk tarihini dönüm noktalarından birisidir ve Türk devletinin bekasını muhafaza etmiştir. Bahçeli'nin bu konuşmasında kullandığı söylemlerle başkanlık sistemi referandumu ve genel seçimler için kurulan AK Parti-MHP ortaklığının temelini atıldığı görülmektedir. Zira meydanların aynı mekânsallık içinde tarifi noktasında yazılı olmayan bir anlaşma olduğu açıktır.

Siyasi liderlerin konuşmalarında kullandıkları söylemlere mekânı nasıl yeniden ürettiğini incelediğimiz bu çalışma sonuç olarak mekânın siyasal iletişimin etkili bir aracı olarak kullanıldığını göstermektedir. Siyasal söylemler kentsel bir unsur olan mekânı siyaset bağlamında yeniden üreterek asli varlığından farklı bir biçime dönüştürmektedir. Özellikle 15 Temmuz 2016 Darbe Girişimine karşı verilen mücadelenin vücut bulduğu mekânlar olan şehir meydanları hem siyasi ortaklaşmaların hem de ayrışmaların sınırlarını çizmiştir. Bu bağlamda değerlendirildiğinde mekânın siyasal söylemlerde yeniden üretilmesine daha geniş perspektiften bakacak çalışmalara ihtiyaç duyulduğu görülmüştür.

KAYNAKLAR

- Agamben, G., 2013. Kutsal İnsan, Çev. Türkmen, İ. Ayrıntı Yayınları: İstanbul.
- Arendt, H. (1994). İnsanlık Durumu. İstanbul: İletişim
- Bal, H. (2016). Nitel Araştırma Yöntem ve Teknikleri. İstanbul: Sentez.
- Bilgihan, G. (2006). Kentsel Meydanların Dönüşümü, (Yayımlanmamış) Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü: Ankara.
- Bilgin, İ. ve Boysan, B. (1997) Meydanların Varoluş ve Yokoluş Nedenleri, <http://dergi.mo.org.tr/dergiler/4/502/7390.pdf> erişim tarihi: 20.06.2017
- Çamdereli, M. (2015). İletişime Giriş, Dem Yayınları: İstanbul.
- Devran, Y., & Özcan, Ö. F. (2016). Söylemlerin Dilinden Suriye Sorunu. Marmara İletişim Dergisi, 35-52.
- Dijk, T. V. (2003). Discourse and Context: A sociocognitive approach. Londra: Cambridge University Press.
- Dijk, T. V. (2003). Söylem ve İdeoloji: Çok Alanlı Bir Yaklaşım. B. Çoban içinde, Söylem ve İdeoloji (s. 13-112). İstanbul: Su Yayınevi.
- Durna, T., & Kubilay, Ç. (2010). Söylem Kuramları ve Eleştirel Söylem Çözümlemeleri. İstanbul: Libra.
- Fairclough, N. (1989). Language and Power. New York: Longman.
- Fairclough, N. (2004). Söylemin Diyalektiği. B. Çoban içinde, Söylem ve İdeoloji (s. 173-184). İstanbul: Sel Yayıncılık.
- Elçin, T. (2008). Bürokrasinin Mimari Görünümü, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi, Kamu Yönetimi Alanında Bir İnceleme, <http://kayaum.politics.ankara.edu.tr/burokrasininmimarigorunumu.pdf>, erişim tarihi: 20.06.2017
- Ertürk, M. (2013). Mekanın Diyalojisi: Kent Mekanı-Kent Öznesi, İstanbul Bilgi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kültürel İncelemeler Yüksek Lisans Programı Yüksek Lisans Tezi, (Yayımlanmamış).
- Gottdiener, M. (2001). Mekân Kuramı Üzerine Tartışma: Kentsel Praksise Doğru Praksis: Kent ve Kapitalizm, Çev. Ç. Keskinok, ODTÜ Sosyal Bilimler Dergisi: Ankara
- Gölbaşı, Ş. (2007). Tüsiad'ın Söylemleri Aracılığıyla Toplum İnşa Girişimlerinin 24 Ocak Kararları ve İzleyen Süreç Bağlamında Eleştirel Bir İncelemesi.

Yayımlanmamış Doktora Tezi, Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü: Antalya.

Habermas, J. (2003). Kamusalığın Yapısal Dönüşümü / Çev. Tanıl Bora – Mithat Sancar, İletişim Yayınları: İstanbul

Kurtar, S. (2013). Mekânı Yaşamak: Lefebvre ve Mekânın Diyalektik Oluşumu, TÜCAUM, https://www.academia.edu/2945638/Mekan%C4%B1_Ya%C5%9Famak_Lefebvre_ve_Mekan%C4%B1n_Diyalektik_Olu%C5%9Fumu_T%C3%9CCAUM, Erişim tarihi: 20.10.2017

Küçük, B. ve Türkmen, B. (2017). Milli Cemaatin Yeniden İnşası Sürecinde Demokrasi Nöbetleri. Toplum Bilim(140), 181-214.

Lefebvre, H. (2014). Mekânın Üretimi, Çev. Işık Ergüden, İstanbul: Sel Yayınları

Oskay, Ü. (2001) İletişimin A B C'si, DER Yayınları: İstanbul

Öztaşkın, B. (2008). Tarihe Tanıklık Etmiş Meydanlar, Haber 6 Mayıs 2008, <http://v3.arkitera.com/h28301-tarihe-taniklik-etmis-meydanlar.html>, erişim tarihi: 20.06.2017.

Sözen, E. (1999). Söylem Belirsizlik, Mücadele, Bilgi/Güç ve Refleksivite. İstanbul: Paradigma.

Şener, N.K. (2016). İletişimin Tekno Sosyolojisi, Volga Yayıncılık: İstanbul

Taşçı, H. (2014). Şehir, Mekan, Meydan, İstanbul: Kaknüs Yayınları.

Wilson, J. (2008). Political Discourse. D. Tannen, H. E. Hamilton, & D. Schiffrin içinde, The Handbook of Discourse Analysis (s. 398-415). Cornwall: Blackwell.

Yavaşgel, E. (2004). Siyasal İletişim Kavramlar ve Ardındakiler. İstanbul: Babil Yayıncılık.

EKLER

Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın 19 Temmuz 2016 Tarihli Konuşması

Aziz milletim,

Türkiye Cumhuriyeti Devletinin tüm vatandaşları,

Gönlü ve gözü ülkemizle beraber olan dünyadaki tüm dostlarımız, kardeşlerimiz,

Sizleri en kalbi duygularıyla, muhabbetle, şükranla selamlıyorum.

Türkiye, 15 Temmuz 2016 tarihinde, saat 22 civarında başlayan ve ertesi gün öğle saatlerine kadar devam eden bir darbe teşebbüsüyle karşı karşıya kalmıştır.

Esasen ülkemiz, yaklaşık 3 yıldır, millete, milli iradeye rağmen devleti ve hükümeti ele geçirmeye yönelik farklı biçimlerdeki teşebbüslerle karşı karşıya bulunuyordu.

15 Temmuz'da bu teşebbüsler silahlı darbe girişimi halini alarak, hiçbir şüpheye yer bırakmaksızın Türkiye'nin farklı mahiyette bir terör saldırısıyla karşı karşıya olduğunu ortaya koymuştur.

Türk Silahlı Kuvvetlerinin emir komuta zinciri dışında, çeşitli sınıflardan ve rütbelerden, Fethullahçı Terör Örgütü üyesi bir grup askerin başlattığı bu darbe girişimi, sınırlı ama ellerindeki silahların gücü sebebiyle tehlikeli bir boyutta cereyan etmiştir.

Boğaziçi Köprüsünün tanklarla kapatılması, savaş uçaklarının Ankara ve İstanbul başta olmak üzere, çeşitli şehirlerimizde alçak uçuş yapmaya başlamaları, yine bazı şehirlerimizde tankların sokaklara çıkması, bu darbe girişiminin ilk işaretleri olmuştur.

Ankara'da Genelkurmay Başkanlığı karargahı ve Jandarma Genel Komutanlığı binası bu grup tarafından ele geçirilmiş, MİT yerleşkesi, Emniyet Teşkilatının çeşitli binaları, Cumhurbaşkanlığı Külliyesi, Türkiye Büyük Millet Meclisi gibi stratejik yerlere hunharca ve alçakça saldırılar düzenlenmiştir.

Gölbaşı'ndaki Özel Harekat Daire Başkanlığı binalarına yönelik bombardımanda 47 polisimiz hayatını kaybetmiştir.

Boğaz köprülerinin girişini tutan tanklardaki üniformalı teröristlerin açtıkları ateşler sebebiyle çok sayıda vatandaşımız hayatını kaybetmiştir.

Ankara'da, Genelkurmay Başkanlığı'nın önü başta olmak üzere, çeşitli yerlerde, açılan ateşler ve yapılan bombardıman neticesi yüzlerce vatandaşımız hayatını kaybetmiş veya yaralanmıştır.

TRT Genel Müdürlüğü binasını işgal eden bir grup, silah zoruyla ekranlardan, eski darbelerin özentsiyle hazırlandığı anlaşılan korsan bir bildiri okutmuşlardır.

Genelkurmay Başkanlığı internet sitesinden de benzer bir bildiri korsan olarak yayımlanmıştır.

Yine az sayıdaki askerle İstanbul'daki bir medya grubunun binası, kısa bir süre de olsa, işgal edilmiştir.

İstanbul Büyükşehir Belediyesi önündeki çatışmada çok sayıda vatandaşımız ve belediye personeli hayatını kaybetmiştir.

Darbe girişiminin başlamasının ardından, Sayın Başbakanımız, saat 23 civarında medya aracılığıyla kamuoyunu bilgilendirmiş ve hükümetin işbaşında olduğunu açıklamıştır.

Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeleri de, tüm partilerden milletvekillerinin katılımıyla milli iradenin tecellihahı olan Gazi Meclis'in darbe teşebbüsü karşısındaki tavrını ortaya koymuştur.

Bu toplantı devam ederken Meclis, darbe teşebbüsü yapan grup tarafından, savaş uçakları ve helikopterlerle bombalanmıştır.

Bu gelişmeler karşısında derhal harekete geçtik.

İlgili birimlerimize talimatlar verdik ve darbe girişimini durdurmak için gereken adımları attık.

Milletimizi, ülkesini, vatanını, milletini seven herkesi meydanlara çıkmaya, devletini ve demokrasisini sahiplenmeye davet ettik.

Hemen arkasından da, tüm tehditlere ve tehlikelere rağmen İstanbul'a hareket ederek, milletimle birlikte darbecilere karşı kararlı duruşumuzu ortaya koyduk.

Milletimizin ülkesine ve iradesine kararlı bir şekilde sahip çıkması karşısında, darbecilerin ne silahları, ne tankları, ne helikopterleri, ne uçakları işe yaramamıştır. Onların tankları topları varsa sokaklardaki on milyonlarca vatandaşın da imanları var.

Emirleri komutanlarından almayan, millete ve devlete hizmet etmek yerine iradelerini Fethullahçı terör örgütünün başına teslim eden şer çetesi mensuplarının teşebbüsleri, milletin iradesi, tüm kurumlarıyla devletin kararlılığı karşısında başarısız olmuştur.

Gözlerini kırpmadan milletin üzerine ateş edenler, sandılar ki, bu millet korkacak, meydanları, sokakları kendilerine bırakacak, evlerine çekilecek...

Ama milletimiz, üzerine açılan ateşlere, atılan bombalara, yöneltilen tehditlere, gözlerinin önünde vurulan insanlara rağmen asla geri adım atmamış, meydanı darbecilere bırakmamıştır.

Milletimiz, Emniyet Teşkilatımızın mensuplarıyla ve darbecilere karşı harekete geçen Türk Silahlı Kuvvetleri unsurlarıyla el ele vererek, bu darbe girişimine karşı tarihi bir duruş sergilemiştir.

Tankların etkisiz hale getirilmesi başta olmak üzere, asker görünümü teröristler karşısındaki dik duruşlarıyla memleketine ve geleceğine sahip çıkan milletimiz, gece boyunca sayısız kahramanlık destanları yazmıştır.

Bıyıkları henüz terlememiş gençlerden 70 yaşındaki ihtiyarlara, işçisinden patronuna, köylüsünden şehirlisine kadar milletimizin tüm fertleri, parti, meşrep, siyasi görüş farkı gözetmeksizin darbeciler karşısında tek vücut olmuştur.

Darbe teşebbüsünde bulunan hainlerin karşısına dikilen vatandaşlarımız, önlerinde, arkalarında, sağlarında, sollarında onlarca kişi vurularak yaralanmasına, şehit olmasına rağmen, sabaha kadar yerlerini terk etmemişlerdir.

Tüm bu hadiseler sırasında polislerimizden ve vatandaşlarımızdan, içlerinde yakın çalışma arkadaşlarının da bulunduğu 208 kardeşimiz şehit olmuş, 232'si ağır olmak üzere 1.500'e yakın kişi de yaralanmıştır.

Şehitlerimize ve ailelerine Allah'tan rahmet, yaralılarımıza acil şifalar diliyorum.

Bununla birlikte, Türkiye'nin hiçbir yerinde sokağa çıkarak darbecilere destek olan tek bir sivil vatandaşımız olduğuna dair haber, hamdolsun gelmedi.

Bu bakımdan, 15 Temmuz darbe girişimi, milletin darbe heveslilerine verdiği bir büyük ders olarak, bu milletin şanlı tarihindeki yerini alacak ve hiçbir zaman hatırımızdan çıkmayacaktır.

Aziz Milletim,

Değerli Kardeşlerim,

Öncelikle şu hususu özellikle belirtmek istiyorum.

15 Temmuz darbe girişimi, tüm milletimizle birlikte Türk Silahlı Kuvvetlerimize karşı da yapılmış bir ihanettir.

Genelkurmay Başkanımızı, Kuvvet Komutanlarımızı, pek çok subayımızı silah zoruyla rehin alan ve görev yapamaz hale getiren bu örgüt mensupları, üzerlerindeki üniformanın izzetine ve şerefine gölge düşüren teröristlerdir.

Üzerlerinde üniforma olması, bu teröristlerin gerçekte bir ihanet çetesinin mensupları olduğu gerçeğini asla değiştirmez.

Tıpkı üzerlerindeki üniformaya ve cübbeye rağmen aynı ihanet çetesine hizmet eden hakimler, savcılar, emniyet mensupları gibi, diğer kurumlardaki benzer kişiler gibi, ordumuz içinden de hainler çıkabilmiştir.

Türk Silahlı Kuvvetleri ve Mehmetçiklerimiz, bizim gözbebeğimizdir.

Bu darbe girişimi vesilesiyle, ülkemizin her kurumu gibi, Türk Silahlı Kuvvetlerimize de sirayet etmiş olan bu kanser hücreleri süratle temizlenecektir.

Esasen, bu temizliğin hazırlıkları zaten başlatılmıştı.

Bugüne kadar, haksız yere kimseyi mağdur etmeme anlayışıyla, hukuk devleti titizliğiyle yürütülen çalışmaları zafiyet sanan terör örgüt üyeleri, bu girişimle, kendilerini alenen ortaya çıkarmışlar ve bir anlamda işimizi kolaylaştırmışlardır.

Yargı ve emniyet teşkilatı başta olmak üzere, diğer kurumlarda zaten yürütülmekte olan çalışmalar, bu gelişmenin ardından hızlandırılmıştır.

Bir örümcek ağı gibi, hepsi aynı merkeze bağlı pek çok kanaldan oluşan bu terör örgütünün artık gizlenecek, saklanacak, takiiye yapacak durumu kalmamıştır.

Dolayısıyla, 15 Temmuz darbe girişiminden hareketle Mehmetçiğimizi zan altında bırakacak, ona zarar verecek hiçbir hareketi, hiçbir ithamı asla kabul etmiyoruz.

Türk Silahlı Kuvvetlerinin emir komuta zinciri, bu darbe girişimine karşı çıkararak, demokrasi ve hukuk devletine olan bağlılığımı ispat etmiştir.

Çoğu da yalan-yanlış olan bir takım görüntülerden hareketle, 15 Temmuz darbe girişimini meşrulaştırmaya, üniformalı teröristleri ve onların arkalarındaki güçleri mağdur göstermeye çalışanlar sadece ve sadece darbe destekçileridir.

Türkiye, 15 Temmuz'da, hiçbir istisnası, hiçbir izahı, hiçbir farklı açıklaması olmayan bir yol ayrımıyla karşı karşıya kalmıştır.

Bir tarafta, Fethullahçı Terör Örgütü mensupları ve onları destekleyenlerin ülkemizi, milletimizi, geleceğimizi teslim almaya yönelik girişimi vardır, diğer tarafta ise iradesine, demokrasisine, istiklaline ve istikbaline, canı pahasına sahip çıkan bir millet vardır.

Darbe teşebbüsçüleriyle millet arasında gri bir alan oluşturmaya çalışanlar ise, hükmen terör örgütü mensubudur; çünkü ortada böyle tereddütlü bir alan yoktur.

Yapılan teşebbüsün adı vatana ihanettir.

Dünyanın her yerinde vatana ihanetin cezası ne ise, bu terör örgütü mensupları da aynı cezaya maruz kalacaklardır.

Böyle günler, parti taassubu yapılacak, ideolojik saplantılarla hareket edilecek, meşrep ve görüş farklılıkları ön plana çıkartılacak, kişisel husumetlerle gözler karartılacak günler değildir.

15 Temmuz gecesinden itibaren, Türkiye'nin tüm şehirlerinde, meydanlarında, sokaklarında, her partiden, her görüşten, her hayat biçiminden vatandaşlarımız, iradesine, demokrasisine, geleceğine sahip çıkmak için, aynı duyguyla, aynı heyecanla, aynı kararlılıkla bir araya gelmiştir.

Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde, tüm siyasi partilerin ortak imzasıyla, tek yürek, tek vücut olarak darbe teşebbüsüne karşı milli iradeye sahip çıkmıştır.

Kendisini bu ülkenin bir ferdi, bu milletin bir evladı olarak hisseden herkes, bu darbe girişiminin karşısında yer almıştır.

1960 darbesinde Menderes ve arkadaşlarına, 1980 darbesinde “bir sağdan, bir soldan” anlayışıyla darağaçlarına gönderilen gençlerine sahip çıkamamanın yıllardır acısını yaşayan milletimiz, 15 Temmuz 2016’da bu gidişe “dur” demiştir.

Ülkemiz tarihinde ilk defa, bu çapta bir silahlı darbe teşebbüsü, bizzat millet tarafından engellenmiştir.

Türkiye, demokrasi ve hukuk devletine olan bağlılığın, sadece yazıda, sadece sözde kalmayan, gerektiğinde vatandaşlarının canı pahasına bu değerlerin hayata geçirildiği bir ülke olduğunu tüm dünyaya göstermiştir.

Bu darbe girişimi sonrasında yaşananlar, ülkemiz demokrasisinin bir zaafı değildir, tam tersine demokrasimizin ne kadar güçlü olduğunu ispatlar.

İçeride veya dışarıda, ülkemizi bu sebeple eleştirmeye kalkan kişiler veya kurumlar, sadece gerçek anlamda demokrat olmadıklarını, başka hesaplarla hareket ettiklerini göstermiş olurlar.

Hiçbir demokrasi, hiçbir hukuk devleti, emirleri kurumsal hiyerarşi içinden değil de, dışarıdaki bir örgüt yapısından alan askerinin, hakimin, savcının, polisin, bürokratin varlığına izin vermez, veremez.

Aksi takdirde demokrasinin, yani milli iradenin üstünlüğünün; hukukun, yani hakların ve özgürlüklerin yazılı güvence altında bulunmasının anlamı kalmaz.

Kendilerine emanet edilen kamu gücünü gasp ederek ülkeyi ve milleti esir almak isteyenlerin yaptıkları işin adı faşizmdir, diktatörlüktür.

15 Temmuz darbe girişimi, Türkiye’de gerçek faşistlerin, gerçek diktatörlük heveslilerinin kimler, buna karşılık gerçek demokratların, gerçek özgürlükçülerin, gerçek hukuk devleti taraftarlarının da kimler olduğunu göstermiştir.

Aziz Milletim,

Kıymetli Kardeşlerim,

Bizim tarihimiz, dışarıdan gelen saldırılara ve içeride yapılan ihanetlere rağmen, milletin vatanına ve devletine sahip çıkmasının örnekleriyle doludur.

15 Temmuz şanlı direnişi, bu muhteşem tarihin en başında yerini alacaktır.

Milletimizin, bu üniformalı teröristlerin elindeki silah ve tank namlularının, uçak ve helikopter bombalarının karşısında gösterdiği dik duruşun nesiller boyunca takdirle anlatılacağına inanıyorum.

Darbe teşebbüsünün ortaya çıkışı ve yaptığım çağrıyla birlikte meydanlara, sokaklara çıkan vatandaşlarımızın her birine şükranlarımı sunuyorum.

Tankların önüne kendini siper edip hedeflerine ulaşmalarını engelleyen, bunun için hayatını riske atan, yaralanan, şehit olan her bir vatandaşımız için ne desek minnettarlığımızı ifade edemeyiz.

Sokağa çıkma imkanı bulamayıp da, sabaha kadar evinde duasıyla, yüreğiyle, gözyaşıyla darbe teşebbüsçülerine buğz eden vatandaşlarımızın her birine teşekkür ediyorum.

Geçmişteki darbelerin ve darbe teşebbüslerinin aksine, 15 Temmuz darbe girişimine karşı tepkisini süratle ortaya koyan, yayınladıkları bildiriyle temsil ettikleri milletin şerefine, onuruna, haysiyetine sahip çıkan milletvekillerimizin her birini tebrik ediyorum.

Siyasi partilerimizin Genel Başkanlarına, olması gerektiği gibi, demokrasinin, milli iradenin safında güçlü bir duruş sergiledikleri için şükranlarımı sunuyorum.

Siyaset kurumu, 15 Temmuz’daki duruşuyla onuruna sahip çıkmıştır.

İş makinalarını, otobüslerini, ellerindeki tüm araç ve gereci darbe girişimini engellemek için sahaya süren belediyelerimize, kurumlarımıza, şahsi araçlarını aynı amaçla kullanan vatandaşlarımıza teşekkür ediyorum.

15 Temmuz darbe girişiminin başarısızlığa uğramasında en çok katkısı olanların başında, hiç şüphesiz Emniyet Teşkilatımız ve polislerimiz geliyor.

Darbe teşebbüsünde bulunan ihanet çetesinin ilk hedefi, kendilerine müdahale etme potansiyeli gördükleri Emniyet Teşkilatımızın kritik birimleriydi.

Gölbashi'ndeki Özel Harekat Daire Başkanlığımızı uçakla bombalayıp, kahraman polislerimizi şehit ettiler.

Ankara Emniyet Müdürlüğü binasını aynı şekilde bombaladılar.

İstanbul Emniyet Müdürlüğümüze saldırmaya çalıştılar.

Buna rağmen polislerimiz büyük bir fedakarlıkla, Türkiye'nin her yerinde görevlerinin başından bir an olsun ayrılmadılar.

Ellerindeki tüm imkanları kullanarak, milletimizle birlikte ihanet çetesi mensuplarının girişimini boşa çıkartmak için çalıştılar.

Bu darbe girişiminin başarısızlığa uğramasında büyük katkısı olan Emniyet Teşkilatımızın her bir mensubuna en kalbi şükranlarımı sunuyorum.

15 Temmuz darbe girişiminin kahramanlarından biri de medyamızdır.

Medyamızın nerdeyse tamamı darbecilerin karşısında yer almış, demokrasinin ve milli iradenin safında net bir tavır sergilemişlerdir.

Silah tehdidine rağmen darbe teşebbüsünde bulunan terör örgütü mensupları karşısında son derece net ve sağlam bir duruş sergileyen medya mensuplarımızın her birini şahsım ve milletim adına tebrik ediyorum.

Elbette en önemli teşekkürlerden birini, Türk Silahlı Kuvvetlerimizin, darbe teşebbüsüne karşı çıkan, emirlerindeki kuvvetleri bu alçak girişimin dışında tutan komutanlarımız ile baskılara rağmen bu ihanete ortak olmayan askerlerimiz hak ediyor.

Herhangi bir örgütün veya şahsın esiri değil, milletin ordusunun mensupları olduklarını gösteren tüm subaylarımıza, askerlerimize şükranlarımı sunuyorum.

Bu süreçte, gerek bizzat arayarak, gerek mesaj göndererek, gerek medyaya açıklama yaparak Türkiye'deki meşru yönetime destek veren ülkelere, devlet ve hükümet başkanlarına, dost ve kardeş toplumlara da teşekkürlerimi ifade ediyorum.

Aziz Milletim,

Değerli Kardeşlerim,

Her gecenin nihayetinde bir sabah, her zorluğun sonunda bir kolaylık olduğu gibi, bu tür acı hadiselerin ardından da yeni imkanlar ortaya çıkar.

Millet olarak, Anadolu coğrafyasındaki bin yıllık varlığımız boyunca, bu tür sayısız tehditle, saldırıyla, teşebbüsle karşı karşıya kaldık.

100 yıl önce, artık ayağa kalkamaz denilen milletimizin Çanakkale'deki, Kutü'l Amare'deki şahlanışından aldığımız güçle İstiklal Harbimizi verdik ve başarıya ulaştırdık.

Cumhuriyet tarihi boyunca da ülkemize ve milletimize yönelik saldırılar, tuzaklar, ihanetler durmadı, hep devam etti.

Türkiye ne zaman bir hamle yapacak olsa, darbeyle, cuntayla, ekonomik, siyasi, sosyal krizlerle önu, gücü, takati kesilmeye çalışıldı.

Ülkemiz, geçtiğimiz 14 yılda elde ettiği istikrar ve güven ortamı sayesinde ekonomik dengelerden yatırımlara, savunma sanayinden ihracata kadar her alanda yeni bir şahlaniş dönemine girdi.

Bölgesinde ve dünyada söz sahibi olmaya başlayan, sesi gittikçe daha gür çıkan Türkiye fotoğrafının birilerini çok rahatsız ettiğini biliyoruz.

Şunu da çok iyi biliyoruz ki, ülkemizde faaliyet gösteren tüm terör örgütleri, ki buna Fethullahçı Terör Örgütü de dahildir, proje ürünüdür ve belli amaçlarla üzerimize salınmıştır.

Bu topraklarda, kendi milletinin üzerine tankla, uçakla, helikopterle saldıracak alçaklar asla yetişmez.

Bunların hepsi, uzun yıllar boyunca, sinsi bir planın parçası olarak özel olarak yetiştirilmiş, eğitilmiş, beyinleri iğfal edilmiş mankurtlardır.

Gözleri olup görmeyen, kulakları olup duymayan, dilleri olup konuşmayan bu insanlara ne anlatsanız boş...

Biz, 3 yıldır bu kesime, gittiklerini yolun yanlışlığını, arkalarına takıldıkları elebaşlarının ihanetlerini izah etmeye çalışıyoruz.

Tıpkı diğer terör örgütlerine sempati duyan vatandaşlarımız gibi, bunların da gözlerini açıp gerçekleri görmeleri, kulaklarını açıp hakikatleri duymaları, dillerini çözüp, doğruyu ikrar etmeleri için sabırlı ve sağduyulu bir çaba içinde olduk. Hatta ben “tabanı ibadet, ortası ticaret, tavanı ihanettir” diye açık bir tanımlama yaptım.

Bundan sonra, ne Fethullahçı Terör Örgütünü, ne de diğer terör örgütlerini destekleyenler konusunda en küçük bir müsamaha, en küçük bir merhamet gösterilmeyecektir.

Bizim için, milletimizin ve devletimizin bekası, her şeyin önünde gelir.

Demokrasi ve hukuk devleti ilkelerinden taviz vermeden, milletimizin ve devletimizin geleceğini tehdit eden tüm terör örgütlerine, tüm yapılara karşı amansız bir mücadele yürütülecektir.

Türkiye, devleti ve milletiyle, her zaman ifade ettiğim dört temel sütuna sıkı sıkıya sarılma iradesini, 15 Temmuz darbe girişimine karşı şüpheye yer bırakmayacak şekilde ortaya koymuştur.

Bir, tek millet. Değerli kardeşlerim, bu millet Türk’ü ile Kürdü ile Lazı ile, Çerkez’i ile, Gürcüsü ile Abhazı ile Romalı ile Boşnağı ile Arnavut’u ile velhasıl, 79 milyon tek millet, bizi bölemeyecekler.

İki, tek bayrak. Bayrağımızın rengi şehidimizin kanıdır. Hilal bağımsızlığımızın ifadesidir. Yıldız, şehidimizin ta kendisidir.

Üç, bayrakları bayrak yapan üstündeki kandır. Toprak, eğer uğrunda ölen varsa vatandır. İşte bu vatan, 780 bin kilometrekare ile tek vatandır, üzerinde kimse bir operasyon yapamaz.

Dördüncüsü, tek devlet. Devlet içinde devlet asla kabul edilemez. İşte bu paralel devlet yapısı, bu ihanet şebekesi böyle bir hedef koymuş kendine. Şimdi bunların hepsini tüm kurumlarımızdan, Silahlı Kuvvetlerimiz, Emniyet Teşkilatımız, Milli İstihbaratımız, tüm bakanlıklarımız, hepsinden bunları temizleyeceğiz, arındıracağız ve pirupak hale getireceğiz.

Çünkü bu ilkeler etrafında bir olacağız, iri olacağız, diri olacağız, kardeş olacağız, hep birlikte Türkiye olacağız.

Önümüzde başka bir yol, başka bir alternatif, başka bir seçenek yoktur.

Türkiye’nin demokrasiden, hukuk devletinden, temel hak ve özgürlüklerin güvence altında olduğu bir sistemden başka alternatifini yoktur, gidecek başka yolu yoktur.

Açık konuşuyorum:

Birliğini, beraberliğini, kardeşliğini güçlü tutan bir Türkiye’de huzurun, istikrarın, kalkınmanın önünde hiçbir engel olamaz.

Geçmişte, millete rağmen milleti idare etme anlayışının bedelini, çok ağır şekilde ödedik.

Artık kimsenin, hangi söylemle ve hangi amaçla olursa olsun, milletimize bedel ödetmeye hakkı yoktur.

Türkiye’nin sadece büyümeye, güçlenmeye, kalkınmaya, refahını artırmaya, savunmasını tahkim etmeye, eğitimini, sağlığını, adalet sistemini, altyapısını güçlendirmeye ihtiyacı vardır.

Türkiye Cumhuriyeti Devleti’nin doğrudan milletin oyuyla işbaşına gelmiş ilk Cumhurbaşkanı olarak, tek amacım işte bu Türkiye’yi inşa etmektir.

Cumhurbaşkanı olarak, Meclisimizle, Hükümetimizle, siyasi partilerimizle, sivil toplum kuruluşlarımızla, Türkiye’ye destek olan herkesle birlikte ülkemizi 2023 hedeflerimize ulaştırma kararlılığıyla yolumuza devam edeceğiz.

Ekonomide tüm göstergeler, bir süredir yaşanan durgunluğun geride kalmaya başladığını gösteriyor.

Büyük projelerimizi birer birer tamamlıyor, yenileri için adımlarımızı atmaya başlıyoruz.

İşte, önümüzde 26 Ağustos’ta Yavuz Sultan Selim Köprüsü’nün açılışını yapacağız. Ardından 26 Aralık’ta, İnşallah Avrasya Tüneli’nin, Boğazın altından otomobillerin gidip, geldiği tünelin açılışını yapacağız. Bu arada bir taraftan Yavuz Sultan Selim Köprüsü’ndeki İnşallah hızlı trenimizin ihalesi, bir diğer tarafta Çanakkale Köprüsü’nün ihale hazırlıkları, bir diğer tarafta Kanal İstanbul projemizin ihale hazırlıkları, bunlar da hızla devam ediyor. Ülkemizin değişik bölgelerindeki dev projeler, onlar da hızla yürüyor.

Çevremizdeki ülkelerle yaşadığımız sorunları geride bırakarak, yeniden güçlü ilişkiler kurma yolunda önemli adımlar attık, atmayı sürdürüyoruz.

15 Temmuz darbe girişiminin sebeplerinden birinin de bu tablo olduğundan hiç kimsenin şüphesi olmasın.

Ekonominin tüm kurumlarından, tüm aktörlerinden, tüm milletimden rica ediyorum:

Paralel ihanet çetresinin başarısız darbe girişiminin bu olumlu tabloyu bozmasına kesinlikle izin vermeyelim.

Bölgesindeki ve tüm dünyadaki mağdurların ve mazlumların ümidi olan Türkiye’nin dimdik ayakta durması, bununla kalmayıp sürekli güçlenmesi, 79 milyon vatandaşımızla birlikte, yüzlerce milyon insanın beklentisidir.

Bu kardeşlerimizi boynu bükük, kalbi kırık bırakamayız.

Ellerini ovuşturarak Türkiye’nin sıkıntıya düşmesini, diz çökmesini, pes etmesini bekleyenleri bugüne kadar sevindirmedik, yarın da sevindirmeyeceğiz.

Rabbim yar ve yardımcımız olsun.

Rabbim bu milleti, bu ülkeyi ilelebet korusun, muhafaza etsin. Tekrar tüm şehitlerimize Allah’tan rahmet diliyorum, yaralılarımıza Allah’tan şifalar temenni ediyorum. İnşallah birliğimiz daim olsun.

Sağlıkla kalın.

Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan’ın 23 Temmuz 2016 Tarihli Konuşması

Türkiye’nin 81 vilayetindeki ve ilçelerdeki meydanlarda canlı olarak bizleri izleyen sevgili kardeşlerim, Tankın, topun, uçağın, helikopterin, tüfeğin karşısına sadece ve sadece imanı, inancıyla, yüreğiyle dikilen aziz milletim,

15 Temmuz silahlı darbe girişimini bozguna uğratan aslan yürekli kardeşlerim, Günlerdir sokakları meydanları boş bırakmayarak istiklaline ve istikbaline sahip çıkma konusundaki kararlılığını ortaya koyan kıymetli kardeşlerim, vatandaşlarım;

Sizleri en kalbi duygularıyla hasretle, muhabbetle selamlıyorum.

Buradan gün iradeye sahip çıkma günüdür diyerek meydanları darbecilere teslim etmeyen vakur beyefendileri, hanımefendileri, gençleri, çocukları saygıyla selamlıyorum. 15 Temmuz'da meydanları, havalimanlarını, yolları, köprüleri doldurarak Fethullahçı terör örgütü mensubu hainleri hezimetle uğratan 7'den 70'e tüm vatandaşlarıma şükranlarımı sunuyorum.

Aynı şekilde Asya'da, Afrika'da, Avrupa'da, dünyanın dört bir yanında dualarıyla, ellerinde pankartlarıyla milletimizin yanında yer alan tüm kardeşlerime teşekkür ediyorum. Bizlere desteklerini ileten tüm dost ülke liderlerine teşekkürlerimi sunuyorum.

Kahraman şehitlerimize Allah'tan rahmet diliyorum. 15 Temmuz darbe girişiminde 62'si polis 179'u sivil, 5'i asker olmak üzere 246 şehidimiz var. Rabbim onları şefkatiyle, merhametiyle kuşatsın, Peygamber Efendimize komşu eylesin. Yaralılarımızın sayısı 2186, yaralılarıma Allah'tan acil şifalar temenni ediyorum.

Şehitlerimiz ve gazilerimiz, 15 Temmuz gecesi cesaretleriyle, dirayetleriyle, kararlı ve dik duruşlarıyla tarih yazdılar. Hiç şüphesiz şehitlerimiz kalplerimizdeki mümtaz yerlerini daima muhafaza edeceklerdir. Bununla birlikte artık her yıl 15 Temmuz Şehitlerimizi Anma Günü'nde kendilerini hassaten yâd edecek, hatıralarını gelecek nesillere aktaracağız.

Değerli kardeşlerim;

Bugün 81 ilimizdeki, ilçelerimizdeki meydanlarda ve tüm Türkiye'de coşkuyla, gururla söylenen özgürlük türkülerinin asıl bestekâri milletimizin bizatihi ta kendisidir. 15 Temmuz gecesi sokaklarda Sünni-Alevi yoktu, Türk-Kürt yoktu, Çerkez-Roman yoktu, o gece meydanlarda sağcı-solcu, zengin-fakir, iktidar-muhalefet yoktu. 15 Temmuz'da tıpkı Çanakkale'de, İstiklal Harbimizde olduğu gibi tüm fertleriyle tek yürek, tek bilek olmuş, iradesini bir avuç darbeciye çiğnetmeyen büyük Türkiye vardı, Türk milleti vardı.

Bu darbe girişiminde milletimiz tıpkı bin yıl önce Malazgirt'te olduğu gibi, bu coğrafyaya vatan olarak sahiplenme konusundaki kararlılığını ortaya koymuştur. Milletimiz tıpkı 717 yıl önce Söğüt'te, 563 yıl önce İstanbul'da olduğu gibi, Anadolu topraklarını hayat alanı olmanın ötesinde istikbali olarak gördüğünü tüm dünyaya haykırmıştır. Milletimiz, bu ülkeyi kendisine yar etmemek için saldıranlara karşı 100 yıl önce Çanakkale'de, Kut'ül Ammare'de, Dumlupınar'da ne cevap vermişse, 15 Temmuz'da da aynı cevabı vermiştir.

15 Temmuz, milletimizin; kökü nerede olursa olsun, hangi güce dayanırsa dayansın, iradesini hangi odağa teslim ederse etsin, bu millete ve bu ülkeye ait olmayanlara karşı tarihi bir meydan okumasıdır. Bu meydan okumayı sadece şu veya bu kesim değil, hamdolsun milletimizin tamamı yapmıştır.

Demokrasi mücadelesini destekleyen tüm siyasi partilerimize, bu partilere gönül veren, oy veren tüm vatandaşlarıma, hukuk devletinin, hak ve özgürlüklerin, milletimizin ve ülkemizin geleceğinin yanında yer aldıkları için şükranlarımı sunuyorum.

Yurt dışında yaşayan vatandaşlarımızın darbe haberini aldıkları andan itibaren imkânları ölçüsünde ülkelerinin ve milletlerinin yanında yer almak için gösterdikleri çabayı takdirle ve minnetle karşılıyorum. 15 Temmuz gecesi Türkiye tüm farklılıklarını, tüm renklerini, tüm meşreplerini geride bırakarak tek millet, tek bayrak, tek vatan, tek devlet ilkeleri etrafında birleşmiştir.

Türkiye'yi bu ihanet çetesi mensupları aracılığıyla, bu vatan hainleri vasıtasıyla tedip edeceklerini, devleti teslim alabileceklerini sanarak 15 Temmuz akşamı harekete geçenler, ertesi gün akşam olmadan milletimiz tarafından hüsrana uğratılmışlardır. Bu sözüm, maşalarla birlikte onları bir katil sürüsü halinde sokaklara salanlar için de geçerlidir, hepsini biliyoruz. Vakti saati geldiğinde onların hesaplarını da önlerine koyacağız.

Şimdi çalışma zamanı, çalışacağız, çok çalışacağız. Türkiye'yi 2023 hedeflerine ulaştıracacağız. Bununla kalmayacak, 2053, 2071 vizyonlarımızı gerçekleştireceğiz. Dünyanın en büyük ekonomilerinden biri

haline gelen savunma sanayinde dışa bağımlılığı tamamen ortadan kalkan büyük projelerini, yatırımlarını kesintisiz hayata geçiren bir Türkiye'nin önünde kimse duramaz.

İşte bunu bildikleri için buldukları her fırsatta önümüzü kesmeye, ayağımıza çelme takmaya çalışıyorlar. Kendi güçlerinin yetmediği yerde çevremizdeki ve içimizdeki ihanet şebekelerini harekete geçiriyorlar. Türkiye'nin başındaki PKK belasının bir türlü sona ermemesinin sebebi budur. Suriye'de PYD adıyla bu örgütün bir kolunun icat edilip güney sınırlarımız boyunca karşımıza çıkartılmasının sebebi de budur. DAESH denilen bir örgüt icat edilip bölgemize ve ülkemize musallat edilmesi de aynı gayeye matuftur. Son üç yıldır da FETÖ denilen bu örgütü önce yargı ve polis içindeki mensuplarıyla, onlar başaramayınca ordu içindeki üniforma giymiş teröristleriyle üzerimize sürenlerin amacı da aynıdır. Ülkemizin kutlu yürüyüşünü engellemek isteyenlerin azgın piyonları olan teröristler, milletin ortak iradesi, sarsılmaz cesareti karşısında bir kez daha bozguna uğradı.

Bu darbe girişimi milletimizle, hükümetimizle, Meclis'imizle birlikte Türk Silahlı Kuvvetleri'mize de yapılmıştır. Türk Silahlı Kuvvetlerimiz ve Mehmetçüğümüz bizim gözbebeğimizdir. 15 Temmuz'da aynı zamanda Türk Silahlı Kuvvetleri'mizi de bu asker elbisesi giymiş teröristlerin saldırısından kurtardı. Bu silahlı darbe girişiminin akamete uğratılmasıyla Türkiye artık yeni bir döneme girmiştir. Şairin dediği gibi: "Tasalanma yığidim, zaman bizden yanadır. / Külümüzden yükselen duman bizden yanadır. / Son durak, son ilahi ferman bizden yanadır. / Dünya düşman olsa da iman bizden yanadır." Bizlere bu güzel günleri yaşatan hainler karşısında zaferi nasip eden Rabbimize hamdolsun.

Aziz milletim;

Türkiye'ye yönelik, 79 milyona yönelik hiçbir girişime bugüne kadar nasıl eyvallah etmediyse buna da etmedik. Olayın ilk anlarından itibaren hadiseleri an be an takip ederek ilgili yerlere gerekli talimatları vererek, milletimize sokaklara sahip çıkmaları çağrısında bulunarak duruşumuzu ortaya koyduk. Hamdolsun vatandaşlarımız çağrılarımıza uyararak sokakları, meydanları doldurdu, meydanları darbecilere bırakmadı. Allah sizlerden razı olsun.

Şimdi bu olaya karışanların hepsi de devletine, güvenlik güçlerimize, adalete hesap veriyorlar. Şu saate kadar gözaltına alınanların sayısı 13.165'tir. Bunların 8.838'i asker, 2101'i hakim-savcı, 1485'i polis, 52'si mülki idare amiri, 689'u sivildir. Tutuklanarak cezaevine konanların sayısı 123'ü general, 282'si rütbeli polis, 1559'u hakim-savcı olmak üzere 5863'tür. Diğerlerinin sorguları devam ediyor.

Darbe girişimi sonrasındaki tedbirlerin etkin ve hızlı bir şekilde yürütülebilmesini sağlamak için Milli Güvenlik Kurulu'muzun tavsiyesiyle hükümetimiz olağanüstü hal ilan etmiştir. Bu karar Meclis'imiz tarafından da onaylanmıştır. Bugün Olağanüstü Hal Yetkilileri çerçevesinde ilk kanun hükmünde kararnameler çıkartılarak süreç işletilmeye başlatılmıştır.

Bugünkü Resmi Gazete'de yayınlanan kararnamelerle gözaltı süresi 4 günden 1 aya çıkartıldı. Fethullahçı Terör Örgütüne mensup devlet görevlilerinin memuriyetle ilişkileri kesilmeye başlandı. Bu yapıya ait 934 okul, 109 öğrenci yurdu, 15 üniversite, 104 vakıf, 35 sağlık kuruluşu, 1125 dernek, 19 sendika kapatıldı. Tüm bu kurumların mal varlıklarına devlet tarafından el konuldu.

15 Temmuz darbe girişiminde şehit olan tüm vatandaşlarımız terörle mücadele kapsamındaki şehitlik statüsüne dahil edilmiştir. Kamudan bu terör örgütüyle ilişkisi sebebiyle çıkartılanlar bir daha memur olamayacaklar. Bu işlemlerle ilgili yürütmeyi durdurma kararı da alınmayacak. Fethullahçı terör örgütünü tüm unsurlarıyla ülkemizden kazımak için gereken önlemleri peyderpey almaya devam ediyoruz.

Bu devlet kendisine silah çekene, vatandaşına kurşun sıkana, vatandaşının üzerine tankla yürüyene, vatandaşına F16'larla bomba yağdıranlara, helikopterlerle ateş edenlere hak ettiği cezayı verecek kudrete ve geleneğe sahiptir. Hiç şüpheniz olmasın; şehitlerimizin kanı asla yerde kalmayacak. Milletimizin meydanlarda sürdürdüğü şanlı demokrasi direnişinin gereği harfiyen yerine getirilecektir.

Türkiye böyle bir darbe girişimi karşısında dahi yolundan şaşmayacak, hedeflerinden uzaklaşmayacak, irtifa kaybetmeyecek kadar güçlü bir ülkedir. İşte görüyorsunuz, adeta darbecilerle kol-kola çalışan birtakım güçlerin sabotajlarına rağmen ekonomimiz kendi rayında istikrar içinde işleyişini sürdürüyor. Ülkemizin kredi notunu indiren o kuruluşun veya kuruluşların böyle bir yetkisi yoktur. Not indirimi için sadece bizi değil, hiç kimseyi ikna edecek bir gerekçeleri de yoktur. Ekonomimizin tüm göstergeleri dünyanın pek çok ülkesinden çok iyi durumdadır. Her şey serbest piyasa ekonomisi kuralları içinde

yürüyor, yürümeye devam edecektir. Mali disiplinden taviz yoktur, milletimiz ülkesine ve ekonomisine güveniyor.

Yatırımlarımız aynı kararlılıkla devam edecek. İşte şimdi 26 Ağustos geliyor, inşallah Boğaz'ın üzerinde üçüncü gerdanlık Yavuz Sultan Selim Köprüsü'nün açılışını yapacağız. İnşallah 20 Aralıkta yine Boğaz'da Marmaray'ın kardeşi geliyor. Marmaray raylı sistem, bu ise otomobillerin denizin altından geçeceği Avrasya Tüneli, bu da geliyor. Bakın arka arkaya; Osman Gazi, Yavuz Sultan Selim, Avrasya Tüneli. Ama şimdi bir de yeni adımlar atıyoruz. Bunlardan bir tanesi Kanal İstanbul, ardından artık Çanakkale'yi köprüyle geçecek hale geleceğiz ve Çanakkale Köprüsü...

Türkiye'nin büyümesini, kalkınmasını, gelişmesini esas alan ekonomi politikasından asla taviz vermeyeceğiz. Finans sektöründe gayet güçlü yürüyoruz. İşte bu akşam da az önce Sayın Başbakanımız, ilgili bakanlar, ilgili finans kuruluşlarımızın temsilcileriyle çok geniş bir toplantıyı yaptık ve atılacak adımların kararını aldık.

Milletimiz müsterih olsun; Türkiye terör örgütleri vasıtasıyla önüne kurulan tuzakları birer-birer bozarak yoluna devam ederken, üstesinden geldiği her saldırıdan zayıflayarak değil tam tersine güçlenerek çıkmaktadır. Bugünkü Türkiye 15 Temmuz akşamı Türkiye'sinden daha güçlüdür. Çünkü hastalık teşhis edilip yaraya neşter vurulmuş, operasyon başarıyla sürdürülmektedir. Rabbimin yardımıyla yarınki Türkiye, bugünkünden çok daha güçlü olacaktır.

Bu düşüncelerle İzmir'den Erzurum'a, Van'dan Denizli'ye, Trabzon'dan Mersin'e kadar şu anda 81 vilayetimizin meydan ve ilçelerinde, evlerinde televizyonları başında bizleri dinleyen 79 milyonun tamamına; cesaretleri, kahramanlıkları, kararlılıkları için şahsım ve milletim adına Ankara'dan teşekkür ediyorum.

Milletimizi birbirine düşürmek isteyen, zafere leke sürmeye çalışan provokatörlere asla prim vermeyeceğiz. Sizler tanklara, uçaklara, kurşunlara karşı vücudunuzu siper ederek tarih yazdınız. Bu kutlu mücadeleyi sabote etmek isteyenleri de yine basiret ve ferasetinizle alt edeceğinize inanıyorum. Bir olunuz, iri olunuz, diri olunuz, kardeş olunuz, hep birlikte Türkiye olunuz.

Sözlerime son verirken bir kez daha 15 Temmuz şehitlerimizi rahmet ve minnetle yad ediyorum. Gazilerimize şifalar diliyorum. Rabbim yar ve yardımcımız olsun. Allah yolumuzu, bahtımızı açık etsin. Kalın sağlıklıca diyorum, hayırlı geceler.

Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın 29 Temmuz 2016 Tarihli Konuşması

Bismillahirrahmanirrahim.
Aziz milletim,
Sevgili kardeşlerim,

Değerli misafirler,

Hanımefendiler, beyefendiler;

Sizleri en kalbi duygularımla hasretle, muhabbetle selamlıyorum.

Öncelikle açılışını yaptığımız Beştepe Millet Kongre ve Kültür Merkezi'nin tüm milletimize hayırlı olmasını diliyorum. Cumhurbaşkanlığı Külliyesinin önemli bir parçası olan bu eserin açılışını böylesine önemli ve anlamlı bir dönemde çok kıymetli misafirlerimizle yapmaktan büyük bir memnuniyet duyuyorum.

Aramızda 15 Temmuz şehitlerinin yakınları ve 15 Temmuz gazilerimiz var; kendilerine hoş geldiniz diyorum.

Değerli kardeşlerim;

15 Temmuz gecesi 170'i sivil, 62'si polis ve 5'i de asker olmak üzere 237 şehit verdik. Bugün saat 19:00 itibarıyla yaralı sayımız 2191. Şehitlerimize Allah'tan rahmet, yakınlarına, milletimize başsağlığı diliyorum.

Biliyorsunuz bizim dinimizde şehitlik peygamberlikten sonra en yüksek makam. Hani Arif Nihat Asya diyor ya:

“Şehitler tepesi boş değil,

Biri var bekliyor.

Ve bir göğüs, nefes almak için;

Rüzgâr bekliyor.

Türbesi yakışmış bu kutlu tepeye;

Yattığı toprak belli,

Tuttuğu bayrak belli,

Kim demiş meçhul asker diye?

Destanını yapmış, kasideye kanmış.

Bir el ki; ahretten uzanmış,

Edeple gelip birer birer öpsün diye fâniler!

Öpelim temizse dudaklarımız,

Fakat basmasın toprağa temiz değilse ayaklarımız.

Söyledi söyleyenler demin,

Gel süngülü yiğit alkışlasınlar

Şimdi sen söyle, söz senin.

Şehitler tepesi boş değil,

Toprağını kahramanlar bekliyor!

Ve bir bayrak dalgalanmak için;

Rüzgâr bekliyor!”

Evet, bu ülkede şehitler tepesi hiçbir zaman boş kalmadı, kalmıyor. Ve bizim şehitlerimizin yattıkları toprak belli, tuttıkları bayrak belli, yüreklerindeki iman belli, dillerindeki kelime-i şehadet, kelime-i tevhit belli. Peki, onları şehit edenlerin neyi belli? Sadece ihanetleri. Şehitlerimizin hiçbiri bizim için meçhul değil. Bilakis onların her biri milletimizin malumudur ve ebediyen malumu olarak kalacaktır.

İşte şehitlerimizin aziz hatıralarını yaşatmak üzere Boğaziçi Köprüsü'nün adını 15 Temmuz Şehitler Köprüsü, Meclis'in ve Genelkurmay'ın bulunduğu kavşağın adını 15 Temmuz Şehitler Meydanı, Kızılay Meydanının adını da 15 Temmuz Kızılay Demokrasi Meydanı olarak değiştirdik.

Şimdi de 237 şehidimizin her birinin adını aynen Çanakkale Şehitlerinde olduğu gibi evet anıtlatacağız. İnşallah kurumlarımızda anıtlatacağız, inşallah aynı zamanda İstanbul'da Boğaz Köprüsünden çıkar çıkmaz Anadolu yakasındaki tepe noktada orada anıtlatacağız, Ankara'da hemen Külliyesinin karşısında, orada anıtlatacağız. Ve okullarımıza isimlerini vermek suretiyle anıtlatacağız, kalıcı kılacağız.

Şehit yakınlarımıza Terörle Mücadele Kanunu'ndaki tüm hakları aynen tanıyoruz. Ülkesi ve milleti için canını ortaya koyan bu kardeşlerimizin emanetlerine sahip çıkmak bizim namus borcumuzdur. Devletin sağlayacağı imkânların yanında milletimiz de şehitlerimiz için kampanyalar yapıyor, desteğini ortaya koyuyor. Şu anda Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığımız şehit ve gazilerimiz noktasında biliyorsunuz kampanyasını başlattı. Ziraat Bankası, Halk Bank, Vakıf Bank, bunun yanında Ziraat Katılım ve Vakıf Katılım'da açılan hesaplarda da şu anda hayırseverlerimizin yardımları toplanıyor.

Değerli kardeşlerim;

Aynı gece çok büyük bir bölümü Ankara ve İstanbul'da olmak üzere, ne yazık ki bu alçaklar haince bu saldırılarını yaptılar. Bakınız hemen şuracıkta önce Jandarma ile Külliye arasındaki kavşağı düşünebiliyor musunuz uçakla bombaladılar. Yetmedi, hemen arkasından tam camimizin önünde orayı bombaladılar ve orada 5 şehit verdik.

Kardeşlerim;

Bunu ancak kâfir yapar. Bunu 'ben Müslümanım, ben Türküm' diyen birisi yapabilir mi? Bunların bu milletle alakası yok. Bunlar benim askerimin içine nasıl sızmış, bunlar benim polisimin içerisine nasıl sızmış, bunlar bizim devlet kurumlarımızın içerisine nasıl sızmış? Şimdi birileri bize akıl veriyor Batıdan, geçmiş olsun. Ama ardından bir şey daha söylüyor; 'Fakat bu attıklarınız sebebiyle, bu açığa alınanlar sebebiyle endişeliyiz' diyorlar. Siz işinize bakın. Benim ülkemde darbe olacak ve benim ülkemde 237 şehidim, 2191 yaralım olacak, kalkıp bir tane taziyede bulunacak, ardından dokuz tane nasihat vereceksin; o akli kendine sakla.

Bir terör eyleminde 5 kişi, 10 kişi öldüğü zaman dünyayı ayağa kaldırılıyorsunuz. Burada Türkiye Cumhuriyeti Devleti gibi demokratik parlamenter sisteme sahip, yüzde 52 ile seçilmiş bir cumhurbaşkanı, yüzde 50 ile hükümet eden bir iktidar var, bunlara karşı bir darbe yapılıyor; siz bu hükümetin, bu devletin yanında yer alacağınıza kalkıp darbecilerin yanında yer alıyorsunuz. Şu ana kadar ne Avrupa Birliği'nden, ne Avrupa Konseyi'nden, ne Batıdan kalkıp da buraya taziye için gelen bir kişi yok. Ve utanmadan sıkılmadan kalkıp bu tür şeyleri söyleme zilletinde bulunuyorlar. Ondan sonra da ne diyorlar? 'Erdoğan çok sinirli, çok asabi...'

Kardeşlerim,

Az önce bir şey söylediniz, şunu unutmayın: Biz sadece ve sadece rükûda Allah'ın huzurunda eğiliriz. Biz kula kul olmadık, olmayacağız, onu FETÖ'cüler düşünsün, onlar kula kul... Onlar öyle konuşuyor, 'O bize şah damarından daha yakın' diyor. Zavallılar, cahiller... Bize şah damarından daha yakın olan sadece ve sadece Allah'ımızdır, başka yok. Ve biz Allah'ımıza kulluk ederiz. Merhamet etmeyene merhamet olunmaz.

Benim gözümde 15 Temmuz gecesi sokağa dökülerek ülkesine, milletine, istiklaline ve istikbaline sahip çıkan her bir kardeşim gazidir. Hepinizin, hepimizin gazası mübarek olsun.

Parlamentomuzun o gece anında açılması, Sayın Başkanımızın orada grubuyla bir araya gelmesi bana o anda şunu hatırlattı: Yeniden bir istiklal mücadelesini yaşıyoruz ve yeniden bir istikbal mücadelesini veriyoruz, bunu yaşattı. Biz ne mutlu, ne kutlu bir milletiz. Dünyada sizin emsaliniz yok, sizin eşiniz yok. Şehitlerimiz, gazilerimiz ve canları pahasına tankların, silahların, bombaların karşısına dikilen tüm vatandaşlarımız 15 Temmuz'da yazdıkları destanla Türkiye'nin önünde yeni bir dönem başlatmışlardır.

Ben hanım kardeşlerimizi, Nene Hatun'larımızı kutluyorum. O tankların karşısına dikilip orada şehit olan hanım kardeşlerimi kutluyorum ve dik durup yılmayan hanım kardeşlerimi kutluyorum. Bunun yanında, tankın altında, evet şehit olma azmiyle olup ama şehit olmayan, fakat o yiğitliği gösteren gencimizi kutluyorum. Tank paletlerinin altına girenleri kutluyorum.

Bu arada tabii ki şehit olanları benim kutlamak haddime mi... Çünkü onu Rabbim kutlamış, Sevgili Peygamberim kutlamış, ona 'ağuşunu açmış.' O Sevgili Peygamberimize komşu oluyor, müjdesini erkenden almış. Ben şehitlerimizi kıskanıyorum, Rabbim bizleri onlarla birlikte haşretsin.

15 Temmuz gecesi ülkemizin her köşesinde, sokaklarda, her siyasi anlayıştan, her meşrepten, her dünya görüşünden insanlarımız vardı. O geceden beri Türkiye, gerektiğinde tüm farklılıklarının üzerine çıkarak hürriyetini ve geleceğini sahiplenme iradesine sahip olduğunu dost-düşman herkese gösterdi. Öyle ki ülkemiz hakkında yapılan olumsuz hesapların tamamı 15 Temmuz'da geçerliliğini yitirdi. O gece yaşanan ve pek azı kameralara, objektiflere yansıyan manzaraların her biri Türkiye'nin ekonomik, siyasi, sosyal, terör yoluyla diz çökmesini bekleyenlerin kafasına birer balyoz gibi indi.

Bir süredir ülkemize farklı niyetlerle bakanlar sandılar ki, 'toplumun içindeki görüş farklılıklarını, fay hatlarını eğer derinleştirsek Türkiye'yi tedip edebiliriz.' Sandılar ki 'PKK'sından DAES'ine kadar dünyanın en eli kanlı, en vahşi terör örgütlerini üzerine salarsak bu ülkeyi sindirebiliriz.' Sandılar ki 'FETÖ mensubu üniformalı teröristleri uçaklarıyla, tanklarıyla, toplarıyla sokağa çıkarttığımızda bu

milleti teslim alabiliriz.’ Hâlbuki Rabbim ne diyor: “Onlar tuzak kurdular, Allah da tuzak kurdu. Allah tuzak kuranların en hayırlısıdır.” Bu böyle bilinmelidir.

15 Temmuz gecesi millet olarak Allah’ın izniyle bize tuzak kuranların tuzaklarını başlarına geçirdik. 81 vilayeti ve 79 milyon vatandaşıyla tüm Türkiye bir ve beraber olarak 40 yıllık hazırlığı, 40 yıllık birikimi, 40 yıllık sinsi hesabı 20 saate kalmadan yer ile yeksan ettik.

Kardeşlerim;

FETÖ terör örgütünün mazisi 40 yıl. 40 yıldır bunlar işte bugüne ulaşmak için çalıştılar. Şimdi hesap tersine döndü. Ama iş bitti mi? Hayır, iş bitmedi. Yapacağımız daha çok şey var. Hep söylüyorum; bunlar kanser virüsü gibi, vücudu metastaz yaptı. Şimdi bu virüs kazanıyor, bunun tamamen kazanarak temizlenmesi, vücudun bundan arınması lazım. Bazıları diyor, ‘10 bin kişi attınız, 20 bin kişi attınız.’ 10 binlerce kim varsa temizleyeceğiz. Neden? Ne demek neden? Çünkü bunlara eğer bu ülke kalacak olursa işte ne yapacakları ortada. Benim pırıl pırıl tertemiz insanıma, o verdiğimiz vergilerle, aldığımız uçaklarla bomba yağdıranların bu ülkenin kurumlarında kalması mümkün değil, bunları temizlememiz lazım.

Değerli kardeşlerim;

Şu gerçeği herkesin çok iyi gördüğüne inanıyorum: 15 Temmuz darbe girişimi ülkemizdeki diğer tüm darbelerden farklı olarak sadece Hükümeti devirmeyi, yönetimi ele geçirmeyi değil, aynı zamanda toplumu da ele geçirmeyi hedefliyordu. Şayet bu darbe başarılı olsaydı, ülkemizdeki istisnasız herkes için 16 Temmuz’la birlikte bambaşka bir hayat başlayacaktı. Bu ihanet çetesinin mensubu olmayan, iradesini Pensilvanya’daki çete başına teslim etmeyen hiç kimse bu ülkede hayatını sürdürme, geleceğini inşa etme imkânına sahip olamayacaktı.

Milletimiz işte bu büyük tehlikeyi, bu tehdidi gördüğü için AK Partisiyle, CHP’lisiyle, MHP’liyse, diğer partilere gönül veren insanlarıyla darbe girişimine karşı çıktı, devletin ve yöneticilerinin yanında yer aldı.

Bu uyanış günlük siyasi çekişmelerin, polemiklerin, rekabetin ötesinde ve üzerinde bir birlikteliği, dayanışmayı, bütünleşmeyi beraberinde getirdi. Hamdolsun milletimiz söz konusu vatan olduğunda diğer her şeyi teferruat haline getiren bir şuuru ortaya koydu.

Bu manzaranın Cumhurbaşkanı olarak şahsıma, Sayın Başbakana, siyasi partilerimizin liderlerine verdiği mesajın gayet iyi farkındayız. AK Parti, CHP ve MHP Genel Başkanları 25 Temmuz 2016 tarihinde Cumhurbaşkanlığı Külliyesinde bir araya gelerek hem darbe girişimi karşısındaki sağlam duruşlarını teyit etmişler, hem de Türkiye’nin önümüzdeki dönemine ilişkin güçlü mesajlar vermişlerdir. Bu sorumlu ve dirayetli tutumları sebebiyle siyasi parti genel başkanlarımıza bir kez daha şahsım ve milletim adına teşekkürlerimi ifade ediyorum.

15 Temmuz darbesini destekleyen tek bir siyasi partimizin, tek bir siyasi parti genel başkanımızın, tek bir vatandaş grubumuzun olmaması, geleceğe güvenle bakmamız konusunda bize ümit veriyor. Benim gözümde 15 Temmuz gecesi, Çanakkale’de ve İstiklal Harbinde sergilediğimiz birlik ve beraberliğin günümüzdeki tezahürüdür. Bu manzarayı görüp de hala ülkesinden, milletinden, 2023 hedeflerimizden, geleceğinden şüphe duyan varsa, inanın bana ben de onun aklından ve izanından endişe ederim.

Bugün Türkiye’nin yolu 15 Temmuz sabahı olduğundan daha açıktır, daha aydınlıktır, daha berraktır. Çünkü özellikle son üç yılda ardı ardına yaşadığımız pek çok olayın şifresi, 15 Temmuz’da en vasat zihinlerin bile anlayabileceği şekilde çözülmüş, eskilerin deyimiyle takke düşmüş kel görünmüştür.

Geldiğimiz noktada eskiden ‘şunu dedik, bunu söyledik’ demenin anlamı ve gereği yoktur. Bundan sonra önümüze bakma zamanıdır. 15 Temmuz’u devlet ve millet olarak bir milat haline dönüştüremezsek yazıklar olsun bize. Bir milat olarak ben bu vesileyle şu ana kadar şahsıma her türlü saygısızlığı, hakareti yapanları bir kereye mahsus olarak davalarını çekiyorum ve affediyorum. Zira asıl bu imkânı doğru değerlendiremezsek, millet bizim yakamıza yapışma hakkına sahip olur diye düşünüyorum. Onun için siyasetçiler başta olmak üzere toplumun tüm kesimlerinin ülkemizin önündeki bu gerçeğe, bu hassas duruma uygun şekilde davranacaklarına inanıyorum.

Değerli kardeşlerim;

Darbecilerden, onların iç ve dış destekçilerinden hesap sorarken, elbette intikam değil adalet peşinde olacağız. Bununla birlikte FETÖ, PKK, DAESH, DHKP-C, bunun yanında YPG; yani ülkemizin ve milletimizin bekası için tehdit oluşturan tüm terör örgütlerinin başını ezmekte de en küçük bir tereddüt göstermeyeceğiz.

Değerli kardeşlerim;

Düşman tek değil düşman çok, ne olursa olsun. Öyle diyor üstat: “Ey düşmanım, sen benim ifadem ve hızımsın. / Gündüz geceye muhtaç, bana da sen lazımsın.” Böyle gideceğiz, durmayacağız. Onun için Türk Silahlı Kuvvetleri’mizin işte bu malum yapının dışında o vatanına, milletine sahip çıkan kardeşlerimle, polis teşkilatımızın, Emniyet Teşkilatımızın aynen o takımın dışındaki polislerimizle, tüm korucularımızla birlikte bu bölücü terör örgütüne karşı dört bir yanında ülkemizin mücadelesini kararlılıkla sürdüreceğiz. Çünkü bu ülkenin huzuruna kastetmeye kimsenin hakkı yok. Bu ülkenin refahına kastetmeye kimsenin hakkı yok. Biz bir olacağız, iri olacağız, diri olacağız, kardeş olacağız, hep birlikte Türkiye olacağız.

Türkiye bir hukuk devletidir. Dikkat ederseniz darbe girişimi sürecinde dahi hukuktan en küçük bir taviz vermedik. Attığımız her adım, aldığımız her karar, hayata geçirdiğimiz her uygulama Anayasaya, kanunlara uygundur. Meclisimizle, Milli Güvenlik Kurulumuzla, Bakanlar Kurulumuzla, bakanlarımız-bakanlıklarımızla, tüm kurumlarımızla çalışmalarımızı hukuk sınırları içerisinde yürütüyoruz. Yaşanan olağanüstü dönemden kaynaklanan eksikler, hatalar olursa, onlar için de hukuk yolu açıktır, açık kalmaya devam edecektir. Ama adaleti tesis etmek de boynumuzun borcudur.

İşte ne diyor herkes? İdam, idam, idam diyor. Burası demokratik parlamenter bir sistemle yönetilen bir demokrasi, bir hukuk devleti. Öyleyse burada hükümetin yapacağı bir şey var, nedir? Bunun yolu, bu talebi alır Parlamento’ya taşır ve Parlamento bunu tartışır, bu yolda verilen karara da herkes uyar.

Az önce o yaralı kardeşim en güzel şekilde reçeteyi açıkladı. Ne dedi? ‘Eğer bu konuda Hükümetimiz sıkıntıya düşmeyecekse, Parlamento idamın dışında verilebilecek en ağır ceza neyse onun kararını alsın’ dedi. O zaten var, orada problem yok. Ama diğeri de yine milletimizin talebidir ve bu talep de Parlamente’ye gelir ve Parlamento bunu müzakere eder, ona göre de adımını atar. Kimse de ‘Niye bu adımı attın?’ deme hakkına sahip değildir.

Bugün dünyanın büyük bir çoğunluğunda bu var mı? Var. Türkiye’de de bu müzakere edilir, tartışılır, adım ona göre atılır. Mevlana Hazretlerinin ifadesiyle “bir şeyi yerli yerine koymak” olan adaleti tesis ettirirken, “bir şeyi olmaması gereken yere koymak” olan zulümden de mutlaka kaçınacak, evet zulümden çekineceğiz. Milletimizin 15 Temmuz gecesi sergilediği birliğe, beraberliğe, dayanışmaya, kardeşliğe uygun şekilde hedeflerimizi sürekli büyüterek, adımlarımızı sıklaştırarak yolumuza devam edeceğiz.

Değerli kardeşlerim;

Sadece Fethullahçı terör örgütüyle değil, diğer terör örgütleriyle ve onların arkalarındaki güçlerle olan mücadelemizi daha güçlü, daha etkin bir şekilde sürdüreceğiz. Ülkemizde oynanmak istenen oyunu bir kez daha bozduk. Bundan sonra inşallah Suriye’de oynanan oyunu da bozacağız, Irak’ta oynanan oyunu da bozacağız, Libya’da oynanan oyunu da bozacağız. Ortadoğu’da, Kuzey Afrika’da, dünyanın her yerinde mazlumların ve mağdurların acısı, gözyaşı kaybetmesi pahasına oynanan oyunları bozacağız.

Kardeşlerim,

Bunların hiçbiri ülkemizde yaşananlardan bağımsız değildir, hepsi aynı senaryonun farklı sahnelerinden ibarettir. İşte 15 Temmuz gecesi sadece Ankara’da, İstanbul’da değil dünyanın farklı bölgelerindeki pek çok şehirde yüz milyonlarca insanın kalbi biliyorsunuz değil mi bizim için atıyordu, Türkiye için atıyordu. Elleri bizim için semaya kalkıyordu. Aman Yarabbi o ne güzellikti. Bu millet dünyada farklı bir yere oturdu, her yerden size selamlar var, dualar var. Bu insanlar Türkiye’deki mücadelenin 79 milyonla birlikte kendi istiklal ve istikbal mücadeleleri olduğunu biliyorlar. Ülkemize husumet besleyenler, teröristlerini üzerimize salanlar, kendilerini dev aynasında görebilirler. Ama bu milletin arkasında çok daha büyük bir güç, çok daha büyük bir destek var; o da mazlumların duasıdır.

Değerli kardeşlerim, şunu unutmayın, Akif çok güzel ifade ediyor:

“Ben ezelden beridir hür yaşadım, hür yaşarım,

Hangi çılgın bana zincir vuracakmış? Şaşarım.

Kükremiş sel gibiyim, bendimi çiğner, aşarım,

Yırtarım dağları, enginlere sığmam, taşarım.

Garbın afakını sarmışsa çelik zırhlı duvar,

Benim iman dolu göğsüm gibi serhaddim var.

Ulusun, korkma! Nasıl böyle bir imanı boğar,

“Medeniyet” dediğin tek dişi kalmış canavar?

Arkadaş! Yurduma alçakları uğratma sakın,

Siper et gövdeni, dursun bu hayâsızca akın.

“Doğacaktır sana vadettiği günler Hakk’ın,

Kim bilir, belki yarın belki yarından da yakın.”

İşte bunu yazdınız siz, bunu yazdınız. Aynen İstiklal Marşı’nda olduğu gibi. Biz Hakk’ın vaat ettiği günlerin yakın olduğuna inanıyoruz, bu şekilde dimdik yolumuza devam ediyoruz.

Kardeşlerim;

15 Temmuz darbe girişimi sırasında ve sonrasında dünyada aslında zaten bildiğimiz, ama bu derece açık olarak ifade edilebileceğine ihtimal vermediğimiz pek çok tavra şahit olduk. Dostlarımızın samimi desteğini bir kenara koyarak söylüyorum; pek çok devletin, pek çok devlet yetkilisinin ülkemizdeki darbe girişimi karşısındaki tavrı demokrasi adına bir utanç belgesidir.

Vatandaşlarımızın, asker elbisesi giymiş teröristlerin tanklarının paletleri altında ezilmesi, silahlarıyla vurulması, helikopterleriyle taranması, uçaklarıyla bombalanması maalesef bunların dikkatini çekmedi. Buna karşılık darbecilerle çok yakından alakadar oldular. Darbe girişimine karşı aldığımız olağanüstü hal kararı onları birden çok endişelendirdi.

Benzer şeyler Amerika’da yok mu, Fransa’da yok mu, Almanya’da yok mu? Birçok yerde var, benzer şeyler va; ama hiçbirisinde bizim gibi yaşanan bir darbe girişimi yok. Alçakça katledilen 237 vatandaşıma başsağlığı, yaralanan 2191 insanımıza şifa dilemeyenler, darbecilerin kötü muamele görme ihtimali karşısında adeta teyakkuza geçmişler.

Açık konuşuyorum; darbecilerin akıbetlerinden endişe ettikleri kadar Türkiye’nin demokrasiden, milletimizin hayat hakkından, geleceğinden endişe duymayan hiçbir ülke, hiçbir ülke lideri bizim dostumuz değildir, bunu böyle bilsinler. Bu ülkelerle diplomatik ilişkilerimiz mutlaka devam edecektir, ama onların kalbimizde yeri asla yoktur ve farklıdır.

15 Temmuz’da yaşadığımız olayın terör saldırısı ve darbe girişimi boyutlarının yanında bir işgal hamlesi olduğunu elbette biliyoruz. Bugün bir komutanımız ‘Akıncı Meydanı’nı Mürted olarak çevirelim dedi. Biz zaten onu aramızda müzakereye başladık, geçmişi öyle zaten, orası Mürted. Yani kendi devletine, kendi ordusuna ihanet edip, yani irtidat edenlerin Timur’un tarafına geçenler sebebiyle oraya ‘Mürted’ adı konmuş, yani ‘dönekler’... İşte şimdi de dönekler. Hatırlamamız lazım.

O meşum günden beri uluslararası medyayı takip edenler Türkiye’nin terör, darbe ve işgal girişimleri karşısındaki sağlam duruşunu hazmedemeyenlerin hezeyanlarına, ikiyüzlülüklerine ilişkin sayısız örnek görecektir. İsterdim ki demokrasiden, demokratik parlamenter sistemlerden bahsedenler önce gelsinler de bizim parlamento binamızı bir gezsinler. Zerre kadar demokrasi inançları varsa gelsin burayı bir görsünler, ama gelmediler.

Bunların içinde darbe girişiminde bulunanları ‘önce niçin şahsımı öldürmedikleri’ için eleştirecek, onlara akıldanelik yapacak kadar niyetlerini açık edenler de oldu, açık açık söylediler. ‘Yanlış yaptınız, önce Erdoğan’ı öldürmeliydiniz’ dediler, bu kadar ileri gidenler de oldu. Bizim derdimiz zaten o değil ki, biz kefenimizi giyerek yola çıktık zaten, bizim bu noktada herhangi bir gailimiz yok. Az önce de

söyledim, ‘şehitlerimizi kıskanıyorum’ dedim. Çünkü o makam herkese layık olmaz, herkese nasip olmaz.

Onun için özellikle Batılı ülke liderlerinin yaşadıklarımız için üzüntülerini belirtmekten ziyade, bundan sonraki süreç için endişelerini ifade etmeleri gerçekten ibret vericidir. Türkiye’nin yaşadığı tehlikeyle mukayese edilemeyecek tehditler karşısında olağanüstü önlemler alanlara tam destek verenler, darbe girişimine rağmen ülkemizi eleştirerek samimiyetsizliklerini ortaya koyuyorlar. İşte Avusturya, işte Almanya, oralarda miting yapmak isteyen, yürüyüş yapmak isteyen bizim vatandaşlarımız. Ama onların da vatandaşı, çifte vatandaş... Onlara müsaade etmiyorlar. Evlerde Türk bayrağı asmalarını yasaklayacak kadar... Bunlar bu şekilde demokratlar.

Karşılaştığımız bu tablo karşısında şaşırдық mı? Hayır. Peki, üzüldük mü? Evet. İnsanız, her şeye rağmen birazcık hakkaniyet, birazcık empati beklemekten kendimizi alıkoyamıyoruz. 15 Temmuz’da gördük ki kimseden ne hakkaniyet, ne yardım, ne destek, ne de anlayış bekleyemeyiz.

İşte 3 milyon mülteci ülkemizde var mı? Var. Peki, bunun için dünyadan bize gelen bir destek var mı? Yok. Sadece konuşuyorlar, sadece söz yapıyorlar. Ama biz şu anda STK’lar ve milli bütçemizden yaptığımız yatırımlarla neredeyse 20 milyar doları aştık yaptığımız yatırımlarla. Fakat biz dünya elini uzatacak diye bu adımları atmadık. Ya? Dedik ki ‘bizim medeniyetimizde ensarlık farklı bir şey, biz ensarız.’ Ve muhacirlere elimizi açtık, göğsümüzü açtık ve onları ülkemizde ağırlıyoruz. Ne yaparsak kendimiz yapacağız. İşte bunun için uzun süredir yerli ve milli vurgusu yapıyorum. Bunun için ‘kendi göbeğimizi kendimiz kesmemiz lazım’ diyorum. Sanayide, ticarete, ihracatta, savunma sanayinde, yüksek teknolojide, tarımda, hayvancılıkta velhasıl her alanda dışarıdan alan, dışarıya bağımlı olan değil dışarıya veren durumuna gelmek mecburiyetindeyiz.

Son 1 yıldır bölücü terör örgütüyle yürüttüğümüz mücadelede bu gerçeğin sayısız örneğine şahit olduk. Şayet ekonomide ve savunma sanayinde belli bir düzeye gelmiş olsaydık, inanın bana ne terör örgütünün eylemlerinin, ne de bu darbe girişiminin altından kalkabilirdik.

Ülkemize yönelik saldırıların böylesine pervasız hale gelmesi, büyüyen, güçlenen, kendi kendine yeten Türkiye’den duyulan rahatsızlıklardan kaynaklanıyor. İşte az önce ekranda izledik, işte bu Türkiye onları ürkütüyor. Eğer Türkiye, dünkü her şeyiyle dışa bağımlı Türkiye olsaydı, mücadeleyi daha başlamadan kaybetmiştik. Topluğneyi dahi üretemeyen bir Türkiye’den buralara geldik. Şu anda ideal bir seviyede olmayabiliriz, ama en azından kritik dönemlerde kendi ayaklarımızın üstünde durabilecek güce sahibiz.

Her fırsatta ne diyoruz? 2023. Bu hedefe ulaşacağız. Buna niye dikkat çekiyoruz? O seviyeyi ülkemizin geleceği için yeni bir dönemin başlangıcı olarak görüyoruz. Ne yaparlarsa yapsınlar, hangi tuzakları kurarlarsa kursunlar, hangi oyunları oynarlarsa oynasınlar, Allah’ın izni ve yardımıyla 2023 hedeflerimize ulaşacağız. Böylece yeni nesillere, biz görmeyeceğiz, ama torunlarımız inşallah görecektir, 2053 ve 2071 vizyonunu hayata geçirebilmeler için gereken zemini hazırlamış olacağız. Kardeşlerim, Allah yar ve yardımcımız olsun.

Ve sözümün sonunda Arif Nihat Asya’nın Dua şiiriyle konuşmamı tamamlamak istiyorum:

“Biz, kısık sesleriz...minareleri,

Sen, ezansız bırakma Allah’ım!

Ya çağır şurda bal yapanlarını,

Ya kovansız bırakma Allah’ım!

Mahyasızdır minareler... Göğü de,

Kehkeşansız bırakma Allah’ım!

Müslümanlıkla yoğrulan yurdu,

Müslümansız bırakma Allah’ım!

Bize güç ver... Cihat meydanını,

Pehlivansız bırakma Allah'ım!
Kahraman bekleyen yığınlarını,
Kahramansız bırakma Allah'ım!
Bilelim hasma karşı koymasını,
Bizi cansız bırakma Allah'ım!
Yarının yollarında yılları da,
Ramazan'sız bırakma Allah'ım!
Ya dağıt kimsesiz kalan sürünü,
Ya çobansız bırakma Allah'ım!
Bizi sen sevgisiz, susuz, havasız;
Ve vatansız bırakma Allah'ım!
Müslümanlıkla yoğrulan yurdu,
Müslümansız bırakma Allah'ım!"

Vatanlarına sahip çıkan, bu ülkeyi Müslümansız bırakmamak için canlarını ortaya koyan, er meydanının pehlivansız olmadığını gösteren kahraman şehitlerimize Allah'tan rahmet, yakınlarına başsağlığı diliyorum. Gazilerimize tekrar Rabbimden şifalar diliyorum.

Açılışını yaptığımız Beştepe Millet Kongre ve Kültür Merkezi'nin Cumhurbaşkanlığı'mıza, ülkemize, milletimize hayırlı olmasını temenni ediyorum.

Ve bu arada, şehit yavrularının gözlerinden öpüyorum, eşlerine saygılarımı sunuyorum, annelerine-babalarına saygılarımı sunuyorum. Ve bilirsiniz ki bir büyüğünüz, ağabeyiniz olarak daha gençler için bir babalık, eşimle birlikte bir annelik sorumluluğu içerisinde her zaman bu konuda yanınızdayız ve Türkiye Cumhuriyeti Devleti de yanınızdadır, bunu da hiçbir zaman unutmamanızı diliyorum. Sizleri Allah'a emanet ediyorum.

Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın 7 Ağustos 2016 Tarihli Konuşması

11. Cumhurbaşkanımız Sayın Gül,

Parlamentomuzun Değerli Başkanı,

Gazilik şerefine ikinci defa nail olan Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanı Sayın İsmail Kahraman,

Sayın AK Parti Genel Başkanı ve Başbakan,

Sayın Genelkurmay Başkanımız,

Sayın Cumhuriyet Halk Partisi Genel Başkanı,

Sayın Milliyetçi Hareket Partisi Genel Başkanı,

Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin Sayın Başbakanı,

Değerli misafirler, sevgili İstanbullular,

81 vilayetimizde meydanlarda canlı olarak bizleri takip eden kıymetli vatandaşlarım, dünyanın dört bir tarafında gözü ve gönlü bizimle olan kıymetli kardeşlerim,

15 Temmuz gecesi bir kez daha istiklali ve istikbali için kıyam eden, canı pahasına ülkesini Fethullahçı terör örgütüne, işgalcilere teslim etmeyen aziz milletim;

Sizleri en kalbi duygularıyla hasretle, muhabbetle selamlıyorum. Sözlerimin hemen başında 15 Temmuz gecesi sokaklara, meydanlara inerek, havalimanlarını doldurarak namluların, tankların, helikopterlerin, uçakların karşısına dikilme cesareti gösteren tüm kardeşlerime bir kez daha şükranlarımı sunuyorum.

Bu kardeşlerimizden 172'si sivil, 63'ü polis, 5'i asker olmak üzere 240'ı şehadet makamına ulaştılar. Kendilerine bir kez daha Allah'tan rahmet, yakınlarına başsağlığı diliyorum. Milletimizin başı sağ olsun. Yine o gece kahramanca darbecilerin üzerine yürüyen kardeşlerimizden 2195 tanesi yaralanarak gazilik rütbesine ulaşmıştır. Hastanelerde ve evlerde tedavileri süren yaralılarımıza Rabbimden şifalar niyaz ediyorum.

O gece adeta ölümü öldürerek sokakları, meydanları dolduran milyonlarca vatandaşımız içinden şehitlik ve gazilik şerefine layık olanlar isimlerini tarihe altın harflerle yazdırdılar. İnanın bana vatan uğruna verilen mücadelede bu rütbelere ulaşabilmek her zaman yakalanabilecek, her zaman elde edilebilecek bir ayrıcalık değildir.

Ne diyor İstiklal Şairimiz İstiklal Marşımızda:

“Kim bu cennet vatanın uğruna olmaz ki feda,

Şüheda fışkıracak toprağı sıksan şüheda.

Canı cananı, bütün varımı alsın da Hüda,

Etmesin tek vatanımdan beni dünyada cüda.”

Değerli kardeşlerim;

15 Temmuz gecesi sokakları ve meydanları dolduran kardeşlerimizin her birinin vatanımızın, demokrasimizin, özgürlüğümüzün korunmasında katkısı vardır, payı vardır, rolü vardır. Onun için diyorum ki; 79 milyon olarak hepimizin gazası mübarek olsun, İstanbul'un gazası mübarek olsun, Ankara'nın gazası mübarek olsun. Darbe girişimine maruz kalan her şehrimizin gazası mübarek olsun. Darbe girişimine karşı tüm farklılıklarını bir kenara bırakarak kadınıyla, çocuğuyla, yaşlısıyla her kökenden, her meşrepten insanıyla dünyayı kendine hayran bırakan tüm vatandaşlarımızın gazası mübarek olsun.

Kardeşlerim;

Bu millet başka bir millet, gerçekten Türk milleti bin yıl önce Malazgirt'te hangi inanç ve kararlılıkla Anadolu'nun kapılarını açmışsa, 15 Temmuz'da da aynı hissiyatla darbecilerin karşısına dikilmiştir. Süleyman Şah 1075 yılında bu coğrafyadaki ilk devletimizi hangi vizyonla kurmuşsa, 15 Temmuz'da da ülkemize aynı vizyonla, aynı ufukla sahip çıktık. Osman Gazi 1299'da tarihin en kudretli devletini hangi temeller üzerine bina ettiyse, biz de o gece Türkiye'yi aynı ilkeler etrafında müdafaa ettik. Ecdadımız 100 yıl önce hangi idrakte Çanakkale'de kanının son damlasına kadar mücadele ettiyse, 15 Temmuz'da da aynı iradeyle FETÖ'cü terör örgütünü, darbecileri geri püskürttük. Gazi Mustafa Kemal'in İstiklal Harbi'ni başlatmasını ve zafere ulaştırmasını sağlayan inancın bir benzeri, 15 Temmuz'da Türkiye'nin tüm şehirlerinde adeta kol geziyordu.

15 Temmuz dostlarımıza bu ülkenin sadece siyasi, ekonomik, diplomatik saldırılara değil, aynı zamanda askeri sabotajlara karşı da güçlü olduğunu, yıkılmayacağını, rayından çıkmayacağını göstermiştir. Aynı gece Türkiye'nin yerle yeksan olması için ellerini ovuşturarak bekleyen düşmanlarımız ise ertesi güne bundan sonra işlerinin çok daha zor olduğunu görmenin kahriyle uyandılar.

Şimdi bugün burada Genelkurmay Başkanıyla, Yenikapı Meydanı'nda Cumhurbaşkanıyla, Başbakanıyla, Cumhuriyet Halk Partisi ve Milliyetçi Hareket Partisi genel başkanlarıyla 81 vilayetimizdeki her görüşten, her meşrepten insanımızla verdiğimiz şu görüntü var ya, işte bu görüntü, inanın bana ülkemizin düşmanlarını en az 16 Temmuz sabahı kadar üzmüştür, kahretmiştir. Onun için her zaman ne diyoruz? Bir olacağız, iri olacağız, diri olacağız, kardeş olacağız, hep birlikte Türkiye olacağız.

Bu manzara, Türkiye'nin tüm renkleriyle, bağımsızlığına ve geleceğine yönelik atılan bu adımlar var ya, işte bunlar çok önemli. Bu, geleceğe yönelik adeta vatanımıza sahip çıkmanın ilanı ve ispatıdır. Bu

manzara, bin yıllık vatanımızın tek bir taşına dahi göz dikenlerin ödemeyi göze alacakları bedelin ilanı ve ispatıdır. Bu manzara Türkiye'nin 2023 hedeflerine ulaşacağıın ilanı ve ispatıdır. Bundan sonra işimiz ne biliyor musunuz? Artık muasır medeniyetler seviyesinin üstüne çıkmak. Bunu başarmaya var mıyız? Bu manzara birliğin, beraberliğin, kardeşliğin sadece temenni, sadece slogan değil; gerektiğinde bir hakikat olarak ortaya konabileceğinin, kuvveden fiile geçebileceğinin ilanı ve ispatıdır.

Kardeşlerim;

Bütün bunlarla beraber yolumuza dayanışma içerisinde geçeceğiz. Ete kemiğe bürüneceğiz, mütevazı olacağız, birbirimizi makam-mevki için değil, para-pul için değil sadece Allah için seveceğiz. Böyle bir milletin evladı olarak huzurlarınızda olmak bizlere hamdolsun büyük bir gurur veriyor, onun için Rabbime hamt ediyorum.

Bakınız, Cumhuriyetimizin banisi Gazi Mustafa Kemal 1920 yılında İstanbul ve İzmir başta olmak üzere ülkenin büyük bölümünün işgal altında olduğu o kara günlerde şunu söylüyordu: "Milletimiz çok büyüktür, hiç korkmayalım, o esaret ve zillet kabul etmez. Fakat onu biraraya toplamak ve kendisine; ey millet, sen esaret ve zillet kabul eder misin diye sormak lazımdır." Ben milletimin vereceği cevabı bekliyorum, şimdi burada bir kez daha soruyorum: Gazi'den 96 yıl sonra Yenikapı Meydanı'ndan aynı soruyu sizlere soruyorum: Ey millet, sen esaret ve zillet kabul eder misin? Mesele bu. Bu millete, evet kimse bu esareti asla getiremeyecektir.

Şu anda siyasi partilerimizin genel başkanları burada, sizin zaten talebinizi biliyorlar. 'Egemenlik kayıtsız şartsız milletin' olduğuna göre, sizler de idam talebinde bulunduğunuza göre, bunun kararını verecek olan merci Türkiye Büyük Millet Meclisi'dir. Meclisimiz böyle bir kararı verdikten sonra atılacak adım bellidir. Onamaksa, Meclis'ten gelen böyle bir kararı ben peşinen ifade ediyorum; onarım.

Kardeşlerim;

Vatan Caddesi'nde vücudu ikiye bölünmüş kardeşimi gördüğüm zaman kalkıp da bunu kenara koymak mümkün mü? Ankara'da Cumhurbaşkanlığı Külliyesi önünde uçaktan F16'ların yağdırdığı bomba ile başı vücudundan ayrılmış olan hanım kardeşimin başı Kongre Merkezi'nin çatısına uçmuştu. Bunu gördükten sonra biz kalkıp da, 'Efendim Avrupa Birliği'nde idam yokmuş, Konsey'de yokmuş, şurada yokmuş, burada yokmuş' diyemeyiz. Amerika'da var, büyük bir çoğunluğunda var, Japonya'da var, Çin'de var, bugün dünyanın büyük bir çoğunluğunda var. Burada zaten 84'e kadar vardı, ondan sonra kaldırıldı. Bu millet, 'egemenlik kayıtsız şartsız milletin' olduğuna göre eğer böyle bir kararı veriyorsa, öyle zannediyorum ki siyasi partiler de bu karara uyacaktır.

Sizler 15 Temmuz'a esaret ve zillet kabul etmeyeceğinizi namlulara göğsünüzü dayayarak, tankların önüne yatarak, uçaklara ve helikoptere dahi hamleler yaparak bilfiil gösterdiniz. Hani ne diyor İstiklal Marşımızda, "Siper et gövdeni dursun bu hayâsızca akın." Siz göğsünüzü siper ettiniz. Namluların ucuna geldiniz bizzat vücudunuzu koydunuz. Tankların altına yattınız. Bakıyorum ki bir gazimiz tankların iki paletinın arasına kendini atıyor, birinci tanktan kurtuluyor, ikinci tankın altına da kendini aynı şekilde atıyor, sadece kolu ciddi manada yaralanıyor. Kendisini telefonla aradığımda söylediği ne biliyor musunuz? 'Siz beni bırakın Cumhurbaşkanım, siz nasılsınız?' diyor. Bu bambaşka bir ruh, bambaşka bir aşk. "İmandır o cevher ki ilahi ne büyüktür, imansız olan paslı yürek sinede yükür." İmansız olanlar imanlı olanların karşısında dayanamadılar.

Bu FETÖ, birçok sinsiliği hesap etti de bir şeyi hesap edemedi. Neydi o? O da bu milleti hesap edemedi. Bu milletin imanını, bu milletin inancını, bu milletin dirayetini o hiç hesaba katmadı. Zannetti ki, zaten bazı bunların akıl daneleri konuşuyor ya, 'Bunlar silahın önüne falan gelmez' diyor. Ne oldu? Hani yetiştirdiğiniz bazı adamlar, Silahlı Kuvvetlerimizin içindeki o bazı hainler? Burada tabii özellikle Türk Silahlı Kuvvetleri'mizin büyük bir çoğunluğunu, vatansever, milliyetperver olan askerlerimizi tenzih ediyorum. Bunu az önce zaten Genelkurmay Başkanımız konuşurken de gösterdiniz. Aynı şekilde Polis Teşkilatımızın içinde... Gerçekten her şeyleriyle vatansever olanlar, milliyetperver olanlar kendilerini ortaya koymasaydılar işimiz çok daha zor olacaktı.

Yalnız bu akşam buradan bir hitabım var; hükümet askeri liselerin kapatılmasına yönelik bir açıklama yaptı. Bazı eski askerler bunun yanlış olduğunu söylediler. Şimdi ben de onlara buradan sesleniyorum, diyorum ki; işte oradan yetiştirilmiş olan o tek tip FETÖ'cüler işte bu olayı yaptılar. Şimdi biz de diyoruz ki; harp okullarımız duracak, tüm liselerimizden, bu ülkenin liselerinden yetişenler hepsi gelsin rahatlıkla buraya girsin. Tek tip niye olsun? Hepsinden girsin. Ve harp akademilerinde, harp okullarında

hangi eğitim veriliyorsa onlar orada verilsin. Bundan sonra benzer teşebbüste bulunan herkes milletinden-milletimden aynı cevabı alacaktır.

Ne diyor o güzel türküsünde sanatçımız:

“Gez oğlum

Vatanına göz diken ez oğlum.!

Dostun kim düşmanın kim sez oğlum

Tarihini şerefle yaz oğlum

Yaz oğlum.!

Senden gider sonsuzluğa yol oğlum

Dört bir yana salmalısın kol oğlum

Ekmeğini aç olanla böl oğlum

Haram yeme, Hak uğruna öl oğlum.!”

Ölmeye var mıyız? Yol almaya var mıyız? Muasır medeniyetler seviyesinin üstüne çıkmaya var mıyız? Evvel Allah.

Aziz milletim;

Devlet ve millet olarak 15 Temmuz darbe girişimini çok iyi analiz etmeliyiz. Sadece bu ihaneti gerçekleştirenleri değil, onların arkalarındaki güçleri, onları harekete geçiren saikleri de çok iyi değerlendirmeliyiz. Fethullahçı terör örgütü mensuplarının, bunların ismini hala ağzına almaktan çekinenler var. Çekinmeyelim, muktedir olanlar bunların isimlerini aynen ifade etsinler ki bilmeyenler, bu FETÖ’cüler kimdir, bu FETÖ kimdir, Fethullahçı terör örgütü kimdir bunu öğrensin.

Ülkemize yönelik tehdidin görünürdeki maşalarıdır. Biliyoruz ki bu oyun, bu senaryo onların boylarını çok aşar. Elbette bu örgütü tüm mensuplarıyla ortaya çıkarmak ve hukuk dairesinde imha etmek mecburiyetindeyiz. Ama sadece bununla yetinirsek, devlet ve millet olarak bünyemizi benzer virüslere karşı yine savunmuş, savunma noktasında zayıf bırakmış oluruz. Silahlı Kuvvetlerimizden yargımıza, Polis Teşkilatımızdan istihbarat kuruluşlarımıza, okullarımızdan hastanelerimize kadar her yere sızabilen ihanet şebekelerine karşı kendimizi güçlendirmeliyiz. Bu ihanet şebekesinin adı PKK da olsa, FETÖ de olsa, DAESH de olsa, başka örgüt de olsa fark etmez. Örgütlerin isimleri değişebilir, kadroları değişebilir, söylemleri değişebilir; ama hepsinin de Türk milletinin, Türk Devletinin düşmanları olduğu gerçeği asla değişmez.

Geldiğimiz noktada saflar gayet net; bir tarafta tüm kurumlarıyla, tüm siyasi partileriyle, tüm kesimleriyle Türkiye Cumhuriyeti Devleti vardır, diğer tarafta ise kimi etnik istismar, kimi dini istismar, kimi ideolojik sapkınlık içinde olan terör örgütleri vardır, onların arkasındaki karanlık güçler vardır. Devletinden, milletinden, haktan ve hakikatten yana olan herkes bugün burada, Yenikapı’dadır. Buradan 80 vilayete selam olsun, buradan 79 milyona selam olsun. Terör örgütleri mensuplarının ise kimi adliyede akıbetini bekliyor, kimi cezaevinde cezasını çekiyor, kimi de mezarda nihai hesabını veriyor. Onların arkalarındaki güçleri de çok iyi biliyoruz, vakti, saati geldiğinde hesaplarını önlerine koyacağız.

Yakaladığımız bu birlik ve beraberlik ruhunu en iyi şekilde değerlendirerek 15 Temmuz’u daha güçlü, daha büyük, daha müreffeh Türkiye’nin inşası için bir milat haline dönüştürmeliyiz. Yakın tarihimizin vicdanları kanatan, kafalarda soru işaretleri oluşturan tüm sorunlu, sıkıntılı olaylarını yeniden masaya yatırarak eksikleri, yanlışları ortaya koymalıyız. FETÖ ihanet çetesinin Türk Silahlı Kuvvetleri’ndeki etkinliğinin önünü açan davaları yeni baştan incelemeliyiz. Buna benzer birçok davaları incelemeliyiz. Şaibeli tüm sınavları, tüm işlemleri gözden geçirmeliyiz. Bu örgütün gayrimeşru şekilde elde ettiği güçle dizayn etmek istediği siyaseti, medyayı, iş dünyasını yeniden kendi tabii seyrine oturtmalıyız. Yurt içinde milletimizin dini hassasiyetini, merhametini, iyilik ve yardımlaşma duygularını istismar ederek elde ettikleri tüm imkânları milletimizin emrine vermeliyiz.

Hiç kimse kapatılan yurtlardan, okullardan, evlerden dolayı endişeye kapılmasın, gerek devletimizin ilgili kurumları, gerekse aynı alanda hizmet veren sivil toplum kuruluşlarımız çok daha iyisiyle, çok daha fazlasıyla bu boşluğu dolduracaklardır. Yurt dışında ülkemizin adını ve itibarını da kullanarak elde ettikleri imkânları da asli sahibine, yani devletimize ve milletimize kazandırmalıyız. Hükümetimiz olağanüstü hal ilanı sonrasında sahip olduğu yetkiyle tüm bu alanlarda çok önemli adımlar attı, atmaya devam ediyor. Gazi Meclisimiz de bu konuda üzerine düşenleri yapıyor, yapmayı sürdürecektir. Siyasi partilerimizin ve medyamızın da bu süreci çok iyi değerlendirerek inanıyorum ki desteğini verecek ve bu yasalar, Anayasa değişikliği, yasa değişikliği veya yeni yasalar, bunlar hızla hazırlanacaktır.

Kardeşlerim;

15 Temmuz gecesinden beri atılan her adımda 79 milyon tek yürek oldunuz, tek ses oldunuz, demokrasi nöbetini farklı yürüttünüz, işte burada, Yenikapı Meydanı'nda bugün demokrasi nöbetini taçlandırıyorsunuz. Hepimiz ay-yıldızlı bayrağımızın, al bayrağımızın birleştiriciliği altında buluştuk. Daha güçlü, daha müreffeh bir ülke içinde devletin yeniden yapılandırılması sürecini, bu yönde bir siyaset inşasını inşallah hep birlikte gerçekleştireceğiz.

Kardeşlerim;

3 haftadır her vesileyle ifade ettiğimiz bir hususu burada bilhassa tekrarlamak istiyorum: 15 Temmuz, evet, bir yönüyle ordumuz içine sızmış FETÖ ihanet şebekesi mensuplarının başlattığı bir darbe girişimidir. Ama hadise sadece bundan ibaret değildir, aynı zamanda PKK ve DAESH'in silahlı eylemleriyle elde edilmek istenen neticenin, asker elbisesi giymiş teröristler eliyle yeni bir safhaya çıkartılma girişimidir. Yani bu girişim aynı zamanda bir terör eylemidir. Tüm bu özelliklerinin yanı sıra, 15 Temmuz ülkesine ve milletine ihanet eden bir silahlı güç eliyle ülkemizi işgal girişimidir.

Şayet darbe başarılı olsaydı, bin yıldır bizim bu coğrafyanın kimlere altın tepsi içinde sunulacağını hepimiz gayet iyi biliyoruz. 15 Temmuz gecesi işte tüm bu gerçekleri AK Partisiyle, CHP'liyse, MHP'liyle, diğer partilere mensup vatandaşlarımızla millet olarak hep birlikte gördük. 15 Temmuz gecesi bu gerçeği Türk'üyle, Kürt'üyle, Laz'ıyla, Boşnak'ıyla, Çerkez'üyle, Arap'ıyla, Roman'ıyla, 79 milyon hep birlikte gördüğümüz için sokaklarda omuz omuza mücadele ettik. O gece insanlar partisini değil, hayat biçimini değil, meşrebini değil, kendi çıkarını değil, ülke ve millet olarak topyekün istiklalimizi ve istikbalimizi düşünmek suretiyle mermilerin önünde kucak kucağa şehit oldu, gazi oldu. Minarelerimizden susturulmak istenen ezanlar yerine, tam aksine minarelerden ezan sesleri yükseldi, salalar yükseldi. Hiçbir çıkar insanın kendi canından daha önce değildir, daha tatlı değildir. O gece darbecilerin karşısına dikilenler şayet ülkesi bağımsızlığını kaybederse, milletinin geleceği kararsızsa geride zaten hiçbir şey kalmayacağını çok iyi biliyordu. Ben bu muhteşem buluşmada buradan tüm şehitlerimize Allah'tan rahmet diliyorum. Tüm gazilerimize tekrar Rabbimden şifalar diliyorum.

Bizim yıllardır dilimizden düşürmediğimiz 'milli irade' işte bu şehitlerimizle güç kazandı, gazilerimizle güç kazandı. Bunun için milletimizin her bir ferdinin kendi özgür iradesiyle verdiği kararlara teslim olmak, boğun eğmek gerektiğini savunuyoruz. Milletimiz o muazzam irfanıyla daima en doğruyu, en hayırlıyı, en faydalıyı bulmuştur, bulacaktır. Bu millete, 79 milyon vatandaşımıza bakıp, 'eğitimsiz, pısrık, işe yaramaz bir insan yığımı' gördüklerini söyleyenler, zaman zaman söylüyorum, 15 Temmuz'da hayatlarının en büyük şokunu, en büyük mahcubiyetini yaşamışlardır. Artık şu gerçeği herkesin kabul etme zamanı gelmiştir: Bu milletin mayası sağlamdır.

Bakınız bana Yozgat'tan mektup gönderen 6. sınıf öğrencisi bir evladımız diyor ki, "15 Temmuz'da ülkemize olan saldırıdan çok korktum. Geri kendi kendime düşündüm, dedim ki, bu ülke kolay kazanılmadı ki bu kadar kolay kaybedilsin. Keşke büyük olsaydım da ben de bir şeyler yapabilseydim. Tamirine katkıda bulunmak için harçlığımı Meclis'e gönderdim."

Bu millet, bu... Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin vatandaşları kuru kalabalık değil, millettir millet, hem de cesareti ve dirayetiyle dünyayı kendine hayran bırakan büyük bir millet. Unutmayalım ki, bu millet ülkemiz sınırları içine yaşayanlarla birlikte geniş bir coğrafyada yüz milyonlarca mazlumun, masumun da duasını arkasına alan bir millettir.

Hep söylüyorum, bizim fiziki sınırlarımız başkadır, gönül sınırlarımız başkadır. Ne diyor şair:

"Ellerin yurdunda çiçek açarken,

Bizim ile kar geliyor gardaşım.

Bu hududu kimler çizmiş gönlüme,

Dar geliyor dar geliyor gardaşım.”

Evet, bizim gönül sınırlarımız bizi kardeşi ve dostu olarak gören her toplumu, her coğrafyayı kapsayacak kadar geniştir. İnşallah önümüzdeki dönemde hem kendi insanımızın, hem umudunu bize bağlamış dünyanın tüm mazlumlarının yüzünün güleceği bir dönem olacaktır. Bir kez daha necip milletime, aziz milletime şükranlarımı sunuyorum.

Demokrasi ve Şehitler Mitingine Yenikapı’da ve ülkemizin her köşesinden katılan vatandaşlarıma, ‘zafer demokrasinin, meydan milletindir’ diyerek gösterdikleri güçlü duruş için teşekkür ediyorum.

Partilerimizin genel başkanlarına davetime gösterdikleri ilgi ve alaka sebebiyle, AK Parti Genel Başkanına, Cumhuriyet Halk Partisi Genel Başkanına, Milliyetçi Hareket Partisi Genel Başkanına şahsım, milletim adına teşekkür ediyorum.

Şu anda İstanbul hariç 80 vilayette bizleri izleyen tüm halkıma, tüm ülkeme, milletime İstanbul’dan selamlar, sevgiler, saygılar gönderiyorum. Darbe girişiminde bulananlara karşı ilk andan itibaren kahramanca karşı koyan, ellerindeki tüm imkânlarla darbecilerle mücadele eden Emniyet Teşkilatımıza, fedakâr polislerimize teşekkür ediyorum.

Aynı şekilde tabi ki Ömer Halis’i unutamayız. O ki Özel Kuvvetler’e saldırı düzenlendiği zaman o bir astsubay edasıyla komutanının verdiği talimatı anında yerine getirmek suretiyle onu anlından vurarak öldürdü, kendisi de şahadete yürüdü. Silahlı Kuvvetlerimizin, evet, aynı şekilde yüreğiyle, cesaretiyle kendini ortaya koyan tüm birimlerine, Genelkurmay Başkanımıza, kuvvet komutanlarımıza huzurlarınızda ayrıca teşekkür ediyorum.

Bundan böyle artık altımızda kimler var, nerede kim var, bunları her birimde çok iyi inceleyeceğiz. Yargıda kim var, inceleyeceğiz ve bunları da kapıya koyacağız. Cezaeviyse cezaevine koyacağız ve yaptıklarının bedelini ödeyecekler.

Değerli kardeşlerim;

Belediyeler araçlarıyla, personelleriyle, tüm güçleriyle darbe girişimine karşı direnen vatandaşlarımıza ve güçlerimize destek olan, demokrasi nöbetinde yemeklerine varıncaya kadar ikram eden tüm belediyelerimize de teşekkür ediyorum.

15 Temmuz gecesi ülkemizle birlikte Almanya, Fransa, İngiltere, Belçika, Hollanda, Amerika, velhasıl nerede bir Türk varsa orada kalpleri bizim için atan kardeşlerimiz de vardı. Buradan yurt dışındaki vatandaşlarımıza da şükranlarımı sunuyorum. Bu vatandaşlarımızın Batı medyasının tarizleri, tacizleri, olumsuz yayınları sebebiyle zor günler geçirdiklerini biliyorum. İşte Almanya; ben video konferansla orada mitinge bağlanacaktım, bağlatmadılar, olumsuz karar verdiler. Hani demokrasi? Ama Kandil’dekilere video konferansla yayın yaptırdılar. Ne olursa olsun yarınlar onlar için bekledikleri gibi olmayacak, bumerang gibi onları vuracak. Beslesinler o teröristleri, yarın onlara çarpacaklar.

Rabbim ülkemizi ve milletimizi bir daha darbelere, darbe girişimlerine, demokrasi dışı her türlü saldırıya karşı bizleri, vatanımızı korusun inşallah. Ama dedim ya, bir olacağız, iri olacağız, birbirimizi Allah için seveceğiz.

“Amin desin hep birden yiğitler,

Allahu ekber, gökten şehitler amin, amin.”

Gecemiz aydınlık olsun, geleceğimiz aydınlık olsun, bütün karanlıklar def olsun, yok olsun inşallah.

Kalın sağlıcakla diyor, sizleri Allah’a emanet ediyorum.

Bu arada tabi denizden meydana gelen gemiler var, kaptanlarımıza, bu gemilerin sahiplerine, balıkçı motorlarına şahsım, milletim adına özellikle teşekkür ediyorum. Ve bugün 7 saat, 8 saat burada ayakta kaldınız, yine burada bütün sağlık elemanlarımıza özellikle çok çok teşekkür ediyorum. Sağ olun, var olun, Allah yar, yardımcımız olsun, Allah’a emanet olun.

Aziz İstanbul, tabii bu akşam demokrasi nöbetine bir virgül koyuyoruz. Tüm Türkiye'ye sesleniyorum; Çarşamba akşamı inşallah noktayı koyacağız. Uygun mudur? Bu akşam sadece virgül, Çarşamba akşamı nokta; tamam? Sağ olabilirsiniz, var olabilirsiniz.

Adalet ve Kalkınma Partisi Genel Başkanı ve Başbakan Binali Yıldırım'ın 16 Temmuz 2016 tarihli konuşması

Sevgili yol arkadaşlarım, aziz vatandaşlarım; bugün demokrasimizin bayram günüdür.

Sizler dün gece sabaha kadar demokrasi nöbeti tuttunuz, gazanız mübarek olsun.

Sevgili kardeşlerim... Sevgili kardeşlerim; biz Hakk'ın önünde eğiliriz, başka hiçbir yerde eğilmeyiz.

Sevgili kardeşlerim; Türkiye'de asker kıyafeti içerisinde girmiş paralel terör çetelerinin Türkiye'nin birliği, beraberliği, kardeşliğini bozmaya yönelik kalkışmasını demokrasi nöbeti tutarak, tankların üzerine çıkarak gerekli dersi veren bu yüce milletin adı Türk milletidir. Sizlerle onur duyuyoruz, gurur duyuyoruz.

Sevgili kardeşlerim; iş henüz bitmedi, görev henüz bitmedi. Buradan sonra Kızılay'a iniyoruz, demokrasi nöbetine devam ediyoruz. Mesajınızı aldım. Sevgili kardeşlerim; mesajınızı aldık, gereken neyse yapılacak. Bunlar, bu çapulcular Türk milletini tanımamışlar, bunlar okyanus ötesine akıllarını satmış alçaklardır. Bu millet ne kadar zorlukları aşı aşı geldi, işte demokrasimize, milli iradeye darbe yapmaya kalkanlar darbeyi kendileri yemiştir. Türk milleti bunlara en büyük darbeyi vurmuştur.

Değerli kardeşlerim; hepinizin alınından öpüyorum. İstiklal uğrunda, gelecek uğrunda ülkemizin bekası uğrunda tankların tepesine çıkan askerlerin göğsüne yumruğuyla dur diyen bu aziz, bu asil milletin evlatlarının hepsinin gözlerinden, alınından öpüyorum.

Sevgili kardeşlerim; bunlar her şeyi hesap ettiler, ama bir şeyi unuttular, o da; bu ülke sevdalısı Başkomutan, Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'dı. Onun dirayeti, onun bu millet sevdası karşısında hiçbir gücün duramayacağını bir kez daha cümle alem gördü.

Sevgili kardeşlerim; bu ülkede, Türkiye'de ister bölücü, ister paralel hiçbir terör örgütüne asla ve asla yer olmayacak. Birliğimizi, beraberliğimizi, kardeşliğimizi bozmaya çalışanlar gerekli cevabı en sert şekilde alacaklardır.

Sevgili kardeşlerim; bu alçak terör şebekesini, bu alçak bölücü terör örgütünü yok etmeden bize uyumak haramdır.

Şimdi sizleri Kızılay'a, ikinci demokrasi nöbetine davet ediyorum, hep beraber Kızılay'a ineceğiz. Dünyaya, dosta-düşmana Türk'ün, Türk milletinin bağımsızlık sevdasını, bağımsızlık aşkını en iyi şekilde haykıracağız.

Bu duygularla hepinizi tekrar sevgiyle, saygıyla selamlıyorum. Sağ olun, var olun, Allah'a emanet olun değerli kardeşlerim.

Adalet ve Kalkınma Partisi Genel Başkanı ve Başbakan Binali Yıldırım'ın 18 Temmuz 2016 tarihli konuşması

Değerli kardeşlerim, sevgili Ankaralıları; sesimizi kısabilirler, ama milleti dize getiremezler. Siz 15 Temmuz darbe girişimini.

Değerli kardeşlerim; siz o 15 Temmuz'daki darbe girişimini yok eden ve milletin sesini dünyaya duyuran aziz Türk milletinin evlatlarıdır.

Sevgili kardeşlerim; mesajınızı aldık. Kendi milletinin üzerine bombayla, mermiyle, tankla-tüfekte saldıranlar Türk askeri olamaz. Bunlar asker elbisesi içerisinde canilerdir, teröristlerdir. Ve bunların hesabı görülecek, en şiddetli şekilde bunlar yaptıklarının hesabını verecekler.

Kardeşlerim, sizden bir istirhamımız var, çok önemli; şimdi bu kalkışma, darbe kalkışmasını yapan paralel çetenin adamlarıyla şerefli Türk Ordusunu karıştırmayın.

Değerli kardeşlerim; hiç merak etmeyin, bunlar eninde sonunda yaptıklarının hesabını verecekler, burunlarından fitil fitil getireceğiz.

Değerli kardeşlerim; 15 Temmuz'dan sonra hiçbir şey eskisi gibi olmayacak. 15 Temmuz demokrasi bayramıdır, bu bayramı doya doya kutlayalım. Değerli kardeşlerim; gündüz işimize gideceğiz, işimizi yapacağız, çünkü hayat devam ediyor. Akşam olacak, işimizden çıkacağız, meydanlarda nöbete devam mı? Devam mı? Bunların kökünü kazıyınca kadar bize uyku yok, uyku haram.

Değerli kardeşlerim; Allah sizden razı olsun, Allah hepinizden razı olsun. Allah Cumhurbaşkanımızdan razı olsun. Allah ona hayırlı ömürler versin. Başımızdan eksik etmesin. Allah milletimizden razı olsun.

Değerli kardeşlerim; bu darbe girişimi Türkiye'de bir şeyi daha ortaya koydu. O da nedir biliyor musunuz? O da, darbeye karşı bütün partilerin hangi görüşte olursa olsun biraraya gelmesi, kol-kola girmesi, hep birlikte haykırmasıdır. Ben milletim adına, ülkem adına bu alçakça darbe girişimine karşı parti farkı gözetmeksizin, ülkücüsü, milliyetçisi, demokrati, liberali, her kesimden vatandaşlarımıza teşekkür ediyorum. Çünkü biz darbecilere ve dünyaya bir şey söyledik; işte Türkiye budur. Mesele memleket meselesi olunca gerisi teferruattır.

Değerli kardeşlerim; burada bu nöbet bu soysuzların kazıyınca kadar devam edecek. Söz veriyor musunuz? Söz veriyor musunuz? Allah sizden razı olsun. Ülkemize, milletimize, ordumuza sahip çıkacağız. Eyvallah, Allah sizden razı olsun. Biz alçakların önünde eğilmeyiz, Hakk'ın önünde eğiliriz. Allah sizden razı olsun.

Sağ olun var olun, Allah'a emanet olun.

Adalet ve Kalkınma Partisi Genel Başkanı ve Başbakan Binali Yıldırım'ın 29 Temmuz 2016 tarihli konuşması

Kahraman Kazanlılar, aziz vatandaşlarım; hepinizi sevgiyle, saygıyla selamlıyorum.

Bugün 15 Temmuz demokrasiye karşı, milli iradeye karşı, halkın iradesine karşı silahlı darbe girişiminin 15. günü. Kahraman Kazanlılar bu darbeyi önlemenin en önemli kazanımıdır. Sizler bizim generallerimizsiniz. Darbeci generaller hapisteler, işte Kazan. Evvel Allah, şehitler kalbimizdedir. Kazan'ın 9 evladı hepimizin kalbindedir, onlar ölmedi, onlar yaşıyor, onlar bu ay-yıldızlı bayrağı dalgalandıran bizim birer yıldızımızdır.

Çok değerli kardeşlerim; Kazan'ın güzel insanları, o gün 15 Temmuz o karanlık ve uzun geceyi en iyi siz bilirsiniz. Akıncı'dan jetler havalandığında, vatandaşlarımızın üzerine bomba yağdırdığında genci-yaşlısı, kadını-erkeği hep beraber oraya koşunuz, ülkenize sahip çıktınız, millete sahip çıktınız; Allah sizden razı olsun. Biz sadece Yaradan'ın karşısında eğiliriz, hainlerin karşısında değil.

O gün bu hainler harekete geçtiğinde bir gür ses yükseldi, o ses başkomutanın sesiydi, cumhurun Başkanının sesiydi, Recep Tayyip Erdoğan'ın sesiydi. Sizleri Cumhurbaşkanımın selamını getirdim.

Sevgili hemşehrilerim; bir Kazanlı olarak, Kazan'ın bir ferdi olarak sizlerle gurur duyuyorum. Kahramanlıklar kolay elde edilmiyor. Gaziantep, İstiklal Savaşında gösterdiği başarıdan dolayı gazi unvanını aldı. Kahramanmaraş, yine İstiklal Harbinde gösterdiği kahramanlıktan dolayı bu unvanı aldı. Şanlıurfa, gösterdiği bu fedakarlık ve başarıdan dolayı bu unvanı aldı. Şimdi demokrasi şehitlerini verdiğimiz 15 Temmuz darbe girişimini önleyen kahraman Kazan halkı da kahramanlığının karşılığını aldı.

Değerli kardeşlerim; Lokman kardeşimiz, Belediye Başkanımız ve sizler tek yürek oldunuz, tek bilek oldunuz, darbecilerin önünde dimdik durdunuz.

Şimdi buradan, Kazan Meydanından bütün herkese ilan ediyorum; hainlerin yuvalandığı o Akıncı Üssü kapatılacaktır ve orası şehitlerimizin anısının yaşatılacağı bir yer haline getirilecek. ("İdam isteriz" sesleri)

Sevgili kardeşlerim; mesajınızı aldım, gençler mesajınızı aldık.

Sevgili kardeşlerim; bu milletin canından kanından, dışından turnağından artırarak verdiği paralarla alınan o tanklar, o uçaklar, o helikopterlerden bombaları, mermileri acımasızca sizin üzerinize atanların hesabını soracağız, burunlarından fitil fitil getireceğiz.

Değerli kardeşlerim, şunu bilmenizi istiyorum: Bu aziz vatani, bu aziz milleti bölmeye, parçalamaya hiç, ama hiç kimsenin gücü yetmeyecek. Bu darbenin sorumlusu Amerika'daki o terörist başını illa da getireceğiz, Türkiye'ye getireceğiz. Aleme ibret için hesabını soracağız.

Sevgili kardeşlerim; ne bölücüler, ne FETÖ'cular, ne de bilmem neciler asla ve asla bu milletin birliğini, kardeşliğini, dirliğini bozamazlar. İşte Kazan, işte Türkiye, işte ay-yıldızlı bayrak.

Sevgili kardeşlerim; o gün onlar tankları, uçakları, helikopterleri insanlarımızın üzerine salarken, bombaları atarken, bütün sokaklardaki insanları tararken zannettiler ki tankın gücü darbeyi sağlayacak. Ama tankın gücü Hakk'ın gücünü, halkın gücünü yenememiştir. Hakk'ın gücü ve halkın gücü galip gelmiştir evvel Allah. Contacılar contayı yaktılar, contacılar nalları diktiler. Ama millet dimdik ayakta, dimdik ayakta.

Sevgili kardeşlerim, bir şey daha var; 15 Temmuz, Türkiye'nin ikinci büyük kurtuluş mücadelesinin adıdır. 15 Temmuz'u her yıl Demokrasi Şehitleri Günü olarak anacağız, kutlayacağız. O gün sokağa çıktınız, 15 gün oldu sokaktasınız, meydanlardasınız. Türkiye'ye sahip çıkıyorsunuz, Kazan'a sahip çıkıyorsunuz.

Sevgili kardeşlerim, hanımefendiler, sevgili gençler; 15 Temmuz, dünyayı Türk milletinin kahramanlığının ne kadar farklı olduğunu bir kez daha göstermiştir. Siz 79 milyon vatan evladı yurdun her köşesinde destanlar yazdınız, kahramanlık destanı yazdınız. Tarihe isimlerinizi altın harflerle yazdırdınız, Allah sizden razı olsun. Milli iradeye karşı büyük kalkışmayı bir olarak, beraber olarak, sahip çıkararak boşa çıkardınız. O gece Türk milleti demokrasisini hedef alan hainlere hak ettiği dersi vermiştir. Şimdi artık herkes şunu bilmelidir: Kim olursa olsun bu ülkeyi bölmeye çalışanlar, bu millete ayar vermeye çalışanlar ölümden ölüm beğensinler.

Sevgili kardeşlerim, Ankara'da ve İstanbul'da, burayı iyi dinleyin, tankların çıkarıldığı, helikopterlerin kaldırıldığı bütün kışlaları kapatıyoruz. Bir daha milletin üzerine tank yürütenler bundan sonra artık orada tankları bulamayacaklar, orada Ankara'nın insanlarının piknik yaptığı, vakit geçirdiği güzel mekanlar olacak. Ne işi var tankların Ankara'nın içinde? Ne işi var tankların İstanbul'un içinde? Düşman Ankara'da değil, düşman İstanbul'da değil, düşmanın olduğu yer bellidir. Onun için değerli kardeşlerim, her şey yeniden elden geçirilecek, her şey daha güzel olacak. Değil mi ki sizler, 79 milyon bir oldunuz, beraber oldunuz, iri olduk, birlikte Türkiye olduk.

Onun için değerli kardeşlerim... Biz sizlerle gurur duyuyoruz. 15 Temmuz aynı zamanda sevgili hemşehrilerim, Türkiye'nin Kürt'üyle, Türk'üyle, CHP'lisiyle, MHP'lisiyle, milliyetçisiyle, liberaliyle, her tür görüşün, her tür partinin, her türlü sivil toplum örgütünün bir olduğu, beraber olduğu tek vatan, tek millet, tek devlet, tek bayrak için kenetlendiği günün adıdır. Bizim düşen görev, bu birlikteliği muhafaza etmektir.

Nasıl dostluklarımızı dışarıda artırmaya devam ediyorsak, içeride de hepimiz aynı Yaradan'ın kullarıyız, kavga edecek çok şeyimiz yok, ama paylaşacak çok şeyimiz var. Onun için birbirimizi seveceğiz, Allah için seveceğiz, bir olacağız, beraber olacağız, kardeş olacağız. Çünkü birlikten kuvvet doğar, birlik olduğumuz bu kalkışmalara, bu hainlere gereken dersi Kazan'da verdik. Bugünden sonra ülke olarak, millet olarak daha da güçlü olacağız. Birbirimizin hukukunu daha fazla koruyacağız.

Değerli kardeşlerim, bu ülkenin hiçbir çocuğunu, ihanet odaklarının elinde bırakmayacağız, PKK terör örgütüne de gereken dersi vereceğiz.

Türkiye'nin düşmanlarına karşı 79 milyon tek yürek, tek bilek olarak biriz, beraberiz; işte Kazan, işte Türkiye, işte Ay-Yıldızlı Bayrak. Hepinizden

Allah razı olsun, sağ olun, var olun değerli kardeşlerim.

Biz sizlerle gurur duyuyoruz.

Bütün şehitlerimize, 15 Temmuz demokrasi mücadelesinde göğsünü kurşunlara, bombalara siper eden, tankların önünde kahramanlar gibi duran bütün şehitlerimize Allah'tan rahmet diliyorum, gazilerimize şifalar, hayırlı ömürler diliyorum.

Hepinize bir kez daha 15 Temmuz gecesi ülkemizi ve geleceğimizi karartmaya kalkışan hainlere verdiğiniz o şanlı direniş için, kahramanlık için tek tek teşekkür ediyorum, sağ olun, var olun, Allah sizden razı olsun.

Allah'a emanet olun değerli kardeşlerim.

Adalet ve Kalkınma Partisi Genel Başkanı ve Başbakan Binali Yıldırım'ın 1 Ağustos 2016 tarihli konuşması

“Selam sana Türkiyem! Değerli Vatandaşlarım, sizleri Allah'ın selamıyla selamlıyorum. 15 Temmuz'dan beri meydanları coşkuyla sevinçle dolduruyorsunuz. Farklılıklarımızı bir yana bıraktık. Millî iradeye, demokrasiye hep birlikte sahip çıktık. Türk, Kürt, Alevi, Sünnî, kardeşliği artık daha da güçlendi. AK Partililer, CHP'liler, MHP'liler, HDP'liler, hepimiz alanlardaydık. Gece demeden-gündüz demeden kadınıyla-erkeğiyle, genciyle-yaşlısıyla meydanlara koşunuz. Her birinizi sevgiyle, muhabbetle yürekten selamlıyorum. 81 vilayetimizin demokrasi nöbeti tutan meydanları selamlıyorum.

15 Temmuz karanlık gecesinde demokrasi meşalesini sönmemek üzere 81 ilimizin meydanlarında yaktınız. FETÖ, Cumhurbaşkanımızı öldürmek istedi, Hükümetimizi devirmek istedi, Meclis'imizi bombalayarak milletinle bağımızı koparmak istedi. Münafıklar bunu başaramadılar. Millet iradesine milletin silahlarıyla saldırdılar. Allah'ın yardımı, milletimizin akliseliyle bu darbe bozuntularının emellerini boşa çıkardık, dimdik ayaktayiz. Milletimiz tüm renkleriyle sokaklarda. Tüm farklılıklarımızla millî iradeye sahip çıktık. Tüm farklılıklarımızla demokrasiye sahip çıktık. Tüm farklılıklarımızla hukuk devletine sahip çıktık. Tüm farklılıklarımızla, birlikte Türkiye'ye sahip çıktık. Alevi'si, Sünnî'si, sağcısı-solcusu, Türk'ü, Kürt'ü, Laz'ı, Çerkez'i, Arap'ı, velhasıl 79 milyon vatan evladı ayağa kalktı. Bir millet istiklaline, istikbaline işte böyle sahip çıktı. FETÖ'cü katiller karşısında tek yumruk olduk.

Bu darbeciler tankların karşısında duramayacağımızı zannettiler. Bu darbeciler savaş uçakları kaldırırsak bu millete boyun eğdiririz zannettiler. Ancak bu aziz millet darbecilere dersini verdi. Bombaları, kurşunları, yürekleriyle, göğüsleriyle söndürdüler. Namusunu çiğnetmediler, bayrağı çiğnetmediler, millî iradeyi çiğnetmediler. Milletimiz bu süreçte demokrasiye, millî iradeye, Türkiye'ye en güçlü şekilde sahip çıktı. Devletini, bayrağını, ülkesini dış güçlerin maşalarına asla teslim etmedi. Allah bütün milletimizden razı olsun. Millet iradesine sahip çıktınız. Geleceğimize sahip çıktınız, bayrağımıza sahip çıktınız, hukuk devletine sahip çıktınız. Her şeyden önce demokrasiye sahip çıktınız. Siz görevinizi şanlı, şerefle yaptınız. Emin olun ki son nefesimize kadar biz de Hükümet olarak emrinizdeyiz.

Bu karanlık gece millet iradesine sahip çıkan siyasilerin çağrısıyla aydınlandı. O karanlık gece Başkomutanımız Cumhurbaşkanımızın şu önemli sözüyle aydınlandı. O gün bir destan yazdı milletimiz, Cumhurbaşkanımız ne dedi? İnin meydanlara, bu darbeci bozuntularına dersini verelim, biz milletin gücünden, Hakk'ın gücünden başka güç tanımayız, kefenimizi giyerek bu yola çıktık, öleceksek bu yolda ölmeye hazırız. Ancak milletin namusunu, milletin iradesini asla darbecilere teslim etmeyiz. Tankların karşısında dimdik durdunuz. Cuntacıları, çeteleri, ruhunu başka ülkelere satan FETÖ terör örgütüne dersini verdiniz. Millet iradesi dimdik ayakta. Milletin silahını millete doğrultanları siz dize getirdiniz.

Hamdolsun millet olarak büyük bir mutabakat sağladık. Bütün siyasi hesapları bir tarafa bıraktık, farklılıklarımızı aynı potada erittik, bu güzel birliği, dirliği inşallah devam ettireceğiz. Birbirimizin hukukuna sahip çıkacağız, birbirimizin hukukunu sonuna kadar koruyacağız, ülkemizin düşmanlarına vereceğimiz en güzel cevap birlik, beraberlik ve kardeşliğimizdir; bunu özenle koruyacağız. Bir millet olma şuurun daha da güçlendireceğiz.

Türkiye bir hukuk devleti değerli vatandaşlarım. Hukuk işliyor, hukuk düzenine kastedenler hak ettikleri cevabı mutlaka alacaklar. Bu hainlere müsamaha asla göstermeyeceğiz. Ancak, bu görevimizi yaparken intikam duygusuyla değil, merhamet duygusuyla değil adalet anlayışıyla bu hesabı soracağız.

Ordumuz bizim gözbebeğimizdir, Mehmetçik bizim canımızdır, kışlalar peygamber ocağıdır. Ordu ve Emniyetteki hainlerle şanlı ordumuzu, Emniyet mensuplarımızın olduğu o şanlı kuruluşlarımızı

birbirinden ayırt edelim. O gün bu darbe girişimini başlatanlar subay elbisesi içerisine girmiş katillerdir, canilerdir, FETÖ terör örgütünün elemanlarıdır. Onlarla ülkesini, milletini, bayrağını seven subaylarımızı, askerlerimizi asla birbiriyle karıştırmayalım.

Türkiye'nin emniyeti için ordu ve Emniyet yaptığımız reformlarla daha da güçlü hale gelecek. Şehitlerimizi, demokrasi kahramanlarımızı, gazilerimizi bir kez daha rahmetle anıyorum. Şehitlerimizin emanetine sonuna kadar sahip çıkacağız. Çıkardığımız kanunlarla şehit ailelerini ve gazilerimizi devletin himayesine aldık.

Değerli kardeşlerim, aziz vatandaşlarım; Türkiye'nin ekonomisi 15 Temmuz darbesinde en güzel sınavını vermiştir. Ekonomimiz sapsağlam ayakta, en ufak bir sarsıntı, en ufak bir esneme olmamıştır. Bu da bazılarının canını sıkı, varsın olsun. Not düşürelim demişler, varsın düşsünler. Ama biz başkalarının verdiği nota göre ayakta değiliz, bize notu 79 milyon vatan evladı verdi. Nasıl verdi? O gün bankalara koştular, dövizlerini bozdurdular, bunların oyunlarını da kursaklarında bıraktılar. İşte millet böyle olur, işte birlikte olmak, vatandaşla beraber olmak böyle olur. Bugünlerde Türk milleti ne kadar asil olduğunu bir kez daha bütün dünyaya gösterdi.

Değerli kardeşlerim; siz meydanlara sahip olun, gerisini bize bırakın. Siz orada işinizi yapacaksınız, biz de burada bu işi başımıza saranların hesabını göreceğiz. Gerekli bütün düzenlemeleri yapıyoruz. Bir daha bu ülkeyi darbelerle dünya kamuoyunda küçük düşürmeye çalışan gruplara, çetelere fırsat vermeyecek şekilde işlerimizi düzene koyduk, koymaya devam ediyoruz.

Değerli vatandaşlarım; aziz dinimizi kirlüten bu istismarcılara da asla geçit vermeyeceğiz. Dinimizi bu din sömürücülerine karşı daha da koruyacağız. Allah'ın izniyle dinimize de sahip çıkacağız, vatanımıza da sahip çıkacağız.

Ülkemin güzel insanları, vatanın, milletin, milli iradenin yılmaz savunucuları, Avrupa duysun, dünya duysun, Türkiye'nin bütün düşmanları duysun; Türkiye bugün 15 Temmuz öncesine göre daha güçlüdür, Meclis'imiz daha da güçlenmiştir, siyaset kurumları bugün daha da itibarlı hale gelmiştir. Demokrasimiz bugün daha da güçlenmiştir. Hukuk devleti daha da güçlenmiştir. Türkiye dimdik ayakta. Allah hepinizden razı olsun.

Sizleri muhabbetle, sevgiyle bağırma basıyorum. Allah yar ve yardımcımız olsun diyor, hepinizi Allah'a emanet ediyorum. Geceniz mübarek, geleceğiniz aydınlık olsun aziz vatandaşlarım.

Sağ olun, var olun.”

Adalet ve Kalkınma Partisi Genel Başkanı ve Başbakan Binali Yıldırım'ın 2 Ağustos 2016 tarihli konuşması

Türk, Kürt, Alevi, Sünni, kardeşliği artık daha da güçlendi. AK Partililer, CHP'liler, MHP'liler, HDP'liler, hepimiz alanlardaydık. Gece demeden-gündüz demeden kadınıyla-erkeğiyle, genciyle-yaşlısıyla meydanlara koştunuz. Her birinizi sevgiyle, muhabbetle yürekte selamlıyorum. 81 vilayetimizin demokrasi nöbeti tutan meydanları selamlıyorum.

15 Temmuz karanlık gecesinde demokrasi meşalesini sönmek üzere 81 ilimizin meydanlarında yaktınız. FETÖ, Cumhurbaşkanımızı öldürmek istedi, Hükümetimizi devirmek istedi, Meclisimizi bombalayarak milletinle bağımızı koparmak istedi. Münafıklar bunu başaramadılar. Millet iradesine milletin silahlarıyla saldırdılar. Allah'ın yardımı, milletimizin akliseliyle bu darbe bozuntularının emellerini boşa çıkardık, dimdik ayakta. Milletimiz tüm renkleriyle sokaklarda. Tüm farklılıklarımızla milli iradeye sahip çıktık. Tüm farklılıklarımızla demokrasiye sahip çıktık. Tüm farklılıklarımızla hukuk devletine sahip çıktık. Tüm farklılıklarımızla birlikte Türkiye'ye sahip çıktık. Alevi'si, Sünni'si, sağcı-solcusu, Türk'ü, Kürt'ü, Laz'ı, Çerkez'i, Arap'ı, velhasıl 79 milyon vatan evladı ayağa kalktı. Bir millet istiklaline, istikbaline işte böyle sahip çıktı. FETÖ'cü katiller karşısında tek yumruk olduk.

Bu darbeciler tankların karşısında duramayacağımızı zannettiler. Bu darbeciler savaş uçakları kaldırırsak bu millete boyun eğdiririz zannettiler. Ancak bu aziz millet darbecilere dersini verdi. Bombaları, kurşunları, yürekleriyle, göğüsleriyle söndürdüler. Namusunu çiğnetmediler, bayrağı çiğnetmediler, milli iradeyi çiğnetmediler. Milletimiz bu süreçte demokrasiye, milli iradeye, Türkiye'ye en güçlü şekilde sahip çıktı. Devletini, bayrağını, ülkesini dış güçlerin maşalarına asla teslim etmedi. Allah bütün milletimizden razı olsun. Millet iradesine sahip çıktınız. Geleceğimize sahip çıktınız,

bayrağımıza sahip çıktınız, hukuk devletine sahip çıktınız. Her şeyden önce demokrasiye sahip çıktınız. Siz görevinizi şanlı, şerefle yaptınız. Emin olun ki son nefesimize kadar biz de Hükümet olarak emrinizdeyiz.

Bu karanlık gece millet iradesine sahip çıkan siyasilerin çağrısıyla aydınlandı. O karanlık gece Başkomutanımız Cumhurbaşkanımızın şu önemli sözüyle aydınlandı. O gün bir destan yazdı milletimiz, Cumhurbaşkanımız ne dedi? İnin meydanlara, bu darbeci bozuntularına dersini verelim, biz milletin gücünden, Hakk'ın gücünden başka güç tanımıyoruz, kefenimizi giyerek bu yola çıktık, öleceksek bu yolda ölmeye hazırız. Ancak milletin namusunu, milletin iradesini asla darbecilere teslim etmeyiz. Tankların karşısında dimdik durdunuz. Cuntacıları, çeteleri, ruhunu başka ülkelere satan FETÖ terör örgütüne dersini verdiniz. Millet iradesi dimdik ayakta. Milletin silahını millete doğrultanları siz dize getirdiniz.

Hamdolsun millet olarak büyük bir mutabakat sağladık. Bütün siyasi hesapları bir tarafa bıraktık, farklılıklarımızı aynı potada erittik, bu güzel birliği, dirliği inşallah devam ettireceğiz. Birbirimizin hukukuna sahip çıkacağız, birbirimizin hukukunu sonuna kadar koruyacağız, ülkemizin düşmanlarına vereceğimiz en güzel cevap birlik, beraberlik ve kardeşliğimizdir; bunu özenle koruyacağız. Bir millet olma şuurun daha da güçlendireceğiz.

Türkiye bir hukuk devleti değerli vatandaşlarım. Hukuk işliyor, hukuk düzenine kastedenler hak ettikleri cevabı mutlaka alacaklar. Bu hainlere müsamaha asla göstermeyeceğiz. Ancak, bu görevimizi yaparken intikam duygusuyla değil, merhamet duygusuyla değil adalet anlayışıyla bu hesabı soracağız.

Ordumuz bizim gözbebeğimizdir, Mehmetçik bizim canımızdır, kışlalar peygamber ocağıdır. Ordu ve Emniyetteki hainlerle şanlı ordumuzu, Emniyet mensuplarımızın olduğu o şanlı kuruluşlarımızı birbirinden ayırt edelim. O gün bu darbe girişimini başlatanlar subay elbisesi içerisine girmiş katillerdir, canilerdir, FETÖ terör örgütünün elemanlarıdır. Onlarla ülkesini, milletini, bayrağını seven subaylarımızı, askerlerimizi asla birbiriyle karıştırmayalım.

Türkiye'nin emniyeti için ordu ve emniyet yaptığımız reformlarla daha da güçlü hale gelecek. Şehitlerimizi, demokrasi kahramanlarımızı, gazilerimizi bir kez daha rahmetle anıyorum. Şehitlerimizin emanetine sonuna kadar sahip çıkacağız. Çıkardığımız kanunlarla şehit ailelerini ve gazilerimizi devletin himayesine aldık.

Değerli kardeşlerim, aziz vatandaşlarım; Türkiye'nin ekonomisi 15 Temmuz darbesinde en güzel sınavını vermiştir. Ekonomimiz sapaşğlam ayakta, en ufak bir sarsıntı, en ufak bir esneme olmamıştır. Bu da bazılarının canını sıkı, varsın olsun. Not düşürelim demişler, varsın düşürsünler. Ama biz başkalarının verdiği nota göre ayakta değiliz, bize notu 79 milyon vatan evladı verdi. Nasıl verdi? O gün bankalara koşular, dövizlerini bozdurdular, bunların oyunlarını da kursaklarında bıraktılar. İşte millet böyle olur, işte birlikte olmak, vatanla beraber olmak böyle olur. Bugünlerde Türk milleti ne kadar asil olduğunu bir kez daha bütün dünyaya gösterdi.

Değerli kardeşlerim; siz meydanlara sahip olun, gerisini bize bırakın. Siz orada işinizi yapacaksınız, biz de burada bu işi başımıza saranların hesabını göreceğiz. Gerekli bütün düzenlemeleri yapıyoruz. Bir daha bu ülkeyi darbelerle dünya kamuoyunda küçük düşürmeye çalışan gruplara, çetelere fırsat vermeyecek şekilde işlerimizi düzene koyduk, koymaya devam ediyoruz.

Değerli vatandaşlarım; aziz dinimizi kirlüten bu istismarcılara da asla geçit vermeyeceğiz. Dinimizi bu din sömürücülerine karşı daha da koruyacağız. Allah'ın izniyle dinimize de sahip çıkacağız, vatanımıza da sahip çıkacağız.

Ülkemin güzel insanları, vatanın, milletin, milli iradenin yılmaz savunucuları, Avrupa duysun, dünya duysun, Türkiye'nin bütün düşmanları duysun; Türkiye bugün 15 Temmuz öncesine göre daha güçlüdür, Meclisimiz daha da güçlenmiştir, siyaset kurumları bugün daha da itibarlı hale gelmiştir. Demokrasimiz bugün daha da güçlenmiştir. Hukuk devleti daha da güçlenmiştir. Türkiye dimdik ayakta. Allah hepinizden razı olsun.

Sizleri muhabbetle, sevgiyle bağırma basıyorum. Allah yar ve yardımcımız olsun diyor, hepinizi Allah'a emanet ediyorum. Geceniz mübarek, geleceğiniz aydınlık olsun aziz vatandaşlarım.

Sağ olun, var olun.

Adalet ve Kalkınma Partisi Genel Başkanı ve Başbakan Binali Yıldırım'ın 7 Ağustos 2016 tarihli konuşması

"Bu vatan, toprağın kara bağrında
Sıradağlar gibi duranlarıdır;

Bir tarih boyunca, onun uğrunda

Kendini tarihe verenlerindir.

Ardına bakmadan yollara düşen,

Şimşek gibi çakan, sel gibi coşan,

Huduttan hududa yol bulup koşan,

Cepheden cepheyi soranlarıdır."

İstanbul, ey aziz İstanbul, bugün muhteşemsin İstanbul. Bugün bir kez daha tarih yazıyorsun İstanbul.

29 Mayıs 1453'te Sultan Fatih şehre girdiğinde ne kadar heyecanlıysa, bugün o kadar heyecanlısın İstanbul.

Sayın Cumhurbaşkanım, Saygıdeğer Hanımefendi, 11. Cumhurbaşkanım, Sayın Meclis Başkanım, Ana Muhalefet Partisinin değerli Genel Başkanı, Milliyetçi Hareket Partisi'nin değerli Genel Başkanı, aziz milletim, hanımefendiler, beyefendiler: hepinizi sevgiyle, saygıyla selamlıyorum, hoş geldiniz, sefalar getirdiniz.

Sayın Cumhurbaşkanım, 16 Mayıs 1919'da Gazi Mustafa Kemal Bandırma Vapuruyla İstanbul'dan ayrılırken ne kadar umutluysa, bugün milletimiz o kadar umutludur. 30 Mayıs 1919'da Sultanahmet Meydanı'nda İzmir'i işgal eden düşmana karşı ne kadar cesursa, milletimiz bugün de o kadar cesurdur. 6 Ekim 1923'te geldikleri gibi giden düşmanın arkasından ne kadar coşkuluydu, bugün de o kadar coşkuludur Türk milleti. 27 Mayıs 1994 bir Türkiye sevdalısını, bir yiğit adamını, bir Kasımpaşalıyı seçerken ne kadar güzelse, İstanbul o kadar güzelsin bugün.

Seni yürekte selamlıyorum ey aziz İstanbul, seni yürekte selamlıyorum ey aziz milletim. Her bir semtin, her bir sokağın, her bir haneni gönülden selamlıyorum. Senin bütün şehitlerini, ama bugün bizim burada toplanmamıza vesile olan 15 Temmuz demokrasi şehitlerimizi kalpten selamlıyorum.

Bugün aramızda bulunan kahraman şehitlerimizin ailelerini yürekte selamlıyorum. İstanbul'u düşmana teslim etmeyen, kimi hastanede, kimi evinde, kimi aramızda olan kahraman gazilerimizi selamlıyorum.

Sayın Cumhurbaşkanım, çok değerli Hanımefendi; 15 Temmuz'da bu milletin önüne geçtiğiniz için, dik durduğunuz için, bu milleti son yüzyılın en büyük tehlikesinden kurtardığınız için, diklenmeden dik durduğunuz için sizlere teşekkür ediyorum, sizleri selamlıyorum.

Cumhuriyet Halk Partisi Genel Başkanını ve bütün Cumhuriyet Halk Partisi mensuplarını darbenin ilk saatlerinde milli iradede net bir tavır koydukları için yürekte selamlıyorum.

Milliyetçi Hareket Partisi'nin değerli Genel Başkanını ve bütün ülkücü kardeşlerimi ilk andan itibaren Hükümetimizin yanında, Cumhurbaşkanımızın yanında sarsılmaz bir demokrasi savunucusu olduğunuz için yürekte selamlıyorum.

AK Partili kardeşlerim, Cumhuriyet Halk Partili kardeşlerim, Milliyetçi Hareket Partili kardeşlerim, ismini sayamayacağım kadar çok olan her siyasi görüşten, her kesimden değerli vatandaşlarım: bu muhteşem kardeşlik tablosunu bugün bize yaşattığınız için, bizi buraya getirdiğiniz için hepinize çok çok teşekkür ediyorum, milletim adına teşekkür ediyorum.

Kardeşlerim, bugün sadece İstanbul değil, bütün Türkiye ayakta. Şu anda İstanbul'la birlikte Türkiye meydanlarda bizimle beraber, 81 ilimiz bizi izliyor, yavru vatan Kıbrıs bizi izliyor.

Kıbrıs'tan kalkıp gelen Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Başbakanını da selamlıyorum.

Filistin, Bosna, Somali, Suriye, Irak'taki kardeşlerimiz bizi izliyor, dünyanın her köşesinde soydaşlarımız, vatandaşlarımız, kardeşlerimizin kalbi bizimle. Buradan, İstanbul'dan 81 vilayetimize, tüm dünyadaki kardeşlerimize selamlarımızı gönderiyoruz.

Aziz İstanbul, aziz milletim: Necip Fazıl ne güzel söylemiş:

Allahın seçtiği kurtulmuş millet,
Güneşten başımı göklere yükselt.
Avlanır, kim sana atarsa kement,
Ezel kuşatılmaz, çevrilmez ebet.
Allahın seçtiği kurtulmuş millet,
Güneşten başımı göklere yükselt.”

Aziz İstanbul, sevgili milletim; bugün sizlere Nazım Hikmet'in dizeleriyle diyorum ki:

Emret ki ölelim emret,
Güneşi içiyoruz, sesinde akım var.
Güneşe akın,
Güneşi zapt edeceğiz,
Güneşin zaptı yakın.”

Sevgili İstanbul, aziz Türkiye; bugün size Azeri şairimiz Ahmet Cevat'ın mısralarıyla sesleniyorum:

“İnciler dök gel yoluna,
Sırmalar düz sağ soluna.
Fırtınalar dursun yana,
Selam Türkün Bayrağına.”

Ahmet Arif'in dizeleriyle duygularımı dile getiriyorum:

“Bunlar engerekler ve çıyanlardır,
Bunlar aşımıza, ekmeğimize göz koyanlardır,
Tanı bunları, tanı da büyü.”

Evet, burada biziz, beraberiz, bugün hep birlikte Türkiye'yiz.

Kardeşlerim, 97 yıl önce 1919'da İzmir işgaliyle Sultanahmet Meydanı'nda yüzbinler toplantı ve Ayasofya'ya sırtını dayayarak istikametini Sultanahmet ve camisine döndü, minarelerden salalar yükseliyordu, düşman uçakları kalabalığın üzerinden uçuyordu, ama hiç kimse başını eğmedi, hiç kimse ölümden korkmadı. Kürsüye çıkan Halide Edip o muhteşem topluluğa, toprağın üzerinde şerefsiz yaşamaktansa altında şerefle yatarız. İşte 97 yıl önce bu aziz millet toprağın altında şerefiyle yatanlar sayesinde toprağın üzerinde şerefle yaşıyor. 15 Temmuz akşamı da bir işgal girişimi, FETÖ terör örgütünün hainlerinin bir ihtilal teşebbüsüyle karşı karşıya kaldık, üzerimizden uçaklar uçtu, tanklar caddeleri işgal etti, asker kıyafetindeki teröristler silahlarıyla millete kan kustu. Cumhurbaşkanımız, Başkomutanımız milleti meydanlara davet etti, yine salalar okundu, ezanlar baştanbaşa Türkiye'de yankılandı. İşte bu aziz millet İstanbul'da, Ankara'da, İzmir'de, 81 vilayetinde hep birden şunu söyledi: Toprağın üzerinde şerefsiz yaşamaktansa toprağın altında şerefle yatarız, şehit oluruz, gaz oluruz.

Çanakkale'de, Kurtuluş Savaşı'nda destan yazan bu millet aynı ruhla 15 Temmuz destanını da yazdı, 15 Temmuz ikinci Kurtuluş Savaşıdır. Allah'a hamdolsun, toprağın altında şerefiyle yatan şehitlerimiz

sayesinde bugün bu topraklarda şerefimizle, bağımsızlığımızla, kardeşliğimizle bir olarak, beraber olarak yaşıyoruz.

Güya Türk askeri kılığına girip topraklarımızı işgal edeceklerdi, sanki bu milletin iradesini çalacaklardı. Allah şerleri hayra çevirir, bizi öldürmeyen her darbe bizi daha da güçlendirir işte burada olduğu gibi.

Asırlardır bu topraklara Haçlı seferleri yaptılar, bütün İslam dünyasını birleştirdiler, Ankara Savaşı'nda bize Fetret yaşattılar, ama biz oradan bir cihan devleti olarak doğduk. Yüzyıl önce bu toprakları işgal ettiler, ama biz oradan tek bir devlet, tek bir millet olarak doğduk. İşte bugün bize kötülük yapacaklarını zannedenler yanıldılar, muhteşem, bu tarihi, anlamlı tabloyu hesap edemediler.

Buradan açık ve seçik şunu ifade etmek istiyorum Sayın Cumhurbaşkanım: Siyasette meydana gelen bu birleştirici tabloyu, bu birlikteliği bozmayacağız, uzlaşmayı, işbirliğini daha da güçlendireceğiz. Türkiye'yi milletimizle, siyasi partilerimizle, sivil toplumlarımızla liderliğimizde 2023 hedeflerine taşıyacağız.

Kardeşlerim, Kürt'üyle, Türk'üyle bunların arasına girenler işte bu hainlerdi. Kürt'le Türk arasındaki bu mikropları temizleyeceğiz, terör örgütlerini aradan çıkaracağız. İnşallah Tür-Kürt, Alevi-Sünni arasındaki muhabbet, dayanışma, kardeşliği daha da geliştireceğiz.

Aziz vatandaşlarım, aramıza giren bölücü terör örgütünü de milletimizin arasından çıkaracağız. Hangi mezhepten, hangi meşrepten olursa olsun bizi birbirimize düşürmeye çalışanlara asla fırsat vermeyeceğiz. Bir olursak ulaşamayacağımız, yapamayacağımız hiçbir iş yok. Beraber olursak aşamayacağımız hiçbir engel yok. Birlikte olursak, birlikte Türkiye olursak çözemeyeceğimiz hiçbir sorunumuz yok. İşte bugün buradaki tarihi birlikteliği gözümüz gibi koruyacağız. İntikam duygusuyla değil, adaletle, hukukla hareket edeceğiz, bu terör örgütünün mensuplarına şehitlerimizin, gazilerimizin hesabını soracağız.

Demokrasiden taviz vermeyeceğiz, özgürlükleri daha da geliştireceğiz, ekonomimizi daha da büyüteceğiz, düşmanlarımızı azaltacak, dostlarımızı çoğaltacağız.

Sayın Cumhurbaşkanım, 15 Temmuz Türkiye'nin mikroplarından temizlendiği gündür. Bugün Türkiye temizlik yapıyor.

Sayın Cumhurbaşkanım, muhterem Hanımefendi: Devleti kilitleyen, ekonomiyi daraltan, milleti rahatsız eden unsurları teker teker ortadan kaldırıyoruz.

Sözlerim burada tamamlamak istiyorum, siz sabırsızlıkla Başkomutanımızı, Cumhurbaşkanımızı dinlemeyi bekliyorsunuz.

Aziz hemşehrilerim, sevgili vatandaşlarım: şunu herkes bilmelidir ki, 15 Temmuz gecesini milletimiz zehir eden terör örgütü lideri Feto Türkiye'ye gelecek, hesabını verecektir.

Aziz milletim, hiç merak etmeyin, bir olacağız, iri olacağız, diri olacağız, birlikte Türkiye olacağız.

Bu güzel ülkenin gençlerine, bunlar memleket meselesiyle ilgilenmez diyenler 15 Temmuz gecesi ne kadar yanıldıklarını gördüler. Tankların önüne göğsünü siper eden, tankların önüne yatan gençlerimizi, kadınlarımızı yürükten kutluyorum, Allah sizden razı olsun. Millet size minnet borçludur.

Evet, Rabia'mız, tek devlet, tek millet, tek vatan, tek bayrak; ay-yıldızlı bayrağımız hepimize yeter. Hepinizi sevgiyle, saygıyla selamlıyorum. Sağ olun, var olun, Allah'a emanet olun.

Cumhuriyet Halk Partisi Genel Başkanı Kemal Kılıçdaroğlu'nun 24 Temmuz 2016 tarihli konuşması

Hepinize en içten saygılarımı sunuyorum.

Sevgili vatandaşlarım, gün birleşme günüdür, gün dikta yönetimlerine, darbelerine karşı direnme günüdür. Gün, halkın sesini dinleme günüdür. Bugün Taksim'deyiz; birlikteyiz. Bizim için hepimizin tarih yazdığı bir gündür bugün. Biz Taksim'e niçin geldik? Taksim'de ne yapacağız? Hedefimiz ne? Bütün bunlara yanıt vermek için, cevap vermek için bir Taksim Manifestosu hazırladım. Şimdi bunu sizlere okuyacağım. 10 Maddelik bir Taksim Bildirgesi.

Taksim Bildirisi - 24 Temmuz 2016

1 - 15 Temmuz darbe girişimi parlamenter demokrasimize karşı yapılmıştır. Türkiye Büyük Millet Meclisi bombalanmış, ama bombalar altında parlamento görevini yapmış ve darbeyi püskürtmüştür. Bu darbe girişiminin sorumlularını, iç ve varsa dış destekçilerini kınıyor ve lanetliyoruz.

2 - Bütün siyasal partiler darbe girişimine karşı çıkmış, demokrasi konusunda Türkiye’de tartışmasız bir “Ortak payda” oluşmuştur. Bu ortak tutum ve anlayış, siyasette uzlaşma kültürünün güçlenmesine de katkı vermek zorundadır.

3 - Her türlü darbeye ve parlamenter sistem üzerindeki her türlü vesayete karşı çıkmak tüm demokratların, demokrasiden yana olanların, bu ülkeye namus borcudur. Hep birlikte ve her zaman, “Ne darbe ne dikta, yaşasın tam demokrasi” demeliyiz ve söylemeye de devam etmeliyiz.

4 - Demokratik Parlamenter sistemimize karşı yapılan darbe girişimi, halkın “Direnme hakkını” kullanmasıyla ayrı bir anlam ve boyut kazanmıştır. Direnme hakkı demokrasiyi korumanın meşru bir yolu olarak ortaya çıkmıştır.

5 - Demokrasimizin teminatı olan “Demokratik, laik ve sosyal hukuk devleti” ilkesinin, Türkiye için ne kadar yaşamsal olduğu bir kez daha kanıtlanmıştır. Demokratik, laik sosyal hukuk devleti, bizi çağdaş uygarlığa taşıyacak olan en temel anahtardır.

6 - Bu darbe girişimi. Anayasa’da; “Yasama, yürütme ve yargı olarak” yer alan; “güçler ayrılığı” ilkesinin, demokrasideki denge ve denetleme işlevinin güvencesi olduğunu bir kez daha ortaya koymuştur.

7 - “Balyoz”, “Ergenekon” ve “Casusluk” gibi davalarda, mağdur edilen insanların, itibar ve haklarının iadesi, kaçınılmaz olarak bütün siyasal partilerin gündeminde olmak zorundadır.

8 - Bu darbe girişimi, devlet yönetiminin liyakate dayanması gerektiğini çok açık biçimde ortaya koymuştur. Devletin yapılanmasında, siyasal yandaşlık, akrabalık, cemaatçilik, tarikatçılık değil; bilgi, birikim ve deneyim gibi ilkeler esas alınmalıdır. Bir başka anlatımla, devleti yönetme yerine, devleti ele geçirme anlayışını tarihe gömmeliyiz. Bu bağlamda devletin yeniden inşası zorunludur.

9 - İnancı, kimliği, yaşam tarzı ne olursa olsun, bu ülkenin güzel insanları bu ülkenin caddelerinde, sokaklarında, meydanlarında, parklarında, özgürce gezebilmelidir. Hiç kimse unutmamasın, 15 Temmuz darbe girişimi 3. sınıf demokrasinin ortaya çıkardığı bir tablodur. Bu ülkenin insanları, 3. sınıf demokrasiye değil, özgürlükçü demokrasiye yani tam demokrasiye layıktır. Türkiye tümüyle darbe hukukundan arınmalıdır.

10 - Devlet; kinle, öfkeyle, önyargıyla yönetilmez. Darbe girişiminde bulunanlar hukuk içinde, hukukun üstünlüğü ilkesine bağlı kalınarak yargılanmalıdır. Devletin vakarı ve ciddiyeti bunu zorunlu kılmaktadır. İşkence, kötü muamele, baskı, tehdit, devleti darbecilerle aynı duruma düşürür. Buna izin verilmemelidir.

On maddeyi Taksim Manifestosu olarak oylarınıza sunuyorum. Kabul edenler ellerini kaldırsınlar. Bayrakları değil, ellerini kaldırsınlar sadece ellerini kaldırsınlar. Şimdi ben bütün medya mensubu arkadaşlarımdan, bütün fotoğrafçılardan, bütün televizyonlardan, dünya tarihine geçecek olan, Türkiye’nin demokratik anlayışını dünya tarihine nakşedecek olan bu tabloyu çekmelerini istiyorum.

Sevgili vatandaşlarım, elini kaldıran güzel vatandaşlarım, artık çocuklarınıza, torunlarınıza diyeceksiniz ki; “24 Temmuz 2016’da Taksim Meydanında, demokrasiye ve cumhuriyete bağlılığımızı, Mustafa Kemal Atatürk ve arkadaşlarına bağlılığımızı, el kaldırarak onayladık” diyeceksiniz. Bu onur, bu ülkenin tüm vatandaşlarına aittir.

Hepinize en içten şükranlarımı, saygılarımı sunuyorum.

Evet, hep birlikte bir tarih yazdık. Hep birlikte demokrasiye sahip çıktık. Hep birlikte cumhuriyetimize sahip çıktık. Taksim Manifestosu, Türkiye Cumhuriyeti’nin demokrasi tarihinde yerini alacaktır. Yüz binlerin oyuyla kabul edilen bir manifesto... Dünyada ilk kez kabul ediliyor, bu açıdan destek veren,

gönül veren bütün yurttaşlarıma, hepimize gerçekten de yürekten şükranlarımı sunuyorum. Sağ olun var olun diyorum, demokrasi adına.

Sevgili vatandaşlarım, cumhuriyete ve demokrasiye gönül veren vatandaşlarım, 24 Temmuz önemli bir gündeyiz, aynı zamanda tarih yazan bir kentteyiz, üç büyük imparatorluğa başkentlik yapmış İstanbul'dayız. Tarihi bir meydandayız, Taksim Meydanındayız ve tarihi bir gündeyiz.

Taksim Meydanı bizim demokrasi tarihimizde yer alan önemli bir meydandır. 3 Haziran 1977 Ecevit'e suikast düzenleneceği söylendiğinde, Ecevit şu açıklamayı yaptı, "Yarın tek başıma Taksim'e gideceğim" dedi ve Taksim'e geldi, arkasında bugün olduğu gibi yüz binler vardı.

1 Mayıs 1977 "Kanlı 1 Mayıs" olarak tarihe geçen bir gün ve o gün çok sayıda vatandaşımız Taksim Meydanında hayatını verdi. "Kanlı 1 Mayıs" olarak bizim tarihimizde yer alan ve henüz aydınlığa kavuşmamış olan bu olay, yine bu meydanda geldi. Ama bu meydan bugün "Cumhuriyetin ve Demokrasinin Meydanı" oldu, bu açıdan hepimize yürekten şükranlarımı sunuyorum.

Ve Taksim Meydanı, ulu çınarları ile bize gülümseyen meydan, ağaçların kesilmemesi için, gençlerin, gençlerin doğaya sahip çıktığı bir meydan. Bu meydanda Gezi olayları yaşandı. Ve o olaylarda, ellerinde karanfiller, ellerinde kitaplarla gençlerimiz, bu ülkenin gençleri, umudumuz, bu ülkenin umudu, hep beraber ayağa kalktı.

Ülkemizi seviyoruz, insanlarımızı seviyoruz, onlarla beraber bir arada kardeşçe yaşamak istiyoruz. Ayrılık gayrılığın olmadığı bir Türkiye'yi inşallah hep beraber inşa edeceğiz.

Az önce söyledim, bugün tarihi bir gün, bugün Lozan Antlaşması'nın kabul edildiği bir gün. 780 bin kilometrelik bir alanın, yani Türkiye Cumhuriyeti'nin, Türkiye Cumhuriyeti'ne ait olduğunu egemen devletlere kabul ettirdiğimiz bir gün. Lozan'ı bize yaşatan, Lozan'ı hayata geçiren özgürlüğümüzün ve bağımsızlığımızın tapu senedi olan Lozan'ı hayata geçiren bütün dostlara, bütün tarihe, Mustafa Kemal ve arkadaşlarına şükranlarımızı sunuyor ve onları saygıyla anıyoruz.

Cumhuriyeti emekle kurduk. Alın teri ile kurduk cumhuriyeti. Gözyaşıyla kurduk cumhuriyeti. Binlerce şehidimizin kanı var cumhuriyette. Bizim ayakkabımız yoktu, çarıklarımızı giydik. Yiyeceğimiz yoktu, kara ekmeği bölüştük. Silah yoktu, kurşun yoktu, para yoktu, o günün cumhuriyetinde, ama bir şey vardı birlik ve beraberlik vardı. İnşallah yine birlik ve beraberlik içinde Türkiye'yi hep birlikte çağdaş uygarlığa ulaştıracağız.

Ne demişti Gazi Mustafa Kemal, "Geldikleri gibi gidecekler" demişti. Evet, yedi düveli Lozan'da geldikleri gibi gönderdik. Değerli arkadaşlarım, babalarımız ve dedelerimiz bize cumhuriyeti kurdular, ama o cumhuriyeti özgürlükçü bir demokrasiyle taçlandırmak bizim görevimizdir. Onların vasiyetidir bu. Her bir vatandaşımız, kimliği ne olursa olsun, inancı ne olursa olsun, yaşam tarzı ne olursa olsun, her bir vatandaşımız özgürlükçü demokrasiyi getirmek ve cumhuriyeti taçlandırmakta görevlidir. Bu görevi, ben dahil 79 milyon her yurttaşın yerine getirmesi gerekir ve bizim namus borcumuzdur.

Söz verdik onlara, dedelerimize söz verdik, babalarımıza söz verdik. "Türkiye'yi özgürlükçü demokrasiyle barıştıracamız ve yan yana getireceğiz" dedik. Bunu getirmek, bu görevi yerine getirmek hepimizin namus borcudur.

Değerli arkadaşlarım bugün 24 Temmuz, sadece Lozan mı, hayır. Bugün Basın Bayramı, medyanın bayramı bugün. Tam 108 yıl önce, 108 yıl önce medyaya vurulan zincirleri kırdık. Ve Basın Bayramı bu ülkede 108 yıldır kutlanmaya çalışılıyor. Dönemin devlet adamı Ali Paşa diyor ki, Osmanlı döneminden söz ediyorum, "Basın özgürlüğü, ancak hatalarını düzeltmek istemeyen hükümetler için bir tehdittir. Vatanın iyiliğinden başka bir şeyi düşünmeyen bir hükümet için, basın özgürlüğü bir nimettir" diyor. Evet, basın özgürlüğünü hep beraber savunacağız. Mademki özgürlükçü demokrasi diyoruz, mademki Cumhuriyetimizi, özgürlükçü demokrasiyle taçlandıracağız, birinci adım medya özgürlüğüdür. Medya özgürlüğünü sağlamak hepimizin ortak görevidir.

Bakın 15 Temmuz darbe girişiminin yenilgiye uğramasının ana unsurlarından birisi, kesinlikle medya özgürlüğüdür. Medyanın açık ve net darbeye karşı olmasıdır. Eğer 108 yıl önce, 108 yıl önce biz Basın Bayramını kutluyorsak, demek ki medya özgürlüğü bizim kültürümüzde var. Demek ki medya özgürlüğü bizim tarihimizde var. Demek ki medya özgürlüğü bizim geleneğimizde var. Medya özgürlüğü bağlamında, geleneğimizi ve kültürümüzü yozlaştırmamalıyız. Dün medya özgürlüğüne karşı çıkanlar, bugün yaptıkları hataların inşallah farkına varırlar. Buradan hep birlikte basın

mensuplarının bayramını kutluyorum ve kutluyoruz. Basını özgür olmayan bir toplumun, kendisi de özgür değildir. Doğru haber alamayan bir toplumun özgürlüğü yok demektir. O nedenle biz hep birlikte basın özgürlüğünü savunacağız.

Değerli arkadaşlarım, sevgili yurttaşlarım, bizi televizyonları başında izleyen saygıdeğer yurttaşlarım, biz özgürlük için, demokrasi için, cumhuriyet için, hep birlikte yaşamak için büyük bedeller ödemiş bir milletiz. Türkiye de kazanılan her hak yüzlerce, binlerce insanın canıyla, malıyla, bedeliyle yaptığı mücadeleler sonucunda kazanılan bir haktır. Türkiye'nin aydınları, Türkiye'nin düşünürleri, demokrasi sevdalıları, bugün sahip olduğumuz haklar için, zindanlarda bedel ödediler, zindanlarda bedel ödediler. Aynı bedeli artık ödememeliyiz. Hep beraber cumhuriyete ve demokrasiye sahip çıkmalıyız.

15 Temmuz akşamında darbeye karşı direnmek, darbeyi dışlamak Türkiye'den, "21.yüzyılın Türkiye'sine darbe yakışmıyor" dedirtmek hepimizin ortak görevi oldu. Bu açıdan darbeye karşı çıkan bütün siyasal partilerin genel başkanlarını, parlamentoda olsun olmasın, genel başkanlarını, onlara destek veren bütün vatandaşlarımızı, yürekten kutluyorum ve onlara buradan şükranlarımı sunuyorum.

Darbe üzerinde neden bu kadar duruyoruz. Türkiye Cumhuriyeti'nin darbeler tarihine baktığımızda en ağır bedeli ödeyen Cumhuriyet Halk Partisidir. Her darbeden sonra mal varlıklarımıza el konuldu. Her darbeden sonra arşivlerimize el konuldu. Her darbeden sonra genel başkanlarımız hapse atıldı. Her darbeden sonra il başkanlarımız, ilçe başkanlarımız ciddi bedeller ödedi. Biz kanla, dişle, tırnakla kazandığımız demokrasinin kıymetini de, darbecilerin ne mal olduğunu da en iyi bilen partiyiz. Biz bize emanet edilen cumhuriyeti, demokrasiyle taçlandırmak için gerekirse canımızı, gerekirse malımızı ortaya koyduk. Bu darbe, 15 Temmuz darbesi Türkiye'nin demokratik, laik, sosyal hukuk devletine karşı yapılmış bir darbe girişimidir. Bu darbe girişiminin en belirgin özelliği TBMM'nin bombalanmasıdır. O bombalar, o kurşunlar yağarken parlamentoda görev yapan tüm milletvekili arkadaşlarımız darbeye karşı direnmiş ve dik durmuşlardır. Parlamento dik durdu, Türkiye dik durdu, milletvekilleri dik durdu ve bu meydana olan yüz binler dik durdu ve demokrasi kazandı.

Değerli arkadaşlarım, saygıdeğer yurttaşlarım, demokrasi nedir? Demokrasi seçimden seçime gidip sandıkta oy kullanmak mıdır? Hayır, demokrasi farklı bir şeydir. Demokrasi bir yaşam biçimidir. Demokrasi bir kültürdür. Demokrasi insana saygıdır. Demokrasi düşünceye saygıdır. Demokrasi insan demektir insan, insana saygı demektir demokrasi. Demokrasi aynı zamanda laikliktir. Demokrasi din ve vicdan özgürlüğü demektir. Hiç kimsenin inancına müdahale etmemek demektir demokrasi. Laiklik her inancın güvencesidir. Bunun böyle bilinmesi lazım. Demokrasi aynı zamanda sosyal devlet demektir. Sosyal devlet, vatandaşına gelecek kaygısı yaşatmayan bir devlettir. Darbeciler vatandaşının geleceğini değil, kendi geleceklerini düşünürler. Kendi geleceklerini güvence altına almak isterler, vatandaş değil kendilerini düşünürler.

Demokrasi aynı zamanda halkın iradesine saygı göstermek demektir. "Egemenlik kayıtsız şartsız milletindir" diyor Gazi Mustafa Kemal. Egemenlik kayıtsız şartsız milletinse, bu coğrafyada darbecilere asla izin vermememiz gerekiyor. Demokrasi sadece darbelere karşı olmak da değildir. Demokrasi, demokrasi üzerindeki her türlü vesayete karşı olmak demektir. Hiçbir vesayeti kabul etmeyeceğiz.

Demokrasi aynı zamanda hukukun üstünlüğü demektir. Yani vatandaşın özgürlüğü demektir. Darbeciler hukukun üstünlüğüne inanmazlar. Onlar güçlülerin üstünlüğüne inanırlar. Dolayısıyla darbe yapanlar, dikkat edin Türkiye'deki darbe tarihlerine, her darbeden sonra darbeciler kendi hukuklarını oluşturmuşlar. O nedenle yayınladığımız manifestoda, "Türkiye darbe hukukundan arınmalıdır" dedik. "Hukukun üstünlüğü olmalıdır" dedik.

Bu bağlamda, sevgili vatandaşlarım bir şeyin daha altını özenle çizmek isterim. Darbe sonrasında, emre uyan er ve erbaşların linç edilmesini asla ve asla kabul etmiyoruz. Linç edenlerin yargılanmasını istiyoruz. Askerlik yapan herkes çok iyi bilir ki, komutanın verdiği emre bütün erler uyarlar. Emre uydu diye siz eğer o askeri linç ederseniz, peygamber ocağına ihanet etmiş olursunuz. Her asker, eline kına yakarak gönderdiğimiz asker bizim başımızın tacıdır. Önümüzdeki süreçte darbeciler yargılanırken, erleri linç edenlerin de yargılanmasını bekliyoruz. Bu meydana söz veriyorum, bütün vatandaşlarımızla söz veriyorum, bunların takipçisi olacağız.

Demokrasi aynı zamanda basın özgürlüğü demektir. Halkın haber alma özgürlüğünün kısıtlanmaması lazım. Ama darbecilerin bir özelliği var, darbeciler ve dikta heveslileri medya özgürlüğüne karşıdırlar.

Nerede bir medya özgürlüğü varsa, darbeci onu yasaklamak ister. Çünkü ister ki sadece kendi söyledikleri yayınlansın. Çok görüşlü bir dünyadan, bir atmosferden darbeciler hoşlanmazlar.

Demokrasi aynı zamanda sevgili vatandaşlarım, bağımsız ve tarafsız yargı demektir. Yani adalet demektir demokrasi aynı zamanda. Darbeciler, adaleti hiçbir zaman savunmadılar. Darbeciler, bağımsız mahkemeleri asla savunmadılar. Darbeciler kendi mahkemelerini kurdular. “Devlet Güvenlik Mahkemeleri” dediler, “Sıkıyönetim Mahkemeleri” dediler, “Özel Yetkili Mahkemeler” dediler, yargıyı vatandaşın ensesinde bir sopa olarak kullandılar. Onun için darbeye de, darbecilere de, diktaya da karşıyız.

Demokrasi aynı zamanda güçler ayrılığı demektir. Yasama, yargı ve yürütme... Yani milli iradeyi üç erk kullanıyor, yürütme, yasama ve yargı. Çağdaş demokrasilerde dördüncü güç medyadır. Buradan açık ve net çağrı yapıyorum. Eğer, demokrasi tarihini yazacak olanlar onlar da bizi iyi dinlesinler, Taksim Meydanından şu çağrıyı yapıyorum: Gelin dördüncü güç olarak medyayı da Anayasamıza açıkça yazalım. Darbeciler, güçler ayrılığı ilkesine karşıdırlar. Sadece bir kişinin konuşmasını ve onun söylediklerinin kanun olmasını isterler. O nedenle biz darbeye, darbecilere ve dikta heveslilerine karşıyız.

Demokrasi aynı zamanda, kurallar rejimidir. Bir hukuk devletidir demokrasi. Darbecilerde hukuk devleti kavramı yoktur. Darbecilerin tek isteği var, polis devleti kurmak isterler darbeciler. Biz polis devletine, baskıcı bir devlete karşıyız. “Ne darbe ne dikta, yaşasın özgürlükçü demokrasi” diyoruz.

Demokrasi insan hakları demektir. Her insanın hakkının korunduğu rejimin adıdır demokrasi. Darbecilerde insan hakkı kavramı yoktur. Darbecilerin defterinde, künyesinde, kitabında işkence vardır. Her darbeden sonra, binlerce insanın işkencelerden geçirildiğini ben de biliyorum, siz de biliyorsunuz. Türkiye Cumhuriyeti’nin tarihi buna tanıktır.

Değerli arkadaşlarım, demokrasi aynı zamanda düşünce özgürlüğü demektir. Düşüncesine katılmasak bile, insanların düşüncelerini özgürce dile getirdiği rejimin adıdır demokrasi. Darbe hukukunda, darbe rejiminde, darbe yönetiminde, dikta yönetimlerinde, düşünce özgürlüğü kavramı yoktur. Bir kişi konuşacak, herkes ona uyacak. Bir kişi söyleyecek, medya onu tekrarlayacak. O nedenle herkesin düşüncesini özgürce açıkladığı, meydanlarında herkesin özgürce gezdiği bir Türkiye’den, demokrasiden, özgürlükçü demokrasiden yanayız.

Demokrasi aynı zamanda, “Yurtta barış, dünyada barış” demektir. Demokrasi barış üzerine inşa edilmiştir. Sadece ülkede mi, hayır! Bütün dünyada barış olmalı ve barış egemen olmalı. Darbecilerin barışla ilgisi yoktur. İnsan hakkını bilmeyen, medya özgürlüğünü bilmeyen, işkenceleri olan, bağımsız yargısı olmayan bir düzende elbette ki barış asla olmaz.

Demokrasi aynı zamanda, devlet yönetiminde liyakat demektir. Devlet yönetimini ele geçirmek darbecilerin işidir. Devlet yönetiminde, bilgi, birikim, deneyim sahibi olanların görev alması gerekiyor. Umarım, umarım ve dilerim, geçmişteki hatalardan Türk siyaseti gerekli dersi çıkarır. Bir kişi sınava girer ve birinci olursa; onun kimliğine bakarak, onun yaşam tarzına bakarak, onun inancına bakarak “senin devlette işin yoktur” demek demokrasiye ihanettir. Sözüm söz, hiçbir ayırım yapmayacağız. Bütün vatandaşlarımızı kucaklayacağız, devlette liyakat sistemi egemen oluncaya kadar.

Demokrasilerin bir özelliği daha var. Demokrasilerde toplanma ve gösteri yapma özgürlüğü vardır. Tıpkı bu özgürlüğü yaşadığımız gibi. Taksim Meydanı kapatıldı. Kapatılmamalı Taksim Meydanı. Türkiye’nin hiçbir meydanı kapatılmamalı. Meydanlar insanlara açık olmalı. Meydanlar halkın enerjisini boşaltabileceği alanlara dönüşebilmeli. Meydanlarında gezmeliyiz, şarkılar, türküler söylemeliyiz. Meydanlarında gezmeliyiz, hep birlikte kol kola ve omuz omuza olmalıyız. Meydanlarda gezmeliyiz, kadını, kızı, yaşlısı, genci hep beraber olmalıyız. Demokrasinin erdemidir bu, demokrasinin özelliğidir bu. Hep birlikte, bir arada, meydanlarda, parklarda, caddelerde, sokaklarda gezmeli, özgürlük türkülerini söylemeliyiz. Türkiye’ye, Mustafa Kemal’in Türkiye’sine yakışan da budur.

Demokrasi aynı zamanda, haklıyı savunmak demektir. Demokrasi aynı zamanda yapılan yanlışlıkları düzeltmek demektir. Az önce Taksim Manifestosunda açıkladık. Balyoz Davası, Ergenekon Davası, Casusluk Davası, pek çok subay, pek çok asker gereksiz yere hapse tıkıldı. Silivri zindanlarından geçtiler, hayatlarının büyük bir kısmını orada yaşadılar. Şimdi onlara yapılan haksızlığı hepimiz biliyoruz. Devlet demokrasiyi savunacaksa, siyasal iktidarlar demokrasiden yana tavır koyacaklarsa,

iade-i itibar yapmak zorundadırlar, bir haksızlığı düzeltmek zorundadırlar. Dreyfus Davası, Fransa'daki bir dava, 1894 ten söz ediyorum, Dreyfus adlı bir asker casusluk suçlamasıyla tutuklandı, yargılandı ve hapse konuldu. Ama yanlıştı, hatalı bir karar alınmıştı. 1906 yılında dava yeniden açıldı. Aydınların isteği üzerine, dava yeniden açıldı, Dreyfus beraat etti, üstün hizmet madalyası verildi ona. Şimdi eğer demokrasiyi savunuyorsak, eğer bu konuda samimiyssek, bütün siyasal partilerin genel başkanlarına sesleniyorum, özellikle hükümete sesleniyorum: “Gelin Silivri zindanlarında hayatı mahvedilen o insanların, itibarını iade edelim. Demokrasiyi güçlendirelim. Hep beraber yapalım bunu.”

Demokrasi ayı zamanda örgütlenme demektir. Sendikalar, sivil toplum kuruluşları, meslek kuruluşları; demokrasi bağlamında, demokrasinin verdiği özgürlük içinde, dernekler kurarlar, sivil toplum özgürlüklerini oluştururlar. Meslek odaları olur, sendikalar olur, siyasal partiler olur ve herkes düşüncesini özgürce dile getirir. Ama darbeciler asla ve asla böyle bir örgütlenmeye izin vermezler. Sendikacıları tutuklarlar, sivil toplum örgütlerini tutuklarlar, meslek kuruluşlarının başkanlarını hapse atarlar. O nedenle her ortamda ve her koşulda “Yaşasın demokrasi” diyeceğiz.

Demokrasi aynı zamanda, “Ben her şeyi bilirim” değildir. “Ben her şeyi bilirim, her şey benden sorulur” darbecilerin ve dikta heveslerinin işidir. Demokrasilerde herkesin görevi, herkesin işi vardır. Yeni kalkınmanın tanımı yapılırken, küçük ayrıntılarda iş bölümüne giden ülkeler kalkınmış ülkeler demektir, öyle tanımı yapılır. Dolayısıyla, “Her şeyi ben yaparım, her şeyi ben bilirim” darbecilerin işidir. Demokratların işi, işi ehline teslim etmektir.

Ve demokrasinin özünde uzlaşma kültürü vardır. Umarım 15 Temmuz darbesi, uzlaşma kültürünü hayata geçirir. Darbecilerin zihin dünyasında ise uzlaşma kültürü yok, dayatma kültürü vardır.

Sevgili vatandaşlarım, Nazım Hikmet'in Kurtuluş Savaşı Destanı var. O destandan bir bölümü okuyarak sözlerime son vermek istiyorum.

Dörtlüme gelip Uzak Asya'dan

Akdeniz'e bir kısırak başı gibi uzanan

bu memleket bizim.

Kapansın el kapıları, bir daha açılmasın.

yok edin insanın insana kulluğunu,

bu davet bizim...

Yaşamak bir ağaç gibi tek ve hür

ve bir orman gibi kardeşesine

bu hasret bizim...

Bu hasreti, yani bir ağaç gibi tek ve hür ve bir orman gibi kardeşçe yaşamak istiyoruz bütün Türkiye'de, bütün coğrafyada. Ben şimdi buradan Türkiye'ye çağrıda bulunacağım. Ben söyleyeceğim lütfen hep beraber tekrar edelim.

İstanbul Taksim'den, Hakkari'ye, Edirne'ye, Muş'a, İzmir'e, Yozgat'a, Balıkesir'e, Antalya'ya, Karadeniz'e, Zonguldak'a, Trabzon'a selam olsun. Demokrasi için selam olsun. Özgürlük için selam olsun. Biz Taksim'de olanlar, bütün Türkiye'ye gönlümüzü açıyoruz. Ne darbe, ne dikta, yaşasın özgürlükçü demokrasi!

Hepinizi en içten saygıyla, sevgiyle selamlıyorum. Sağ olun, var olun diyorum.

Cumhuriyet Halk Partisi Genel Başkanı Kemal Kılıçdaroğlu'nun 4 Ağustos 2016 tarihli konuşması

Meydanlarda el ele kol kola birlikte olmaya geldik. Merhaba İzmir, merhaba Türkiye. Bütün inancım ve güvencim sizsiniz bu ülkenin yiğit insanları. Cumhuriyeti demokrasi ile taçlandırmak için geldiniz. Hepinize saygılarımı sunuyorum. İzmir'in güzel bir marşı var. İzmir'in dağlarında çiçekler açar diyor marşta ama sadece İzmir'in dağlarında mı açıyor? İzmir'in ovalarında, yaylalarında, caddelerinde fabrikalarında her yerde çiçekler açıyor. Sadece buralarda mı? İzmir'in meydanlarında da çiçekler açıyor. Gündoğdu Meydanı'nda her birimizin kalbinde yüreğinde bir demek çiçek var. Cumhuriyet ve demokrasi için. İzmir sadece dağlarında çiçek açan bir kent mi? 8 bin yıllık tarihi ile bir kadim kenttir İzmir. Dünyanın sayılı kadim kentlerinden biridir. Tarihin atası da İzmir topraklarından çıktı. Sadece bu mu? Düşmana ilk kurşunun atıldığı kenttir İzmir. Yine düşman askerlerinin denize döküldüğü kenttir İzmir. İzmir kurtuluşun, kuruluşu kadar cumhuriyet tarihine tanıklık etmiş bir kenttir. İzmirli olmak Türkiye Cumhuriyeti'nde bir ayrıcalıktır. Sadece bu mu? Hayır, Gazi Mustafa Kemal Atatürk, savaş meydanlarından çıktı cumhuriyeti, bağımsızlığı korudu. Mustafa Kemal şöyle diyordu; 'Savaş meydanlarında kazanılan zaferler ekonomik zaferle taçlandırılmadıkça bağımsızlık daim olmaz.' Bu nedenle ilk İzmir İktisat Kongresi'ni topluyor. İzmir bizim tarihimizin kalkınmasının da başladığı kenttir. İzmir, Türkiye cumhuriyetinin dünyaya açılan medeni kapısıdır. İzmir aynı zamanda Kubilay'ı bağrında tutan kenttir. Onu, bugün için olmasa dahi bütün dönemler hep saygıyla andık ve anmaya devam edeceğiz. İzmir cumhuriyettir, demokratlıktır, İzmir emektir, İzmir alın teridir. İzmir Türkiye'nin en kucaklayıcı kentidir. İzmirli hiç kimsenin etnik kimliğine bakmaz. Yaşam tarzına bakmaz. Hiç kimsenin inancıyla ilgilenmez. İzmirli bilir ki insan tanrının yarattığı en değerli varlıktır. İzmir Türkiye'mizin en güzel en sakin kentlerinden biridir. Yeri geldiğinde de İzmirli 'ya istiklal ya ölüm' diyen bir kenttir. İzmir demek Misak-ı Milli demektir. Türkiye demek, İzmir demektir.

15 Temmuz 2016 çok önemli bir tarih. Bir darbe girişiminde bulunuldu. İlk tespiti yapmamız gerekiyor. Bu darbe kime yapıldı? Cumhuriyetimize ve demokrasimize yapıldı. Bu darbe girişimi demokratik parlamenter sisteme karşı yapıldı. Demokratik, laik sosyal hukuk devletine karşı yapıldı. Cumhuriyet tarihinin en kanlı darbesidir bu darbe. Darbe girişimini İstanbul'da havalimanına inerken gece saat 23.00'de öğrendim. Talimat verdim, 'meclise gidiniz çalışınız darbeyi kışkırtmak için her türlü çabayı gösteriniz. Parlamento kapanmamalı, çalışmalı. Arkadaşlarımız top sesleri arasında kurşunlar yağarken TBMM sabaha kadar çalışmasını sürdürdü. Milletvekillerimiz parlamentoyu asla terk etmedi. Bu meclis Mustafa Kemal'in meclisiydi, top da çalışmaz buraya tüfek de çalışmaz buraya. 7 düvel de duysun. TBMM'nin temeli salonlarda atılmadı. O temel cephelerde atıldı, cephelerde mücadele edildi. Kuruluş Savaşı'nı yöneten meclise o nedenle 'gazi meclis' ünvanı verildi.

Tarih 22 Temmuz 1921. Polatlı'dan Ankara'ya top sesleri gelir. Meclis açıktır mücadele edilir. Yöntemler tartışılır. Bir önerge verilir, 'top sesleri geliyor, düşman kapımızda meclisi Kayseri'ye taşıyalım' deniyor. O sırada Dersim Milletvekili Diyar Ağa kürsüye çıkar ve şöyle der; 'biz buraya kaçmaya değil dövüşerek ölmeye geldik. Buyurun gidin ama ben gidemem. Tek başıma da kalsam bayrağım ve vatanım için son kurşuna kadar çalışırım. Son kurşunu da kafama sıkırım' der Dersim milletvekili Diyar Ağa. Bugün Gündoğdu Meydanı'nda yüzbinlerce Diyar Ağa var. Senin anını yaşıyoruz. Çünkü cumhuriyet kolay kurulmadı. Acıyla gözyaşıyla kurduk cumhuriyeti kanımız ve canımız var bu temellerde. Duyduk ki ordunun içinde yuvalanan bir grup cumhuriyet ve demokrasiyi kast edecek ilk duyduğumuz andan itibaren karşı çıktık. Her türlü darbeye ve diktaya karşı çıkmaya devam edeceğiz. Cumhuriyet fazilettir, erdemdir, kimsesizlerin kimsesidir. Biz birilerinin kölesi ve kulu değiliz. Türkiye Cumhuriyeti'nin özgür bireyleriyiz. Cadde ve sokaklarında düşüncelerimizi özgürce açıkladığımız güzel görkemli Türkiye Cumhuriyeti'nde yaşıyoruz. Kimse unutmasın. Bugün hükümet olanlar da unutulmasın o makamlarda oturuyorlarsa onları o makamlara getiren Mustafa Kemal Cumhuriyetidir. Kimse bu cumhuriyeti unutmasın.

Burada kısaca bir de Osmanlı heveslilerine seslenmek istiyorum. Osmanlı'da vatandaş yoktu. Herkes padişahın kuluydu. Kimse düşüncesini açıklayamazdı yakalanırdı. Cumhuriyet böyle bir anlayışla yola çıkmadı dedi ki; her yurttaş özgür vatanın özgür yurttaşlarıdır. Bu anlayışla yola çıkıldı. Elbette Osmanlıyı kötülemiyoruz. Mustafa Kemal ne diyor; egemenlik birisinin değil padişahın sultanın değil egemenlik kayıtsız şartsız milletindir diyor. Mustafa Kemal cumhuriyeti kurdu ama çok önemli bir başarıyı dünyanın gündemine getirdi. Türkiye Cumhuriyeti bütün mazlum ülkelerin örnek aldığı bir cumhuriyet oldu. Hükümetler de aynı örnek olma yolunda kararlı adımlarla yürümek ve örnek olmak zorundadır. Bizim mücadelemizin temelinde yatan bu anlayıştır. Türkiye'nin temelini kuranlar sağlam temeller üzerine Cumhuriyeti inşa ettiler. Çünkü onlar Osmanlı'nın hangi gerekçelerle çöktüğünü biliyorlardı. Bugün 100 yıla yaklaşan cumhuriyet kararlı adımlarla yürüyor ve yürümeye devam

edecektir. Bunun önderleri bu ülkenin halkıdır. Ben söylüyorum sizler de söyleyin. 'Cumhuriyetin kurucu değerleriyle kuruluş amaçlarıyla oynamayın' dedim. Bu ülke kurucu ayarlarına dönmek zorundadır' dedim. Çünkü o ayarlar cumhuriyeti cumhuriyet yapan değerlerdi. Biz ayarlarla oynamak yerine takip etmek güçlendirmek zorundayız. Bu darbe demokratik laik sosyal hukuk devletine karşı yapılmış bir darbedir. Parlamenter sisteme karşı yapılmış bir darbedir. O nedenle biz kimden ve nereden gelirse gelsin tüm darbelere ve dikta anlayışlarına karşı çıkıyoruz.

Darbe girişiminden sonra bir gerçek ortaya çıktı. Laikliğin seküler sistemin ne kadar önemli olduğu ortaya çıktı. Laiklik, din ve vicdan özgürlüğüdür. Laiklikle oynamak kabul edeceğimiz bir şey değil. Kışlaya siyaset sokmayı kabul etmiyoruz. Adliyeye siyaseti sokarsanız adliyeyi bölersiniz. O nedenle biz diyoruz ki; camiye kışlaya adliye siyaset girmeyecek. Siyasetin girmediği yer buralar olacak. Buralar adalet dağıtacak. Buralar huzur içinde kendi inançlarını yerine getirecekler. Aklın kullanılması lazım. Körü körüne sadakat darbeye zemin hazırlar. Profesör var, hakim var, general var ama bir kişiden talimat alıyorlar. Onlar akıllarını kiraya vermiş kişilerdir. Oysa biz diyoruz ki tanrının bize verdiği en güzel şey akıldır ve aklımızı kullanmalıyız. İncancımızın da kuralıdır. Bakara suresi 'aklınızı kullanmıyor musunuz' diyor yüce yaradan. Bizden de bilim insanları çıkmalı. Biz de bilimsel eğitimden yana tavır koymalıyız. Sadakatin ruhu hukuku sadakattir. Eğer bunu yapabilirsek Türkiye'yi darbelerden arındırmış oluruz.

Bir gerçeği daha söylemek istiyorum bütün siyasetçilere. Devlette yükselmenin yolu bir cemaate, bir partiye üye olmaktan akraba, oğlu kızı olmaktan geçmemelidir. Bilgiden, birikimden tecrübeden geçmelidir. O işi en iyi yapanlar devlet yönetiminde yer almalı. Başta iktidar partisi olmak üzere herkesin bu gerçeği bir kez daha düşünmesi ve yol haritasını ona göre belirlemesi lazım. Bu darbe girişimi bize medya özgürlüğünün ne kadar önemli olduğunu öğretti. Eğer insanlar gece evlerinden çıkıp tankların üzerine çıktıysa özgür medya sayesinde oldu. Medyaya baskı yapıyorlardı. 'Neden benim haberimi yapmadın', 'neden şunu televizyonda konuşturuyorsun' diyorlardı. Size bir sır vereyim. Ben de 6 yıl sonra benim vergilerimle çalışan TRT'ye konuk oldum.

Efendim deniyor ki FETÖ örgütü bunlar devlete sızmışlar. Devlete sızmadılar, adım adım planlı bir şekilde devlete yerleştirildiler. Bu gerçeği bilmemiz lazım. O nedenle söylüyorum siyaset kurumunun öz eleştiriyi ihtiyacı var. Öz eleştiri yapmazsa halka doğruları söylemiş olmaz. Nasıl oluyor da binalara, devletin üniversitesine, yargısına, yargıtayına, danıştayına, kürsü hakimliğine, polise, askere kim nasıl yerleştirdi? Hükümet edenlerin de bu soruyu önce kendi vicdanlarına sormaları gerekir. Bu sorunun yanıtını hep beraber bekleyeceğiz bekliyoruz. TBMM'de araştırma komisyonu kuruldu. O komisyonun adam gibi çalışmasını bekliyoruz. Sadece devlete yerleşmediler aynı zamanda halkı bastırmak sindirmek için yargıyı sopa olarak kullandılar. İzmir'de Alaçatı belediyemiz Güzelbahçe belediyemiz ve İzmir Büyükşehir belediye başkanlarımızın makamlar basıldı, belgeler toplandı, 400 küsur yıla başkanımız yargılanıyor. Devlet kinle yönetilmez devlet öfkeyle yönetilmez, intikam duygusuyla yönetilmez. Devlet hukukun üstünlüğü ile yönetilir. Biz böyle kabul ediyoruz. Darbeciler yargılanmalı. Kim parlamenter demokratik sistemimizi TBMM'ye siyasal partilere ve Türkiye Cumhuriyeti'ne kast etmeye yelteniyorsa elbette hukuk içinde yargılanmalıdır. Emir komuta zinciri içinde meydanlara çıkan er ve erbaşlara linç edenlerin de aynı anlayışla yargılanması gerekiyor. Demokrasi 4 yılda bir sandığa gidip oy kullanılan rejimin adı değildir. Demokrasi hukukun üstünlüğü, medya üstünlüğü, insana saygı demektir. Demokrasi her insanın düşüncesini özgürce dile getirdiği bir rejim demektir. O nedenle her ortamda demokrasi diyoruz. Egemenlik o nedenle kayıtsız şartsız milletindir. Ne dikta ne darbe.

Bir hatırlatmayı da yapmayı vicdan borcu olarak kabul ediyorum. Darbe girişimi sonrası OHAL yetkisi alındı ama hiç kimse anayasayı çiğneyip OHAL'i kendi kişisel emelleri için kullanmasın, kullanmamalı. Hukukun üstünlüğünü bilmek lazım. Mete Han'dan bu yana gelen bir geleneği bir gecede ortadan kaldırıyorsanız bu doğru değil. Kimse ordumuzla bu kadar uğraşmamalı. Ordunun saygınlığı korunmalı. Yaşadığımız coğrafyada ordunun önemi büyük. Bu coğrafya tekin değil. Acı kan ve gözyaşı var. Ne kadar güçlü olursak o kadar saygın bir ülke konumuza geliriz. OHAL'le kanun hükmünde kararnameler ile devleti inşa etme yanlışlığına kimse düşmemeli Devletin inşa yeri TBMM'dir. Bu devlet hepimizin devleti ise hepimizin seçtiği milletvekilleri kurumları inşa etme kapasitesine sahiptir.

1 - 15 Temmuz darbe girişimi parlamenter demokrasimize karşı yapılmıştır. Türkiye Büyük Millet Meclisi bombalanmış, ama bombalar altında parlamento görevini yapmış ve darbeyi püskürtmüştür. Bu darbe girişiminin sorumlularını, iç ve varsa dış destekçilerini kınıyor ve lanetliyoruz.

2 - Bütün siyasal partiler darbe girişimine karşı çıkmış, demokrasi konusunda Türkiye’de tartışmasız bir “Ortak payda” oluşmuştur. Bu ortak tutum ve anlayış, siyasette uzlaşma kültürünün güçlenmesine de katkı vermek zorundadır.

3 - Her türlü darbeye ve parlamenter sistem üzerindeki her türlü vesayete karşı çıkmak tüm demokratların, demokrasiden yana olanların, bu ülkeye namus borcudur. Hep birlikte ve her zaman, “Ne darbe ne dikta, yaşasın tam demokrasi” demeliyiz ve söylemeye de devam etmeliyiz.

4 – Demokratik Parlamenter sistemimize karşı yapılan darbe girişimi, halkın “Direnme hakkını” kullanmasıyla ayrı bir anlam ve boyut kazanmıştır. Direnme hakkı demokrasiyi korumanın meşru bir yolu olarak ortaya çıkmıştır.

5 – Demokrasimizin teminatı olan “Demokratik, laik ve sosyal hukuk devleti” ilkesinin, Türkiye için ne kadar yaşamsal olduğu bir kez daha kanıtlanmıştır. Demokratik, laik sosyal hukuk devleti, bizi çağdaş uygarlığa taşıyacak olan en temel anahtardır.

6 – Bu darbe girişimi. Anayasa’da; “Yasama, yürütme ve yargı olarak” yer alan; “güçler ayrılığı” ilkesinin, demokrasideki denge ve denetleme işlevinin güvencesi olduğunu bir kez daha ortaya koymuştur.

7 – “Balyoz”, “Ergenekon” ve “Casusluk” gibi davalarda, mağdur edilen insanların, itibar ve haklarının iadesi, kaçınılmaz olarak bütün siyasal partilerin gündeminde olmak zorundadır.

8 – Bu darbe girişimi, devlet yönetiminin liyakate dayanması gerektiğini çok açık biçimde ortaya koymuştur. Devletin yapılanmasında, siyasal yandaşlık, akrabalık, cemaatçilik, tarikatçılık değil; bilgi, birikim ve deneyim gibi ilkeler esas alınmalıdır. Bir başka anlatımla, devleti yönetme yerine, devleti ele geçirme anlayışını tarihe gömmeliyiz. Bu bağlamda devletin yeniden inşası zorunludur.

9 – İnancı, kimliği, yaşam tarzı ne olursa olsun, bu ülkenin güzel insanları bu ülkenin caddelerinde, sokaklarında, meydanlarında, parklarında, özgürce gezebilmelidir. Hiç kimse unutmamasın, 15 Temmuz darbe girişimi 3. sınıf demokrasinin ortaya çıkardığı bir tablodur. Bu ülkenin insanları, 3. sınıf demokrasiye değil, özgürlükçü demokrasiye yani tam demokrasiye layıktır. Türkiye tümüyle darbe hukukundan arınmalıdır.

10 – Devlet; kinle, öfkeyle, ön yargıyla yönetilmez. Darbe girişiminde bulunanlar hukuk içinde, hukukun üstünlüğü ilkesine bağlı kalınarak yargılanmalıdır. Devletin vakarı ve ciddiyeti bunu zorunlu kılmaktadır. İşkence, kötü muamele, baskı, tehdit, devleti darbecilerle aynı duruma düşürür. Buna izin verilmemelidir.

Kabul edenler, etmeyenler, oybirliği ile kabul edilmiştir.

Bu oylamaya katılan her vatandaşım Türkiye Cumhuriyeti tarihine bir not düşti. Ne darbe ne dikta tam demokrasi diyoruz. Bu ülke bizim ülkemiz. Bu ülkede gülerken gezmeliyiz. Tasada kıvançta birlikte olmalıyız. Bu güzel ülke hepimize yeter. Kardeşçe barış içinde yaşamalıyız. Bu ülkenin siyasetçileri bu darbe girişiminden gerekli dersi çıkarmak zorundadırlar. Dersi çıkardıklarında göreceksiniz ki tarih tekerrür etmeyecektir. Basiretli politikacılar önlem alırsa tarih tekerrür etmez. Basiretli politikacılar tarihi tekerrür ettirmez, ülkesini aydınlığa çıkarır. Aydınlık günlerde beraber olmak hepimizin hasleti olmalıdır. Büyük ozan Nazım Hikmet şiiri şöyle diyor; Dörtüncü gelip uzak Asya’dan, Akdeniz’e bir kırsak başı gibi uzanan bu memleket bizim. Yaşamak bir ağaç gibi tek ve hür ve bir orman gibi kardeşçesine Bu hasret bizim.

Sizi Nazım’ın hasreti ile selamlıyorum.

Cumhuriyet Halk Partisi Genel Başkanı Kemal Kılıçdaroğlu’nun 7 Ağustos 2016 tarihli konuşması

Sayın Cumhurbaşkanım, saygıdeğer eşleri, önceki Cumhurbaşkanımız, TBMM’nin Sayın Başkanı, Sayın Başbakan ve saygıdeğer eşleri, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyetinin Sayın Başbakanı, MHP’nin Sayın Genel Başkanı ve sevgili yurttaşlarım, hepinizi selamlıyorum, hepinize selamlarımı, saygılarımı ve muhabbetlerimi sunuyorum.

Bugün bizim demokrasi tarihimizin önemli bir günüdür. Bugün Türk siyasal hayatı demokrasi tarihinde önemli bir olaya imza attı. 15 Temmuz akşamı TSK içinde yuvalanan bir çete grubu Türk demokrasisine darbe yapmak istedi. Parlamentoya darbe yapmak istedi. Daha doğrusu size, bize, hepimize darbe yapmak istedi. Ama çok şükür, özellikle buradan TBMM’yi 15 Temmuz akşamı sabaha kadar açık tutan ve yöneten TBMM Başkanına yürekten teşekkürlerimi sunmak istiyorum.

Parlamentar sistemimize karşı bir darbe yapmak istediler. Bizim cumhuriyet tarihimizin en kanlı darbe girişimidir bu. 240 şehidimiz var. 240 aslanımızı toprağa verdik. 240 demokrasi şehidimize Allah’tan gani gani rahmet diliyorum. Onlar bizim demokrasi tarihimizdeki altın sayfalarda yerlerini aldılar. Onları unutmayacağız ve unutturmayacağız. Demokrasinin kahramanlarıdır onlar.

TBMM, Gazi Meclistir. TBMM Kurtuluş Savaşı’nı yönetmiş bir meclistir. TBMM sabaha kadar çalışarak, darbecilere karşı dik durarak, sadece kendi onurunu değil sizin seçip parlamentoya gönderdiğiniz milletvekillerinin onurunu ve milletimizin onurunu korumuştur.

O nedenle parlamentoda grubu bulunan 4 siyasi partinin liderleri ve 4 siyasi partinin milletvekilleri darbeye karşı açık, net bir tavır koymuşlardır ve darbeye karşı demokrasi bildirgesini hep beraber imzalamışlardır.

Gönül ister ki, bu güzel toplantıya bu güzel mitinge, bu güzel beraberliğe eşlik etmek için sadece parlamentoda değil, parlamento dışındaki Genel Başkanlar da burada olsaydı, son derece mutlu olurum. Çünkü Gazi Mustafa Kemal şunu söylüyor; “Söz konusu vatansa gerisi teferruattır” diyor. Bizim için söz konusu vatandır, sonuna kadar vatana sahip çıkacağız.

Artık 15 Temmuz’un bir özelliği var. 15 Temmuz bir uzlaşma kapısı araladı bize. 15 Temmuz’da artık yeni bir Türkiye vardır. Eğer biz bu gücü, bu uzlaşma kültürünü daha da ileriye taşıyabilirsek çocuklarımıza güzel bir Türkiye’yi hep birlikte bırakmış olacağız.

Değerli arkadaşlarım, neden ve niçin bu noktaya geldik? Önce teşhisi doğru koyacağız ki tedaviyi güzel yapalım. Güzel bir atasözümüz var. ‘Bir musibet bin nasihatten evladır’ diye. Dolayısıyla ben dahil bütün siyasilerin bu musibetten ders çıkarması lazım. Ben dahil bütün siyasi parti Genel Başkanlarının, yeni bir olaya zemin hazırlamadan Türkiye’yi çağdaş uygarlığa götürmemiz lazım.

Nedir bu dersler, bunları kısaca sizlerle paylaşmak istiyorum. Çünkü bu meydanı dolduranlar sadece sizler dinlemiyorsunuz, 81 ilde bizi vatandaşlarımız dinliyorlar ve onlar da bize kulak asıyorlar, kulak veriyorlar ne söylüyorlar diye. Ne dedik? Bir musibet bin nasihatten evladır. Demek ki, bir musibetle karşı karşıya kaldık. O zaman neler yapmalıyız, neleri söylemeliyiz?

Sizin için 12 madde hazırladım, benim görüşüm, partimizin görüşü. 12 maddeyi diğer liderler de kabul ederlerse sözüm söz, göreceksiniz Türkiye gerçekten de çağı yakalamış, gerçekten de uzlaşma kültürünü benimsemiş, gerçekten de sokaklarında, caddelerinde, parklarında, fabrikalarında güler yüzlü insanların olduğu, yaşadığı bir Türkiye haline gelecektir.

1) Camiye, kışlaya, adliyeye siyaseti sokmayalım. Camiye sokarsak toplumu böleriz. Adliyeye sokarsak adaleti bulamayız. Askeriyeye, kışlaya sokarsak darbeyi önleyemeyiz. O zaman yapacağımız ilk iş camide siyaset olmayacak, kışlada siyaset olmayacak, adliyede siyaset olmayacak. Adalet arıyorsak onları başka yerde bağımsız bir şekilde aramamız lazım.

2) Bizim soylu bir uzlaşmaya ihtiyacımız var. Bizim kavga değil, bizim milleti kardeş kılma gibi bir görevimiz var.

3) Siyasette özeleştirme yapmak ve geçmişi iyi tahlil etmemiz gerekiyor. Eğer geçmişi iyi tahlil edebilirsek, gelecekte çok daha güzel bir Türkiye’yi inşa edebiliriz. Tarihin tekerrürünü değil, tekerrür ettirmemeliyiz tarihi, milleti kardeş kılma yolunda kararlılığımızı sürdürmeliyiz.

4) Devletin inşasında liyakat sistemini esas almalıyız. Yani liyakat sisteminden vazgeçmemeliyiz. İnancımız da bunu böyle öngörüyor zaten. Liyakat sistemi önemlidir. İşi ehline ver diyor yüce yaradan. İşi ehline verdiğimiz zaman göreceksiniz ki Türkiye çok daha güzel yönetilecektir. Bu bizim tarikattan, bu bizim cemaatten, bu bizim partimizden değil, kim o işi yapıyorsa işi ehline teslim etmek gibi bir geleneği artık Türkiye’de başlatmak zorundayız. Garibanın oğlu, sizin çocuklarınız KPSS’de beklerken, sınav için alın teri dökerken birileri sınav sorularını çalıp eğer sınav yapıyor ve devletin önemli yerlerine geliyorsa buna hep beraber itiraz etmek durumundayız.

5) Her şartta, her koşulda demokrasiye sahip çıkmalıyız. 15 Temmuz darbe girişimi demokrasinin ne kadar önemli olduğunu bize gösterdi. 15 Temmuz darbe girişiminde halk direnme gücünü kullanarak, tankların önüne çıkarak, canını siper ederek demokrasiyi savunmuştur. Canını siper eden, tankın üstüne çıkan, mücadeleyi yapan herkese kadın-erkek, yaşlı-genç herkese şükranlarımı sunuyorum. Siz bir tarih yazdınız. Türkiye'ye bir tarih kazandırdınız.

Değerli arkadaşlarım, sadece darbe değil, demokrasi üzerinde tüm vesayetleri reddetmeliyiz. Demokrasi milletin iradesidir. Milletin iradesi üzerindeki her türlü gölgeye son vermeliyiz. Bu azim ve kararlılıkla yola çıkmalıyız. Onun için diyoruz, 'Ne darbe ne dikta, yaşasın tam demokrasi' diyoruz. Birinci sınıf demokrasi diyoruz. 21. yüzyılın insanı tam demokrasiye layıktır ve bunun mücadelesini vermeliyiz.

6) Cumhuriyetin kurucu değerlerine sahip çıkmalıyız. Mustafa Kemal ve arkadaşları Cumhuriyeti kurarken 1921 yılında bir anayasa yaptılar. Anayasanın birinci maddesi şudur; "Hakimiyet kayıtsız şartsız millettir" diyor. Evet, hakimiyet kayıtsız şartsız millettir. Bakın hakimiyet millettir değil, hakimiyet kayıtsız şartsız millettir diyor. Milleti yüceltiyor, vatandaşı yüceltiyor. Dolayısıyla hiç bir kimseye, hiç bir aileye, hiç bir gruba, hiç bir zümreye imtiyaz tanınmıyor. Vatandaşlar eşittir, vatandaşlar birliktedir. Kimliği ne olursa olsun, inancı ne olursa olsun, yaşam tarzı ne olursa olsun bütün vatandaşlar kanun önünde eşittir. Cumhuriyetin eşitlik değerlerine, hakimiyet kayıtsız şartsız millettir değerlerine hepimizin sonuna kadar sahip çıkması gerekiyor.

Değerli arkadaşlarım, Gazi Mustafa Kemal dedi ki; "Cumhuriyet bilhassa kimsesizlerin kimsesidir". Eğer Cumhuriyet kimsesizlerin kimsesiye cumhuriyet bizimdir, cumhuriyet bizim alın terimizdir. Cumhuriyeti korumak, yaşatmak hepimizin görevidir. Elbette ki, tek başına bunları Mustafa Kemal Atatürk yapmadı. Cephede milletin makûs talihini yenen İsmet İnönü'ler, Fevzi Çakmak'lar, Rauf Orbay'lar, Kazım Karabekir'ler, Fahrettin Altay'lar hepsi cumhuriyetin kuruluşunda büyük emekleri vardır. Cumhuriyetin şu özelliği daha var. Ne dedik? Bilhassa kimsesizlerin kimsesidir cumhuriyet. Eğer bugün cumhuriyet olmasaydı, Sayın Recep Tayyip Erdoğan cumhurbaşkanı olamazdı. Eğer bugün cumhuriyet olmasaydı, Sayın Karaman TBMM Başkanı olamazdı. Eğer Bugün Cumhuriyet olmasaydı, Sayın Binali Yıldırım Başbakan olamazdı. Eğer bugün Cumhuriyet olmasaydı, Anadolu'nun kuş uçmaz köyünde doğan Kemal Kılıçdaroğlu CHP'ye Genel Başkan olmazdı. Cumhuriyet bu kadar değerli, bu kadar önemlidir. O nedenle hepimiz cumhuriyete ve demokrasiye birlikte sahip çıkacağız.

7) Parlamenter sistemimizi güçlendirmek zorundayız. 150 yıllık parlamenter sistemimiz var, 150 yıl. Ve 15 Temmuz akşamı Türkiye Büyük Millet Meclisi dik durarak, onurlu durarak bombalar yağarken, kurşunlar sıkılırken parlamentoyu terk etmedi. Kurtuluş Savaşı'nı nasıl yönettiyse bir darbeyi de aynı anlayışla püskürttü. Bu nedenle açık ve net söylüyoruz; parlamenter sistemimizi daha da güçlendirmeliyiz.

8) Medyanın özgürlüğü. Bakın değerli vatandaşlarım, 15 Temmuz akşamı bağımsız medya olmasaydı belki hiç kimse sokaklara çıkmayacaktı. O medya olayları verdi. Vatandaşlar sokağa davet edildi. Tankların üzerine çıkdı. O medya bütün bu görüntüleri verdi. Dolayısıyla vatandaş en meşru hakkı olan direnme hakkını kullanarak demokrasiyi korudu ve mücadelesini yaptı. Göğsünü siper etti tanklara ve mücadelesini yaptı. O nedenle parlamenter sisteme karşı yapılan bu darbe girişimine parlamento dik durarak gerekli cevabı vermiştir.

Değerli arkadaşlarım, medya özgürlüğünün bir diğer önemi de şudur; biz siyasetçiyiz, eksiğimiz olabilir, hatamız olabilir, yanlışımız olabilir ama bunları dile getirecek olan medyadır. Medyanın bağımsızlığına bütün siyasetlerin saygı duyması ve önem vermesi lazım.

9) Yargının tarafsızlığı ve bağımsızlığı. Bakın değerli arkadaşlarım, FETÖ terör örgütü ordunun içinde yuvalandı. FETÖ terör örgütü yargının içinde yuvalandı, FETÖ terör örgütü devletin her kademesinde yuvalandı. Biz buna daha önce F Tipi Örgütlenme diyorduk, şimdi Fetullah Gülen Terör Örgütü olarak tanımlanıyor. Savcı da iddianamesini böyle yazıyor. Yargının bağımsızlığı neden önemlidir? Adalet istiyoruz. Adaleti nerede tecelli ettireceğiz? Mahkemede tecelli ettireceğiz. Eğer bir hakim vicdanıyla değil, bir hakim Pensilvanya'dan aldığı talimatla karar veriyorsa o hakim hakim değil, o mahkeme de mahkeme değildir. O nedenle yargı bağımsızlığı çok önemlidir. Ve hepimiz bunun üzerinde durmalıyız ve bu konu üzerinde titremeliyiz. Hemen şunu ifade edeyim, yargının bağımsızlığı konusunda iktidar ve muhalefetin belli bir görüş birliği içinde hareket etmesi bizim açımızdan memnuniyet vericidir.

10) Değerli arkadaşlarım, laikliğin ne kadar önemli olduğunu 15 Temmuz gösterdi. Dini kullanarak, inancımızı kullanarak her türlü yasa dışı işin içinde olanlar, milleti nasıl kandırdılar hep beraber gördük.

Laiklik din ve vicdan özgürlüğü demektir. Laiklik herkesin istediği gibi inanması ve ibadet etmesi demektir. Laiklik, inanca saygı demektir ve insana saygı demektir. O nedenle bütün siyasi partilerin bu konuda daha dikkatli olması gerekir. Kula kulluk yapmak değil, kula kulluk yapanların nasıl bir anlayışta olduklarını hep beraber gördük.

11) Demokrasinin güçlenmesine sadece bugün için değil, gelecekte de katkı vermek zorundayız ve demokrasinin güçlenmesi için mutlaka ama mutlaka sorgulayan bir eğitim sistemini hayata geçirmemiz gerekir. Çocuklarımız irfanı hür yetişmeli, vicdanı hür yetişmeli, fikri hür yetişmeli çocuklarımız. Çocuklarımız birilerinden talimat alıp onun gereğini yapmamalı. Alınan talimatı, en azından kendi aklında bunu ölçmeli ve tartmalı. Ne diyor yüce yaradan? "Aklımızı kullanmıyor musunuz?" diyor. Aklımızı kullanmanın yolu eğitim sistemini de bu şekle getirmektir. Çocuklarımız akıllarını kullanmalılar, dünyaları sorgulamalılar. Bakın, elin oğlu Mars'a uzay aracı gönderiyor, biz 21. yüzyılın Türkiye'sinde bir darbe girişiminin Türkiye'ye maliyetini görüyoruz. O nedenle hep beraber eğitim sistemini de güçlendirelim, gelecekteki demokrasimizi güçlendirmek ve derinleştirmek için bu çabayı hep birlikte gösterelim.

12) FETÖ terör örgütünü biliyorsunuz, artık bütün dünya biliyor. Bu örgüt, geçmişte Balyoz davası dediler, Ergenekon davası dediler, Casusluk davası dediler hiçbir günahı olmayan, devlete sadakatle bağlı olan pek çok subayımızın ki eski bir Genelkurmay Başkanı da dahil tamamını hapse attılar. O dönem en çok itiraz edenlerden birisi bizdik. 'Yanlış yapıyorsunuz' demiştik. Şimdi, onların tamamının kumpas olduğu ortaya çıktı. Tamamının FETÖ terör örgütü tarafından yapıldığı ortaya çıktı. O zaman bir devlet adalet üzerinde büyür. Bir devlet adalet üzerinde soyluluk kazanır. Bir devlet adalet üzerinde devlet olur. O zaman buradan çağrı yapıyorum. Sadece size değil bütün Türkiye'ye. Sadece Türkiye'ye değil bütün siyasi liderlere. Geçmişin mağdurlarına haklarını iade edelim. İtibarlarını iade edelim. Böyle yaptığımız takdirde devlet saygın konuma gelmiş olur.

Aziz kardeşlerim, değerli dostlarım, devlet haksızlıklarla mücadele ederken hukukun dışına çıkmamalıdır. Lütfen bu sözümü çok dikkatli dinleyin. İçimizden bir kişinin bir tek kişinin bile emeği, eseri, zamanı ziyan olduğunda bu tüm Türkiye'nin ortak kaybıdır. Tekrar ediyorum, bu ülkede bir kişi bile haksızlığa uğradığında, bir kişi bile mağdur olduğunda bu tüm Türkiye'nin kaybıdır. Bu nedenle ülkemizi yeniden inşa ederken yeni mağduriyetler yaratmamalıyız. Hukuk diyoruz, hukukun üstünlüğü diyoruz, adalet diyoruz, devlet adalet üzerinde yükselmek zorundadır. Hani deniyor ya adalet mülkün temelidir yani adalet devletin temelidir.

Sevgili dostlarım, 12 madde halinde yol haritamızı açıkladım. Eksiği olabilir, fazlası olabilir ama Türkiye'yi düzlüğe çıkarmak hepimizin ortak görevidir. Benim de görevim, iktidardakilerin de görevi, sivil toplum örgütlerinin görevi, vatandaşın görevi. Buradan söz veriyorum ve şunu söylüyorum, hep birlikte mücadele edelim. Hep birlikte gereğini yerine getirelim.

Sevgili dostlarım, görüyorum ki bu meydanda en ön safında kadınlarımız var, tıpkı darbe gecesi tankların önünde durdukları gibi. Bundan büyük bir gurur duyuyorum. Bir toplum için nezaketin, şefkatin, sevginin kaynağı olarak gördüğüm kadınlarımızın hayatın her alanında daha çok var olmalarını bize eşlik etmelerini gönülden diliyorum. Kadınlarımızın desteği, katkısı, katılımı bizim için vazgeçilmez değerdedir. Hiç kimse unutmaması bir ülkede kadının yüzü gülüyorsa bilin ki o ülke mutlu bir ülkedir. Bu ülkenin yiğit kadınlarının evladı olmaktan, kardeşi olmaktan onur ve gurur duyuyorum. Çünkü hepimiz bu toprakların çocuklarıyız. Bu toprakların çiçekleriyle, türkülerıyla, annelerimizin duaları ve ninnileriyle büyüdük. Birlikte kardeşçe yaşadık. Birlikte kardeşçe yaşayacağız. Birlikte kardeşçe mücadele edeceğiz. Bu topraklar bereketli topraklardır. Bu topraklarda Yunuslar var, Mevlanalar var, Hacı Bektaş-ı Veliler var, Neşet Ertaşlar var, Erzurumlu Emrahlar var, Ferhatlar var, Şirinler var. Bu topraklardan çıktı. Bu topraklarda huzur içinde, barış içinde demokrasimizi güçlendirerek farklılıklarımıza saygı göstererek birlikte mücadele etmeliyiz.

Sözlerimi Nazım Hikmet'in Milli Kurtuluş Destanı'ndan bir bölüm okuyarak sonlandırmak istiyorum.

"Dörtnala gelip uzak Asya'dan/Akdeniz'e bir kısrak başı gibi uzanan/Bu memleket bizim/Kapansın el kapıları/Bir daha açılmasın/Yok edin insanın insana kulluğunu/Bu davet bizim/Yaşamak bir ağaç gibi tek ve hür/ ve bir orman gibi kardeşçesine/Bu davet,/Bu hasret bizim".

Evet, bu hasretle hepinizi, muhabbetle kucaklıyorum. Hepinize en içten saygılarımı, sevgilerimi sunuyorum. Allah bir daha Türkiye'ye böyle acı olaylar yaşatmasın. Hep beraber, hep birlikte yürek yüreğe, omuz omuza, kol kola demokrasimize saygılı olalım ve demokrasimize sahip çıkalım.

Hepinizi en içten selamlar, saygılar sunuyorum. Sağ olun var olun.

Milliyetçi Hareket Partisi Genel Başkanı Devlet Bahçeli'nin 7 Ağustos 2016 tarihli konuşması

Büyük Türk Milleti,

Aziz Vatandaşlarım,

Sayın Cumhurbaşkanı,

Sayın Meclis Başkanı,

Sayın Başbakan,

Anamuhalefet Partisinin Sayın Genel Başkanı,

Siyasi Partilerimizin ve Sivil Toplum Kuruluşlarının Değerli Temsilcileri,

Bu mahşeri kalabalığı, yere göğe sığmayan bu izdihamı tazimle selamlıyorum.

Yurdumun her köşesinden gözü kulağı burada olan kardeşlerimi bağrıma basıyorum.

Heyecanınız güç veriyor, nurlu geleceği ve zorla dayatılan geceyi aydınlatıyor.

Tüm Türkiye'yi hasretle kucaklıyor, hepinize sevgi ve hürmetlerimi sunuyorum.

Göğsümüzü kabartacak bu ihtişamlı coşkudan görüyorum ki,

Üzerimizde oynanan oyunlara,

Aramıza sokulmak istenen fitnelere rağmen cesaretle dik durdunuz.

Al bayrağımızı gururla yükselttiniz.

Şehitlere yüreklice sahip çıktınız.

Kardeşliği inançla savundunuz.

Hainlere dersini çekinmeden verdiniz.

Teröristlere haddini bildirdiniz.

Yenilgi nedir tanımadınız, ben de varım ve buradayım dediniz.

Yıkılmadım ve ayaktaım diyerek Yenikapı'ya koştunuz, yeni bir dirilişin müjdesini verdiniz.

Bahtiyarım, çünkü Türkiye'mizin şahlanışını gururla izliyorum.

Mutluyum, çünkü millet burada, irade burada, inanç burada, bükülmez bilek, eğilmez baş, yenilmez milli kudret burada, bu meydandadır.

Türkiye tüm güzellik ve görkemiyle yeni bir sefere Yenikapı'dan başlamaktadır.

Türk milleti kaderine sahip çıkmaktadır.

Hepinizle övünüyorum, Türk milletiyle iftihar ediyorum.

Değerli Kardeşlerim,

15 Temmuz'da felaketimizi projelendirdiler.

15 Temmuz'da son nefesi vermemizi gözlediler.

Fethullahçı Terör Örgütü, milletimizin helali olan savaş uçaklarıyla saldırdı.

Helikopterler tepemizde uçtu, bombalar, kurşunlar üzerimize yağdı.

15 Mayıs 1919'da İzmir işgal edilmişti.

İstanbul, 16 Mart 1920'de işgale uğramıştı.

Biliniz ki, 15 Temmuz yeni bir istila denemesi, yeni bir kıyım ve yıkım hamlesiydi.

Mondros'ta çerçevesi çizilip Sevr'de dayatılan imha planları 15 Temmuz'da yeniden gün yüzüne çıkarıldı.

Su uyur düşman uyumaz sözü bir kez daha anlam ve karşılığını buldu.

Zalimler, hainler, emperyalizmin maşaları bu defa Türk askeri kılığına girdiler.

Milletin silahını yine millete çevirdiler.

Milletin imkânlarını kullanarak yine millete öldürücü darbe vurmak istediler.

Alim ve hoca görünümlü bir terörist, sığındığı Pensilvanya'dan estirdiği beddua seanslarıyla, nefret söylemleriyle, öfke nöbetleriyle çetesine, cinayet örgütüne Türkiye'ye vurun emri verdi.

İblise ruhunu satan bu vaiz, Müslüman görünümlü bu voyvoda; vadanlıkta, ihanette Türk ve Türkiye düşmanlığında doruğa çıktı, fitne ve münafıklıkta rekorlar kırdı.

Haçlı emellerinin taşıyıcılığını yapan FETÖ Türkiye'nin kalbine nişan aldı.

Tarihi Şark Planı'nın hissedarları FETÖ'yü Türk milletine saldırttı.

Türk vatanını çekemeyen, üzerine çöreklenmek isteyen, milletimizin varlığından rahatsız olan ne kadar kanı bozuk olan çevre varsa FETÖ'nün sırtını sıvazladı, eline silah tutuşturdu.

15 Temmuz FETÖ darbe teşebbüsü;

627 yıl önce Kosova'da mağlup olanların yeni bir kâkışmasıdır.

620 yıl önce Niğbolu'da ezilenlerin tekrardan başını kaldırmasıdır.

572 yıl önce Varna'da, 563 yıl önce İstanbul'da, 490 yıl önce Mohaç'ta döktükleri kanda boğulduklarını sandıklarımızın yeniden karşı harekâtıdır.

15 Temmuz'da TBMM'yi, emniyet ve istihbarat kuruluşlarını bombalayıp, sivil ve masum vatandaşlarımızı katledenlerle; 101 yıl önce Çanakkale kıyılarına gelip üzerimize ateş saçanlar aynı karanlık yolun yolcusudur.

Bunlar Müslüman Türk'ün canıyla beslenen, hayat ve varlık haklarını çiğnemekle görevlendirilen yaratılmışların en aşağısı, en alçağıdır.

Ama unuttukları, ihmal ettikleri Türk milletinin asaleti ve gücüdür.

15 Temmuz'da tankın önüne milli vicdan dikildi.

15 Temmuz'da müteceviz ve melun girişime millet dur dedi.

Demokrasinin namusunu, Cumhuriyet'in şeref ve kazanımlarını sizler korudunuz, milli sipere sizler yattınız.

Helal süt içmiş hangi vatan evladı, 15 Temmuz akşamındaki böyle bir tablo karşısında suskun kalabilirdi?

Kim, milletimize biçilmek istenen bu kefeni kader diye kabul edebilirdi?

Hangi millet ve vatan sevdalısı kardeşim olanları hazmedebilirdi?

Tanı ağarmayan zifiri geceye mahkum etmek istediler, itiraz ettiniz.

İradenizi çalmak istediler, reddediniz.

Yeri geldi tankın önüne yattınız.

Yeri geldi kurşunların üzerine tıpkı gül bahçesine girercesine yürüdünüz.

Ateşe, kine, nifaka kafa tuttunuz, ihanete bu aziz vatanı dar ettiniz.

Çünkü siz Türk milletsiniz.

Çünkü siz Türkiye'siniz.

Sizler büyük bir ecdadın, muazzam bir tarihin mirasçılarısınız.

Demirlemiş düşman gemilerini parmağıyla işaret eden Turgut Reis, Preveze'de haçlı donanmasını deviren Barbaros aynen sizin gibiydi.

Müslüman Türkü Avrupa'ya taşımaya yemin ederek canlarını Hakk'a emanet etmiş Akıncı Beyleri sizler gibi inanç doluydu.

Bağrına saplanan oklara rağmen surlara bayrak diken şehit sancaktarlar da sizin gibi şanlıydı.

İzmir'in işgaline hayır deyip silahına sarılan Hasan Tahsinle; Ankara'da Özel Kuvvetler Komutanlığı'nda hainlere tek başına direnen ve ardından şehit düşen Astsubay Ömer Halisdemir aynı kahramanlık destanının farklı zamanlarda yaşayan neferleridir.

Şehit Özel Harekatçı polislerimiz arasında bulunan Demet Sezen, Gülşah Güler ve 2 çocuk annesi Sevda Güngör; 96 yıl önce düşman karargahının on adım önünde şehit düşen Tayyar Rahmiye Hanım kadar cesaret ve korkusuzdu.

Ankara Gölbaşı Özel Hareket Daire Başkanlığına F-16 uçaklarıyla saldırıp 51 evladımızı şehit eden hainler, onların destekçileri, yardım ve yataklık yapan işbirlikçileri asla Türk milletini pes ettiremezler, sırtını yere getiremezler.

Türk milleti küresel mahfillerde yazılan senaryoların farkındadır.

Dost görünümlü düşmanları, Müslüman kisveli müşrikleri, ağlaya sızlaya merhamet istismarı yapıp sonra da terörizmin sofrasına hizmetkarlık yapan takiyye ustası hainleri tanımaktadır.

Bu vatan üç beş teröristin keyif ve sözde vaazlarıyla düşmeyecektir.

Zira bu vatan, toprağın kara bağrında sıradağlar gibi duranlarındır.

Bayrakları bayrak yapan üstündeki kandır.

Toprak eğer uğrunda ölen varsa vatandır.

Ve üzerinde yaşadığımız topraklar vatandır, nitekim tertemiz şehit kanıyla yoğrulmuş, karılmış ve karışmıştır.

15 Temmuz'da şehit olan 239 kardeşimizin sımsıcak kanı toprakla buluşmuş, Anadolu'nun ebedi Türk yurdu olduğunu, bölünmeyeceğimizi, parçalanmayacağımızı adeta tescillemiştir.

FETÖ ve ihanet yoldaşı PKK, IŞİD, PYD ve YPG'nin şehit ettiği tüm kardeşlerimize Cenab-ı Allah'tan rahmet diliyorum.

15 Temmuz terörist saldırısında yaralanan vatandaşlarımıza şifalar temenni ediyorum.

Diyorum ki, şehitler ölmez vatan bölünmez.

Aziz Vatandaşlarım,

Bugün düzenlenen Demokrasi ve Şehitler Mitingi'yle Türkiye tek yürek olduğunu göstermiştir.

Ayrımız, gayrımız yoktur.

Müştereklerimiz farklılıklarımızdan daha çoktur.

Ecdadımızın hayır duaları, şehitlerimizin hatıra ve vasiyetleri hepimizin namusuna emanettir.

Birliğimizi kıskançlıkla, kararlı bir şekilde korumalıyız.

Kutuplaşma ve cepheleşmeleri bıçak gibi kesmeliyiz.

Şehitlerimizin ruhları,

Şehit analarının gözyaşları,

Yetimlerinin yürek yaraları,

Nesillerin gelecek ümitleri bizimledir, yanımızdadır ve aramızdadır.

Sizler darbe heveslerini teröristlerin kursaklarında bıraktınız.

Devlete ve millete meydan okuyan çürümüşleri elinizin tersiyle ittiniz.

Bu nedenle 15 Temmuz bir milat, bir dönüm noktasıdır.

Nereli olursanız olunuz,

İster güneyden, ister kuzeyden,

İster doğudan, ister batıdan,

Kim olursanız olunuz,

Ülkemin neresinde doğarsanız doğunuz,

Kökünüz, kökeniniz, mezhebiniz ne olursa olsun,

Vatanım, bayrağım, milletim, demokrasim, şehitlerim, kardeşliğim ve mukaddesatım demek için Yenikapı'yı doldurdunuz.

Bu ruh devam ettiği müddetçe hiçbir hain bize yaşanamayacaktır.

Milli birlik ve kardeşliğimiz sağlam kaldığı, hatta sürekli tahkim edildiği sürece hiçbir çıldırılmış, hiçbir hayasız ve vicdansız Türkiye'ye saldırmayı aklından bile geçiremeyecektir.

Yeni bir sayfa açalım, milli bir uzlaşmayla, hukukun üstünlüğünü gözeterek, insan hak ve özgürlüklerini muhafaza ederek geleceğin yol haritasını çizelim.

Türkiye'nin tarihsel haklarını lekelemeye cüret edenleri şaşkına çevirelim.

Bu arada Türk askeri topyekûn darbeci ve suçlu görülmemelidir.

Ordu-millet dayanışması canlandırılmalı, Mehmetçik gözden ve gönülden çıkarılmamalıdır.

Bu sisli ve tereddütlü ortamda, mazlum vatandaşlarımız ve kamu görevlileri mağdur edilmemelidir.

Suçsuzu suçludan ayıracak adalet şuuru eksiksiz ve faal olmalıdır.

Yeni manda özelemlerine geçit vermeyelim, bu milleti himayesi altına almaya kalkışan vesayetçi odaklara şans tanımayalım.

Bizanslı Diyojen'in nesli fırsat kollamaktadır; ve de 15 Temmuz bunun ispatıdır.

Tekfurların varisleri devrededir, İstanbul'u kaybeden Konstantin'in torunları iştahla dağılmamızı beklemektedir.

Merzifonlu Kara Mustafa Paşa karşısında kabuslar gören Viyana, Boğaz'ın sularına gömülmüş Kraliyet donanması, Anadolu'dan defolup giden yedi düvel tarihsel hesabı görmek için sabırsızdır.

Nene Hatun, Aziziye tabyalarından sökülüp atılan Ermeni çeteleri karşısında nasıl devleşmişse, bizler de Türkiye karşıtı cepheye öyle hareket etmeliyiz.

Anımız birdir, adımız birdir, atımız birdir; biz Türk milletiyiz.

Yedi bölge, dört mevsim, 81 vilayetle Türkiye'yiz.

Kültür ve medeniyet beşiği bu topraklarda yeni bir Fetret Devri'ne izin veremeyiz, vermeyeceğiz.

Taht kavgası değil, talih ve tarih ortaklığıyla istikbale yürümeli, istiklalimizi müdafaa etmeliyiz.

Tükenmemiş düşmanlıkların hedefindeyiz.

Unutulmamış yenilgilerin karşı mevziisindeyiz.

Bugün yaşadıklarımızın kökü geçmişte, derinlerdedir.

Türklüğe karşı bin yıldır sinmiş husumet saklandığı yerden yeniden doğrulmuştur.

Bu tam bir hesaplaşmadır.

Biz hasbi olursak, biz kesrete yüz çevirip vahdet denizine hep birlikte açılırsak bizi kimse yenemez, bize kimse boyun eğdiremez.

Bin yılın kaynaştırdığı Türk milleti oyunları boşa çıkaracaktır. Bunun şartı kısır ve sanal çekişmelere son verilmesidir.

Tuzaklar tümenden bozulacaktır.

Millet yediden yetmişe yeniden doğacak, tereddüt ve tehditlerin perdesini yırtıp atacaktır.

Tarih boyunca, "yurduna alçakları uğratmamak uğruna göğüslerini siper eden" ecdadımızın bizlerden beklentisi budur.

Dikkat ediniz:

Şehadet deyince,

Gazilik deyince,

Al bayrağı görünce,

İstiklal marşını duyunca,

Gözleri hasretle yaşarmayan,

Göğüsleri gururla kabarmayan,

Yürekleri coşkuyla çarpmayan,

Vicdanları titremeyenle paylaşacak ekmeğimiz olmayacaktır.

Onları iyi belleğiniz.

Onlar asla ve asla bizden değildir.

Onlar kuzu postuna bürünmüş kriptu canavarlardır.

Vatan sahipsiz değildir.

Millet yetim değildir.

Devlet öksüz değildir.

İçten ve dıştan kuşatılan Türkiye; iman, sadakat ve sevda dolu milli kalplerle yükselecek, yükseldikçe başı arşa degecektir.

15 Temmuz'da yaptınız, bundan sonra da çemberi yaracak ve ülkeyi kurtaracak olan gene sizlersiniz.

Başarmaktan başka çaremiz yoktur.

Bağımsız yaşamaktan başka seçeneğimiz yoktur.

Devleti kanser gibi sararak yok oluşumuzu projelendiren FETÖ ve efendilerini tasfiye ve telin etmekten başka yol da bulunmamaktadır.

Tuzaklarla dolu engelleri aklımızla, ferasetimizle, faziletle bereketlenmiş kalplerimizle birer birer aşım mutlaka Türkiye'yi sonsuzluğun ufuk çizgisine taşıyacağız.

Muhtaç olduğumuz kudret, inanç, cesaret ve müjde İstiklal marşımızın satırlarında vardır:

Korkma, diye başlıyor İstiklal marşımız, Korkma!

Korkma, varsın ihanet karanlık sokaklarda kol gezsin,

Korkma, yine bütün dünya karşımıza geçsin,

Korkma, sönmez bu şafaklarda yüzen al sancak,

Yurdumun üstünde tüten en son ocak.

Fethullahçı Terör örgütüyle birlikte küresel güçlerin tetikçiliğini yapan diğer cinayet ve ihanet çetelerinin kökünü hep birlikte kurutmak zorundayız.

Aksi halde yarın Mahkemeyi Kübra'da bunun hesabını veremeyiz.

Bize vatan bırakan şehitlerimizin yüzüne bakamayız.

Hala teröristbaşı Gülen'i ülkemize vermemek için bin dereden su getiren ABD'ye, 15 Temmuz'u anlamayan Vatikan kafasına, darbecileri kollayan ve açık tavır göstermeyen tüm ülkelere karşı Türkiye'nin büyüklüğünü gösterelim.

Bir olalım, diri duralım.

Türkiye Cumhuriyeti var olacaktır, teminat sizlersiniz.

Egemenlik kayıtsız şartsız milletin olacaktır, güvence yine sizlersiniz.

Diyorum ki, birlik ve dayanışmamız daim olsun.

Rabbim aziz milletimden razı olsun.

Biliniz ki, inanıyorsanız üstünsünüz, zaferi kazanacak olan da sizlersiniz.

Bugün değeri çok daha iyi anlaşılan bir mücadelenin kahramanı ve devletimizin kurucusu olan Mustafa Kemal Atatürk ile silah ve dava arkadaşlarının aziz hatırasını bir kez daha saygı ve şükran duygularıyla anıyorum.

Bu vesileyle, tarih boyunca Türklüğü yaşatmak uğruna hayatlarını feda eden kahraman ecdadımızı; bugün teröristlerle mücadele ederken şehit düşen kahraman güvenlik güçlerimizi, aziz vatandaşlarımızı ve gazilerimizi rahmet ve minnet duygularıyla yâd ediyorum.

15 Temmuz'dan beri 22 gündür tutulan demokrasi nöbetinin ve bugünkü mitingimizin hayırlı olmasını niyaz ediyorum, emeği ve katkısı geçen herkese şükranlarımı sunuyorum.

Şu anda Türkiye'nin birçok meydanında bizleri izleyen vatandaşlarıma en kalbi duygularımı iletiyorum.

Sözlerime son verirken hepinizi en derin sevgi ve saygılarımla selamlıyor, her birinizi Allah'a emanet ediyorum.

Ne Mutlu Türküm Diyene.

